

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Јована С. Стевановић

***NOMINA LOCII* У ГОВОРИМА
ЈАГОДИНСКОГ КРАЈА**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ниш, 2025.

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Јована С. Стевановић

***NOMINA LOCİ* У ГОВОРИМА
ЈАГОДИНСКОГ КРАЈА**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ниш, 2025.

UNIVERSITY OF NIŠ
FACULTY OF PHILOSOPHY

Jovana S. Stevanović

***NOMINA LOCI* IN THE SPEECHES
OF THE JAGODINA AREA**

DOCTORAL DISSERTATION

Niš, 2025.

Подаци о докторској дисертацији

Ментор:

Др Мирјана Илић, ванредни професор,
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет

Наслов:

NOMINA LOCİ У ГОВОРИМА ЈАГОДИНСКОГ КРАЈА

Резиме:

Предмет ове докторске дисертације јесу именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina loci*, у косовско-ресавском дијалекту, односно у говорима јагодинског краја. Велики број ових именица настао је суфиксацијом. Из тог разлога су именице типа *nomina loci* у овој дисертацији разматране у оквиру суфикса који учествују у њиховом грађењу. Циљеви ове докторске дисертације били су следећи: 1) сагледати именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina loci* у говорима јагодинског краја; 2) описати ове именице у говорима јагодинског краја; 3) регистровати суфиксалне морфеме које учествују у грађењу именица из творбено-семантичке категорије *nomina loci* у говорима јагодинског краја; 4) утврдити који су суфикси фреквентни у њиховом грађењу; 5) упоредити добијене резултате са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика; 6) указати на разлике између косовско-ресавског дијалекта (чији су представници говори јагодинског краја) и стандарднојезичког идиома и 7) показати конкурентност суфиксалних морфема. Ова дисертација заснована је на записима са терена, који обухвата 23 пункта. Испитивањем разних информатора (укупно 53) прикупљено је 627 примера (укључујући и микропониме). Попуњени *Упитник за прикупљање nomina loci* који се састоји од 213 питања послужио је као корпус. *Речник српскохрватскога књижевног језика* (РМС 1967–1976), *Речник српскога језика* (РСЈ 2011) и *Речник*

српскохрватског књижевног и народног језика (РСАНУ 1959–) послужили су као контролни корпус. Резултати теренског истраживања су следећи: 1) семантика појединих дијалекатских деривата разликује се од семантике стандарднојезичких деривата; 2) семантика појединих дијалекатских деривата је ужа од семантике стандарднојезичких деривата; 3) речници српског језика не бележе поједине деривате; 4) у дијалекатском идиому присутни су фонетски модификовани деривати; 5) поједине суфиксалне морфеме су фреквентније у дијалекатском, а поједине у стандарднојезичком идиому; 6) у дијалекатском идиому забележен је суфикс који је непознат стандарднојезичком идиому; 7) дијалекатски и стандарднојезички идиом имају и заједничка обележја.

Научна област:

Српски језик

Научна
дисциплина:

Дериватологија
Дијалектологија
Семантика
Ономастика

Кључне речи:

nomina loci, суфикс, косовско-ресавски дијалекат, стандардни српски језик, дијалекатска творба речи, лингвистичка географија, говори јагодинског краја

УДК: 811.163.41' 367.622.18

CERIF
класификација:

Н 004 Филологија

Н 401 Дијалектологија

Н 352 Граматика, семантика, семиотика, синтакса

Н 370 Ономастика

Тип лиценце
Креативне
заједнице:

Ауторство – некомерцијално – без прераде (CC BY-NC-ND)

Data on Doctoral Dissertation

Doctoral
Supervisor:

Mirjana Ilić, PhD, Associate Professor,
University of Niš, Faculty of Philosophy

Title:

NOMINA LOCI IN THE SPEECHES OF THE JAGODINA AREA

Abstract:

The subject of this doctoral dissertation is nouns that belong to the derivation-semantic category of *nomina loci*, in the Kosovo-Resava dialect, that is, in the speeches of the Jagodina area. A large number of these nouns were created by suffixation. For this reason, nouns of the *nomina loci* type are considered in this dissertation within the framework of the suffixes that participate in their construction. The aims of this doctoral dissertation were as follows: 1) to look nouns that belong to the derivation-semantic category of *nomina loci* in the speeches of the Jagodina area; 2) describe these nouns in the of the speeches Jagodina area; 3) to register suffixal morphemes that participate in the construction of nouns from the derivation-semantic category of *nomina loci* in the speeches of the Jagodina area; 4) determine which suffixes are frequent in their construction; 5) compare the obtained results with the state recorded in relevant dictionaries of the Serbian language; 6) point out the differences between the Kosovo-Resava dialect (whose representatives are the speeches of the Jagodina area) and the standard language idiom and 7) show the competitiveness of suffixal morphemes. This dissertation is based on field notes, which include 23 villages. By interviewing various informants (53 in total), 627 examples (including microtoponyms) were collected. The completed *Questionnaire for the collection of nomina loci*, consisting of 213 questions, served as the corpus. *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* (RMS 1967–1976), *Rečnik srpskoga jezika* (RSJ 2011) and *Rečnik srpskohtvatskog književnog i narodnog jezika* (RSANU 1959–) served as the control corpus. The results of the field

research are as follows: 1) the semantics of some dialectal derivatives differs from the semantics of standard language derivatives; 2) the semantics of some dialectal derivatives is narrower than the semantics of standard language derivatives; 3) dictionaries of Serbian language do not record some derivatives; 4) phonetically modified derivatives are present in the dialectal idiom; 5) some suffixal morphemes are more frequent in dialectal idioms, while others are more frequent in standard idioms; 6) a suffix is recorded in a dialectal idiom that is unknown to the standard language idiom; 7) dialectal and standard language idiom also have common features.

Scientific
Field:

Serbian Language

Scientific
Discipline:

Derivatology
Dialectology
Semantics
Onomastics

Key Words:

nomina loci, suffix, Kosovo-Resava dialect, standard Serbian language, dialectal word formation, linguistic geography, speeches of the Jagodina area

UDC:

811.163.41' 367.622.18

CERIF
Classification:

H004 Philology
H401 Dialectology
H352 Grammar, semantics, semiotics, syntax
H370 Onomastics

Creative
Commons
License Type:

Attribution-NonCommercial-NoDerivs (CC BY-NC-ND)

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
1.1. Специфичности и значај истраживања.....	1
1.2. Структура рада.....	5
2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ	8
2.1. <i>Nomina loci</i>	8
2.1.1. Дефинисање појма	8
2.1.2. Суфикси.....	8
2.1.3. Творбене основе	9
2.1.4. Претходна истраживања.....	10
2.1.4.1. Лингвистичка истраживања о простору.....	10
2.1.4.2. Лингвистичка истраживања о именицама типа <i>nomina loci</i>	17
2.2. Косовско-ресавски дијалекат.....	26
2.2.1. Границе.....	26
2.2.2. Одлике.....	27
2.2.2.1. Акцентуација.....	27
2.2.2.2. Фонетика.....	29
2.2.2.3. Морфологија.....	31
2.2.2.4. Творба речи	32
2.2.2.5. Синтакса	35
2.3. Лингвистичка истраживања о творби речи на дијалекатском материјалу.....	47
2.3.1. Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта	47
2.3.2. Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу призренско-тимочке дијалекатске области.....	61
2.3.3. Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу осталих дијалеката	99
3. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА	107
3.1. Истраживање.....	107
3.2. Предмет рада.....	107

3.3. Циљеви рада.....	112
3.4. Хипотезе.....	112
3.5. Информатори.....	113
3.6. Корпус.....	113
3.7. Пунктови.....	114
3.8. Методе.....	117
4. АНАЛИЗА КОРПУСА.....	118
4.1. Отворен простор.....	118
4.1.1. Суфикс <i>-иште (-овиште, -ариште)</i>	118
4.1.2. Суфикс <i>-ар/-јар</i>	125
4.1.3. Суфикс <i>-ак/-јак</i>	130
4.1.4. Суфикс <i>-ик</i>	134
4.1.5. Суфикс <i>-арник</i>	139
4.1.6. Суфикс <i>-ара</i>	147
4.1.7. Суфикс <i>-овик</i>	151
4.1.8. Суфикс <i>-ник</i>	154
4.1.9. Суфикс <i>-њак</i>	156
4.1.10. Суфикс <i>-овина</i>	158
4.1.11. Суфикс <i>-ло</i>	161
4.1.12. Суфикс <i>-љак</i>	163
4.1.13. Суфикс <i>-овац</i>	165
4.2. Затворен простор.....	169
4.2.1. Суфикс <i>-ара</i>	169
4.2.2. Суфикс <i>-арник</i>	172
4.2.3. Суфикс <i>-ница</i>	174
4.2.4. Суфикс <i>-арница</i>	176
4.2.5. Суфикс <i>-ана</i>	180
4.2.6. Суфикс <i>-ло</i>	184
4.2.7. Суфикс <i>-иште (-лиште)</i>	186
4.2.8. Суфикс <i>-(а)ц</i>	188
4.2.9. Суфикс <i>-ица</i>	190
4.2.10. Суфикс <i>-ник</i>	191

5. МИКРОТОПОНИМИ	193
5.1. Суфикс <i>-иште</i> (<i>-лиште, -овиште, -ариште</i>).....	193
5.2. Суфикс <i>-ак/-јак</i>	197
5.3. Суфикс <i>-ар/-јар</i>	200
5.4. Суфикс <i>-арник</i>	202
5.5. Суфикс <i>-ик</i>	204
5.6. Суфикс <i>-је</i>	206
5.7. Суфикс <i>-њак</i>	208
5.8. Суфикс <i>-овик</i>	209
5.9. Суфикс <i>-овац</i>	210
5.10. Суфикс <i>-ло</i>	211
5.11. Суфикс <i>-ица</i>	212
5.12. Суфикс <i>-овица</i>	214
5.13. Суфикс <i>-че</i>	216
5.14. Двочлани микротопоними.....	217
6. ЗАКЉУЧАК	222
ЛИТЕРАТУРА	229
ПРИЛОЗИ	242
ПРИЛОГ 1. УПИТНИК ЗА ПРИКУПЉАЊЕ <i>NOMINA LOCI</i>	242
ПРИЛОГ 2. ПОДАЦИ У ВЕЗИ СА ИНФОРМАТОРИМА	250
БИОГРАФИЈА АУТОРА	253

1. УВОД

1.1. Специфичности и значај истраживања

Рад се бави именицама које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina loci* у косовско-ресавском дијалекту (чији су представници говори јагодинског краја). У српском језику је велики број ових именица (око 90%) настао процесом суфиксације. Именице типа *nomina loci* су у лингвистичкој литератури разматране у оквиру суфикса који учествују у њиховом грађењу. На исти начин разматране су и у овом раду. Тему смо одабрали из разлога што је дијалекатска творба емпиријски недовољно истражена језичка област. Појмови *творба речи у дијалекту* и *дијалекатска творба* нису прецизно дефинисани. У лингвистици скоро и да нема радова који се баве творбом речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта. Невелик број радова се бави именицама типа *nomina loci* у дијалекту. Из тог разлога је ова творбено-семантичка категорија узета у разматрање.

Проблемом дијалекатске творбе бавио се Н. Богдановић (Богдановић 2017). У раду *Дијалекатска творба* истиче да је дијалекатска творба само оно стање које је изван стандардног језика (Богдановић 2017: 32). Имајући у виду чињеницу да се за основицу стандардног српског језика узима одређени дијалекат, проф. Богдановић упозорава да стандарднојезички идиом и дијалекатски идиом имају доста заједничких елемената, али да ипак постоје неке специфичности које се тичу једног или другог идиома (Богдановић 2017: 32–33). Богдановић додаје да се дијалекатска творба може разликовати од стандарднојезичке творбе у следећим правцима:

- 1) у дијалекатском идиому постоје суфикси који су непознати стандарднојезичком идиому;
- 2) исту категорију речи у дијалекатском идиому граде једни суфикси, а у стандарднојезичком идиому други;
- 3) гласовне промене својим деловањем често мењају лик суфикса у дијалекатском или стандарднојезичком идиому;
- 4) за грађење речи се у дијалекатском идиому узима једна творбена основа, а у стандарднојезичком идиому друга;
- 5) на творбу речи могу утицати и специфични облици деклинације или конјугације у дијалекатском или стандарднојезичком идиому и сл. (Богдановић 2017: 32).

На самом крају рада Богдановић указује на лексичке слојеве који су несвојствени стандарднојезичком идиому: опсцена лексика, пејоративи и хипокористици, неједнака продуктивност одређених суфикса, постојање неких суфикса којих нема у стандарднојезичком идиому и сл. (Богдановић 2017: 34).

Поредећи дијалекатску и стандарднојезичку творбу, М. Илић примећује неједнаку продуктивност творбених модела у дијалекатском и стандарднојезичком идиому (Илић 2012: 54). С тим у вези, Илић наглашава да поједини творбени модели могу бити велике продуктивности у дијалекатском идиому, а мале продуктивности у стандарднојезичком идиому (Илић 2012: 54). Дијалекатски идиом, према речима М. Илић, може развити и творбене моделе које не познаје стандарднојезички идиом (Илић 2012: 54).

Упоређујући стање у говорима јагодинског краја (чији је представник говор Доњег Штипља) са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика, учили смо значењске разлике међу дериватима (нпр. *смрекар* – смреков гај, смреков шумарак, *смрекар* – птица дрозд која се храни смрекињама; *дињар* – земљиште на коме се гаје или су се гајиле диње, *дињар* – одгајивач и продавац диња; *кукурузара* – њива са које је обран кукуруз, *кукурузара* – ракија од кукуруза и сл.). Занимљиво је и значење именице *ланара/ланара*. Наиме, ова именица се у говору Доњег Штипља односи на њиву на којој је био лан, а у стандардној варијанти српског језика на фабрику за прераду лана. Дакле, поменута именица и у говору Доњег Штипља и у стандардној варијанти српског језика има значење *nomina loci*, али се у говору Доњег Штипља односи на отворен простор, а у стандардној варијанти српског језика на затворен простор. Забележили смо и неке деривате који нису регистровани у речницима српског језика (*јабукар*, *купинар*, *јагодарник*, *крушкарник* итд.) (Стевановић 2021: 237–249).

Узимајући у обзир све наведене чињенице, циљеви овог рада су следећи¹:

- 1) сагледати и описати именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina loci* у говорима јагодинског краја;
- 2) регистровати све суфиксалне морфеме које учествују у грађењу именица типа *nomina loci* у говорима јагодинског краја;
- 3) показати конкурентност суфикса;
- 4) упоредити стање у говорима јагодинског краја са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика;

¹ Циљеви овог рада слични су као и циљеви нашег рада који се бави именицама типа *nomina loci* у говору Игроша код Бруса (Стевановић 2024а: 174), као и циљеви наших радова који су настали у процесу израде овог рада (Стевановић 2022а: 134; Стевановић 2022б: 30; Стевановић 2023а: 24).

5) указати на разлике између дијалекатског и стандарднојезичког идиома.

Циљеви истраживања условили су два главна методолошка поступка: анализу и синтезу. Основни циљ истраживања био је опис и анализа *nomina loci*. Применом аналитичке методе прецизно смо утврдили: 1) творбене моделе и фреквентне суфиксе који служе за грађење *nomina loci*; 2) мање продуктивне суфиксе и моделе; 3) *nomina loci* које нису добијене суфиксацијом, већ неким другим творбеним процесом (сложено-суфиксалном творбом, префиксално-суфиксалном творбом) и 4) конкурентне суфиксе. На крају рада направљена је синтеза свих резултата наших истраживања.

Добијени резултати приказани су и лингвогеографски.

Пошто су у раду вршена поређења са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика, укључен је још један методолошки поступак: компаративни метод.

Као корпус послужио је попуњени *Упитник за прикупљање nomina loci*. *Упитник* се састоји од 213 питања. Чине га два дела: *Отворен простор* и *Затворен простор*. Први део *Отворен простор* обухвата шест целина: 1) *Воћњак*; 2) *Земљиште, њива, поље*; 3) *Башта, врт*; 4) *Шума*; 5) *Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње*; 6) *Место где се некад нешто налазило*. Други део *Затворен простор* обухвата седам целина: 1) *Радња, радионица, продавница*; 2) *Фабрика*; 3) *Гостионица, крчма*; 4) *Зграда, остава, магацин*; 5) *Станиште за животиње*; 6) *Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње*; 7) *Именице субјективне оцене*.²

Приликом састављања *Упитника* ослањали смо се на дефиниције које дају речници српског језика. Поједине дефиниције смо наводили и самостално.³

Као контролни корпус послужили су речници српског језика: *Речник српскохрватскога књижевног језика* (РМС 1967–1976), *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (РСАНУ 1959–) и *Речник српскога језика* (РСЈ 2011).⁴

Истраживање је спроведено на терену који обухвата 23 пункта. Приликом одабира пунктова руководили смо се следећим критеријумима: 1) сви пунктови налазе се у околини Јагодине; 2) говор свих пунктова припада косовско-ресавском дијалекту; 3) говор одабраних пунктова није проучаван у досадашњим истраживањима. Пунктови су

² Исти *Упитник* коришћен је и у истраживању које се спроведено у Игрошу. Уп. Стевановић 2024а: 175. Са друге стране, исти *Упитник* коришћен је и за потребе писања радова који су настали у процесу израде овог рада. Уп. Стевановић 2023б: 62; Стевановић 2024б: 28. Делови *Упитника* коришћени су и у истраживању које је спроведено у Бунару. Уп. Стевановић 2022а: 134.

³ Уп. Стевановић 2023б: 62.

⁴ Исти контролни корпус коришћен је и за потребе писања радова који су настали у процесу израде овог рада. Уп. Стевановић 2021: 239; Стевановић 2022а: 134; Стевановић 2022б: 31; Стевановић 2023а: 25; Стевановић 2024а: 175; Стевановић 2024б: 28.

следећи: 1) Драгоцвет; 2) Шуљковац; 3) Бунар; 4) Ковачевац; 5) Врба; 6) Белица; 7) Винорача; 8) Деоница; 9) Сиоковац; 10) Јошанички Прњавор; 11) Каленовац; 12) Лозовик; 13) Доње Штипље; 14) Горње Штипље; 15) Горњи Рачник; 16) Доњи Рачник; 17) Багрдан; 18) Главинци; 19) Коларе; 20) Ивковачки Прњавор; 21) Драгошевац; 22) Мајур; 23) Мијатовац.

Информатори су и мушког и женског пола, старосне границе 65–95 година. Одбрани су аутентични представници говора одређеног пункта. Сви информатори су рођени у одређеном пункту и нису мењали место боравка. Српске су националности и православне вероисповести. По занимању су пољопривредници и сточари. Већина је завршила само основну школу, док поједини нису похађали школу.

Одлазећи на терен и разговарајући са информаторима, прикупили смо 627 примера (укључујући и микротопониме).

Оваквим начином истраживања добија се целовита слика о овим именицама у косовско-ресавском дијалекту, односно у говорима јагодинског краја. Овакав начин истраживања даје основу за даља проучавања творбе речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта.

1.2. Структура рада

Овај рад садржи шест поглавља.

Прво поглавље (*Увод*) састоји се из два потпоглавља. У оквиру првог поглавља указано је на: предмет истраживања, разлоге одабира теме, циљеве истраживања, методолошке поступке, одабир корпуса, начин на који је спроведено истраживање, одабир пунктова, одабир информатора, доприносе овог рада.

Друго поглавље носи назив *Теоријске основе*. Састоји се из три потпоглавља: 1) *Nomina loci*; 2) *Косовско-ресавски дијалекат* и 3) *Лингвистичка истраживања о творби речи на дијалекатском материјалу*.

У оквиру првог потпоглавља дефинисане су именице типа *nomina loci*. Указано је на суфиксе помоћу којих се граде ове именице, на творбене основе и на претходна истраживања која се њима баве. У оквиру првог потпоглавља указано је и на лингвистичка истраживања која се баве простором. Подељено је у четири целине. Четврта целина подељена је у две мање целине: 1) *Лингвистичка истраживања о простору* и 2) *Лингвистичка истраживања о именицама типа nomina loci*.

Друго потпоглавље носи назив *Косовско-ресавски дијалекат*. Ово потпоглавље подељено је у две целине: 1) *Границе* и 2) *Одлике*. Друга целина подељена је у пет мањих целина: 1) *Акцентуација*; 2) *Фонетика*; 3) *Морфологија*; 4) *Творба речи* и 5) *Синтакса*. На основу анализе релевантне литературе представљене су његове границе и основне особине.

Треће потпоглавље састоји се из три целине: 1) *Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта*; 2) *Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу призренско-тимочке дијалекатске области* и 3) *Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу осталих дијалеката*. У оквиру прве целине указано је на (малобројна) истраживања која се баве проблемом творбе речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта, у оквиру друге целине указано је на истраживања која се баве творбом речи на материјалу призренско-тимочке дијалекатске области, а у оквиру треће целине указано је на (малобројна) истраживања која се баве проблемом творбе речи на материјалу осталих дијалеката.

На крају овог поглавља дати су закључци до којих смо дошли анализирајући релевантну лингвистичку литературу.

Треће поглавље (*Методологија рада*) састоји се из осам потпоглавља: 1) *Истраживање*; 2) *Предмет рада*; 3) *Циљеви рада*; 4) *Хипотезе*; 5) *Информатори*; 6) *Корпус*; 7) *Пунктови* и 8) *Методе*. У оквиру овог поглавља описали смо методолошке поставке нашег истраживања.

Четврто поглавље је главно и носи назив *Анализа корпуса*. Састоји се из два потпоглавља: 1) *Отворен простор* и 2) *Затворен простор*. Поменута потпоглавља подељена су на суфиксе помоћу којих се граде одређене именице типа *nomina loci*.

Прво потпоглавље (*Отворен простор*) састоји се из 13 целина: 1) Суфикс *-иште* (*-овиште*, *-ариште*); 2) Суфикс *-ар/-јар*; 3) Суфикс *-ак/-јак*; 4) Суфикс *-ик*; 5) Суфикс *-арник*; 6) Суфикс *-ара*; 7) Суфикс *-овик*; 8) Суфикс *-ник*; 9) Суфикс *-њак*; 10) Суфикс *-овина*; 11) Суфикс *-ло*; 12) Суфикс *-љак* и 13) Суфикс *-овац*.

Друго потпоглавље (*Затворен простор*) састоји се из 10 целина: 1) Суфикс *-ара*; 2) Суфикс *-арник*; 3) Суфикс *-ница*; 4) Суфикс *-арница*; 5) Суфикс *-ана*; 6) Суфикс *-ло*; 7) Суфикс *-иште* (*-лиште*); 8) Суфикс *-(а)ц*; 9) Суфикс *-ица* и 10) Суфикс *-ник*. Суфикси су разврстани по продуктивности.

У оквиру сваког суфикса наведени су примери. Примери су подељени по творбеним основама, а у оквиру творбених основа сврстани су у лексичко-семантичке подгрупе. Сваки пример подељен је на творбене основе и суфиксалне творбене форманте (нпр. *брескв-* + *-арник*). Лексичко-семантичке подгрупе подељене су у мање целине, како би семантичка анализа била прецизнија.⁵ Суфиксалне морфеме приказане су и лингвогеографски. Лингвогеографски су приказани и различити суфикси који се додају на исту творбену основу. Указано је и на именице типа *nomina loci* добијене другим творбеним процесима (сложено-суфиксалном и префиксално-суфиксалном творбом). Стање у говорима јагодинског краја (у косовско-ресавском дијалекту) упоређено је са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика. Поједини примери су детаљно објашњени. У оквиру овог дела указано је и на конкурентност суфикса. Конкурентни суфикси приказани су и графички. На крају овог поглавља дати су закључци до којих смо дошли спроводећи истраживање.

Пето поглавље посвећено је микротопонимима. Због боље прегледности, микротопонимима смо посветили посебно поглавље. Ово поглавље се састоји из 14 потпоглавља: 1) Суфикс *-иште* (*-лиште*, *-овиште*, *-ариште*); 2) Суфикс *-ак/-јак*; 3) Суфикс

⁵ Исти метод коришћен је и у нашем раду који се бави именицама типа *nomina loci* у говору Игоша код Бруса. Уп. Стевановић 2024а: 174.

-ар/-јар; 4) Суфикс -арник; 5) Суфикс -ик; 6) Суфикс -је; 7) Суфикс -њак; 8) Суфикс -овик; 9) Суфикс -овац; 10) Суфикс -ло; 11) Суфикс -ица; 12) Суфикс -овица; 13) Суфикс -че и 14) Двочлани микротопоними.

Суфикси су разврстани по продуктивности. У оквиру сваког суфикса наведени су примери. Примери су подељени по творбеним основама, а у оквиру творбених основа сврстани су у лексичко-семантичке подгрупе. Сваки пример подељен је на творбене основе и суфиксалне творбене форманте (нпр. *Храст-* + *-овик*). Како би семантичка анализа била прецизнија, лексичко-семантичке подгрупе смо поделили у мање целине.⁶ Суфиксалне морфеме приказане су и лингвогеографски. Указивано је и конкурентност суфикса. Конкурентни суфикси приказани су и графички. У оквиру последњег поглавља указано је на двочлане микротопониме. Двочлани микротопоними су сврстани у лексичко-семантичке подгрупе, а лексичко-семантичке подгрупе су подељене у мање целине ради прецизније семантичке анализе. Сви двочлани микротопоними настали су по моделу *придев + именица*. Стање забележено у говорима јагодинског краја упоређено је са стањем забележеним у радовима Ј. Радић (Радић 1986; Радић 2003а). На крају овог поглавља дати су закључци до којих смо дошли спроводећи истраживање.

У шестом, односно последњем поглављу (*Закључак*) дата су наша запажања о спроведеном истраживању. На крају рада дат је списак извора и коришћене литературе. Након списка извора и литературе, дати су прилози као и кратка биографија аутора.

Овај рад садржи два прилога. *Упитник за прикупљање *potina loci** налази се у *Прилогу број 1*. У *Прилогу број 2* налазе се подаци у вези са информаторима.

---

⁶ Исти метод коришћен је и у нашем раду који се бави именицама типа *potina loci* у говору Игроша код Бруса. Уп. Стевановић 2024а: 174.

2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ

2.1. *Nomina loci*

2.1.1. Дефинисање појма

М. Радовић Тешић дефинише именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina loci* на следећи начин: *имена места, локалитета* (Радовић Тешић 2008: 45). На основу увида у релевантну лингвистичку литературу намеће се закључак да би најједноставнија дефиниција била: *именице просторног значења* (према Стевановић 2024а: 173). **Е. Барић** и **њени сарадници** простор деле на отворен и затворен (Barić i dr. 1979: 253).⁷

Имајући у виду о каквом простору је реч, у истраживању полазимо од дефиниције које смо дали у раду који се бави именицама типа *nomina loci* у говору Игроша код Бруса:

- 1) Именице које односе се на земљиште, њиву, поље, шуму, воћњак, место где се некад нешто налазило (отворен простор) (Стевановић 2024а: 173–174).
- 2) Именице које се односе на радњу, радионицу, продавницу, оставу, магацин, фабрику, гостионицу (затворен простор) (Стевановић 2024а: 174).

У српском језику је велики број ових именица (око 90%) настао процесом суфиксације. Именице типа *nomina loci* су у лингвистичкој литератури разматране у оквиру суфикса који учествују у њиховом грађењу. На исти начин разматране су и у овом раду.

2.1.2. Суфикси

Ж. Станојчић и **Љ. Поповић** у *Граматници српског језика* дају кратак преглед суфикса који учествују у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем отвореног простора: *-ик* (*буквик, брезик, церик, борик, шљивик, кестеник*); *-ар* (*шљивар, јабучар*); *-иште* (*купусуште, кромпириште, репиште, ланиште, стрњиште, бостаниште*) (Станојчић–Поповић 2005: 144). Детаљнији преглед суфикса који учествују у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем отвореног простора даје **И. Клајн**: *-иште* (*ловиште, бојиште*) (Клајн 2005: 182); *-ик* (*борик, вишњик, шљивик*) (Клајн 2005: 183); *-ак/-јак* (*шљивак, церак, врбак*) (Клајн 2003: 33); *-њак* (*јагодњак, копривњак, воћњак*) (Клајн 2003: 35); *-ар/-јар* (*шљивар, лескар, багремар*) (Клајн 2003: 46).

⁷ Уп. Стевановић 2020а: 17–18; Стевановић 2021: 238; Стевановић 2022а: 133–134; Стевановић 2022б: 29–30; Стевановић 2023а: 21; Стевановић 2023б: 61–62; Стевановић 2024а: 173.

И. Клајн у *Gramatici srpskog jezika* даје и кратак преглед суфикса који учествују у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора: *-ана* (*шећерана, кречана, електрана*); *-ара* (*пивара, гвожђара, књижара*); *-ница* (*пивница, месница, лудница*); *-оница* (*спаваоница, чекаоница, учионица*); *-ионица* (*перионица, предioniца, штедионица*); *-арница* (*млекарница, билетарница, печењарница*) (Клајн 2005: 182–183). Сличан преглед даје и **Г. Штасни** у монографији *Творба речи у настави српског језика* (Штасни 2008: 213).

Именице са суфиксом *-лиште* могу да се односе и на отворен и на затворен простор у зависности од тога у какав је простор смештено вршење глаголске радње у основи: *клизалиште, одмаралиште, лечилиште* (Варић и др. 1979: 255). И именице са суфиксом *-ло* могу да се односе и на отворен и на затворен простор: *белило* – место уз текућу воду где жене беле платно (отворен простор), *јагњило* – место где се чувају јагањци (затворен простор) (Стевановић 2022в: 99).

2.1.3. Творбене основе

Именице типа *nomina loci*, које су настале процесом суфиксације, граде се на три начина: 1) спајањем именичких творбених основа и одређених суфикса; 2) спајањем глаголских творбених основа и одређених суфикса и 3) спајањем придевских основа и одређених суфикса.

Први начин грађења је најпродуктивнији. Преглед суфикса који се додају на именичке творбене основе дају **И. Клајн** (Клајн 2003) и **Е. Барић и група аутора** (Варић и др. 1979: 253–254). Са именичким творбеним основама спајају се следећи суфикси: *-ар/ -јар* (*липар, орашар*);⁸ *-ак/ -јак* (*шљивак, ивак*); *-ик* (*ружик, вишњик*); *-овик* (*церовик, боровик*); *-њак* (*јагодњак, копривњак*); *-арник* (*гљиварник, брескварник*); *-иште* (*хромириште, дињиште*); *-ара* (*стаклара, хмељара*); *-ана* (*шећерана, циглана*); *-ница* (*месница, пивница*); *-арница* (*цвећарница, млекарница*).⁹

Други начин грађења је ређи. Преглед суфикса који се додају на глаголске творбене основе, такође, дају **И. Клајн** (Клајн 2003) и **Е. Барић и група аутора** (Варић и др. 1979: 253–254). Са глаголским творбеним основама спајају се следећи суфикси: *-иште*

⁸ Наводимо по неколико примера. О осталим примерима биће више речи у поглављу *Анализа корпуса*.

⁹ Уп. Стевановић 2023а: 24.

(*насиште, појиште*); -*лиште* (*градиллиште, игралиште*); -*ик* (*браник*); -*ло* (*белило, топило*); -*ара* (*сушара, влачара*); -*оница* (*чекаоница, читаоница*).¹⁰

Трећи начин грађења је веома редак. Са придевском основом спајају се суфикси: -*ак* (*мравињак, голубињак*);¹¹ -*(а)ц* (*кокошињац*).¹²

2.1.4. Претходна истраживања

2.1.4.1. Лингвистичка истраживања о простору

Проблемом односа између језика и простора бавио се **П. Пипер** (Piper 1997). У својој монографији *Jezik i prostor* Пипер узима у разматрање следеће проблеме: 1) однос између просторних и непросторних значења; 2) просторни критеријум који се налази у основи непросторних семантичких подсистема и 3) проблем структура које су заједничке просторним и непросторним семантичким сферама (Piper 1997: 11). Пипер поистовећује однос језика и простора са односом човека и простора (Piper 1997: 11).

У оквиру ове монографије дефинише и појам *локализам*. *Локализам* као теорија семантичких локализација у ужем смислу јесте варијанта теорије падежа (Piper 1997: 14). У ширем смислу *локализам* се наслања на антропоцентричне концепције језика (Piper 1997: 14).

Пипер спомиње истраживање П. Фридриха који је анализирао суфиксални систем у језику тараскана (југозападни Мексико). Фридрих је показао како облик човековог тела, односно просторна конфигурација његовог тела може послужити као прототип осмишљавања разних појава (конкретних и апстрактних) и како у језику може добити граматички израз (Piper 1997: 14).

Ц. Лајонс разликује јаче и слабије верзије локализма (Lyons 1977: 718). У књизи *Semantics. Vol. I, II* разматра слабију верзију локализма (Lyons 1977: 718–724). Према његовим речима, слаба верзија локализма је ограничена на чињеницу да су временски изрази у многим неповезаним језицима изведени од локативних израза (Lyons 1977: 718). Лајонс истиче да предлози *for, since, till* историјски потичу од локатива иако су временски а не просторни (Lyons 1977: 718). Са друге стране, Лајонс напомиње да су они предлози који имају и просторну и временску употребу касније развили временско значење у свим случајевима (Lyons 1977: 718). Оно што важи за предлоге, према речима Ц. Лајонса, важи

¹⁰ Уп. Стевановић 2023а: 24.

¹¹ У основи су придеви *мравињи, голубињи* (уп. Barić i dr. 1979: 253).

¹² У основи је пре придев *кокошињи* него именица *кокош* (уп. Клајн 2003: 60).

и за многе глаголе, прилоге, придеве и везнике не само у енглеском него и у другим светским језицима (Lyons 1977: 718). Спацијализација времена је тако очигледна и продорна појава у граматичкој и лексичкој структури многих језика, да су то примећивали и научници који нису присталице локализма (Lyons 1977: 718).

У оквиру потпоглавља *Lokalizacija kao princip strukturiranja i funkcionisanja semantičkih kategorija* Пипер наводи следеће типове локализације: 1) наткатегоријална и категоријална локализација; 2) протолокализација и металокализација; 3) језичка и лингвистичка локализација и 4) локалистичка и криптолокалистичка објашњења (Piper 1997: 46).

Треба погледати и поглавље *Prostor u jeziku*, где се Пипер бави категоријом простора у предлошким адвербијалима и прилозима места и правца у македонском језику (Piper 1997: 59–89). Пошто прилози и предлози нису у домену нашег истраживања, нећемо их разматрати. Свакако треба погледати и поглавља која се тичу просторних метафора.

Предмет рада *О простору у српској језичкој слици света* јесте конфигурација семантичке категорије простора у слици света каква је у савременом српском књижевном језику вербализована и граматикализована у подсистемима предлога, префикса, прилога и придева са просторним значењем (Пипер 2014: 275). У словенским језицима, по мишљењу **П. Пипера**, фронтални простор (са значењем простора са предње или задње стране) језички је разуђенији од латералног простора (са значењем простора са десне или леве стране), а значење локализованости на малом растојању може се исказати већим бројем просторних израза него значење локализованости на великом растојању (Пипер 2014: 279).

Поред просторних прилога, придева, предлога и префиксалних изведеница, у словенским језицима значајно место у изражавању просторних значења имају у творбеном систему *nomina loci* (Пипер 2014: 287). Међутим, творбена регуларност именица са просторним значењем је ниска (Пипер 2014: 287).

У вези са контрастирањем српског и руског језика треба погледати и радове **Ј. Шапић** (Шапић 2019; Шапич 2021).

Ј. Шапић писала је о нетипичним ситуацијама локализације по вертикали у српском и руском језику (Шапич 2021). Шапић долази до закључка да потешкоће у комуникацији изазива двосмисленост значења вертикалности (Шапич 2021: 398). У другом раду Шапић закључује да подсистем просторних фрагментизатора руског језика карактерише већа издиференцираност (Шапић 2019: 139).

М. Милосављевић анализира је придеве просторних односа у српском језику (Милосављевић 2019а). Циљ њеног истраживања био је да установи на који начин испитиване лексеме могу развити просторна и непросторна значења (Милосављевић 2019а: 85). Милосављевић примењује методу вербалних асоцијација и анализира одговоре 50 анкетираних испитаника (Милосављевић 2019а: 85). На крају Милосављевић долази до закључка да придеви просторних односа развијају и значења која припадају просторном домену и значења која припадају апстрактном домену (Милосављевић 2019а: 85).

У другом раду **Милосављевић** анализира придевске антониме на основу *Асоцијативног речника* и помоћу вербалних асоцијација, које су добијене путем анкете са асоцијативним тестовима (Милосављевић 2019б: 306). На крају рада Милосављевић закључује да не мора увек прва асоцијација бити антоним код придева који имају праве антониме (Милосављевић 2019б: 306).

У зборнику радова *Jezik, književnost, prostor* велики број радова проучава простор са различитих лингвистичких аспеката.

Д. Стаменковић у раду *Psiholingvistički pristupi istraživanju poimanja vremena pomoću prostornih elemenata* даје преглед досадашњих психолингвистичких истраживања која се баве поимањем времена помоћу просторних елемената (Stamenković 2018: 495).

В. Миљковић предлаже модел са централном просторном схемом контакт-но-површинске локализације (Miljković 2018: 505). Са друге стране, Миљковић предлаже још два модела: 1) схему визуелног профилисања и 2) схему контактне стабилизације (Miljković 2018: 505). Поред ових схема, Миљковић издваја и три типа деривираних схема: *паралокализација, псеудолокализација, металокализација* (Miljković 2018: 505).

М. Милосављевић анализира придеве просторних односа (Милосављевић 2018: 521). Милосављевић формира лексичко-семантичку групу коју чине придеви: *висок, низак, велики, мали, огроман, ситан, крупан, први, последњи, дуг, кратак, дубок, плитак, доњи, горњи* (Милосављевић 2018: 521). Са друге стране, проучава полисемију и друге лексичке релације унутар ове групе (Милосављевић 2018: 521). На крају Милосављевић закључује да анализирани лексеме могу развити и нека непросторна значења (Милосављевић 2018: 521).

П. Новаков посматра енглеске вишечлане глаголе и њихове српске еквиваленте са аспекта когнитивне лингвистике (Novakov 2018: 535). Новаков истиче да физички просторни односи често попримају апстрактна значења метафоричким проширивањем домена у језичком систему (Novakov 2018: 535). У раду Новаков анализира енглеске

вишечлане глаголе са партикулама: *up, down, off, away, on* (Novakov 2018: 535). Поред ових глагола, анализирани су и њихови српски еквиваленти (Novakov 2018: 535).

Т. Весић Павловић у раду *The entailments of moving through space in meaning extension of departure and arrival verbs in English and Serbian – a corpus-based investigation* разматра проширење значења једног скупа енглеских и српских глагола који означавају полазак и долазак (Vesić Pavlović 2018: 549). Са аспекта когнитивне лингвистике Весић Павловић посматра енглеске глаголе *depart, go away, come, arrive* и српске глаголе *омићи, кренути, доћи, стићи* (Vesić Pavlović 2018: 549). Бавећи се овом темом, Весић Павловић закључује да у свом проширеном значењу глаголи *одласка* најчешће означавају или престанак или почетак, док глаголи *доласка* означавају или појављивање или завршетак (Vesić Pavlović 2018: 549).

Д. Ђорђевић у раду *Prostor i prostorna metafora u arapskoj sportskoj štampi* анализира спортске термине из арапског језика са просторним значењем. Према речима Д. Ђорђевић, термини могу настати на три начина: 1) аналошком екстензијом основа; 2) превођењем страних речи и 3) семантичком екстензијом постојећих термина и лексема (Ђорђевић 2018: 561). На крају рада Ђорђевић закључује да начини настанка спортских термина нису одвојени, већ међусобно повезани (Ђорђевић 2018: 573).

Циљ рада *Лингвокултуролошки аспект простора и семантика просторних односа у руском језику и њихови еквиваленти у српском језику* јесте осмишљавање менталне слике у просторним односима у руском и српском језику (Марковић 2018: 575). **Марковић** закључује да су просторни односи уско повезани са темпоралним односима (Марковић 2018: 575).

И. Јовановић анализира француске и српске паремије у лексичко-семантичком пољу *простор* са циљем да покаже сличности и разлике са семантичког и културолошког аспекта (Јовановић 2018: 587). Бавећи се овом темом, Јовановић долази до закључка да поједине паремије развијају конотативна значења и упућују на делове стварности који не садрже компоненту простора (Јовановић 2018: 587).

Предмет интересовања **М. Ковачевића** јесте начин на који се инструментални предлог *под* може заменити локативним предлогом у или инструменталним предлогом *с(а)* (Ковачевић 2018: 601). На крају рада Ковачевић закључује да су ови предлози суштински различити, али се у одређеним контекстима ипак могу заменити (Ковачевић 2018: 601).

С. Леро Максимовић бавила се семантичком категоријом спацијалности у роману *Тиши од воде* Берислава Благојевића (Леро Максимовић 2018). Спацијалност се у овом роману изражава предлошко-падежним конструкцијама и прилозима (Леро Максимовић 2018: 617–629).

Б. Станковић сматра да просторне придеве треба класификовати као посебну врсту (Stanković 2018). Разлози за то су следећи: 1) просторни придеви су деиктични, док описни придеви нису деиктични; 2) просторни придеви имају само облик одређеног вида, док описни придеви имају и одређени и неодређени вид; 3) просторни придеви нису скаларни за разлику од описних придева; 4) за разлику од описних придева, просторни придеви имају само супсективно читање; 5) за разлику од описних придева који могу бити и немотивисани, просторни придеви су творбено мотивисани; 6) просторни придеви чине групу у којој не постоје туђице и позајмљенице (Stanković 2018: 631).

В. Џонић указује на подударања и разлике у изражавању *кретања по одређеној траси* у руско-српским језичким односима (Џонић 2018: 643). У руско-српским језичким односима користе се следећи начини изражавања *кретања по одређеној траси*: 1) беспредлошке конструкције разних типова; 2) предлошко-падежне конструкције и 3) неке занимљиве прилошке конструкције (Џонић 2018: 652).

Рад **М. Вукић** и **В. Маринова** бави се простором са дијалектолошког аспекта (Вукић–Маринов 2018: 655). Предмет њиховог интересовања јесте сложена реченица са месним значењем у призренско-тимочком дијалекту и у западнобугарским дијалектима (Вукић–Маринов 2018: 655). Фокус истраживања јесу сложене реченице са релативним, адвербијалним и допунским клаузама (Вукић–Маринов 2018: 655). У раду Вукић и Маринов закључују да дијалекатска синтакса није емпиријски довољно истражена област ни у србистици ни у бугаристици (Вукић–Маринов 2018: 664). Непроменљиви облик *што/що* се чешће користи у зависним релативним клаузама него аналитичке конструкције *који/која/које* у српском и *които/којато/което* у бугарском стандарднојезичком идиому (Вукић–Маринов 2018: 664).

У раду *Функција просторних партикула along, down, off, up и out у енглеским фразним глаголима* **А. Глођовић** закључује да су фразни глаголи са овим партикулама у великој мери телични (Глођовић 2018: 680). Разлог за то треба тражити у додавању помених партикула на ателичне лексичке глаголе или у задржавању постојеће теличности (Глођовић 2018: 680).

Б. Мишић Илић у раду *Sentence-initial spatial adverbials in English: a discourse approach* анализира иницијалне адвербијале са значењем простора у енглеском језику са циљем утврђивања неких правилности у вези са међусобним деловањем њихових дискурских функција (Мишић Илић 2018: 683).

Ј. Ђорђевић пише о неправилној употреби просторних предлога код српских студената енглеског језика као страног (Ђорђевић 2018). Ђорђевић полази од претпоставке да српски студенти не могу да препознају метафоричка проширења значења просторних предлога *in*, *on* и *at* (Ђорђевић 2018: 697). Анализа је потврдила ову хипотезу (Ђорђевић 2018: 711).

Свакако треба погледати и рад *Teorija diskursnih prostora (TDP) i proksimizacija: primer govora o migrantima* (Stepanov 2018). **С. Степанов** у првом делу рада предочава основне поставке ТДП-а (Stepanov 2018: 713). У другом делу рада је њене постулате применио у анализи саопштења и интервјуа о мигрантима (Stepanov 2018: 713).

С. Слијепчевић бавила се концептом простора у рекламно-пропагандном жанру у политичком дискурсу на српском језику (Слијепчевић 2018: 725).

В. Стојичић и **В. Фигар** истраживали су простор за дијалог у есејима Олдоса Хакслија (Stojičić–Figar 2018). Овом истраживању Стојичић и Фигар приступају са аспекта системско-функционалне лингвистике (Stojičić–Figar 2018: 731).

Ментални простори и неучивост предмет су рада **И. Стаменковића** (Stamenković 2018). Стаменковић полази од теорије концептуалне интеграције (Stamenković 2018: 749).

В. Павловић бавио се каузативном конструкцијом типа *V + N + INTO + ОБЛИК НА -ING* у регионалним варијететима енглеског језика (Pavlović 2018). У разматрање узима четири регионална варијетета: британски, амерички, индијски и хонгконшки (Pavlović 2018: 767). Уочене разлике Павловић је сагледао из угла три модела интеркултуралне и међукултуралне комуникације: 1) Холов модел култура високог и ниског контекста; 2) Луисов модел културалних типова и 3) Хофстедеов модел вредносних димензија (Pavlović 2018: 767).

Х. Хаузендорф и **А. Џукер** бавили су се језиком и простором са аспекта прагматике (Hausendorf–Jucker 2022). У раду *Doing space: The pragmatics of language and space* истичу да се прагматика не може лако одвојити од простора и да се језик употребљава у простору и времену (Hausendorf–Jucker 2022: 6). Према мишљењу Хаузендорфа и Џукера, прагматичари морају већу пажњу посветити простору у својим истраживањима уколико их занима на које начине људи раде са простором (Hausendorf–Jucker 2022: 17–18).

Много је радова на енглеском језику чији је предмет проучавања простор. Свакако треба погледати и рад **П. Браун** *Space, Linguistic Expression of* (Brown 2015). У сажетку рада Браун истиче да је просторна когниција центар људског размишљања, а просторни језик може открити основна својства људске мисли (Brown 2015: 89). Истраживања су показала да је просторни језик много дивергентнији међу језицима него што се раније мислило (Brown 2015: 89). Браун напомиње да се дуго веровало да су просторне разлике кодиране искључиво у предлозима (Brown 2015: 92). Међутим, у већини језика просторне информације могу бити распоређене по целим реченицама (Brown 2015: 92).

Д. Касасанто писао је о просторним метафорама за време (*spatial metaphors for time*) (Casasanto 2010). У раду *Space for Thinking* Касасанто је спровео 11 експеримената. Спровodeћи експерименте, Касасанто је дошао до закључка да људи не само да говоре о апстрактним доменима користећи просторне речи, већ и размишљају о њима користећи просторне репрезентације (Casasanto 2010: 474). Резултати његовог истраживања су следећи:

- 1) Експерименти 1–6 показују да људи користе просторне репрезентације да би размишљали о времену чак и када не производе или не разумеју језик;
- 2) Експерименти 7–9 показују да људи који другачије говоре о времену, такође, другачије размишљају о њему, на начине који одговарају њиховим специфичним метафорама;
- 3) Експеримент 10 показује да језик не само да одражава структуру основних менталних репрезентација, већ може и да обликује те репрезентације на начине који утичу на то како људи обављају чак и задатке ниског нивоа, лингвистичке, перцептивно-моторне задатке;
- 4) Експеримент 11 показује да се ови налази протежу изван тестираних домена простора и времена (Casasanto 2010: 474–475).

Т. Тенбринк истраживала је везу између простора, времена и језика (Tenbrink 2007). У монографији *Space, time and use of language: An investigation of relationships* Тенбринк испитује међузависност језичких израза који се односе на простор и време (Tenbrink 2007: 1). Фокус истраживања јесте питање да ли међусобни однос има неке конкретне последице на употребу просторних и временских димензионалних термина као што су: *before, after, left, right, in front, above* (Tenbrink 2007: 1). На крају Тенбринк долази до закључка да се не може пратити међузависност у примени ових термина, јер се они значајно разликују у контекстуалним окружењима и обрасцима у којима се јављају у природном дискурсу (Tenbrink 2007: 1).

Х. Алварез Мела у раду *Epistemology of language and space: an introduction* покушава да дефинише простор са различитих лингвистичких аспеката (Alvarez Mella 2023). Циљ његовог рада јесте да представи начине на које различите лингвистичке дисциплине приступају простору (Alvarez Mella 2023: 1). Резултати његовог истраживања су следећи:

- 1) Епистемологија не репродукује нужно онтологију;
- 2) Лингвистичка географија се фокусира на физичко-материјални поредак, проучавајући како су језички феномени распоређени у географији, као и на односе који су политички, друштвено и културно условљени;
- 3) За перцептивну дијалектологију, анализа веровања и ставова говорника је епистемолошка капија ка разумевању језичких пракси, уколико су оне конституисане широким спектром вредности које деле говорници (Alvarez Mella 2023: 3).

2.1.4.2. Лингвистичка истраживања о именицама типа *nomina loci*

Међу првима је о овим именицама писала **М. Киршова** (Киршова 1999).

Монографија М. Киршове подељена је у три поглавља: 1) *Именице које значе отворено, неограђено место* (Киршова 1999: 11–40); 2) *Именице које значе затворено, ограђено место (називи пословно-смештајних објеката)* (Киршова 1999: 41–70) и 3) *Непродуктивна и нерегуларна месна имена. Месна имена грађена полифункционалним суфиксима* (Киршова 1999: 70–84).

У оквиру првог поглавља Киршова разматра изведенице са суфиксима *-иште*, *-ло* и *-је* (Киршова 1999: 11). Најфреквентнији суфикс у стандардном српском језику је *-иште* (Киршова 1999: 16), док су суфикси *-ло* и *-је* знатно мање продуктивности (Киршова 1999: 35). Друго поглавље посвећено је суфиксима: *-ница* (и његовим варијантама), *-арна*, *-аона/-иона*, *-ара*, *-ана*. Најфреквентнији суфикс је *-ара* (Киршова 1999: 58). Све именице са суфиксом *-ара* Киршова сврстава у пет лексичко-семантичких група (Киршова 1999: 58–59). У оквиру трећег поглавља Киршова разматра следеће суфиксе: *-ак*, *-аџ*, *-ик*, *-ија*, *-лук*, *-ар*, *-ача* (Киршова 1999: 70–84).

Т. Жигић и **И. Прибићевић** у раду *Из проблематике именица с месним значењем* указују на неке специфичности које се тичу именица типа *nomina loci* (Жигић–Прибићевић 1985). Жигић и Прибићевић објашњавају како су настале именице: *питарџа*, *палачинкара*, *винотека* (Жигић–Прибићевић 1985: 253–260).

Именица *питарија* изведена је суфиксом *-ија* (*-арија*) од одомаћене основе пореклом из грчког језика *petta* (Жигић–Прибићевић 1985: 253). Лексема *питарија* означава место где се продају пите (Жигић–Прибићевић 1985: 253). Поред овог примера, Жигић и Прибићевић наводе још неке именице типа *nomina loci* које су изведене од основе *пита*: *питана*, *питница*, *питара*, *питарница* (Жигић–Прибићевић 1985: 255). *Питана* је архаичан облик, док је *питница* непродуктиван (Жигић–Прибићевић 1985: 255). Облици *питара* и *питарница* су прихватљивији (Жигић–Прибићевић 1985: 255).

Са друге стране, именица *палачинкара* представља специјализовану просторију за припремање, продају и служење припремљених палачинки (Жигић–Прибићевић 1985: 256). Именица је, према мишљењу ауторки, изведена од основне речи *палачинка* преко именице типа *nomina agentis* *палачинкар* (Жигић–Прибићевић 1985: 256).

Сложеница *винотека* са суфиксоидом *-тека* је назив београдске продавнице специјализоване за набавку, продају различитих врста одабраних вина (Жигић–Прибићевић 1985: 257).

У раду *Nomina loci са називом биљке у творбеној основи Штасни* напомиње да се ове именице чешће односе на отворен простор и да заузимају битно место у општем лексичком фонду (Штасни 2007: 936). Углавном су настале од именичке творбене основе (Штасни 2007: 936). У творбеној основи јесу називи оних биљака које су од великог значаја за човеков живот (Штасни 2007: 936).

Пишући о транскатегоризацији и псеудотранскатегоризацији, **Штасни** долази до закључка да је код примера *копривац* и *копривњак* у потпуности остварена транскатегоризација, док је псеудокатегоризација остварена код примера *буквик*, *конопљик*, *дудара* и *воћар* (Штасни 2022: 140).

Ж. Бошњаковић и **Г. Штасни** једно потпоглавље у својој монографији посвећују творби речи (Бошњаковић–Штасни 2023). У оквиру потпоглавља *Деривациони потенцијал турцизама с просторним значењем* истичу да именице са просторним значењем у турском језику могу бити немотивисане или могу настати деловањем одређених творбених процеса (Бошњаковић–Штасни 2023: 66–67). Посебну пажњу аутори посвећују хибридни изведеницама, које настају додавањем домаћих суфикса на турске творбене основе (Бошњаковић–Штасни 2023: 75). Суфикси *-ница* (као и сложени суфикси) и *-иште* се најчешће комбинују са турским творбеним основама (*алатница*, *бакалница*, *берберница*, *ћеваџиница*, *салеџиница*, *халваџиница*; *бостаниште*, *пазариште*, *шаториште*) (Бошњаковић–Штасни 2023: 75–77).

Г. Штасни се делимично бави именицама типа *nomina loci* у раду *Језичка слика воде* (Штасни 2019). У овом раду Штасни разматра именицу *воденица* (Штасни 2019: 277). Штасни истиче да *воденица* има статус демонолошког објекта (Штасни 2019: 278). Компонента *простор* налази се и у префиксално-суфиксалној твореници *развође* (граница између двају речних сливова, вододелница) и у сложеницама *вододрежа* (вододелница) и *троразвође* (развође, раскршће у три правца) (Штасни 2019: 278). Са категоријалним просторним значењем су и сложенице *водонађа* (предео са којег се сва вода слива у реку, слив) и *водочајина* (баровито земљиште) (Штасни 2019: 278). Штасни истиче да мотивна лексема *вода* у њиховим парафразама има различите функције, субјекатску у *водонађ* (место где вода пада) и адвербијалну формализовану спацијалним инструменталом у *водочајина* (чајина, простор под водом) (Штасни 2019: 278). Именицама типа *nomina loci* припадају и сложенице *водопој* (место где се поји стока, појило, појење стоке) и *водоцрпилиште* (место где се црпе вода, која се разводи у водоводну мрежу, водоцрпна станица) (Штасни 2019: 278–279). Лексема *вода* у овим сложеницама има функцију објекта (пити, односно црпсти воду), а њихово семантичко језгро произилази из глагола (Штасни 2019: 279).

У докторској дисертацији *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику* **С. Новокмет** посвећује мало пажње и именицама типа *nomina loci* (Новокмет 2016). Предмет његовог интересовања јесу оне *nomina loci* које се у основном (примарном) значењу односе на просторије које користе животиње, а у секундарном значењу се односе на просторије које користе људи (Новокмет 2016: 240). Пошто су често просторије за животиње неугледне, прљаве, тесне и лоше одржаване, поједини називи за смештајне јединице животиња могу фигуративно да означавају и негативно конотирана људска боравишта (Новокмет 2016: 244).

Р. Бугарски у појединим монографијама спомиње именице типа *nomina loci* и топониме (Bugarski 2006; Bugarski 2021). У монографији *Žargon. Lingvistička studija* једно поглавље посвећује лексичким скривалицама (Bugarski 2006: 189–236). У оквиру овог поглавља Бугарски представља један социолингвистички процес грађења речи који се назива сливање (Bugarski 2006: 189). Производе сливања Бугарски назива сливеницама (Bugarski 2006: 189). Поједине сливенице припадају творбено-семантичкој категорији *nomina loci*. У питању су следеће сливенице: *мотел* (хотел за мотористе)¹³; *кењоар*,

¹³ **Л. Бауер** истиче да је ова сливеница настала од енглеских речи *motor* и *hotel* (Bauer 2006: 501). У вези са сливеницом *motel*, Бауер напомиње да се код синтагматских спојева сливеница мора поштовати редослед елемената и да *моторни хотел* не може бити *хотелски мотор* (Bauer 2006: 502). О сливању в. **Blevins** 2006: 526.

канделарија (клозет); метлодром (простор за слетање једне бивше политичке моћнице на суђењу у Београду); шкозориште; рођенданионица; хамбургерионица; млекотека (дискотека без алкохола); рестотека (ресторан са дискотеком); пољотека (пољопривредна аптека); биљотека (биљна аптека); крепаторијум; апартвила (вила са апартманима за госте Универзитета у Новом Саду) (Bugarski 2006: 189–195). Када је реч о топонимима, издвајају се следеће сливенице: Блатајница, Сељаковац, Мазгарник, Блесковац, Карлохаг (Bugarski 2006: 214–218).

У монографији *Gramatika srpskog žargona* једно поглавље је посвећено *Žargonizaciji i tvorbi reči* (Bugarski 2021: 43–206). У оквиру овог поглавља Бугарски анализира суфиксе помоћу којих се граде жаргонизми¹⁴: -ак/-њак (Зелењак, Новак, Јужњак, Падињак (Bugarski 2021: 59); -ка (Копишка, Булка, Контика, Крушка) (Bugarski 2021: 92); -ара (жвакара, пецивара, слаткара, слинара, дискара) (Bugarski 2021: 100); -ана (пендрекана, ћоркана, бокана, прдекана) (Bugarski 2021: 104–105); -иште/-лиште (шизилиште, блејалиште, рушилиште) (Bugarski 2021: 106); -тека (стрипотека, алкотекa, винотека, енотека, вискотекa) (Bugarski 2021: 108); -ац (Бановац, Певац, Јулинац) (Bugarski 2021: 111); -ишка: (Копишка, Кнезишка, Булишка, Америшка) (Bugarski 2021: 147); -ијанер (корзијанер, биоскопијанер, дискуијанер) (Bugarski 2021: 149); -аја (Батаја, Сремчаја, Суботаја, Шабаја, Цераја, Злаја, Тонаја, Футаја, Хаја) (Bugarski 2021: 151).

Ж. Станојчић и Љ. Поповић у *Граматици српског језика* једну целину посвећују именицама типа *nomina loci* (Станојчић–Поповић 2005). Станојчић и Поповић истичу да постоје три групе именица са основним значењем места (простора) (Станојчић–Поповић 2005: 143). Прва група означава место на којем се врши радња глагола који мотивише изведену именицу, или место на којем се проводи време (Станојчић–Поповић 2005: 143). Именице које припадају првој групи изведене су следећим суфиксима: -иште (ловиште, пристаниште, пасиште, појиште, седиште, позориште, даниште, обданиште, ноћиште, преноћиште, летиште, зимовиште); -лиште (пливалиште, казалиште, клизалиште, шеталиште, летовалиште, зимовалиште); -ло (појило, јагњило, солило) (Станојчић–Поповић 2005: 143). Другу групу чине именице које означавају место или просторију (отворену или затворену) где се налазе ствари којима се послује (ради), просторију у којој се што ради, производи и сл. (Станојчић–Поповић 2005: 143). Именице које припадају другој групи изведене су следећим суфиксима: -ница (месница, књијжница, пивница); -арница (месарница, књијжарница, млекарница); -оница (учионица, предионица, перионица,

¹⁴ Наводимо по неколико примера.

итедионица); -ана (барутана, кречана, циглана, електрана, шећерана); -ара (дрвара, црепара, пивара, хлебара) (Станојчић–Поповић 2005: 143–144). Трећу групу чине именице на којима се налази оно што значи мотивна именица (Станојчић–Поповић 2005: 144). Именице које припадају трећој групи изведене су суфиксима: -ија (висија, низија); -ак (воћњак, сењак, трњак); -ик (буквик, брезик, церик, борик, шљивик, кестеник); -ар (шљивар, јабучар); -иште (кунусуште, кромпириште, репиште, ланиште, стрњиште, бостаниште) (Станојчић–Поповић 2005: 144). Станојчић и Поповић истичу да у најширем смислу творбено-семантичкој категорији *potina loci* припадају именице са суфиксом -ија са значењем земаља, области, покрајина: Србија, Аустрија, Далмација, Македонија, Словенија, Либија, Аустралија и подручја: нахија, жупанија, капетанија (Станојчић–Поповић 2005: 144).

И. Клајн у *Gramatici srpskog jezika* издваја суфиксе помоћу којих се граде именице типа *potina loci*: -иште (ловиште, огњиште, степениште, сајмиште, бојиште); -лиште (шеталиште, клизалиште, лечилиште); -ана (шећерана, кречана, електрана); -ница (пивница, месница, ковачница, лудница); -оница (спаваоница, чекаоница, учионица); -ионица (перионица, предиионица, итедионица); -арница (млекарница, билетарница, печењарница); -ињак (зверињак, мравињак); -ик (шљивик, борик, вишњик) (Клајн 2005: 182–183).

Сличну поделу налазимо и у *Нормативној граматици српског језика* (Пипер–Клајн 2013). **Пипер** и **Клајн** наводе исте суфиксе и исте примере (Пипер–Клајн 2013: 227). Поред суфикса, Пипер и Клајн наводе и суфиксоид -тека који у новије време гради именице које означавају установе или просторије: виотека, дискотека, кинотека (Пипер–Клајн 2013: 230).

М. Радовић Тешић у монографији *Именице с префиксима у српском језику* истиче да поједини префикси граде именице типа *potina loci* и топониме (Радовић Тешић 2002). Те именице настале су или чистом префиксацијом или префиксално-суфиксалном творбом. У питању су именице са следећим префиксима¹⁵: за- (Загора, Залуг, забарак, закутак, замењак, запењак, загорје, залужје, запруђе, Забучје, Заврије, Згорје, Заграђе, Загрмље, Задунавље, Заушје, Захумље) (Радовић Тешић 2002: 63–64); пред- (предворје, предгорје, предграђе, преткоморје, предсобље) (Радовић Тешић 2002: 98); под- (подбрдо, подвис, подврх, подград, Подврх, Подгрмеч, Подгора, Потпланина, Подлугови, Подлипа, подвршак, поткућак, потпењак, подгорина, подбрдница, подгорје, подграђе, подлужје,

¹⁵ Наводимо по неколико примера.

подморје, поднебље, Подјабуковац, Поткарановац, Подгајац, Подбрежац, Подбабац, Подгорина, Подбучина) (Радовић Тешкић 2002: 89, 91–92); *при-* (*Придјел, Прилес, прибарак, прибрежак, прибрдица, приземљица, Придворица, Прибрежје, Прибрешће, Придворје, Пригорје, Приморје*) (Радовић Тешкић 2002: 100–102); *уз-* (*узбрдица, узбрежица, узвисица, узбрежје, узвод, Уздоље, Узричје, Уздол*) (Радовић Тешкић 2002: 105).

У раду *Именице по тина лоси у настави српског језика (лингвометодички аспект)* смо се критички осврнули на наставне планове и програме, образовне стандарде постигнућа ученика, средњошколске уџбенике и традиционалну наставу (Стевановић 2019: 224). На крају рада дали смо предлоге за решавање проблема који се тичу образовне праксе (Стевановић 2019: 224).

Ј. Марковић анализира називе места на коме расте одређена биљка или на коме се сади одређена биљка. Узете су у обзир све биљке: дрвенасте, жбунасте, нискорастуће, биљке које саме расту на одређеном месту и оне које је човек ту засадио. Грађа из дијалекатских речника упоређена је са грађом из релевантне лингвистичке литературе. Марковић није уочила разлике између дијалекатских и стандарднојезичких примера. На самом крају рада истиче да на основу писаних извора не можемо добити валидне податке и да морамо спровести теренско истраживање (Марковић 2000а: 49–50).

Д. Павлица дели суфиксе који граде месне именице на: 1) суфиксе за мушки род: *-(а)к, -ак (-јак, -њак), -(а)ц, -ик (-ник, -арник), нулти суфикс*; 2) суфиксе за женски род: *-ана, -ара, -арна, -ија (-арија), -ина, -ица (-ница, -арница, -ачница, -ашиница, -ушница)* и 3) суфиксе за средњи род: *-иште (-лиште, -ниште, -ениште), -ло* (Павлица 2006: 88). Продуктивни суфикси су: *-ак, -ик, -ник, -ија, -ина, -ица, -иште*, док су остали суфикси непродуктивни (Павлица 2006: 88). У даљем тексту за сваки суфикс наводи примере и творбене основе и указује на примере који су добијени другим творбеним процесима: префиксално-суфиксалном и сложено-суфиксалном творбом (Павлица 2006: 90–98). Павлица наводи и неке примере који су настали спајањем суфикса *-њак* са именичком творбеном основом којих нема у Речнику САНУ: *брекињак, мукињак, брестињак, буквињак, глогињак, дренињак, дудињак, јаворињак, јасенињак, магривњак* (Павлица 2006: 143).

Д. Иванова анализира је именице са наставком *-ница* у бугарском језику (Иванова 2024). У раду *Notina loci с наставка -ниц(а) в българския език (продуктивна в миналото и днес)* Иванова истиче да именице са суфиксом *-ница* и сложеним суфиксима суфикса *-ница* означавају углавном места где се обављају неке активности (Иванова 2024:

56). Бавећи се овом темом, Иванова закључује да је суфикс *-ница* веома продуктиван у бугарском језику у грађењу именица типа *nomina loci* (Иванова 2024: 67). Поред суфикса *-ница*, продуктивни су и сложени суфикси *-арница*, *-джийниц(а)* (Иванова 2024: 67–68). У новије време продуктиван је и сложени суфикс *-ачница* (Иванова 2024: 68). На крају рада Иванова закључује да поједини деривати припадају пасивном језичком слоју, док су поједини деривати новијег датума (Иванова 2024: 68).

М. Влахова Ангелова бавила се топонимима у западној Бугарској с називом плода у творбеној основи (Влахова Ангелова 2018). Бавећи се топонимима, Влахова Ангелова долази до закључка да има много архаичних назива у топонимији западне Бугарске (Влахова Ангелова 2018: 87). Поједине суфиксе не познаје стандардни бугарски језик (Влахова Ангелова 2018: 87). Реч је о следећим суфиксима: *-овик: глоговик; -ек: крушек; -ец: маленец, дренъец; -овец: дудовец, дреновец; -олец: шипколец; -ил: дудил; -ар: черешар; -ен: тиквен; -ина: сливина; -ор: ягдор* (Влахова Ангелова 2018: 87). Влахова Ангелова додаје да је и творбено-семантичка категорија *nomina loci* са суфиксима *-иште*, *-алиште*, *-ник* и *-арник* обogaћена појединим примерима: *дуниште, капиниште, киселиште, периште, сливиште, черешиште, малиналиште, шипочник, ягодник, вишнярник, любеничарник, црешњарник, тикварник, ябукарник* (Влахова Ангелова 2018: 87).

М. Спасова бавила се продуктивношћу суфикса *-иште* у *Трновској редакцији Пролога у стиховима* (Спасова 2016). Бавећи се овом темом, Спасова долази до закључка да у целокупном старобугарском рукописном канону налазимо 31 пример, док у *Трновској редакцији Пролога у стиховима* налазимо 44 примера (Спасова 2016: 99).

Т. Илиева истиче да се месне именице граде помоћу следећих суфикса у савременом бугарском језику: *-ина, -ица/-ъница, -ище, -нк, -ъникъ, а понекад помоћу суфикса: -ло, -ие, -ија, -ина, -ъни, -а, -гъл* (Илиева 2018: 2207). Најпродуктивнији суфикси јесу *-иште* и *-ница*, док су остали суфикси умерено продуктивни: *-а, -на, -ние, -ја, -гъл -ло, нулти суфикс* (Илиева 2018: 2207). Илиева истиче да су у омладинском жаргону присутни следећи суфикси: *-арник (клинчарник), -ица (кифларница), -ище (даскалище)* (Илиева 2018: 2207).

Т. О. Черниш анализира са аспекта етимологије и историје језика лексеме са кореном **gor-/žar-* (Черниш 2010). На овај корен додаје се суфикс *-išče* и гради месне именице и топониме: *гариште* (српски језик и бугарски дијалекти), *гарище* (руски дијалекти), *горище* (украјински дијалекти), *gorišče* (словеначки језик), *Гарище, Гарището* (бугарски дијалекти) (Черниш 2010: 138). Ова основа комбинује се и са суфиксима *-ина*,

-ovina, -evina: горевина (српски језик, руски дијалекти), *гаровина* (македонски језик, бугарски дијалекти), *гарина, Гарина* (бугарски дијалекти) (Черниш 2010: 138).

М. Левицка посветила је докторску дисертацију именицама типа *nomina loci* у пољском језику (Lewicka 2016). Као корпус послужили су текстови из XVI века. Левицка именице типа *nomina loci* дели на именице које означавају отворен простор и именице које означавају затворен простор (Lewicka 2016: 46–104). Једно поглавље докторске дисертације М. Левицке посвећено је творби речи. Анализирани корпус обухвата 273 просте речи (Lewicka 2016: 157). Најпродуктивнији начин творбе у пољском језику јесте суфиксација. У пољском језику именице које означавају отворен простор граде суфикси: *-isko/-ysko, -czysko, -owisko, -ka, -eczka/-iczka, -ica/-yca, -ko, -eczko, -ina/-yna, -ek, -nik, -nica, -iczko, -iszcze, -izna/-yzna, -stwo, -isko/-ysko, -ina/-yna, -ewina, -anie, -izna, -nia, -nica, -ość, -stwo, -yszczе* итд. (Lewicka 2016: 175–206). Именице које означавају затворен простор граде суфикси: *-ka, -eczka, -ek, -eczek -nica, -nia, -arnia, -ownia, -ec, -inieć, -ina/-yna, -stwo, -owstwo, -isko/-ysko, -ica, -ik, -nik, -iczko, -niak, -sko, -yszczе* итд. (Lewicka 2016: 214–232).

М. Усачева анализира именице са наставком *-on 'n 'ig-* у говору Бесермана (Usacheva 2018). Занимљиво је да су облици *-on 'n 'ig-* потврђени само у говору Бесермана, док у осталим говорима Удмурта и у стандардном језику Удмурта нису потврђени (Usacheva 2018: 132).

Поједини лингвисти су се бавили контрастивном анализом. **Ј. Вулетић** пореди *nomina loci* у српском жаргону са *nomina loci* у немачком жаргону (Вулетић 2012: 147). Као корпус у истраживању послужили су часописи за младе и интернет форуми на српском и немачком језику. Циљ рада био је ексцерпирање српских суфикса који би били еквивалентни суфиксу *-i* у немачком језику (Вулетић 2012: 147).

Ј. Матијашевић у раду *Суфикс -ка у руском језику и његови еквиваленти у српскохрватском* указује на чињеницу да овај суфикс у руском језику гради именице типа *nomina loci* (Матијашевић 2019а: 59). Матијашевић истиче да суфикс *-ка* није продуктиван у грађењу именица типа *nomina loci* (Матијашевић 2019а: 59). Примери су следећи: *кочѣвка (кочеватъ), стройка (строиъ), топка (топитеъ)* (Матијашевић 2019а: 59). Српски еквиваленти били би: *-ње (сељакање, грађење, зидање, ложење), -ња (изградња, градња); -шите (ложшите, боравшите); -лишите (градилшите)* (Матијашевић 2019а: 59).

У раду *Семантичка деривација у њеном односу према морфолошкој деривацији и семантичка реконструкција* **Ј. Матијашевић** даје преглед суфикса у руском и српском језику помоћу којих се граде именице које означавају део простора (Матијашевић 2019б:

127). Реч је о следећим суфиксима у руском језику: *-ок/-ек* (*задворок, подпечек*); *-ие/-ье* (*загуменье, подземелье*); *-ица* (*чересполосица*); *-ина* (*закраина, окраина*); *-ка* (*закрайка*); *-ня* (*подворотня*) (Матијашевић 2019б: 127). У српском језику следећи суфикси граде именице које означавају део простора: *-ак* (*завирак, прикрајак*); *-ина* (*заветрина, обрежина*); *-ица* (*низбрдица, побрдица, узбрдица*); *-иште* (*заветриште*); *-је* (*заморје, обрежје, подбрежје*); *-ница* (*окућница, раскрсница*); *-њак* (*повртњак*) (Матијашевић 2019б: 127–128).

Споменућемо још један рад **Ј. Матијашевић**. Реч је о раду *Из проблематике именица типа nomina agentis* (Матијашевић 2019в). Иако се овај рад не бави директно именицама типа *nomina loci*, Матијашевић истиче да су поједине именице из творбено-семантичке категорије *nomina loci* прешле у творбено-семантичку категорију *nomina agentis* (Матијашевић 2019в: 248). Реч је о посебном типу именица који Ј. Матијашевић назива *nomina agentis collectivus* (Матијашевић 2019в: 248–249). У питању су именице које означавају разна предузећа, фабрике, комбинате (Матијашевић 2019в: 249). Примери су следећи: *млекара – млекар; оружарница – оружар; пекара – пекар; пивара, пивана – пивар; пилана – пилар; платнара – платнар; сапунарница – сапунар; свилара – свилар; ланара – ланар; кончара – кончар* и сл. (Матијашевић 2019в: 249). Реч је о полисемантичним именицама (Матијашевић 2019в: 249).

У раду *Nomina loci у македонском и српском језику (контрастиван приступ)* разматрали смо суфиксе *-арник* и *-арница* у македонском језику (Стевановић 2020а). Српски суфикс *-арник* се ретко јавља као преводни еквивалент македонском суфиксу *-арник*, док се српски суфикс *-арница* најчешће јавља као преводни еквивалент македонском суфиксу *-арница* (Стевановић 2020а: 19–20).

Јармалавичиус и **група аутора** истраживали су именице типа *nomina loci* у немачком језику и њихове преводне еквиваленте у литванском језику (Jarmalavičius et. al. 2023). Бавећи се овим проблемом, аутори закључују да је у немачком језику основно средство грађења именица типа *nomina loci* слагање, а у литванском суфиксација (Jarmalavičius et. al. 2023: 43). Немачке сложенице се чешће преводе синтагмама и изведеницама, него простим речима и сложеницама (Jarmalavičius et. al. 2023: 43). Просте речи се чешће преводе простим речима или изведеницама (Jarmalavičius et. al. 2023: 43). Немачке изведенице се углавном преводе изведеницама, а ређе синтагмама (Jarmalavičius et. al. 2023: 43).

2.2. Косовско-ресавски дијалекат

2.2.1. Границе

Пишући о српским дијалектима, **П. Ивић** истиче да су „два основна недовољно рашчишћена проблема у вези с косовско-ресавским дијалектом: његове границе и његова подела на мање целине” (Ивић 2009: 67).

Најјужнија тачка косовско-ресавског дијалекта налази се у селу Ибарској Слатини јужно од Лепосавића (Ивић 2009: 67). Југоисточна граница иде на копаонички врх Шаторицу, „пролази непосредно јужно од Куршумлије, а затим, у великом луку јужно од реке Топлице [...] до западних прилаза Прокупљу. Одатле та граница, правцем југ–север, прелази преко Јастрепца у близини Рибарске Бање и избија на ставе двеју Морава код Сталаћа, да би преко висова Буковика избила на Ртањ, а затим отприлике линијом Бољевац – Жагубица – Петровац – Кучево – Голубац достиже румунску границу на Дунаву” (Ивић 2009: 67). Северозападна граница „може се одредити линијом која пролази од Ибарске Слатине ка северу, пролази источно од Лепосавића и између Лешка и Рашке савија ка западу. Прешавши Ибар и прошавши непосредно северно од Новог Пазара та линија досеже Дугу Пољану, али северно од тог насеља поново оштро скреће и масивом Голије приближава се Ибру” (Ивић 2009: 68). Северно од Краљева „граница се дохвата Гледићких планина. Од тога гребена она се одваја код извора Лепенице, да би већи део њене долине, са градом Крагујевцем, оставила ван косовско-ресавског домена. Код Градца западно од Баточине линија прелази ту реку” (Ивић 2009: 68). Ивић напомиње да „подручје Раче Крагујевачке припада смедеревско-вршачком дијалекту и да је прелаз између тог дијалекта и косовско-ресавског на овом сектору постепен” (Ивић 2009: 68). По њему, „појас диференцираних изоглоса [...] прелази Велику Мораву на неутврђеном месту у њеном доњем току и избија на Дунав североисточно од Пожаревца” (Ивић 2009: 68). Говори Банатске Клисуре припадају смедеревско-вршачком дијалекту (Ивић 2009: 68). На крају додаје „да се југозападно од означеног подручја налази област са мешовитим становништвом, косовско-ресавским и албанским, а на североистоку такође област са мешовитим становништвом, косовско-ресавског, односно влашког матерњег говора. [...] Југозападна област захвата северну/северозападну половину косовске покрајине, све до линије околина Подујева – ушће Лаба у Ситницу – Дечани – албанска граница, с тим да на северу покрајине треба одузети делове Поибарја западно и северно од Косовске

Митровице, са ијекавско-екавским говорима, који се обично сматрају зетско-сјеничкима” (Ивић 2009: 69).

П. Ивић даје следећу поделу косовско-ресавског дијалекта: јужни (југозападни) поддијалекат, средишњи поддијалекат и северни (североисточни) (Ивић 2009: 74). По њему, „јужни (или југозападни) поддијалекат простире се углавном на територији косовско-метохијске покрајине, средишњи обухвата област око Копаоника, пределе источно од њега и око западне Мораве на сектору од Краљева до њеног сусрета са Јужном Моравом код Сталаћа, док северни (или североисточни) поддијалекат заузима делове сливова Велике Мораве и Тимока, као и подручја између њих” (Ивић 2009: 74).

Говори јагодинског краја припадају левачком говорном типу (северни поддијалекат косовско-ресавског дијалекта (Ивић 2009: 95)). По Ивићу, левачки говор „по свом смештају и особинама чини део прелаза ка средишњем поддијалекту” (Ивић 2009: 95).

2.2.2. Одлике

2.2.2.1. Акцентуација

Говоре јагодинског краја карактерише старија штокавска акцентуација (Ивић 1985: 102). Често се повлачи краткосилазни акценат са крајњег слога (Ивић 1985: 102). На претходни дуги слог долази дугоузлазни, а на кратки краткосилазни (Ивић 1985: 102). Преношење на претходни кратки слог је метатаксихко (Богдановић–Марковић 2000: 162). Са друге стране, преношење на претходни дуги слог је метатонијско (Богдановић–Марковић 2000: 162).

Ј. Радић издваја следеће моделе преношења акцената на претходни слог:

- 1) Поред чувања места старих силазних акцената, без преакценатске дужине на претходном слогу (*Беињаја, Звездана, Бистрик, Браник*), јављају се и варијанте са метатаксихким преношењем акцената на претходни кратки слог (*Брестаk/Брестак, Леиџар/Леиџтар, Клењаk/Клењаk*) (Радић 2003а: 33). Радић напомиње да се у горњобеличким селима Велика Сугубина и Слатина као резултат повлачења акцената спорадично јавља и краткоузлазни акценат (*Дреновита кдса, Лдмови, Јаруга*) (Радић 2003а: 33);
- 2) Поред старих модела са преакценатском дужином (*Валдга, Јошаница, Код баkче, Пиштолџина, Пандв грб*), учени су и новији модели са акцентом пренесеним на претходни дуги слог у метатонијском духу (*Валдга/Валога,*

Милошићѐво/Милошићево). Радић напомиње да су забележени и примери који имају искључиво дугоузлазни акценат (*Вѐљино, Гáино*) (Радић 2003а: 33);

Има случајева где се преакценатска дужина факултативно скраћује и губи, нарочито ако је реч о облицима са краткосилазним акцентом иза ње (*Вáлòга/Валòга, Дòљàча/Долàча*) (Радић 2003а: 33–34).

Ј. Радић истиче да постоје и неке особине нетипичне за косовско-ресавски дијалекат (Радић 2003а: 34). С тим у вези, Радић издваја следеће групе примера:

- 1) Спорадична појава дугоузлазног акцента на месту уобичајеног кратког, обично на првом слогу (*Срѐбро, Мајдан, Марјаново брдо* и у варијантама: *Бáра/Бàра, Тѐтребово пòље/Тѐтребово, Код глòга/Код глòга, Рáчин брѐг/Рàчин брѐг*) (Радић 2003а: 34). Међусобно смењивање ова два акцента, према речима Ј. Радић, карактерише већи број дублета (*Јáња/Јàња, Аврáмово/Аврàмово*) (Радић 2003а: 34);
- 2) Факултативно смењивање дугоузлазног и дугосилазног акцента на првом слогу, у оквиру једног броја варијантних топонима (*Грáђа/Грàђа, Зáват/Зàват, Ђòрђевица/Ђòрђевица*) (Радић 2003а: 34);
- 3) Појава дугосилазног акцента уместо обичнијег кратког, углавном у оквиру варијанти (*Брáниште/Брàниште, Сѐлиште/Сèлиште, Бòк/Бòк, Дугáчко/Дугàчко, Штипљáнска рѐка/Штипљàнска рѐка*) (Радић 2003а: 34);
- 4) Појава кратког акцента у фонационом распону од краткосилазног до иктуса на месту дугих акцената (*Јáз, Дòње пòље, Зàпис, Сàставци*, или у варијантним ликовима: *Гребенáрово/Гребенàрово, Прòгон/Прòгон*) (Радић 2003а: 34). Радић истиче да је ова појава одлика доњебеличких, низинских села (Радић 2003а: 34).

На крају поглавља Радић закључује да поред типичних акценатских особина косовско-ресавског дијалекта, у говорима јагодинског краја налазимо и појаве које се спорадично јављају у косовско-ресавском дијалекту или које представљају непосредне наносе из суседних дијалеката (нпр. призренско-јужноморавског) (Радић 2003а: 34–35). Радић напомиње да треба имати у виду да се међу појединим појавама могу налазити и супстратски слојеви (Радић 2003а: 35).

2.2.2.2. Фонетика

Фонетске особине косовско-ресавског дијалекта (као и говора јагодинског краја) детаљно су описане у монографијама *Дијалектологија српскохрватског језика: увод и штокавско наречје П. Ивића* (Ивић 1985) и *Топонимија Белице Ј. Радић* (Радић 2003а).

Говоре јагодинског краја карактеришу следеће фонетске особине:

- 1) екавска замена замена ђ (дат. и лок. *жене, мене*; INSTR. *онем*, у топонимији: *Лепо брдо, Мике Милановићу чесма* и сл.) (Ивић 1985: 102; Радић 2003а: 35);
- 2) губљење вокала на почетку речи (*Натема, Патекарско, Врмов луг*) (Радић 2003а: 35);
- 3) губљење и сажимање вокала или читавих гласовних секвенци у средини речи, најчешће у вези са:
  - сонантом *р* који из невокалске (позиција: *р + вокал*) често прелази у вокалску вредност (*Врновачко (: Врановац), Грбачки поток (: Грабак), Грденица (Гридиница), Ђурђев брник (Ђурђев браник)*) (Радић 2003а: 35);
  - сонантом *ј* у интервокалној позицији (*Видове санице (Видојеве санице), Јеремино (Јеремијино), Стакова коса (Стојакова коса), Пена ливада (Пена ливада)*) (Радић 2003а: 35);
  - вокалским групама (*Тушанско (: Таушановић), Тофилово (: Теофил)*) (Радић 2003а: 35);
  - непосредним контактом блиских гласовних секвенци (*Борисљево (: Борисављево), Марисљево (: Марисављево)*) (Радић 2003а: 35);
  - консонантом *д* у интервокалној позицији (*Тосијево (: Теодосије)*) (Радић 2003а: 36);
- 4) замене и алтернације вокала:
  - *а/о* (*Тобориште (: табор), Моравчина/Маравчина, Осредак/Асредак, Попило/Патило*) (Радић 2003а: 36);
  - *а/е* (*Јеруга, Куса јеруга, Јесењар, Пожеревина, Гребак, Вољавче/Вољевче, Вољавица/Вољевица, Јасењар/Јесењар, Рачиски/Речиски*) (Радић 2003а: 36);
  - *и/е* (*Збикчић/Збекчић, Ђилијан/Ђелијан, Патикарско/Патекарско, Микишанска/Мекшианска*) (Радић 2003а: 36);

- *e/o* (*Церовик/Цоровик, Цоровички, Жандарево/Жандарово*) (Радић 2003а: 36);
  - *y/o* (*Крушар/Крошар, Бубан/Бобан*) (Радић 2003а: 36);
  - *y/i* (*Дубона/Дибона, Дибока/Дубока, Дибоки/Дубоки, Дибочица/Дубочица*) (Радић 2003а: 36);
  - *y/e* (*Божурова/Божерова*) (Радић 2003а: 36);
  - *o/i* (*Пироћанска/Пирићанска*) (Радић 2003а: 36);
  - *y/a* (*Бутуње/Батуње*) (Радић 36);
- 5) губљење фонеме *x* (*Ајдучка, вода, Црни вр*) (Радић 2003а: 36);
  - 6) претварање сугласника *ф* у *в* (*вала, вабрика*) (Ивић 1985: 102);
  - 7) појава африкате *s* (*свезда, Сарино (Зарино)*) (Ивић 1985: 102; Радић 2003а: 36);
  - 8) сачуван сонант *л* уместо *о* на крају слога у лексички ограниченим примерима (*Селска чесма, Селски поток, Селски пут, Селска шума, Селски кључ*) (Радић 2003а: 36);
  - 9) губљење гласа *ј* на крају речи иза дугих вокала (*немо, ова*) (Ивић 1985: 102);
  - 10) елизија (*н-умем, д-идем*) (Ивић 1985: 102);
  - 11) метатеза медијалних група:
    - *-сј-/-зј-* (*пајси, гројзе, Код лојзе, Под лојзе*) (Ивић 1985: 102; Радић 2003а: 37);
    - *-вр-/-рв-* (Гарвиловићи) (Радић 2003а: 37);
    - *-гр-/-рг-* (Аргар) (Радић 2003а: 37);
  - 12) упрошћавање сугласничких група:
    - *-сц-, -шч-* (*праци, гучићи*) (Ивић 1985: 102);
    - *-ст-, -зд* (*пос, гроз, Лакин брес, Код брес*) (Ивић 1985: 102; Радић 2003а: 37);
  - 13) обезвучавање консонаната у финалној позицији (*Котњи сат (: сад), Тодин дут (: дуд), Компираши (Кромпираши)*) (Радић 2003а: 37).

Ј. Радић истиче да су поједине фонетске особине одлика свих косовско-ресавских говора (доследнији екавизам, непознавање гласа *x*, африката *s*, консонант *в* уместо *ф*, упрошћавање финалне групе *ст*, метатеза) (Радић 2003а: 37). Са друге стране, поједине особине могу бити и одлика суседних дијалеката, посебно призренско-тимочке дијалекатске области (губљење *x*, чување *л* на крају слога или речи, упрошћавање финалног *ст*, метатезирано *јз*). Тако се долази до закључка да је ове особине могла донети јужно-моравска миграциона струја (Радић 2003а: 37).

2.2.2.3. Морфологија

Морфолошке особине косовско-ресавског дијалекта (као и говора јагодинског краја) детаљно су описане у монографији *Дијалектологија српскохрватског језика: увод и штокавско наречје П. Ивића* (Ивић 1985). Понеке особине налазимо и у монографији *Топонимија Белице Ј. Радић* (Радић 2003а). Говоре јагодинског краја карактеришу следеће морфолошке особине:

- 1) наставак *-е* у акузативу множине именица мушког рода на веларни сугласник (*јунаце, бубрезе, орасе*) (Ивић 1985: 103);
- 2) остаци старог наставка *-е* у номинативу множине једног броја именица мушког рода (*Рибаре, Лукаре, Бунаре, Мишевиће*) (Радић 2003а: 40–41);
- 3) уопштавање наставка *-ем* у инструменталу једнине именица мушког и средњег рода (*лебем, дететем*) (Ивић 1985: 103);
- 4) датив и инструментал множине имају редовно форме на *-ма* (*волозима, са женама*) (Ивић 1985: 103);
- 5) локатив множине је изједначен са генитивом множине (*по шума*) (Ивић 1985: 103);
- 6) употреба одређеног придевског вида (*Дубоки поток, Густе трњак, Криви пут, Студени извор, Црна бара, Крива бара, Шупља буква, Бело брдо*) (Радић 2003а: 39–40);
- 7) жива употреба аориста (Ивић 1985: 104);
- 8) ређа употреба имперфекта (Ивић 1985: 104);
- 9) прво лице множине аориста има наставак *-(х)мо* (*рекомо*) (Ивић 1985: 104);
- 10) треће лице множине презента глагола VII и VIII врсте има и *-е* (*носе*) и *-у* (*носу*) (Ивић 1985: 104);
- 11) образовање са непроменљивим *ће* за сва лица у футуру и без *да* (*ће се ранимо*) (Ивић 1985: 104).

Поједине морфолошке особине типичне су за цело подручје косовско-ресавског дијалекта. Остатке старог наставка *-е* у номинативу множине једног броја именица мушког рода Ј. Радић сматра архаичном морфолошком особином (Радић 2003а: 40–41). Морфолошко обележје одређеног вида код придева мушког рода у једнини, према речима Ј. Радић, на путу је да постане сурвивал (Радић 2003а: 41).

2.2.2.4. Творба речи

О творби речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта (и говора јагодинског краја) није много писано. Ова језичка област је најчешће посматрана у оквиру монографија. Најчешће је у монографијама дат попис суфиксалних и префиксалних морфема.

Анализирајући релевантну лингвистичку литературу (Симић 1972; Радић 2003а), дошли смо до закључка да су у говорима јагодинског краја присутни следећи суфикси у творби именица:

- 1) *-бина* (*тазбина, задужбина*) (Симић 1972: 486);
- 2) *-уга* (*јаруга, мачуга*) (Симић 1972: 486);
- 3) *-је* (*грање, снопље, стење, Трије, Бучје, Дубље*) (Симић 1972: 487; Радић 2003а: 190);
- 4) *-(а)к/-ч(а)к/-ањ(а)к/-ир(а)к/-ур(а)к* (*Мидак, Мулак, мунак, Изворак, Чукарак, Дочак, Точак, Косирак, Точурак, Косањак*) (Симић 1972: 487; Радић 2003а: 182–183);
- 5) *-ак/-јак* (*Брестак, Грабак, Брештак, Бресјак, Врбак, Пањак, Церјак*) (Радић 2003а: 189);
- 6) *-(а)ц* (*Брестовац, Јасеновац, Пањевац, Петловац*) (Радић 2003а: 190);
- 7) *-ик/-ник* (*Лозовик, Трновик, Церовик, Рибник, Бистрик, Топлик, Шареник*) (Радић 2003а: 192);
- 8) *-ка* (*трска, капка, сламка, цевка, ћерка, мајка; Рајка, Сојка, Стојка Рудинка, пољанка*) (Симић 1972: 487; Радић 2003а: 183);
- 9) *-ко* (*Зорко, Бошко, Митко; цветко, рушко, жујко*) (Симић 1972: 487);
- 10) *-аљ* (*чешаљ, богаљ*) (Симић 1972: 488);
- 11) *-ељ* (*крпељ, крмељ, Дубељ*) (Симић 1972: 488; Радић 2003а: 194);
- 12) *-ољак* (*вртољак, гужвољак, гутољак*) (Симић 1972: 488);
- 13) *-уљак* (*Мисуљак, Савуљак; травуљак, чорбуљак*) (Симић 1972: 488);
- 14) *-оња* (*бркоња, трбоња, ћелоња, булоња, зекоња*) (Симић 1972: 489);
- 15) *-ар/-јар* (*воденичар, мечкар, пиљар, Чукар, Камењар, Дутар*) (Симић 1972: 489; Радић 2003а: 188);
- 16) *-аћ* (*женскаћ, мушкаћ*) (Симић 1972: 490);
- 17) *-ина/-чина/-евина* (*Крчевина, Пожаревина, Риљевина, Тршевина, Трештина, Јагодина, Сугубина*) (Радић 2003а: 186–187);

- 18) *-ић/-чић* (*бикчић, чанчић, братић, вратић, ветрић, Кључић, Лазић, Каленовчић*) (Симић 1972: 490; Радић 2003а: 182);
- 19) *-ац* (*кравац, крмац, чилац, тулац*) (Симић 1972: 490);
- 20) *-анце/-енце* (*местанце, писманце вименце, јагњенце, пиленце, прасенце, кученце*) (Симић 1972: 490);
- 21) *-че/-иче* (*асталче, венче, дињче, кафанче, лонче, маче, куче, сопче, унуче, Бунарче, Вирче, Гајче, Барче, Шумче, Ливадиче, Ливаче*) (Симић 1972: 490–491; Радић 2003а: 182);
- 22) *-оша* (*витоша, крилоша, седлоша*) (Симић 1972: 492);
- 23) *-ица* (*Главица, Косица, Барица, Врбице*) (Радић 2003а: 183);
- 24) *-иште* (*брдиште, буриште, капутиште, кериште, прасиште, Виноградиште, Гувниште, Ливадиште, Житиште, Ланиште, Реновиште, Бачевиште, Казаниште, Камариште, Појатиште, Кућиште, Селиште, Логориште*) (Симић 1972: 492; Радић 2003а: 185);
- 25) *-ја* (*Грађа*) (Радић 2003а: 194);
- 26) *-ача/-јача/-њача* (*Вртача, Дољача, Ристовњача*) (Радић 2003а: 194);
- 27) *-ло* (*Јагњило, Перило*) (Радић 2003а: 194);
- 28) *-ија* (*Окејанија, Провалија*) (Радић 2003а: 194);
- 29) *-иш* (*Густиш*) (Радић 2003а: 194);
- 30) *-ач/-еч* (*Дивљач, Јелеч*) (Радић 2003а: 194);
- 31) *-ана* (*Баитована, Црепана, Циглана*) (Радић 2003а: 194).

У вези са творбом именица, **Ј. Радић** напомиње да један број творбених типова указује на архаизме, као образовања *Буковча, Добрања, Трстена, Јагодна, Брестовац, Липовик* (Радић 2003а: 41).

Следећи суфикси присутни су у творби придева:

- 1) *-ов/-ев/-ин* (*очев, бобов, винов, батин, Десин*) (Симић 1972: 497);
- 2) *-ски* (*старински, горски*) (Симић 1972: 497);
- 3) *-ји* (*јунећи, јагњећи, мачећи, прасећи*) (Симић 1972: 497);
- 4) *-ив/-љив* (*брбљив, ваиљив, грабљив, зимљив, ломљив*) (Симић 1972: 498);
- 5) *-аив* (*глистаив, буваив, лишаив*) (Симић 1972: 498);
- 6) *-ачак* (*пуначак, слабачак, сувачак, широкачак*) (Симић 1972: 498);
- 7) *-ен* (*свилен, румен*) (Симић 1972: 498);
- 8) *-икав* (*зелењикав, мокрикав, црвењикав, шареникав*) (Симић 1972: 498);

- 9) *-ит* (*бременит, бусенит, вечит*) (Симић 1972: 498);
- 10) *-овит/-евит* (*кишовит, брдевит*) (Симић 1972: 498–499);
- 11) *-цит* (*голцит, новцит, пунцит*) (Симић 1972: 498).

У творби глагола присутни су следећи суфикси:

- 1) *-ира-* (*асвалтират, глупират се, маркират, телефонира, шворцитарат, шутират*) (Симић 1972: 500);
- 2) *-оса-* (*алосат се, глеђосат, патосат, смрдосат*) (Симић 1972: 500);
- 3) *-кова-* (*запитковат, припитковат*) (Симић 1972: 501).

Р. Симић у монографији *Левачки говор* спомиње префиксиране именице и глаголе (Симић 1972). Симић издваја следеће префиксе који граде именице:

- 1) *за-* (*загребак, залог*) (Симић 1972: 478);
- 2) *из-* (*изорач, исписник*) (Симић 1972: 478);
- 3) *на-* (*напљувак, наслон*) (Симић 1972: 478);
- 4) *о-* (*окретач, оћупак*) (Симић 1972: 478);
- 5) *по-* (*посекотина, послатак, поселара*) (Симић 1972: 478);
- 6) *пре-* (*прегрит, преврт*) (Симић 1972: 478);
- 7) *при-* (*приковак, принова*) (Симић 1972: 478);
- 8) *про-* (*прогун, провадача*) (Симић 1972: 478);
- 9) *раз-* (*распуштеница, распар*) (Симић 1972: 478);
- 10) *у-* (*упољак, улепак*) (Симић 1972: 478);
- 11) *уз-* (*усперак*) (Симић 1972: 478).

Знатно је више префикса који граде глаголе:

- 1) *до-* (*довилет, дорадит, доредит*) (Симић 1972: 480);
- 2) *за-* (*забарит, забелолучит, задунут*) (Симић 1972: 480);
- 3) *из-* (*изгустира, искупили, изразговарали се, икупали се*) (Симић 1972: 480–481);
- 4) *на-* (*наврћали, накалупи, намрзну, нарибасмо*) (Симић 1972: 481);
- 5) *над-* (*надвладаше, наткопат*) (Симић 1972: 481);
- 6) *о-* (*обали, оданило се, очиташе*) (Симић 1972: 482);
- 7) *об-* (*обамере, обиколили*) (Симић 1972: 482);
- 8) *од-* (*одљуштили, откани*) (Симић 1972: 482);
- 9) *по-* (*поборавио, погубио, подубим*) (Симић 1972: 482);
- 10) *под-* (*подгоре, подмашују*) (Симић 1972: 483);

- 11) *пре-* (*прегладнели, презети, прекука*) (Симић 1972: 483);
- 12) *при-* (*прикопамо, припуцало*) (Симић 1972: 483);
- 13) *про-* (*протера, пропева*) (Симић 1972: 483);
- 14) *раз-* (*разборавио, развуче*) (Симић 1972: 484);
- 15) *с(а)-* (*сагорели, сагуби*) (Симић 1972: 484);
- 16) *су-* (*сувитацит*) (Симић 1972: 484);
- 17) *у-* (*убунили, увери*) (Симић 1972: 485);
- 18) *уз-* (*узмлачи*) (Симић 1972: 485).

Када је реч о сложеницама, оне су скоро необрађене у монографијама. Ј. Радић издваја следеће групе сложеница: 1) предлошко-именичке сложенице; 2) префиксално-глаголске сложенице и 3) сложенице са пунозначним деловима (Радић 2003а: 197–198). Првој групи припадају сложенице: *Накосу, Поткосу, Укосу, Прекопоље, Орепак, Оглавак, Осредак* (Радић 2003а: 197). Другој групи припадају сложенице: *Забран, Запис, Зават, Прогон, Напер* (Радић 2003а: 198). Трећој групи припадају сложенице: *Грудобран, Жиронађа, Сампас, Крстопут, Крстопутина, Виногради, Виноградиште* (Радић 2003а: 198).

Према речима Н. Богдановића, дијалекатска творба је недовољно обрађена језичка област (Богдановић 2017: 31). Као што се може видети у монографијама је више пажње посвећено прозодијским, фонетским и морфолошким особинама него творбеним.

2.2.2.5. Синтакса

Синтаксичке особине косовско-ресавског дијалекта детаљно су описане у монографији С. Милорадовић (Милорадовић 2003). Поједине синтаксичке особине налазимо и у монографији *Дијалектологија српскохрватског језика: увод и штокавско наречје* П. Ивића (Ивић 1985).

Косовско-ресавски дијалекат (и говоре јагодинског краја) карактеришу следеће синтаксичке особине:

- 1) употреба општег падежа који је продро у све сфере употребе генитива, инструментала и локатива и који је преузео њихове функције (Милорадовић 2003: 36);
- 2) употреба именског копулативног предикатива у номинативу (*ти си ми побратим, његов отац и мој свекар су браћа нека, човек ју учитељ, свекрва била удовица*) (Милорадовић 2003: 38);

- 3) употреба допунског предикатива у номинативу уз глаголе *звати* и *викати* (*њега звали Жикан, мен срамота да ме она виче снаша*) (Милорадовић 2003: 38);
- 4) употреба номинатива уместо генитива у позицији логичког субјекта (*има свакојак народ, сад има прашак, саде исто има народ, увек има кавурмица, има овчетина и свињетина, има лекови и лекари, па било је патња, па било музика колко оћеш, нема вашар, нема аутобус и воз*) (Милорадовић 2003: 39–41);
- 5) употреба номинатива у субјекатској позицији када се уз глагол *нема* јављају још неки негирани облици (*никаки странац нема, нема нигде један ћилим, младожења нема нигде, није имао ни прашак*) (Милорадовић 2003: 43);
- 6) употреба номинатива у генитивној функцији у презентским кондиционалним конструкцијама са глаголом *нисам* (*да ми није ова унук, да ни није вода*) (Милорадовић 2003: 43);
- 7) исказивање партитивног значења номинативом (*тепсија сарма била, корито вода врућа да се донесе, два ектора земља била тамо, пуно деца било, стока много имала, мало сланина има у торбу*) (Милорадовић 2003: 43–44);
- 8) употреба номинатива у функцији темпоралног генитива (*друга година одма се појави на плућа, цела година се дете повија*) (Милорадовић 2003: 44);
- 9) употреба заменичке редупликације (лична заменица у акузативу и именица у номинативу) (*војник га нема, Аврам га нема, шта га нема тај аутобус*) (Милорадовић 2003: 45);
- 10) употреба номинативних форми уместо акузатива директног објекта код неких мушких властитих имена, односно хипокористика типа *Раде* (*она мислила сам Раде да роди, и дан-данас нисам питала Раде*) (Милорадовић 2003: 46);
- 11) замена беспредлошког генитива предлошко-падежном конструкцијом *од + генитив* (*поправља кров од његове куће*) (Милорадовић 2003: 54–55);
- 12) употреба конструкције са именицом у значењу мере или количине и партитивном допуном у општем падежу (*тури ти главицу купус, сито кукуруз, ставиш кашику мас, пун лавор крв, узнеш комат проју, д-узнеш парче бомбону, неки туру венац наприку, тепсија сарму, ко имаш неку чашу ракију, везала свекрва ниску дукати*) (Милорадовић 2003: 62–63);

- 13) употреба количинских конструкција с придевом *пун*, где је његова допуна остварена у виду општег падежног облика (*пуна авлија народ, бокал пун ладну изворску воду, шише пуно ракију, пуна Јагодина тенкови, село пуно четници, пуна соба гости*) (Милорадовић 2003: 68);
- 14) употреба количинских конструкција с придевима *сит* и *жедан* с општим падежом (*сита сам и месо и салату, сити смо проју и качамак, жедан воду*) (Милорадовић 2003: 69);
- 15) употреба конструкције *од* + *генитив/опити падеж* у аблативној функцији растављања, отклањања, узимања, одвајања од неког места, предмета, од неког појма (*понео от куће, одсечемо од аљине, бегамо од бабу*) (Милорадовић 2003: 79–80);
- 16) употреба посесивне генитивне конструкције с предлогом *од* (*од Милановог другара буразер, то ми од брата пашеног, ја сам от прве жене дете, имам сестричину од најстарије сестре*) (Милорадовић 2003: 81–82);
- 17) употреба конструкције *од* + *генитив/опити падеж* за означавање почетне границе неког времена, односно имена неког временског или невременског појма према коме се одређује какав временски размак (*то от турског рата, тако било од старине, почну од јутра да граде, от седамнаесту годину почела да ради, дава од полугође они други*) (Милорадовић 2003: 83);
- 18) употреба конструкције *од* + *генитив/опити падеж* за означавање извора, потицања онога што се именује управном глаголском речју (*од мајке нисам чула, од наднице сам живела, не сме од старију снау, види се од оно светло*) (Милорадовић 2003: 85);
- 19) употреба конструкције *од* + *генитив/опити падеж* у значењу против/за лечења/излечење (*има од издата бајање, то од живци се треба пије млеко, баје од неко почудиште*) (Милорадовић 2003: 85);
- 20) употреба конструкције *до* + *генитив/опити падеж* за означавање завршне границе кретања (*возили до тога града, докотрљам до потока, док дође до пијаци, дођеш до поток, дошли до ту кућу*) (Милорадовић 2003: 89–90);
- 21) употреба конструкције *до* + *генитив/опити падеж* за означавање географског објекта као циља кретања (*отиднем до Поповца, једну карту до Бусиловца, дођемо до Шида, идем до Ћуприје, дођу до Београд, одавде до Бусиловац*) (Милорадовић 2003: 91);

- 22) употреба конструкције *до* + *генитив/опити падеж* за исказивање одмеравања неке границе (*запантим до краја, игру до пола ноћа, музика није стала до зоре, дао рок до Светога Томе, била там до Тројицу, до ослобађање смо се патили*) (Милорадовић 2003: 91);
- 23) замена аблативног беспредлошког генитива конструкцијом *до* + *генитив* с партитивним значењем у функцији даљег објекта (*е-си се доватио до столице, доватио се до посла*) (Милорадовић 2003: 92);
- 24) употреба конструкције *код* + *генитив/опити падеж* за обележавање лица као крајњег пункта, циља кретања (*дођу код младе, оде отац и мајка кот ћерке, отидне код једне жене, отиднем код јетрву, код Воју д-идем*) (Милорадовић 2003: 95–96);
- 25) употреба конструкције *из* + *генитив/опити падеж* за обележавање места из ког потиче кретање (*нешки дошли из Београда, девојче ис Параћина, судија из Ниша, ја сам ис Стубице, из Београд га донесе, тај Раде ис Поточац дошо, из Горње Видово ми сна*) (Милорадовић 2003: 102–103);
- 26) употреба конструкције *преко* + *генитив/опити падеж* уз глаголе кретања (*прескочи преко гроба, да пођем преко кукуруза, прешли преко криволачки мос, прође преко моје дворштите, преко неки сводови, бегам преко плотови*) (Милорадовић 2003: 106–107);
- 27) употреба конструкције *поред* + *генитив/опити падеж* за означавање места (*она воћњак поред друма, ври поред ватре, она била поред једне јабуке, није ни кућа поред улице, седнем поред ону машину, упоку се порет пругу, чувао овце поред магацини*) (Милорадовић 2003: 112–113);
- 28) употреба конструкције *више* + *генитив/опити падеж* у значењу *изнад* (*овде више куће, више Главице, више села ливада, више моу цкелу*) (Милорадовић 2003: 113);
- 29) употреба конструкције *испод* + *генитив/опити падеж* уз стативне глаголе (*то је било испод аутобуске станице, била испод Ружицу цркву*) (Милорадовић 2003: 114);
- 30) употреба конструкције *између* + *генитив/опити падеж* за означавање места (*између Сикирице и Параћина се налази; између пешадију, између редови иде*) (Милорадовић 2003: 116);

- 31) употреба конструкције *ван* + *општи падеж* у значењу издвајања, изузимања (*да не буднем ван друштво*) (Милорадовић 2003: 119);
- 32) употреба конструкције *пос(е)/после* + *генитив/општи падеж* с темпоралним значењем (*била после операције, посе свадбе отишо, имала после неко време памучне пелене, после недељу се поврћу*) (Милорадовић 2003: 121);
- 33) употреба конструкције *пре* + *генитив/општи падеж* за означавање временског одмеравања (*ујутру пре зоре, пре неколко године*) (Милорадовић 2003: 121);
- 34) употреба конструкције *без* + *генитив/општи падеж* за исказивање онога кога је/онога чега је неко лишен (нешто лишено) (*без зејтина готовљено, бес плуга, остане беи шећер, не мож без мотику, без репу нисам био никако*) (Милорадовић 2003: 122–123);
- 35) употреба конструкције *због* + *генитив/општи падеж* за обележавање узрока (*због тог стомака, има мираз због имање*) (Милорадовић 2003: 124);
- 36) употреба конструкције *место/уместо* + *генитив/општи падеж* за одређивање апстрактног односа замене (*место ћупа – рупа, све однели, уместо буклије – коњска глава, место попић узнемо тојаге*) (Милорадовић 2003: 125);
- 37) употреба конструкције *насред/усред* + *генитив/општи падеж* за означавање просторног односа (*послужавник на срет стола, једна насрет села воденица, на сред авлију, чак у сред Београда, там у сред њиву*) (Милорадовић 2003: 128);
- 38) замена беспредлошког посесивног генитива беспредлошким посесивним дативом (*мојем свекру мајка, казала мојему човеку сестра, они сви вичу да је другом човеку дете, првем човеку из Мутнице била ћерка, овем детету деда, мојем брату кућа, ту ми сину кућа*) (Ивић 1985: 104; Милорадовић 2003: 136–137);
- 39) широка употреба беспредлошког датива за означавање намене и давања (*и ја дам деверу кошуљу, он га дао там мојем зету, нек дава народу, у право био што дао ћерке део*) (Милорадовић 2003: 143);
- 40) замена беспредлошког датива синтагмом *на* + *општи падеж* (*не даду људи на сиротињу паре, а газде уживу, давам там на децу ја, на ћаци слаткиши, продаш прво на господу грожђе*) (Милорадовић 2003: 145);

- 41) употреба беспредлошког симпатетичког датива (*ћу да посечем Швабице ноге, баи тај дан кат секли деде ногу, па мажемо детету оно де се прекла-ло*) (Милорадовић 2003: 149);
- 42) употреба беспредлошког датива уз различите глаголе стања (*морам да пове-рујем оцу, несам веровала стареји људи, Чеде дојадило, то се здесило мојем сину*) (Милорадовић 2003: 149);
- 43) употреба беспредлошког датива уз глаголе кретања (*устани да идемо кући, са песмом иде кући, онда се носи кући*) (Милорадовић 2003: 152);
- 44) слаба продуктивност беспредлошког датива циља или смера (Милорадовић 2003: 153);
- 45) употреба беспредлошког аблативног датива (*узимали ћилими женама, тело село да отне онема људима, зашто си му узела секиру*) (Милорадовић 2003: 153);
- 46) употреба беспредлошког субјекатског датива (*па како је то било Граде, да буде мое снае добро, мање би моје снаје био терет, па како је његове душе*) (Милорадовић 2003: 154);
- 47) употреба конструкције *ка(к) + датив* за обележавање правца кретања (*креномо как Озрену, бегамо тамо ка Царевцу, оде как Паланке, кат се иде как Трешњевице*) (Милорадовић 2003: 157);
- 48) употреба конструкције *ка(к) + датив* у значењу позиције (*тамо как Славице има један кућу, там ка Грсе се то десило, убише Немца тамо ка Грзе*) (Милорадовић 2003: 157);
- 49) употреба конструкције *према/прима/прам + датив/опити падеж* за обележавање правца кретања (*пролази овам према болнице, да иду прима цкеле, иде прам реке, они ме крену према Мајуру, бегамо там према Бусиловцу, замакоше према Главице, право оде доле према Доњи Катун, они отидну према Борски рудник*) (Милорадовић 2003: 159);
- 50) употреба конструкције *према/прим + датив/опити падеж* за одмеравање датог положаја (*то тамо близо према ратарске не цркве, једна има ијопет овамо прим крају села, то је према Обреновац, тамо према Шљивариште*) (Милорадовић 2003: 159–160);
- 51) изједначавање акузатива множине код именица мушког рода с номинативом множине (*мајка ни купила нови опанци, нисам имао синови, купујем лекови,*

- садили смо кукурузи, спрему дарови, ткаш ћилими, чаршави, свака кућа има подруми, она гледа момци*) (Милорадовић 2003: 165–166);
- 52) употреба беспредлошког акузатива у функцији логичког субјекта у којима је лексичко језгро предикативни прилог стања *жао* или *мило* (*сад ме жао кад умро, жао ме за Наду, жао те за њега, да ме уда де ме мило, па нешто ме било мило, и даље ме мило*) (Милорадовић 2003: 175);
- 53) употреба *за* + акузатив уз глаголе *ићи* са значењем одлазити негде с циљем да се неко/нешто нађе и доведе/донесе (*поћеш за девојку, ћу д-идем за снајку, код нас дошо за кантар, идем ја за цреп, Славица отишла за каву*) (Милорадовић 2003: 178–179);
- 54) подједнака употреба синтагме *за* + акузатив и конструкције *од* + генитив/*опити* *падеж* (*ел сте разговарали нешто за трактор, то ти причам за тетку њену, за Бранкину ћерку, да ти каже баба-Живка за славу*) (Милорадовић 2003: 179);
- 55) употреба синтагме *за* + акузатив у узорчном значењу (*сад ми није мука за цреп и за кола, кукам за родитељи, иде у затвор за те иконе, не брине за паре*) (Милорадовић 2003: 180);
- 56) употреба конструкције *за* + акузатив за означавање брачне везе (*ја сам имала снау за брата, Душанка ми за братанца, њега кртим и његову сестру што за Буду*) (Милорадовић 2003: 181);
- 57) замена предикативног инструментала конструкцијом *за* + акузатив (*сматрају га за швалера, ел га ти сматраш за човека, куј њега сматра за неки фактор*) (Милорадовић 2003: 181);
- 58) замена беспредлошке генитивне форме синтагматском везом *за* + акузатив (*тако ме жао за та народ, жао ме за бабу што умрела, жао га много било за то маче*) (Милорадовић 2003: 182);
- 59) замена респективног датива конструкцијом *за* + акузатив (*за нога мртвака намениш, ту сам месила и за радници, правили смо за децу куће*) (Милорадовић 2003: 182);
- 60) замена предикативног инструментала конструкцијом *на* + акузатив (*праве га на будалу, направили га на мајмуна*) (Милорадовић 2003: 183);

- 61) замена беспредлошког темпоралног акузатива и генитива предлошко-падежном везом *на* + акузатив (*на ону идућу годину Марију да крстимо, на једну недељу иде мој отац*) (Милорадовић 2003: 183);
- 62) замена локативне конструкције с предлогом у предлошко-падежном конструкцијом *на* + акузатив (*на куј правац, она гледа на врата*) (Милорадовић 2003: 184);
- 63) замена инструменталне допуне предлошком конструкцијом *у* + акузатив (*куне се у децу, заклела се у децу*) (Милорадовић 2003: 185);
- 64) употреба конструкције *уз* + акузатив за означавање нечије позиције (*има тамо момак ус та огањ, там стоји уз обалу*) (Милорадовић 2003: 185);
- 65) употреба конструкције *уз* + акузатив за означавање одвајања целог тока одређене радње у непосредној близини појма конкретизованог именичком лексемом у акузативу (*легли смо уз огањ, а жена седне уз огњиште, ја ус кубе плетем*) (Милорадовић 2003: 185);
- 66) замена инструментала-просекутива конструкцијом *низ* + акузатив (*идемо нис пут, идем ја низ мој пут, низ главни друм иде*) (Милорадовић 2003: 186);
- 67) замена инструментала-просекутива конструкцијом *кроз* + акузатив (*тамо идеш кроз кодник, нисам прошла кроз улицу*) (Милорадовић 2003: 186);
- 68) потиснута употреба конструкције *о* + акузатив (Милорадовић 2003: 186);
- 69) именовање сродника вокативом (*тато, да те питам, дедо, колко имаш године, чичо, па зар ви радим, ја сам, мамо, занимала се, бабо, са-ћу те убијем, ел имаш, тетко, сира*) (Милорадовић 2003: 191–192);
- 70) употреба номинатива с вокативном функцијом (*стриц, забележи датум кад сам ти долазио, ујац, стани ту, бре, другар, ти си ми нешто познат, момак, дођи да те питам нешто*) (Милорадовић 2003: 193);
- 71) употреба номинатива за обележавање потицања, географског порекла неке особе (*Босанац, да те питам нешто, Црногорац, ел играш лопту још, ел си стиго, бре, Параћинац*) (Милорадовић 2003: 194);
- 72) ограничена употреба беспредлошког инструментала са значењем оруђа (*сидимо ујесен руком, ицепа барјак ногом, није никога шакама ваћао, показује после прстом, и очисти га она њенем језиком, опере рибаћом четком, неки пут ми возем, сиђемо возем, пре нисмо носили колима, па колима тако вучем*) (Милорадовић 2003: 201–202);

- 73) ограничена употреба беспредлошког инструментала са значењем места (просекутив) (*иду путем, прошли друмем, ја идем тако пољем*) (Милорадовић 2003: 203–204);
- 74) ограничена употреба беспредлошког инструментала са значењем носилаца стања (*ја климнем главом, не може он да клима рукама, они почеше рукама тако*) (Милорадовић 2003: 204);
- 75) потиснута употреба предикативног инструментала (Милорадовић 2003: 205);
- 76) ограничена употреба темпоралног инструментала (*да радиш ти суботом и недељом, радиш недељом*) (Милорадовић 2003: 206);
- 77) употреба конструкције *с/сас/саз* + *општи падеж* за означавање друштва (*сас мужа смо се лепо слагали, он се поздрави саз брата, с мојега сина се оће спријатељи, да га удари сас ону мотику, ја се нађем с једнога човека, налазимо се с момци, свекар се покарао са свекрву*) (Ивић 1985: 104; Милорадовић 2003: 212–213);
- 78) употреба конструкције *с/саз/сас/сес/з* + *инструментал/општи падеж* са значењем оруђа (*орало се саз говедима, д-иде сас коњи за резанац, с волови ишли, пре смо ишли сас краве, пооремо сес краве, шпартамо з говеду*) (Милорадовић 2003: 216);
- 79) замена инструментала синтагмом *с/сас/сес* + *општи падеж* с посебним значењем нетипичних конструкција заснованих на односу друштва (*тако се то догодило с тога Руса, шта беше сас онај кревет, шта ју би сес ту главу*) (Милорадовић 2003: 216);
- 80) замена инструментала конструкцијом *с/сас/саз* + *општи падеж* са значењем неправог социјатива (*он испржи с лука зеље, сас прازی-лука упржимо, то туримо с јаја, дала знак да је постигла саз дарови*) (Милорадовић 2003: 217);
- 81) замена предикативног инструментала конструкцијом *с* + *општи падеж* (*не смеш га поменеш с његово право име, називље га се свакака имена*) (Милорадовић 2003: 226);
- 82) употреба конструкције *под* + *општи падеж* уместо инструментала са месним значењем (*там под ајат стоје да ви не кисну, под љуљку змија, а глава нам пот полицу, биле куће пот сламу, воду проспе пот столицу, ја легнем пода трешњу, у двориште пот шатор славимо*) (Ивић 1985: 104; Милорадовић 2003: 231–232);

- 83) употреба конструкције *над* + *опити падеж* уместо инструментала за означавање хијерархијских односа (*да има влас над земљу, да му влас над земљу*) (Милорадовић 2003: 234);
- 84) употреба конструкције *пред* + *опити падеж* уместо инструментала с позиционим фронталним значењем (*стојимо прет сваку капију, како лепоту имамо прет кућу, који смрде прет продавницу цео дан, па седи прет краве*) (Милорадовић 2003: 235);
- 85) изражавање месног оријентационог односа конструкцијом *међу* + *опити падеж* (*мало је међу прсти алева наприка, глава му међу колена стајала, тако међу ноге му стоји*) (Милорадовић 2003: 236);
- 86) замена инструментала конструкцијом *међу* + *опити падеж* за означавање узајамног односа (*међу ту нашу децу седам године разлика, по три године међу нас, немамо ја и ти међу нас ништа*) (Милорадовић 2003: 237);
- 87) употреба конструкције *за* + *инструментал* за означавање места уз глаголе кретања (*за рудом смо ишли као оно чоек за коматем леба, па смо за војском ишли, не сме нико да ми пође за колима, потрчим за колима, ишла сам за говедима*) (Милорадовић 2003: 238);
- 88) употреба конструкције *у* + *локатив/опити падеж* за означавање простора (*људи увечер остану у кафане, у коверти ено су паре, све што закаче у селу, шта се ради у кућама, ви сте одма у град живели, дол у један поток омивали се, нема у тањир ништа, спавамо у кућу, у ту собу је шпорет зидан, у њиву се веже љуљка, казан ни пеко у авлију, секли у шуму грану*) (Милорадовић 2003: 250–251);
- 89) употреба конструкције *у* + *локатив/опити падеж* за означавање места (*радили смо осамнес године у кафани, он ради у фабрику, син ми ради у продавницу, Дракче ради у гвожђару, био у школу директор*) (Милорадовић 2003: 252);
- 90) употреба конструкције *у* + *локатив/опити падеж* за означавање географског објекта (*било је вашар у Параћину, он је финансиски директор у Поповцу, завршио гимназију у Параћину, моа прија у Стриже правила испраћај, там сам чувала стоку у Извор, у Рашевицу се славила Тројица, ја имам унуку у Параћин*) (Милорадовић 2003: 252–253);

- 91) употреба конструкције у + *опити падеж* за означавање места радње (*на у Мораву се удави, у Савин Гај имамо њиву, ја сам у Дубраву била*) (Милорадовић 2003: 253);
- 92) употреба конструкције у + *локатив/опити падеж* за означавање скупа људи (*да буде мир у свету, у комшилук се жалили, десет године смо живели у заједници, сад било у нашу фамилију, он је у пензију сад, била сам мало у гости, брат му био у заробљеништво*) (Милорадовић 2003: 254);
- 93) употреба конструкције у + *локатив/опити падеж* за означавање начина, који се развио кроз основно месно значење (*донесу у кофи и ми то јемо, угреје се вода у бакрач, испечем кромпир у пепо, он испржи у тигањ, вино се прави у бачву, вуче воду у неки бакрачи велики, у корпе однесу расад, у фијакер сам се возила, мене возили у коњска кола*) (Милорадовић 2003: 254–255);
- 94) употреба конструкције у + *локатив/опити падеж* за изражавање конкретних временских релација (*то му било страшно у животу, даш репу у октомбар, родио се у децембар месец, много се мучимо у старос, у трећу годину био Драшко, он умро у шесет девету годину*) (Милорадовић 2003: 255–256);
- 95) замена конструкције у + *локатив* конструкцијом у + *опити падеж* за означавање одређених психофизичких стања или одређене ситуације (*све у неки стра проведомо наш век, ће д-изгинете у бригу, она била у свађу сас моју јетрву, све сам лежала у мртвило*) (Милорадовић 2003: 257);
- 96) хиперкорекција (*ушо у авиону, седомо у ладу, које иду код вас у Београду, сваког је човека знао у очима*) (Милорадовић 2003: 259);
- 97) употреба конструкције на + *локатив/опити падеж* за означавање места (*све на свету што има, то сад ваљда виђате на народу, написали на не капије њине мале, он послен почо да ради на ве куће, ми смо живели на селу, све фијакери на тај мос код бару, ова кућа што је ту на његов плац, ја сам спавала на клупу, имала кућу гор на брдо, једна позади на џакови седи, бело одело, има цвет на грудима*) (Милорадовић 2003: 261–262);
- 98) употреба конструкције на + *опити падеж* за означавање начина (*на грбину носим рану, да носим злато на раме, на прсти да с-окреће, не мож на руке д-однесеш, да ју возе људи на мотор, ишли смо до Поповца на то машинче, возили се на чамци, пече се прасе на ражањ, грејем грбину на ватру, пресејемо*

- на густо сито, овце су пекли на ражњеви, јарму мељемо на ви млинчићи, сад више на рибу претерују посну славу*) (Милорадовић 2003: 263–264);
- 99) употреба конструкције *на* + *општи падеж* за обележавање временских прилика (*и на снег радили, па суше месо онако на мраз*) (Милорадовић 2003: 264);
- 100) употреба конструкције *по* + *локатив/општи падеж* за означавање места (*сад иду по граду, луна по тавану, ал оно све пада по куће, иму колибе там по планине, да не води по авлије, по селу кога зовеш, ал то лети по пољу чуву, чуву овце по брду, са-ћу ја да потражим овам по шпајз, по поље сам радила*) (Милорадовић 2003: 269–270);
- 101) употреба конструкције *по* + *општи падеж* за означавање посредништва (*пратио сам нешто по једно дете, пратила сам по ово комшиче*) (Милорадовић 2003: 273);
- 102) употреба конструкције *по* + *локатив/општи падеж* за означавање темпоралних момената (*трећи дан по Божићу, и по рату добро било, по свакем злу бидне и добро, да идем по недеље, ја сам пос по свадбе врнула то*) (Милорадовић 2003: 273);
- 103) употреба конструкције *по* + *локатив/општи падеж* за означавање критеријума на основу кога се квалификује лексема у управној позицији и долази до реализације дате радње (*по фамилије ме зову, нема така жена ни по лепоте, тако је добар по душе био, по заслужи мојој било то, по имену – деру се, ја знам само по причању*) (Милорадовић 2003: 275);
- 104) употреба конструкције *по* + *локатив/општи падеж* за означавање начина (*и ред је тако да иде по реду, добро је што идете по старем обичају, облаче се по ове моде*) (Милорадовић 2003: 275–276);
- 105) употреба конструкције *по* + *општи падеж* за означавање циља (*они иду на посо, иду де куј по посо*) (Милорадовић 2003: 276).

Пишући о топонимији Белице, Ј. Радић истиче да се различита миграциона структура становништва у појединим пунктовима јасно одражава у деклинацији (Радић 2003а: 37–39). Аналитичка деклинација је у појединим беличким селима потпуно потиснула синтетичку (Радић 2003а: 39). Реч је о доњембеличким селима: Ковачевац, Вољавче, Рибник, Кочино Село, Ракитово (Радић 2003а: 39). Радић додаје да је аналитизам заступљен и у појединим селима средишњег појаса: Буковче, Рибаре, Шуљковац, Доње Штипље, Драгоцвет,

Винорача, Међуреч (Радић 2003а: 39). Радић наводи следеће примере који илуструју аналитичку деклинацију: *Код брес, Код друм, Код игралиште* (Радић 2003а: 39).

Синтетизам је, према речима Ј. Радић, присутан у селима која су удаљена од долине реке Велике Мораве (Радић 2003а: 39). У појединим селима је заступљенија синтетичка деклинација, али има и примера који илуструју аналитичку деклинацију (Радић 2003а: 39). Реч је о следећим селима: Врба, Бунар, Шантаровац, Белица, Мишевић, Деоница, Сиоковац, Лозовик, Каленовац, Трнава, Праћина (Радић 2003а: 39). Радић наводи следеће примере: *До друма, Преко потока, Код дрена, Код Лазине колибе; Код дебело дрво, Код мајдан, Преко реку* (Радић 2003а: 39). Синтетизам у деклинацији је, према речима Ј. Радић, доследно присутан у Сугубини и Слатини (Радић 2003а: 39).

***

На основу анализе релевантне лингвистичке литературе можемо закључити да се косовско-ресавски дијалекат у већој мери разликује од стандардне варијанте српског језика у погледу акцентологије, фонетике, морфологије, творбе речи и синтаксе. Творбене особине су недовољно описане, док су остали језички сегменти детаљно описани у монографијама. Типичне особине косовско-ресавског дијалекта познају и говори јагодинског краја.

2.3. Лингвистичка истраживања о творби речи на дијалекатском материјалу

2.3.1. Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта

Као што је већ речено, творба речи је најчешће посматрана у оквиру монографија. **Р. Симић** у монографији *Левачки говор* једно поглавље посвећује творби речи (Симић 1972). Поменуто поглавље чине два потпоглавља: 1) *Сложене речи* и 2) *Изведене речи*. У оквиру првог потпоглавља Симић наводи именице, придеве, заменице, непроменљиве речи и глаголе који су настали или сложено-суфиксалном или префиксално-суфиксалном творбом. Друго потпоглавље се састоји из четири дела: 1) *Изведене именице*; 2) *Изведени придеви*; 3) *Изведени глаголи* и 4) *Остале изведенице*. У грађењу именица продуктивни су следећи суфикси: *-бина* (*тазбина, задужбина, отаџбина*); *-уга* (*јаруга, мачуга*); *-је* (*грање, снопље, стење*); *-ак* (*Мидак, Мулак, мунак*); *-ик* (*буквик, ивик*); *-ка* (*трска, капка,*

сламка, цевка, ћерка, мајка; Рајка, Сојка, Стојка); -ко (Зорко, Бошко, Митко; цветко, рушко, жујко); -аљ (чешаљ, богаљ); -ељ (крпељ, крмељ); -ољак (вртољак, гужвољак, гутољак); -уљак (Мисуљак, Савуљак; травуљак, чорбуљак); -оња (бркоња, трбоња, ћелоња, булоња, зекоња); -ар (воденичар, мечкар, пиљар); -аћ (женскаћ, мушкаћ); -ић (бикчић, чанчић, братић, вратић, ветрић); -ац (кравац, крмац, чилац, тулац); -анце/-енце (местанце, писманце вименце, јагњенце, пиленце, прасенце, кученнице); -че (асталче, венче, дињче, кафанче, лонче, маче, куче, сопче, унуче); -оша (витоша, крилоша, седлоша); -иште (брдиште, буриште, капутиште, кериште, прасиште) (Симић 1972: 486–493).¹⁶

Следећи суфикси су продуктивни у грађењу придева: -ов/-ев/-ин (очев, бобов, винов, батин, Десин); -ски (старински, горски); -ји (јунећи, јагњећи, мачећи, прасећи); -ив/-љив (брбљив, ваиљив, грабљив, зимљив, ломљив); -аив (глистаив, буваив, лишаив); -ачак (пуначак, слабачак, сувачак, широкачак); -ен (свилен, румен); -икав (зелењикав, мокрикав, црвењикав, шареникав); -ит (бременит, бусенит, вечит); -овит/-евит (кишовит, брдевит); -цит (голцит, новцит, пунцит) (Симић 1972: 497–499).¹⁷

У трећем делу (*Изведени глаголи*) Симић спомиње могућност уношења семантичких елемената субјективне оцене у глаголске основе (*зивколит, свирколит, бацкат, мућка, пипкам, свићка*) (Симић 1972: 499). Симић истиче да се глаголи у левачком говору често граде наставцима -иса- (*балдиса, капариса*) и -ира- (*асфалтират, густират*) (Симић 1972: 500).¹⁸

Последњи део (*Остале изведенице*) је најкраћи. Симић наводи две деминутивне заменице (*оволичак, толичак*) и два прилога са деминутивним наставком -ко/-ка (*малко, лечка*) (Симић 1972: 501).

А. Пецо и Б. Милановић у монографији *Ресавски говор* наводе неколико суфикса помоћу којих се граде деминутиви: -че (*ашовче, авионче, рипче, свињче, опанче, њивче*); -иче (*торбиче, локниче*); -ица (*собица, крушица, клупица, главица, ручица*); -ић (*зубић, вепрић, прстић*); -це/-енце/-анце (*селце, оделце, детенце, буренце, коританце*) (Пецо–Милановић 1968: 359–360).¹⁹ Овој језичкој области посвећене су само две стране монографије.

Творба речи није обрађена у монографији *Трстенички говор* (Јовић 1968).

¹⁶ Уп. Стевановић 2023в: 76. О овоме в. 2.2.2.4.

¹⁷ Уп. Стевановић 2023в: 76. О овоме в. 2.2.2.4.

¹⁸ О овоме в. 2.2.2.4.

¹⁹ Уп. Стевановић 2023в: 76.

С. Ракић Милојковић је у монографији *Пастирска терминологија Кривовирског Тимока* једно поглавље посветила творби речи. Поглавље *Творбена анализа* састоји се из шест потпоглавља: 1) *Суфиксална творба именица*; 2) *Префиксална творба именица*; 3) *Деривациона синонимија*; 4) *Сложено-суфиксална творба*; 5) *Префиксална творба глагола и неки интересантнији глаголски форманти* и 6) *Неки интересантнији придевски афикси* (Ракић Милојковић 1993: 68–80). У оквиру првог потпоглавља (*Суфиксална творба именица*) Ракић Милојковић наводи суфиксе за означавање именица мушког рода, потом суфиксе за означавање именица женског рода и суфиксе за означавање именица средњег рода (Ракић Милојковић 1993: 68). Именице мушког рода изведене су суфиксима: *-(а)к* (*попасак, отпадак*); *-ак* (*омак, трљак, годишњак*); *-(а)н* (*ован*); *-ан* (*риђан, зекан*); *-ар* (*говедар, свињар*); *-(а)ц* (*ждребац, магарац*); *-ач* (*бијач, бодач*); *-ер* (*стожер*); *-ник* (*лисник, шеник*); *-ин* (*чобанин*); *-ић* (*вепрић*); *-ко* (*лиско, цветко*); *-лија* (*табанлија*); *-лук* (*сатлук*); *-ољ* (*стрвољ*); *-оња* (*белоња, шароња*); *-ув* (*пастув*); *-ушан* (*калушан, мркушан*); *-ча* (*плавча*); *-џија* (*самарџија*) (Ракић Милојковић 1993: 68–70). Следећим суфиксима су изведене именице женског рода: *-а* (*рога*); *-ава* (*белава*); *-аља* (*кукаља*); *-ара* (*музара, кокошара*); *-аћа* (*пишаћа*); *-ача* (*крмача*); *-ија* (*бачија, капија*); *-иља* (*прасиља*); *-ина* (*мрцина, брстина*); *-иња* (*јаловиња*); *-(н)ица* (*јаловица, итирица*); *-(е)ничка* (*меденичка*); *-ка* (*двиска, бућка, шарка, ћопка*); *-киња* (*првотелкиња, итиркиња*); *-овина/-евина* (*прчевина, козевина, слабутовина*); *-отина* (*липцотина*); *-уга* (*каљуга, мачуга*); *-уља* (*млекуља, кривуља*); *-уша* (*зекуша, мркуша, калуша*); *-ца* (*овца*) (Ракић Милојковић 1993: 70–73). Именице средњег рода изведене су суфиксима: *-ало* (*бичало*); *-енце* (*магаренце*); *-ење* (*сирење*); *-иво* (*плетиво*); *-ило* (*крмило, цедило*); *-иње* (*брстиње*); *-иште* (*каљиште, колибиште, појатиште, сиршти*); *-је* (*русје*); *-ло* (*масло*); *-ње* (*бикање, мркање, мешање, сисање*); *-це* (*звонце*); *-че* (*бравче, говече, крмче, сугарче, копилче, сандуче*) (Ракић Милојковић 1993: 73–74). Двострука суфиксација је уочена код следећих именица: *-ар + -ка* (*двизарка, колибарка*); *-ар + -че* (*двизарче*); *-ар + -ица* (*бачарица*); *-ан + -ин* (*чобанин*) и сл. (Ракић Милојковић 1993: 75).

Друго потпоглавље (*Префиксална творба именица*) посвећено је именицама које су добијене префиксацијом. Ракић Милојковић наводи неколико префикса: *за-* (*загоревина, засип*); *ис-* (*испаша*); *на-* (*назимац, навилјак*); *не-* (*недоноче*); *о-* (*ограђа, оједина, огризотина*); *от-* (*откос, отпадак*); *по-* (*подојче, попасак*); *под-* (*потковица, подвод*); *пре-* (*пресук*); *при-* (*придава*); *про-* (*промуз*); *с-* (*свод*); *у-* (*убијач*) (Ракић Милојковић 1993: 75).

У трећем потпоглављу указано је на деривациону синонимију. Ова појава се остварује између суфикса (*дората – дораткиња, плавча – плавоња, итиркиња – итирица*) и између префикса (*придава – предава*) (Ракић Милојковић 1993: 76).

Четврто потпоглавље посвећено је именицама које су настале сложено-суфиксалном творбом. Таквих именица је мало: *првотелкиња, друготелкиња, једносиска, чиноштетник, живодерац, вукодавина* (Ракић Милојковић 1993: 76). Пето потпоглавље посвећено је творби глагола. Глаголи се граде помоћу следећих префикса: *до-* (*досели*); *за-* (*зајарми, запландује*); *из-/ис-/и-* (*изметне се, изјалови се, исели, испасу*); *на-* (*надави, набрекне*); *о-* (*отели се, окози се, ојагњи се*); *от-* (*отпушти*); *по-* (*поврће се*); *под-/пот-* (*подмлади, поткисели се*); *пре-* (*пренеси, прегори*); *при-* (*привреми, прибира*); *раз-/рас-* (*разбукари се, распрегне*); *с-/з-* (*скрде се, збере се*); *у-* (*уваља се*); *уз-* (*узјане, узбучи*) (Ракић Милојковић 1993: 79). Последње потпоглавље посвећено је творби придева: *заупавела, закржљавела, обрљавела* итд. (Ракић Милојковић 1993: 79–80).

II. Радић једно поглавље посвећује творби речи у монографији *Копонаички говор. Етногеографски и културолошки приступ* (Радић 2010). На почетку поглавља Радић истиче како материјал није представљен по творбено-семантичким категоријама, већ према творбеним морфемама (Радић 2010: 88). Са друге стране, није дат детаљан инвентар суфиксних деривата (Радић 2010: 88). У оквиру поглавља *Творба речи* Радић наводи продуктивне именичке и придевске суфиксе, као и глаголске префиксе и суфиксе (Радић 2010: 88–103).

Радић издваја следеће именичке суфиксе: *-ак/-а)к: писмењак, својак, врсњак, рођак, досељак, бурњак, кишњак, копиљак, кривак; -ка: свиска, жељка, дојка, челенка, моравка; -(а)ц: откупац, званац, ронац, тулац, готоваци; -ача: грудњача, дрљача, брезовача, прскача, сипача, козињача; -ара: клијара, звонара, јајчара, грудара; -(н)ик: четник, крвник; -ица: званица, дебелица, дивљица, ложица, каница; -ина: крстина, вирина, црквина, омладина; -иња: ладовиња, сировиња, сиротиња; -је: пласје, сиље, иверје, лемезје, шумарје; -ија: дечија, јунадија, мушкадија, женскадија; -че: братанче, синче, девојче; -це: детенце, кученце; -ач: вршач, косач; -(и)ло: чекетало, вртило, брдило; -иште: склониште, црквиште, детиште, дупиште; -(ч)ић: овнић, торбић, котличић; -ст(в)о: кумсто, побратимсто; -ос(т): могућнос, старос; -ота: греота, лепота; -оћа: скупоћа, чистоћа; -ба: молба, свадба; -ија: ловија, постација; -лија: мустаћлија; -лук: газдалук, комишлук* (Радић 2010: 88–95).

Придевски суфикси су следећи: *-(а)н*: *милосан, жудан, гојан, сиротан, работан*; *-ињи*: *брдњи, зимњи, ливадњи*; *-ав*: *штулав, чуручав, типав, шуљав*; *-ен*: *овсен, вунен, крепен*; *-љив*: *барљив, ценљив, црвљив*; *-аћи*: *ватаћи, примаћи, шиваћи* (Радић 2010: 96–97).

Глаголски префикси су следећи: *по-*: *пошишат, поранит; попрскат, постојат*; *у-*: *умлет, укрит се, убрат, укриват, угребат*; *за-*: *залагат, запеват се, запушит, заредит, закућарит се*; *из- (ис-)*: *избећ, испушитит, искотит се*; *с(а)-*: *самрет, свикнут, сагубит*; *об-*: *облетат, обињат, опчинит*; *под-*: *подранит, подвампирит се* (Радић 2010: 98–100).

Радић издваја следеће глаголске суфиксе: *-ну*: *дигнут, сушнут, паднут*; *-са, -иса, -оса*: *тропсат, доколисат, манисат, батисат, љубависат, тоњосат се, муњосат*; *-ава/-ева*: *заковават, цркават, прикључеват*; *-ова*: *потписоват, преписоват*; *-ива*: *завлачиват, обукиват*; *-а*: *заваћат, праћат* (Радић 2010: 101–103).

Ј. Радић једно поглавље посвећује творби речи у монографији *Топонимија Белице* (Радић 2003а). У оквиру дела *Структурно-творбена анализа* Радић наводи суфиксе помоћу којих се граде топономастичке изведенице (Радић 2003а: 181–194). Радић даје следећу поделу суфикса: 1) суфикси деминутивно-хипокористичког значења; 2) суфикси аугментативно-пејоративног значења; 3) суфикси месног значења и 4) остали именички суфикси (Радић 2003а: 181–194).

Суфикси деминутивно-хипокористичког значења су следећи: *-че/-иче* (*Бунарче, Вирче, Гајче, Барче, Шумче, Ливадиче, Ливаче*); *-ић/-чић* (*Кључић, Лазић, Каленовић*); *-(а)к/-ч(а)к/-ањ(а)к/-ир(а)к/-ур(а)к* (*Изворак, Чукарак, Дочак, Точак, Косирак, Точурак, Косањак*); *-ица* (*Главица, Косица, Барица, Врбице*); *-ка* (*Рудинка, пољанка* (у вишечланим топонимима)); *-(а)ц* (*Врелац, Градац*); *-ања* (*Косања*); *-ице* (*Воћице*); *-це* (*Сенце*) (Радић 2003а: 181–184).²⁰

Са друге стране, суфикси аугментативно-пејоративног значења су следећи: *-ина* (*Ледина, Падина, Пећина, Пиштољина*); *-чина* (*Грапчина, Изворчина*); *-етина* (*Њиветине*); *-итина* (*Градиништине*); *-еж* (*Паклеж*) (Радић 2003а: 184–185).

Суфикси месног значења су следећи: *-шите* (*Виноградшите, Гувниште, Ливадите, Житиште, Ланиште, Реновиште, Бачевиште, Казаниште, Камариште, Појатиште, Кућиште, Селиште, Логориште*); *-ина/-чина/-евина* (*Крчевина, Пожаревина, Риљевина, Тршевина, Трештина, Јагодина, Сугубина*); *-ица* (*Мртвица, Лепеница, Смоница, Белица, Деоница*); *-ар/-јар/-ара* (*Чукар, Чукара, Камењар, Камењара, Дутар, Дутара*);

²⁰ О овоме в. 2.2.2.4.

-ак/-јак (*Брестак, Грабак, Брештак, Бресјак, Врбак, Пањак, Церјак*); -је (*Трије, Бучје, Дубље*); -(а)ц (*Брестовац, Јасеновац, Пањевац, Петловац*); -ик/-ник (*Лозовик, Трновик, Церовик, Рибник, Бистрик, Топлик, Шареник*) (Радић 2003а: 185–193).²¹

У оквиру групе *Остали именички суфикси* Радић издваја следеће суфиксе: -ја (*Ограђа, Грађа, Заграђа, Тоња, Жиропађа, Ситња*); -ача/-јача/-њача (*Вртача, Дољача, Клењача*); -ло (*Јагњило, Перило, Појло, Поило*); -ија (*Окејанија, Провалија*); -ељ (*Дубељ*); -иш (*Густиш*); -ач/-еч (*Дивљач, Јелеч*); -ана (*Баштована, Црепана, Циглана*) (Радић 2003а: 193–194).²²

Ј. Радић у оквиру дела *Топонимизовани придеви* издваја следеће суфиксе помоћу којих се граде придеви: -ав/-ов/-(а)н/-ен (*Трнава, Звездана, Ракитово, Врлетно, Студена, Трстена*); -ев(о) (*Кошево*); -ј (*Буковче (Буковац), Винорача (Винарац), Вољавче (Ваљавац), Црнче (Црнац)*); -аја (*Бешњаја, Згорљаја*); -аст (*Коласте*) (Радић 2003а: 194–196).

У последњем делу *Топономастичке сложенице* Радић издваја три групе сложеница: 1) предлошко-именичке сложенице; 2) префиксално-глаголске сложенице и 3) сложенице са пунозначним деловима (Радић 2003а: 197–198).

Предлошко-именичке сложенице подељене су у две групе: 1) прерастање у сложеницу захвата делом конструкције са предлозима *на, у, под, преко*, где именица чува падежни облик који има у предлошко-падежној конструкцији (*Накосу, Поткосу, Укосу, Прекопоље*) и 2) префиксално-суфиксална творба, уз учешће суфикса -(а)к (*Орепак, Оглавак, Осредак*) (Радић 2003а: 197).

Префиксално-глаголске сложенице настале су по моделу префикс + глаголска творбена основа + нулти суфикс (*Забран, Запис, Зават, Прогон, Напер*) (Радић 2003а: 198).

Сложенице са пунозначним деловима Радић дели у три групе:

- 1) Именичко-глаголска сложеница *Грудобран* вероватно је новијег постања на овом подручју, јер је везана за изградњу и заштиту железничке пруге. Топоним *Жиропађа* има сложено-суфиксалну творбу, са топономастичким суфиксом -ја (Радић 2003а: 198);
- 2) Топоним *Сампас* у својој структури има придевско-глаголску везу (*сам + пасти*) (Радић 2003а: 198);

²¹ О овоме в. 2.2.2.4.

²² О овоме в. 2.2.2.4.

- 3) Од именица *крст* и *пут* сачињена је дијалекатска лексема *Крстопут* у варијанти са сложено-суфиксалним топонимом *Крстопутина*. Исту структуру има и термин *виноград* (*Виногради*), уз топоним сложено-суфиксалне структуре *Виноградиште* (Радић 2003а: 198).²³

У раду *Топоним Јагодина Радић* даје одговор на питање како су настали облици *Јагодна* и *Јагодина* (Радић 2003б). Облик *Јагодна*, према речима Ј. Радић, изведен је од фитонима *јагода* (Радић 2003б: 190). Ојконим *Јагодна* забележен је у старијим записима и чува се у говору сеоског становништва овог краја (Радић 2003б: 190). Са друге стране, облик *Јагодина* изведен је од личног имена *Јагода* (Радић 2003б: 190).

Радић испитује мотивацију топонима *Јелица*, *Јеловак* и *Јелеч* у раду *Од топонима и зоонима до теонима база јел-* (Радић 2004). Бавећи се овим проблемом, Радић долази до закључка да топоними *Јелица* и *Јеловак* у основи имају називе животиња мотивисаних бојом перја или длаке (Радић 2004: 357). Топоним *Јелеч* има посесивно значење са теонимом *Јелак* у основи (Радић 2004: 357).

Ј. Милошевић је у докторској дисертацији *Говор средњег тока Млаве* посветила једно кратко поглавље творби речи (Милошевић 2014). У оквиру поглавља *Творба речи и лексика* поменуто Милошевић је анализирао сложене речи, изведенице и речи добијене комбинованом творбом (Милошевић 2014: 377). На крају поглавља закључује да нема великих разлика између говора Млаве и стандарднојезичког идиома (Милошевић 2014: 416). Разлика се огледа у продуктивности неких наставака за творбу именица. У говору Млаве суфикс *-че* често гради именице субјективне оцене. Овај суфикс је потиснуо суфиксе *-ић* и *-ица* (Милошевић 2014: 416).

М. Букумирић једно поглавље посвећује творби речи у монографији *Терминологија куће и покућства у северној Метохији* (Букумирић 2006). У оквиру поглавља *Творбена анализа* Букумирић истиче да се у творби именица јављају следећи суфикси помоћу којих се гради само једна реч: *-бина* (*шужбина*); *-ав* (*рукав*); *-иво* (*кресиво*); *-агија* (*чешагија*); *-ја* (*грађа*); *-аник* (*новчаник*); *-ак* (*телећак*); *-лак* (*труплак*); *-елак* (*пржелак*); *-ика* (*ражника*); *-ало* (*стопало*); *-авило* (*мотавило*); *-лија* (*памуклија*); *-ил* (*путил*); *-арин* (*пржарин*); *-улин* (*пржулин*); *-на* (*плевна*); *-авина* (*дебелавина*); *-ње* (*имање*); *-ор* (*шушкор*); *-аћ* (*мушкаћ*); *-ух* (*кожух*); *-анац* (*ластранац*); *-ница* (*ушнице*); *-уница* (*земуница*); *-анице* (*коританице*); *-енце* (*буренце*); *-овача* (*бусовача*); *-икче* (*беликче*); *-урче* (*качурче*); *-еш* (*бугареш*); *-еша* (*рапеша*) (Букумирић 2006: 430).

²³ О овоме в. 2.2.2.4.

Букумирић истиче да се поједини суфикси јављају само у народним говорима (-лак, -ил, -арин, -улин, -икче, -урче) (Букумирић 2006: 430). Фреквентност појединих суфикса је ниска у стандарднојезичком идиому. Реч је о суфиксима: -ав, -агија, -елак (Букумирић 2006: 430). У дијалекатском идиому је фреквентност појединих суфикса ниска, док је у стандарднојезичком идиому фреквентност тих суфикса висока. Реч је о суфиксима: -лија, -ика (Букумирић 2006: 430).

Фреквентност суфикса -а је ниска у дијалекатском идиому. Посведочена су два примера са именичком основом (*струка, клуна*) и два примера са глаголском основом (*влача, утега*) (Букумирић 2006: 430). Стандарднојезички идиом не познаје суфикс -лаја (Букумирић 2006: 430). Фреквентност суфикса -лаја у дијалекатском идиому је ниска (*бр-клаја, куклаја*) (Букумирић 2006: 430). Суфикс -је је нископродуктиван у говору северне Метохије (*трње, узглавље*) (Букумирић 2006: 430).

Изведенице суфиксом -(а)к од именичке основе имају деминутивно значење (*алак, носак, приленак, рожак*), а изведенице од глаголске основе означавају предмете (*дубак, лулак, мамак, тучак*) (Букумирић 2006: 430). Букумирић истиче да је дискутабилна творбена основа примера *шилак* (Букумирић 2006: 430).

Доза деминутивности осећа се и код примера који су изведени суфиксом -ур(а)к: *газурак, качурак, чепурак* (Букумирић 2006: 431). Изведенице настале додавањем суфикса -ак на именичку творбену основу имају дозу пејоративности: *витлићак, сенетак, ћупак, фитилак* (Букумирић 2006: 431). Изведенице од глаголске и придевске основе немају дозу пејоративности (Букумирић 2006: 431). Наиме, *телећак* (придевска основа) означава простор, а *трлак* (глаголска основа) означава оруђе (Букумирић 2006: 431). Суфикс -јак додаје се на придевску основу (*грудњак, димњак, столњак, трбушњак, упртњак, ушњак*) и на именичку основу (*сењак, струњак*) (Букумирић 2006: 431).

Изведенице добијене суфиксом -ик од придевске основе разноврсног су значења: *ладник* (просторија у којој се држи бели смок), *нужник* (просторија у којој се врши нужда), *сланик* (посуда у којој се држи со), *ушник* (отвор за држало на гвозденој алатки), *острик* (сечиво алата) (Букумирић 2006: 431). Од глагола су настали примери *браник* и *кованик*, а од придева је настао пример *гатњик* (Букумирић 2006: 431).

Суфикс -ник налазимо у примерима *власник* и *ћушник* (именичка основа) и у примеру *косник* (глаголска основа) (Букумирић 2006: 431). Стандардном српском језику је непознат суфикс -јаник/-јеник, али је у дијалекту фонетски модификован: *соланик, соленик, цевланик, цевленик* (Букумирић 2006: 431). Суфикс -арник гради именице које

означавају смештајне објекте за живину и животиње (*голубарник, кокошарник, шотарник, свињарник*) и именице које означавају предмете кухињске опреме (*сачарник*) (Букумирић 2006: 431). На глаголску творбену основу додаје се суфикс *-оник*: *ораоник, послужоник* (Букумирић 2006: 431).

У продуктивније суфиксе спада суфикс *-ка* (Букумирић 2006: 431). Помоћу овог суфикса граде се именице које означавају оруђе које се користи у домаћој радиности (*грепка, пулка, решетка, ручка*) и предмете који су у њој настали (*плесирка, сеџимка*) (Букумирић 2006: 431). Од глаголске основе су настали примери: *дршка, лупка, струшка* (Букумирић 2006: 432).

Суфиксом *-ајка* изведени су примери *перајка, свирајка, џегрлајка* (глаголска основа) и пример *гумајка* (именичка основа) (Букумирић 2006: 432). Са друге стране, суфикс *-алка* се додаје искључиво на глаголску основу: *вешалка, малка, навијалка, сновалка, стезалка* (Букумирић 2006: 432). Суфикс *-илка*, такође (*цедилка, садилка*) (Букумирић 2006: 432). Изведенице са суфиксом *-арка* означавају оруђе: *буњиштарка, опанчарка, чакмарка, свечарка, купушњарка* (Букумирић 2006: 432). Суфикс *-ушка* налазимо у примерима: *братушка, обртушка, вртушка* (глаголска основа), *вилушка* (именичка основа) (Букумирић 2006: 432).

На глаголску творбену основу додаје се суфикс *-ло*: *држало, кресало, орало, клепало* (Букумирић 2006: 432). Све именице означавају оруђе (Букумирић 2006: 432). Суфикс *-ило* је нископродуктиван и у стандардном српском језику и у говору северне Метохије. Букумирић бележи следеће примере: *брдило, бурило, огњило, шипило* (именичка основа), *вртило, кресило, спутило, цедило* (глаголска основа) (Букумирић 2006: 432). Са друге стране, суфикс *-ел* потврђен је само у примерима *гредел* и *рукел* (оба од именичке основе) (Букумирић 2006: 432). Исти је случај и са суфиксом *-ла* (*кукла* и *рогла*, оба од именичке основе) (Букумирић 2006: 432).

Суфикс *-ан* додаје се на именичку (*копчан, кукан, куклан*), придевску (*шилан*) и глаголску основу (*туџан*) (Букумирић 2006: 432). Са именичком и придевском основом комбинује се суфикс *-ина*: *воштина, главина, каблина, крстина, плазина, постељина, рубина, трупина* (именичка основа); *белина, дебелина, кривина* (придевска основа) (Букумирић 2006: 432–433). Сложени суфикс *-овина* додаје се на именичку творбену основу и гради именице које означавају материјал биљног порекла који се користио за справљење лежаја: *таловина, шашовина* (Букумирић 2006: 433).

Један од продуктивнијих суфикса у говору северне Метохије јесте суфикс *-ар* (Букумирић 2006: 433). Овај суфикс гради неколико категорија именица: 1) *nomina agentis* (воденичар); 2) *nomina attributiva* (блатар, пећинар); 3) *nomina loci* (кокошар, шочар); 4) *nomina instrumenti* (звоздар, кулмар, наћвар, ногар, опанчар, резервар) (Букумирић 2006: 433). Суфикс *-ар* се додаје на именичку творбену основу (Букумирић 2006: 433). На именичку творбену основу додаје се и суфикс *-ара* који гради две категорије именица: 1) *nomina attributiva* (брвнара, бусара, бусењара, земљара, крпара, плетара, чакмара) и 2) *nomina instrumenti* (брусара, пепељара, чешљара) (Букумирић 2006: 433). Именице настале додавањем суфикса *-ара* на глаголску творбену основу означавају: 1) особину предмета на који се односи изведеница (бубњара) и 2) место где се врши радња означена глаголом (некара) (Букумирић 2006: 433). Додавањем суфикса *-ара* на придевску творбену основу настао је један пример: *врућара* (Букумирић 2006: 433).

Суфикс *-ир* гради именице различитог значења и додаје се на именичку творбену основу: *водир* (посуда за брус), *кошир* (плетара), *градир* (апарат за мерење алкохола) (Букумирић 2006: 433). Поједини примери настали додавањем суфикса *-ић* на именичку основу имају деминутивно значење, али им деминуција није наглашена: *витлић*, *грлић*, *каблић*, *котлић*, *тилић* (Букумирић 2006: 433). Од придевске основе настао је само пример *белић* (Букумирић 2006: 433). Именице изведене суфиксом *-чић* имају искључиво деминутивно значење: *клепчић*, *кочић*, *цепчић* (Букумирић 2006: 433).

Један од продуктивнијих суфикса јесте суфикс *-(а)ц* који се додаје на именичку и глаголску творбену основу (Букумирић 2006: 433). Примере који су настали од именичке основе можемо сврстати у три категорије: 1) деминутиви (*креветац*, *носац*); 2) примери где деминуција није изражена (*зубац*, *конопац*, *млинац*, *рукавац*, *ступац*) и 3) *nomina instrumenti* (*грнац*) (Букумирић 2006: 433). Именице од глаголске творбене основе означавају предмете: *мамац*, *поклопац*, *пребојац*, *трлац* (Букумирић 2006: 433). Са друге стране, суфикс *-ав(а)ц* се додаје на глаголску творбену основу: *тракавац*, *чуचाвац* (Букумирић 2006: 433).

Као и у стандардном српском језику, и у говору северне Метохије суфикс *-ица* има деминутивну и моциону функцију (Букумирић 2006: 434). Суфикс *-ица* се углавном додаје на именичку творбену основу (Букумирић 2006: 434). Помоћу овог суфикса граде се следећи деминутиви: *кантица*, *корпица*, *кошуљица*, *купица*, *лопатица*, *машица*, *метлица*, *чабрица*, *чарапица*, *џаклица* (Букумирић 2006: 434). Привидну деминутивност имају именице: *кутлица*, *наћвица*, *рибица*, *ручица* (Букумирић 2006: 434). Као моциони

суфикс *-ица* се јавља у примерима: *ведрица, кантарица, котарица, лопарица, назувица, острица, плужица, превојица, ралица, степеница, столица, таваница* (Букумирић 2006: 434). Од придевске основе изведен је пример *спаваћица*, а од глаголске примери: *венчаница, врнчаница, клепеница, плетеница, соленица, тегленица* (Букумирић 2006: 434).

Сложени суфикс *-авица* додаје се на именичку основу и означава одевни или други предмет: *ногавица, рукавица, ластавице* (Букумирић 2006: 434). Са друге стране, додаје се и на глаголску основу и тада гради две категорије именица: 1) *nomina instrumenti* (*сецавица, тракавица*) и 2) *nomina loci* (*пљускавица*) (Букумирић 2006: 434). Суфикс *-лица* додаје се искључиво на глаголску творбену основу: *вешалица, тракалица* (Букумирић 2006: 434).

Нешто је продуктивнији суфикс *-ница* који се додаје на именичку и глаголску творбену основу (Букумирић 2006: 434). Овај суфикс гради неколико категорија именица: 1) просторија (*воданица*); 2) део грађе у просторијама (*вратница, јастучница, подница*); 3) предмет (*зобница, мешница*); 4) оруђе (*сачница*) и 5) део предмета (*ушница*) (Букумирић 2006: 434). Именице које су настале од глаголске основе можемо поделити у две категорије: 1) оруђе (*кочница, пртница, садница*) и 2) место вршења радње (*мешајница, сушница*) (Букумирић 2006: 434). У нископродуктивне суфиксе спадају суфикси: 1) *-аница* (*кључаница, стрчаница*); 2) *-еница* (*игленица, ушенице*); 3) *-оница* (*кадионица, ложioniца, пржионица*) и 4) *-арица* (*сламарица, соларица, чешљарица, биштарица, кућарица, сачарица*) (Букумирић 2006: 434).

Суфикс *-це* је нископродуктиван и гради деминутиве: *бурилице, дрвце* (Букумирић 2006: 435). Са друге стране, продуктивнији је суфикс *-ач* који се додаје на глаголску творбену основу и који означава предмете: *котрљач, чаркач, лукач, послоњач, упирач, круњач, обртач, окретач* (Букумирић 2006: 435). Од именичке основе настали су примери *кукач* и *фитиљач* (Букумирић 2006: 435).

Од именичке и глаголске основе граде се именице са суфиксом *-ача* (Букумирић 2006: 435). Овај суфикс гради две категорије именица: 1) *nomina instrumenti* (*рамењача, рогљача, фитиљача, дрљача, запињача, круљача, обувача, отрњача, покривача, рендача*) и 2) *nomina attributiva* (*белача, дебељача, кукача, кукљача, брвнача, буснача, бусењача, фашача*) (Букумирић 2006: 435). Сложеним суфиксом *-њача* настале су именице које означавају тип куће и које се граде од именичке творбене основе: *блатњача, димњача, плотњача, сламњача* (Букумирић 2006: 435).

Суфикс *-че* спада у најпродуктивније суфиксе у говору северне Метохије (Букумирић 2006: 435). Овај суфикс се додаје на именичку основу и гради деминутиве: *ардовче, белинче, бурилче, вакче, гакче, гашиче, кантарче, душекче, душече, жбанче, ирамче, јастуче, јелече, кабличе, каленче, канавче, кожуче, коначе, конопче, котличе, кофинче, кошуљче, крлче, ладниче, матикче, мачукче, попче, полакилче, посипче, преграче, рапекче, рдовче, сандуче, санче, секирче, срдакче, тигањче, трупинче, уривче, урипче, чаначе, чарапче, џбанче, џемперче* (Букумирић 2006: 435). Деминутиве граде и сложени суфикси *-енче* (*лесенче, метленче*) и *-арче* (*гасарче, соларче*).

Док је у стандардном српском језику суфикс *-аш* продуктиван, у говору северне Метохије је нископродуктиван (Букумирић 2006: 435). Забележена су три примера која су настала од именичке основе: *килаш, крсташ, кулмаш* (Букумирић 2006: 435). Суфикс *-уша* гради именице типа *nomina attributiva*: *земљуша* (земљани под), *камењуша* (кућа од камена), *клапуша* (велика чаша), *патрлуша* (врста конопљаног влакана), *поплетуша* (врста плетеће игле) (Букумирић 2006: 435).

Помоћу суфикса *-иште* граде се следеће категорије именица: 1) место (*ватриште, огњиште* (именичка основа); *газиште, ложиште* (глаголска основа)); 2) део оруђа (*грабуљиште, косиште, трлиште* (именичка основа); *деблиште* (придевска основа)) и 3) именице са аугментативно-пејоративним значењем (*калиште*) (Букумирић 2006: 435).

Када је реч о префиксално-суфиксалној творби, Букумирић издваја следеће префиксе и суфиксе који се комбинују: *за-* (-њк: *закључак, засторак*; *-ница*: *заочнице*; *-аница*: *закључаница*; *-ача* (*завијача*)); *из-* (-њк: *искосак*); *на-* (-њк: *наглавак, напрстак*; *-ка*: *навлака*; *-јак*: *навратњак, наприњак*; *-ина*: *нагрлина*; *-ица*: *наруквица*; *-ница*: *наречица, наслевница, настревница, настрешина, наочнице, наушнице*; *-ача*: *наплетача*); *над-* (*-ница*: *надница*); *о-* (*-јак*: *огрљак*; *-ица*: *огрлица*; *-ач*: *отирач*); *по-* (*-а*: *постава*; *-њк*: *поваљак, повласак, потурак*; *-ка*: *покривка, посипка*; *-ник*: *поводник*; *-ница*: *потезница*; *-алка*: *поплеталка*; *-ача*: *поплетача, повијача*; *-ица*: *посавица*); *под-* (*-ача*: *подрожнача*; *-јак*: *подбрадњак, подрепњак*; *-је*: *подножје*; *-ка*: *подалинка, подношке*; *-ник*: *подрепник*; *-ина*: *пострешина*; *-ица*: *потковица*; *-ачица*: *поглавачица*; *-ница*: *пострешница*; *-њача*: *подрепњача*); *пре-* (-њк: *прељубак*; *-њц*: *пребојац*; *-ица*: *преглавица*; *-ница*: *певојница*; *-ач*: *превезач, прекривач, преломач*); *про-* (*-ач*: *провезач*; *-ка*: *простирка*); *са-* (-њц: *саковац*); *у-* (*-ач*: *увијач, упаљач, упртач, ушивач*; *-ача*: *увезача, увијача*; *-њача*: *упртњача*); *уз-* (*-је*: *узглавље*; *-лица*: *успрслица*) (Букумирић 2006: 435–437).

Букумирић закључује да је већина именица настала суфиксацијом и да у анализираној грађи доминира именичка творбена основа (Букумирић 2006: 438). У творби именица заступљен је 81 суфикс (Букумирић 2006: 439).

У оквиру овог потпоглавља споменућемо још три рада: 1) *Из ономастике села Велика Крушевица код Рековца* (Јашовић 2021); 2) *Структура и творба микротопонима и ојконима у околини Куриумлије* (Јашовић 2007) и 3) *Сточарска лексика села Секурич код Рековца* (Стевановић 2023в).

Први рад се једним делом бави творбом речи. **Јашовић** констатује да се у основи појединих топонима јављају фитоними (*Дрење, Дрењак, Липовац, Ракетинац*), а у основи појединих антропонима (*Бојинка, Крчевина, Орница, Ракино*) (Јашовић 2021: 287). Породични надимци у основи имају: 1) лични надимак или хипокористик неког предака (*Вујићи, Гутини, Добрићи, Келићи, Кодићи*); 2) етнонимску лексему (*Бугари, Румунци*); 3) име села из ког вуку своје порекло (*Комарини, Чумци*) и 4) назив занимања (*Басаџије*) (Јашовић 2021: 287). Лични надимци у основи имају: 1) назив заната (*Басаџија, Бојаџија, Ветеринар, Вулканизер*); 2) особину (*Боем, Брзи, Муња, Стари*); 3) етноним (*Бугарин, Румунац, Грк, Словенац, Шваба, Македонка*); 4) име или надимак неке јавне личности или лика из средстава јавног информисања (*Кокан, Рамбо, Цери*); 5) зооним (*Мајмун*) и 6) назив сродства (*Бакић*) (Јашовић 2021: 288). Презимена су изведена суфиксом *-ић* (*Живановић, Миленковић, Спасић, Станковић*) (Јашовић 2021: 288). У основи личних имена јављају се придеви: 1) *благ-* (*Благоје*); 2) *бог-* (*Богдан, Божидар*); 3) *драг-* (*Драгомир, Драгослав, Драгана, Драганка*); 4) *душа-* (*Душан, Душица*); 5) *мил-* (*Милашин, Миладин, Милован, Милош, Миланка, Милица, Милка*) и 6) *рад-* (*Радмило, Радомир, Радослав, Радмила, Радунка*) (Јашовић 2021: 288–289).

Други рад се бави искључиво творбом речи. **Јашовић** наводи суфиксе и префиксе помоћу којих се граде микротопоними и ојконими: *-ак/-јак* (*Борјак, Борњак, Бусак, Вењак, Водењак, Вотњак/Воћњак, Изворак*); *-ава* (*Дубрава*); *-ага* (*Вртљага, Рупчаге*); *-аја* (*Језерњаја, Кајаја, Каљаја*); *-аћ* (*Глуваћ*); *-ац, -овац/-евац, -инац* (*Андровац, Баировац, Башковац, Блажевац, Боровац, Дединац, Дабиновац, Здраваци, Јеловац, Тодоровац, Трупац, Шанац*); *-ача, -улача, -овача* (*Варакача, Власача, Вртача, Јевтовача, Клековача, Комировача, Петковача, Петровача, Ровача, Рупача, Дугулача, Туришијача, Ђумурача*); *-ан* (*Забран, Раван, Бубан, Киљан, Струган*); *-ана* (*Ђумурана, Барутана, Меана/Мејана, Мекуљана*); *-ан(е)* (*Морачане, Пећаране*); *-анин/-јанин* (*Брежани, Буљани, Кијевчани, Ливађани, Студеничани*); *-ар/-јар* (*Багремар, Јабукар, Јабучар, Јасикар, Каменар, Катанчар,*

Котар, Липар, Малићар); -ара (Дубара, Жутаре, Конопљара, Лозара, Стругара, Чукара); -аре (Шекуларе, Крчмаре, Краваре, Рударе); -ач (Голимач, Грубачи, Јагодач); -аши (Компираши); -ашије (Јелаше); -ћа (Ограћа, Тврћа); -ево (Жељево, Ђорђево, Лазарево); -еж (Падеж); -ер (Стожер); -ија (Авлија, Баталија, Златорија, Финација, Врлетија, Комесија, Меточија, Метокија, Панија, Ђуприја, Штација); -ик, -еник, -арник (Браник, Брвеник, Возник, Говедарник, Гужвеник, Змијарник, Ивовик, Јагодњик, Јасик, Колник); -иљ (Ђувилј); -ина, -овина/-евина (Андровина, Бајчина, Бајчине, Гајовина, Гарина, Голина, Зековина, Петровина, Риљевина); -инка (Градинка); -ира (Бањира); -ић, -арић, -евић (Доцић, Дубићи, Котарић, Крстић, Лазић, Лугиће, Пакевић, Равнић, Точкић, Чукарић); -ица, -овица, -еница, -арница (Алиловица, Бабица, Барица, Ваљалица, Воденица, Вратница, Врбица, Главица, Мирница, Њивица, Сланица, Сманица, Сребреница, Столица); -иш (Околиш); -ишта (Кртолишта, Селишта); -иште, -евиште/-овиште, -ичиште, -ариште, -алиште (Бачевиште, Бунариште, Вардиште, Воденичиште, Градиште, Граовиште, Гумниште, Елдиште, Елдовиште, Колибиште, Компириште, Купусиште, Кућиште, Кућариште, Мушиште, Расадиште, Свињариште); -је, -овље/-евље (Борје, Брезје, Глоговље, Дубље, Ивље, Јабуче, Јаворје, Јошје, Крушевље, Крушије, Лешње, Лешје, Ложђе); -ка (Кариманка); -ке (Саставке); -лак (Мочилак); -лија (Дугајлија, Оцаклија, Оцаклије); -ло (Ђуцало, Ждрело, Забело, Јагњило, Касало, Кашило, Клепетало, Мочило, Перало); -ња (Кршања); -оња (Скороња); -ова (Жергова, Селова, Пљакова, Љутова, Кранова); -ово (Купиново, Магово, Луково, Церово, Тићово); -оп (Мазоп); -ота (Брзота/Брезота); -ош (Белош); -уљ (Вијуљ, Кацуљ); -уга (Јаруга, Оструга, Прљуга); -уша (Клепетаруша, Прљуша, Оскоруша, Скоруша); -це, -инце, -овце, -анце, -енце (Ђуринце, Дединце, Јазовце, Калиманце, Коританце, Лајце, Лединце, Црквенце); -ци, -евци/-авци, -инци (Бањци, Калиманци, Керелци, Козаревци, Крњци, Бубци, Бућавци, Васиљевци, Застранци); -че, -евче, -енче, -овиче (Бачевче, Бунарче, Забранче, Зарепче, Јасиче, Каленче, Крчевче, Лашиче, Њивче); -чић (Брекчић, Бунарчић, Кладенчић, Лакчић, Лошчић); о- (Обарак, Обзовиче, Осоје, Осојак); при- (Прилат, Пријесек, Присој); про- (Пробрда, Продо, Прокоп, Пролом, Просек); пре- (Превара, Преград); из- (Исцепчић/Ицепчић); за- (Забрда, Забранче, Забраон, Забој, Завис, Заврата, Закопине, Закоса); раз- (Раздаљ, Раздоље, Расадник, Раскрсље); над- (Надвада); не- (Невада, Ненад); у- (Угар, Угарка, Урвина, Ушиљак); под- (Подвада, Подвадница, Подвиногради, Подвис, Подвласово, Подгора, Подгорина, Подград, Подрека, Поткриш, Поткућетина) (Јашовић 2007: 80–84). Јашовић напомиње да су поједини примери настали префиксално-суфиксалном творбом (Јашовић 2007: 84).

Као и други, и трећи рад се бави искључиво творбом речи. У разматрање смо узели лексику која се тиче именовања животиња. Лексеме смо поделили у три лексичко-семантичке подгрупе: 1) именовање животиња према оплодњи и млађењу, 2) именовање животиња према узрасту и 3) именовање животиња према телесним одликама (Стевановић 2023в: 76, 84). Лексеме прикупљене на терену поредили смо са стандарднојезичким идиомом. На основу спроведеног истраживања закључили смо да нема великих разлика између говора Секурича и стандарднојезичког идиома. Наиме, нису забележени творбени модели које не познаје стандарднојезички идиом (Стевановић 2023в: 85). Продуктивни суфикси у говору Секурича су: *-че, -ка, -киња, -ак, -ац, -ко, -аст* (Стевановић 2023в: 85). Занимљиво је да на терену није забележен ниједан пример са суфиксима *-ић* и *-чић* (Стевановић 2023в: 85). Забележени су и примери који нису регистровани у стандардној варијанти српског језика: *подојак, јаловко, првождребица, другождребица, неждребица, првојарка, другојарка, трећејарка, другождрепка, друготелка, првотелкиња, друготелкиња, првождрепкиња, другопраскиња, подојче, митровак, митровче, николак, николче, застарак, кеца, чуља, шутак, кусара, големка, штрпавка, дугорепка, цветко, првојагњила, другојагњила, вишејагњила (овца), прегорела (крава), закржљало (прасе)* (Стевановић 2023в: 85). Семантика појединих деривата разликује се од семантике стандарднојезичких деривата: *јаловак, итирица, итирка, старац, назимица, риђовка, сивуља, брњаста, путаста* (Стевановић 2023в: 85).

2.3.2. Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу призренско-тимочке дијалекатске области

Призренско-тимочким говорима се први бавио **А. Белић**. Године 1905. у *Српском дијалектолошком зборнику* публиковао је студију *Дијалекти источне и јужне Србије*. Много година касније је ову студију публиковао и *Завод за уџбенике и наставна средства* (Белић 1999). Ова Белићева студија поставила је темељ у проучавању призренско-тимочких говора. Творби именица је посветио двадесетак страна своје студије. О творби именица пише у оквиру поглавља *Акцент именица и њихови главнији осовински наставци у овим дијалектима*. Белић износи главне наставке који се употребљавају у призренско-тимочким говорима. То чини, како сам истиче, из више разлога. Први разлог је тај што ови говори развијају неколико својих наставака који не постоје у другим

говорима (-ик: *пáрчики*,²⁴ *пíлики*, *унúчки*). Други разлог је тај што су ови говори сачували неколико старијих наставака или бар неке наставке у старијој употреби (-ѝк: *баришѝк*, *белутѝк*; -ѝц: *братѝц*; -иња: *добриња́*, *младиња́*). Трећи разлог се тиче акцентологије. Белић групише суфиксе на основу тога који се сугласник налази у њему (Белић 1999: 257). У разматрање прво узима суфиксе са сугласником *к*. Суфикси са сугласником *к* су следећи: -ак (*бљеи́так*, *брабиња́к*, *пија́к*); -ика (*миразѝ́ика*, *трсти́ка*); -ик (*брани́к*, *јези́к*, *стари́к*, *војни́к*, *бедни́к*) (Белић 1999: 257–258). Суфикс -ик је у призренско-тимочким говорима сачувао специјално, деминутивно значење. У осталим јужнословенским језицима ово значење је у потпуности ишчезло (Белић 1999: 258). Примери су следећи: *пíлики*, *пáрчики*, *унúчки*, *ками́лчики*, *ка́пчики*, *клúпчики*, *ја́рики* и др. Треба споменути да је Белић запазио да се овај наставак употребљава у овом значењу само у призренско-јужноморавским говорима. Остали суфикси са сугласником *к* су -ѝк (*баришѝк*, *петѝк*, *мачѝк*, *момчѝк*, *мужѝк*) и -ка (*ба́пка*, *бо́лка*, *бува́лка*, *ста́рка*, *коби́лка*, *жљу́чка*). Напомиње да се у овим говорима -ка ретко јавља као деминутивни суфикс: *ви́чка*, *гра́њака*, *жи́лка* (Белић 1999: 261). Суфикс -ѝк је са деминутивним значењем врло продуктиван: *бра́тѝк*, *ви́ричѝк*, *ви́рчѝк* и сл. (Белић 1999: 259). Поред наведених суфикса, Белић издваја још суфикс -ѝко. Пример који наводи је: *Сельчко* (*селó*). У оквиру суфикса са сугласником *к* Белић издваја и суфиксе -ач и -ача (*ковáч*, *колáч*, *копáч*, *трубáч*; *зорња́ча*, *зи́моваче*, *дебéљаче*, *крста́ча*) (Белић 1999: 258). Суфикси са сугласником *ц* су следећи: -ица (*бéлица*, *брани́ца*, *грозни́ца*, *но́жица*, *двоји́ца*, *муши́ца*, *руководи́ца*, *пријатељи́ца*, *солчи́ца*, *бу́лица*, *бусáрница*, *кíтица*, *удови́ца*); -ице (*има́њице*, *стра́њице*); -ѝц (*братѝњиц*); -це (*бљу́це*, *брашáнце*, *јајце́*, *сукњице́*); -енце (*бéкченце*, *бравчéнце*, *бремéнце*, *детéнце*, *кúченце*); -че (*к*, *ц* + *е* (од назала предњег реда *а*)) (*врапчé*, *девојчe*, *јасту́че*, *кóнопче*, *мо́мче*) (Белић 1999: 263–266). Са сугласником *н* суфикси су следећи: -ин (*Арна́утин*, *вези́рин*, *гавáзин*, *говедáрин*, *госја́рин*, *панду́рин*, *угља́рин*); -на у сложеном суфиксу -ична (*девери́чна*, *сéстрична*, *иури́чична*); -ина (*висина́*, *врућина́*, *мазнина́*, *рудина́*, *старина́*, *бо́рина*, *ка́пина*, *грби́на*); -етина (*баштети́на*, *брежети́на*, *булети́на*); -чина (*товáрчина*, *заду́шчина*, *долíнчина*); -инка (*вре́винка*, *градíнка*, *дуварíнка*, *појасíнка*). Белић упозорава да се суфикс -инка не употребљава у другим говорима (Белић 1999: 268). Остали суфикси са сугласником *н* су -штина (*зби́ришина*, *богáтшина*, *жéншина*) и -енка (*си́ленка*, *печенка*). Са сугласником *њ* суфикси су -ња (*гла́вња*, *жа́рња*, *кро́шња*, *плéвња*) и -иња (*густиња́*, *добриња́*,

²⁴ Акцентат призренско-тимочке дијалекатске области је експираторни. Експираторни акценат из техничких разлога бележимо као дугоузлазни (уп. Стевановић 2023г: 432). В. и друге радове који се баве призренско-тимочким говорима.

младиња, босотиња). Белић упозорава да суфикс *-иња* у призренско-тимочким говори-ма има специфичну особину и да се употребљава за образовање апстрактних именица каквих нема у другим говорима. У ову групу суфикса спадају још и суфикси: *-ње* (*брање, брање, зобање, млење, бијење, имање*); *-ањ* (*вигањ, глежањ, равањ*); *-ун* (*рамун, слађун*) (Белић 1999: 266–270). Суфикси са сугласником *т* су: *-от* (*клопот, рикот*); *-ота* (*благота, греота, лепота*); *-утка* (*грмутка, скакутка*); *-џт* (*ноќт, лќќт*); *-ић* (= *itj*: *вампировић, големчић, грóшић*); *-ство* (*богомóлство, големство*) (Белић 1999: 271). Са сугласником *р* суфикси су *-ара* (*свонара, камара, кошара*) и *-ар* (*биволар, господар, детиштар, дубар*) (Белић 1999: 272). Суфикси са сугласником *л* су: *-л* (*котъл, оръл, петъл, мисъл*); *-ло* (*гротло, облекло, подрекло*); *-ало* (*крекетало, ступало, џевгало, црпало*); *-ило* (*вртило, косило, џедило*) (Белић 1999: 273). Последњу групу чине усамљени наставци: *-во* (*плétиво, сéчиво*); *-ба* (*веселба, вршидба, мiрба, посилба, продајба*); *-ушка* (*врвушка, градушка*); *-аш* (*кркметаш, мајстораш, огребаш*); *-ош* (*досредош, олизóш, разврсош*); *-иш* (*кукумиш, очуплиш*); *-уга* (*мачуга, преперуга, чомалуга*); *-еж* (*бодéж, грмéж*) и *-је* (*џје*) (*грозје, грóње, дубје, ливáђе*) (Белић 1999: 273–275).

Белић је свестан да је наша историја морфологије у правцу творбе речи сиромашна чињеницама и да наши стари споменици дају мало материјала за њу, али са увереношћу тврди да његови прилози могу бити од користи (Белић 1999: 256).

У зборнику радова *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката* (1994) налазимо четири рада чији је предмет проучавања творба речи.

О глаголским префиксима писала је **М. Бјелетић** у раду *О неким експресивним глаголским префиксима* (Бјелетић 1994). Под експресивним префиксима подразумева префиксе: *ко-*, *ка-*, *ча-*, *че-*, *чо-*, *ше-* (Бјелетић 1994: 351). Бјелетић је забележила примере: *комлџам* (*млџам, муџати*), *комлџка* (деминутивно значење), *наковрчка* (навуче петље на игле); *наковрчка се* (нагомила се (године)); *накавали* (крене мноштво; нападне, насрне); *чапрљам* (плитко копати); *чамрџем* (слабити, венути, нестајати); *чáмрим*; *чопрљћа* (чепрка), *чопљиска* (трчи по плиткој води при чему вода прска на све стране, млатара рукама по води, брчка по води); *чопљиска се* (пљуска се, брчка се у води); *шеврдам* (изврдавам) (Бјелетић 1994: 351–355).

Други рад из творбе речи јесте рад **А. Петровић** *Народни називи за крушке у говорима југоисточне Србије*. У овом раду Петровић истиче да је у лексици која се односи на сорте крушака најпродуктивнији суфикс *-аџ* (*-џи*): *сiнаџ, жуџанџ, какаваџ, дињаваџ, тeпаваџ, водeнџ, бeлаџ, благунаџ, кисeљџ, ранаџ, јутараџ, медунаџ, кривопетељаџ,*

кантáрац (Петровић 1994: 406–407). Поред суфикса *-ац* (*-ьц*), продуктиван је још и суфикс *-ка*: *благунка, полошка, пéтровка, панађурка, медунка, масленка, куновка, клакичка, какличка, кáкичка, караманка, кочáновка, калуђерка, јечмéнка, ечмéнка, жлтáрка, дрвенка, длгодришка, влашкóпољка, видовка* (Петровић 1994: 407–408). Остали суфикси су мање продуктивни. Поједини називи су настали према називима места где су се гајиле и одакле су преузете одређене сорте крушака: *кочáновка* (према месту Кочани у Македонији), *караманка* (према граду Караман у Малој Азији), *влашкóпољка* (према топониму Влашко Поље) и *куновка* (према Кунову) (Петровић 1994: 410–411).

Трећи рад који се једним делом бави творбом речи јесте рад **Т. Вендине** *Призренско-тимокские говори в јужнославянском диалектном контексте*. У овом раду Вендина, између осталог, пореди призренско-тимочке говоре са бугарским говорима и истиче да су и у призренско-тимочким говорима и у бугарским говорима продуктивни следећи суфикси: *-ька* (*невестька, ласка*); *-инька* (*морвинька*); *-ьць* (*скакьць*) (Вендина 1994: 79). Поредџи призренско-тимочке говоре са македонским говорима, Вендина истиче да је и у призренско-тимочким говорима и у македонским говорима продуктиван суфикс *-авичька* (*ластавичка*) (Вендина 1994: 79).

Четврти рад који се бави творбом речи јесте рад **Љ. Ћирића** *Семантичко-творбени модели секундарне патронимије белопаланачког краја* (Ћирић 1994). Касније је овај рад штампан у монографији *О говорима и именима Понишавља и суседних области* (Ћирић 2006а). У овом раду Ћирић анализира примарна и секундарна презимена. Примарна презимена сврстава у следеће групе: са именима у основи (*Аранђеловић, Богдáновић, Видáновић, Видојевић, Златковић*); са хипокористиком у основи (*Бóжић, Бóјић, Гáјић, Жíвић, Рáкић*); са етнонимом у основи (*Грковић*); са зоонимом у основи (*Голубовић, Сокóловић*); са именима из некадашње световне и црквене хијерархије (*Деспóтовић, Пóповић*); са апелативом у основи (*Лóвић*) и једно ретко презиме нејасног порекла (*Хíнић*) (Ћирић 1994: 254–255). Ћирић закључује да српска презимена белопаланачког краја познају само један творбени модел, односно модел са суфиксом *-ић* (Ћирић 1994: 255).

Секундарна презимена Ћирић назива породичним надимцима и сврстава их у следеће групе: породични надимци са личним именом у основи мушка (*Адáмови, Андóновци, Вéлковци, Мáнинци, Ћи́ринци, Џурџини, Андрéјини*) и женска (*Божíћинци, Будíмћини, Мáринци, Стáнинци, Тодóринци*); породични надимци са хипокористиком у основи мушки (*Гóђини, Дрáшковци, Јóџини*) и женски (*Дáџини, Јóџини, Цóђини*); породични надимци са личним надимком у основи (*Кóштинци, Срндаџи, Табáнови, Џéрини,*

Телáрови, Ђотовéлци); породични надимци са презименом у основи (*Деспóтовци, Сокóловци, Пáнчићеви, Пáшићеви, Лукићи, Рáнчићи*); породични надимци-етници од ојконима (*Бердúјци, Влашкопољáнци, Градúштањи, Кúкавчани, Топóлничани, Чивлúчањи, Крупчање, Чивлúчије*) и од микротопонима (*Гажбујанци, Рекáнци, Чукáрци*); породични надимци са ознаком професије или повременог занимања у основи (*Алвацúје, Анцúје, Бачóви/Бачóвци, Калацúје, Анцúсци, Чорбацúсци*) (Ћирић 1994: 256–258). Поред споменутих шест група, Ћирић издваја још једну: породични надимци са диркама у основи. У оквиру ове групе издваја шест подгрупа: дирке са социолингвистичком потком (*Јérци, Компирцúје, Орлóвци, Чакавци*); дирке са фразеологизмом или узречицом у основи (*Оборúнци, Парагрáвци, Пећúнци, Цáрци*); дирке са етнонимом у основи (*Латúни, Цúнцари, Чивутáрци*); дирке са називима некадашњих сталежа друштвене хијерархије (*Бáнови, Сердарцú, Цáрови*); дирке засноване на каквој телесној или психичкој одлици (*Бежанцú, Буздúмци, Бумбари, Горолóмци, Дебељúнци, Пасуљáнци, Прáпорци*); дирке са вулгаризмом у основи (*Пицáновци, Пúшљинци, Помóчковци, Ђéчаловци*) (Ћирић 1994: 258–259).

Ћирић издваја следеће творбене моделе помоћу којих се граде наведена секундарна презимена: множински облици присвојних придева на *-ин* (*Андрéјини, Џурцúини*) и на *-ов* (*Адáмови, Телáрови*); множински облици са двоструком суфиксацијом *-инци* (*Ћúринци, Стáнинци, Тодóринци*) и *-овци* (*Андóновци, Вéлковци*); множински наставак *-и* додат облику у једнини (*Срндацú* од Срндак, *Ђотовéлци* од Ђотовелац); пуно презиме + наставак за присвојни придев *-еви* (*Пáнчићеви, Пáшићеви*); множински облици презимена на *-ићи* (*Лукићи*); множински облици *-ани* и *-јањи* од облика једнине *-анин*, *-јанин* (*Кúкавчани, Топóлничани, Чивлúчањи*); наставак *-ање* (*Крупчање*); множински наставак *-ије* (*Чивлúчије*); множински облик *-ије* (*Алвацúје, Прстенцúје*); множински облик *-сци* (*Анцúсци, Чорбацúсци*) (Ћирић 1994: 259–260).

Треба објаснити последњи суфикс. Ћирић сматра да је овде реч о палатализацији групе *ск + и* (Ћирић 2006а: 128). На основу ове тврдње можемо закључити да је гласовна промена променила суфикс у говорима белопаланачког краја, док је у стандардном језику суфикс *-ски* остао непромењен.

У раду *Топоними фитонимског порекла Понишавља и Поморавља – паралела Љ. Ћирић* приказује творбено-семантичке одлике топонима фитонимског порекла у Понишављу чији је представник белопаланачки крај и Косовском Поморављу чији је представник Изморник. Под фитонимима се подразумевају: називи различитог дрвећа родног

и неродног; различитог поврћа, цвећа и индустријског биља; различитог растиња (трава, коров и шибље); различитих биљних заједница, постојећих или какве су постојале (воћњаци, ливаде, шуме, браништа, бобишта, бостаништа, јечмишта, ланишта); називи делова биљака (грana, лист, коштица, реса, пањ) (Ћирић 2006б: 133–134). Главно средство грађења топонима фитонимског порекла је суфиксација. Ћирић издваја следеће суфиксе помоћу којих се граде топоними фитонимског порекла Понишавља и Поморавља: *-ак/-њк* (*Брестњк, Врбáк, Габрáк, Дренњк*); *-ар* (*Букáр, Вишњарí, Зукáр, Крушáр, Липáр*); *-ац/-њц* (*Горунњц*); *-ача* (*Ковиљáча*); *-е* (*Орáше*); *-ик* (*Шаварíке*); *-ина* (*Пáпратина*); *-иња* (*Лóјзиња*); *-ић/-ич* (*Габрíч, Зáбелић, Рúич*); *-ица* (*Врбíца, Горíца, Дуњíца, Ковиљíца*); *-иче* (*Габрíче, Дрењíче, Дуњíче*); *-иште* (*Бóбшште, Бостаниште, Грашиште, Зелениште, Пасуљиште*); *-ја* (*Брэсја, Др'вја, Дрэња*); *-јак/-јњк* (*Дрења́к, Гложда́к, Гранича́к, Јасења́к, Копривља́к*); *-јанац* (*Врбљанац*); *-јар* (*Бучáр, Леи́тар/Љеи́тар*); *-је* (*Брэсје, Бучје, Врбје, Габарје, Гложје, Драчје*); *-ка* (*Шумка*); *-љак* (*Ћитљак*); *-ник* (*Вóчник, Рáсадник, Рэсник*); *-ница* (*Лóзница*); *-њак* (*Бóбња́к, Вишња́к, Вóчња́к*); *-њица* (*Пáпратњица*); *-чак* (*Орэ́чак*); *-че* (*Ду́пче, Крушчé, Орэ́че/Орáшче*); *-чики* (*Глóкчики, Дуњíчки, Јáбучики, Кунчки*); *-чић/-чич* (*Орэ́чић/Орэ́чич*); *-њика* (*Тутунњика*) (Ћирић 2006б: 144–145). Следећи топоними фитонимског порекла су настали од сложених суфикса: *-ав + -ац* (*Класавац*); *-ав + -ица* (*Крушáвица*); *-ан + -ица* (*Горáница, Црешња́ница*); *-ан + -ка* (*Пасуљáнка*); *-ар + -ица* (*Врбарíца*); *-ар + -ник* (*Копривáрник*); *-ач + -ка* (*Дивља́чка*); *-ев + -ица* (*Рúјевича*); *-ин + -ица* (*Дуњиница*); *-љив + -ица* (*Шаварљíвица*); *-ов + -ар* (*Јеловáр*); *-ов + -ац/-њц* (*Гáбровац/Гáбровњц, Лескóвац, Трстíковац*); *-ов + -ик* (*Дреновíк, Церовíк*); *-ов + -ина* (*Садóвина*); *-ов + -иње* (*Бóбовиње*); *-ов + -ица* (*Бúковица, Јелóвица, Лíповица, Садóвица*); *-ов + -иште* (*Граóвиште*); *-ов + -ња́к* (*Бóбовња́к*); *-ан + -ов + -ац* (*Шумáновац*) (Ћирић 2006б: 144–146).

Ћирић напомиње да поједине суфиксе карактерише регионална маркираност (Ћирић 2006б: 146). Такви су суфикси: *-иче* (*Габриче, Дрењиче, Дуњиче*); *-иња* (*Лóјзиња*); *-ја* и *-чики* (*Дуњичики, Јабучики*). Ови суфикси продуктивни су само у Изморнику, који припада призренско-јужноморавским говорима (Ћирић 2006б: 146, 148). Суфикси *-е* и *-че* су претежнији у Изморнику (Ћирић 2006б: 146). На основу ове напомене можемо закључити да призренско-јужноморавски говори бележе суфиксе који су непознати стандардном српском језику: *-иче, -чики*.

Стандардни српски језик познаје суфикс *-ја* као палаталну верзију суфикса *-а*. Овај суфикс се у стандардном српском језику јавља у хипокористцима типа *лија, Паја*,

сеја, куја, Каја, Соја, или у сложеницама типа *винопија, књиговођа, водоноша* и сл. Суфикс *-ја* може се јавити код глаголских основа: *удаја, издаја, продаја, предаја* (Клајн 2003: 19–20).

На основу анализе рада Љ. Ћирића можемо закључити да се у призренско-тимочким говорима суфикс *-ја* јавља у грађењу топонима фитонимског порекла, тј. у овим говорима се суфиксом *-ја* гради један тип именица, док у стандарднојезичком идиому суфикс *-ја* образује хипокористике и пејоративе (Клајн 2003: 20).

Суфикс *-ја* у стандарднојезичком идиому представља палаталну верзију суфикса *-а*, док у призренско-тимочким говорима суфикс *-ја* није палатална верзија суфикса *-а* већ множински облик именица на *-је* (Ћирић 2006б: 146).

Суфикс *-иња* је познат стандардном српском језику. У стандардном српском језику *-иња* има моциону функцију (Клајн 2003: 105). А. Белић упозорава да суфикс *-иња* у призренско-тимочким говорима има специфичну особину и да се употребљава за образовање апстрактних именица каквих нема у другим говорима, што говори у прилог томе да се у стандардном српском језику овим суфиксом гради један тип именица, док се у призренско-тимочким говорима овим суфиксом гради други тип именица (Белић 1999: 266–270).

Последњи Ћирићев рад који се бави творбом речи јесте рад који носи назив *Топоними инвентивног постања* (Ћирић 2006в). Овај рад се само једним делом бави творбом речи и то императивним сложеницама. Тако у говору 1) Лужнице Ћирић налази следеће императивне сложенице: *Мучибаба, Бранидел, Савникамен, Грмикожа, Кујрог, Прлимала, Качирид*; 2) Горњег Понишавља налази следеће императивне сложенице: *Влачигаче, Вртибог, Затриралник, Разбиколело, Мучибаба, Чујпетъл, Напнисело, Палигорица, Куричешма*; 3) Средњег Понишавља бележи: *Вртиколо, Дерикокошка, Качиодар, Мучибаба, Палилула, Разбиглава, Свржикапа, Свржикапица, Скубибрадица, Стандолина, Стрчиљрак, Штрчиљрак*; 4) Доњег Понишавља бележи само пример: *Газибара* (Ћирић 2006в: 158). Ћирић напомиње да је семантику императивних сложеница тешко објаснити и да основу императивних сложеница може чинити нека шаљива прича, ругалица, поента појединих епизода из народне књижевности, неки фразеологизам или неко поређење (Ћирић 2006в: 158–159).

У раду *Суфиксална деривација фитонима и фитонимима мотивисаних речи Н. Богдановић* разматра суфиксално настајање изведеница од фитонима у говорима југоисточне Србије (Богдановић 2004: 5). Богдановић уочава неке законитости у процесима

формирања лексема одговарајућих категорија, односно типова деривата с препознатљивом семантичком подлогом (Богдановић 2004: 5). *Фитониме* и *фитониме мотивисаних речи* илуструје следећим примерима:

- 1) фитоним (име биљке): *бор* (Pinus), деминутив *борић*, аугментатив *борчина*;
- 2) део биљке: *боровнице*, *боровинке*, *борова иглица*, *борова шишарка*;
- 3) биљна заједница: *борик*, *борак*, *борје*;
- 4) биљна маса: *боровина*;

фитоними мотивисаних речи:

- 5) прерађевина до биљног плода или биљне масе: *борова маст*;
- 6) хремотоним: *боровница*;
- 7) топоним, место где расте јединка или биљна заједница: *Златибор*, *Борови*;
- 8) ојконим, насељено место: *Бор*, *Борач*;
- 9) име какве радне јединице: *Борски рудник*, *Златобор* (хотел);
- 10) назив уметничког дела: *Златиборе* (народна песма);
- 11) људско име или надимак: *Борика*, *Боринка* (Богдановић 2004: 9–10).

На крају рада Богдановић закључује да што је круг даљи од језгра, веза је слабија, сврха је спецификованија (Богдановић 2004: 10).

У раду *Микротопонимија Сврљига Н. Богдановић* једно поглавље посвећује творби речи (Богдановић 2005). У оквиру поглавља *Структура и творба* издваја суфиксе помоћу којих се граде једночлани топоними: *-уба* (*Корубе*); *-ава* (*Влава*, *Дубрава*, *Језава*); *-ево* (*Жељево*); *-ово* (*Луково*); *-уга* (*Јаруга*, *Човрљуга*); *-ћа* (*Ограћа*); *-еж* (*Добеж*, *Градеж*); *-је* (*Базарје*, *Јелњије*, *Брезје*, *Бресје*, *Бучје*, *Гложје*, *Граничје*, *Дубје*, *Јабучје*, *Кладје*, *Кланарје*, *Клнчје*, *Крушарије*, *Крушје*, *Лешије*, *Леитарје*, *Липарје*, *Липје*, *Лозје*, *Лозја*, *Остричје*, *Расставичје*, *Репушије*, *Сливје*, *Трије*, *Церје*, *Арничје*, *Барје*, *Белутје*, *Гробје*, *Доличје*, *Западје*, *Крије*, *Ломје*, *Јеље*, *Поље*, *Бобовиње*, *Горуње*, *Јасење*, *Левичиње*, *Лужиње*, *Падиње*, *Плотиње*, *Поточиње*, *Пртиње*, *Срње*, *Страње*, *Трапиње*, *Трње*, *Забрђе*, *Ливадје*, *Ливађе*, *Ракиће*); *-ија* (*Вълковија*, *Канчија*, *Капилија*, *Провалија*, *Русалија*, *Тресија*, *Турија*, *Ђућалија*, *Чаршија*, *Чуклија*, *Шаралија*); *-ак* (*Белутак*, *Брзак*, *Волујак*, *Габрак*, *Густак*, *Дубарак*, *Ковиљак*, *Коловнак*, *Лештак*, *Липак*, *Миндрак*, *Мртвак*, *Осредак*, *Пажарак*, *Пасторак*, *Раздолак*, *Ржиштак*, *Редак*, *Ридак*, *Рујак*, *Самовириштак*, *Саставак*, *Саставци*, *Свинак*, *Церак*, *Чапљак*); *-'ак* (*Гложак*, *Меџак*, *Голубињак*, *Зарожак*, *Јелењак*, *Камењак*, *Корубињак*, *Румењак*, *Сењак*, *Стрњак*, *Чапљак*); *-љак* (*Крушљак*); *-џк* (*Венчџк*, *Долчџк*, *Јежишџк*, *Качунџк*, *Кованљџк*, *Песџк*, *Трапџк*, *Шилџк*); *-ек* (*Судвек*); *-ик* (*Браник*,

Брусник, Буковик, Говедарник, Говодарник, Јајчарник, Јасеновик, Калиновик, Ковиловик, Кокарник, Колник, Коњарник, Крушевик, Лесковик, Липник, Љубовник, Плочник, Ревеник, Свињарник, Сигарник, Сливовик, Споменик, Топлик, Трнчарник, Скорченик, Чуриловик, Шиљегарник, Ражљуци, Разлуци, Раздолци, Сливаци); -ка (Арничка, Беџинка, Вртачка, Вршанка, Вузаљка, Гавуљка, Громаљка, Кисељка, Ливатка, Лисичка, Миленовка, Млака, Омка, Папратљивка, Поповка, Потека, Сутеска, Тасинка, Ћитка, Цветановка, Циганка); -ика (Калаџика, Мамлика); -инка (Обложинка); -ал (Витал); -ало (Одисало, Пандирало, Чуркало); -ел (Забел); -ело (Врело, Пасарело); -ило (Јагњило, Белило, Козило, Појило, Топило, Цурило, Ветрила, Извирила, Топила); -аљ (Ропаљ); -ељ (Смрдељ); -уља (Расуља, Росуља, Црепуља); -ан (Бутулан, Гулијан, Забран, Јердан, Лозан, Раван, Равњ, Смрдан); -ана (Ћумурана); -ина (Беловина, Брежина, Бучина, Главчина, Горевина, Добросавина, Долина, Завртина, Зидурина, Јазвина, Калотина, Каџмаџина, Лебина, Кришина, Мртвина, Редина, Ровина, Рудина, Сечина, Стружина, Стублина, Торњина, Урвина, Утрина, Уширин, Царина); -ња (Оградња); -иња (Бређиња); -иње (Брежиње, Голубиње, Калиње); -ар (Багрењар, Бучар, Габар, Дуњар, Жабар, Јајчар, Косар, Леитар, Сечар, Трничар, Тупанар, Честар, Чукар, Дубари); -ара (Копажкошара); -ър (Бигър); -ура (Чабура, Чобура); -ат (Мереџелат); -ите (Бабиште, Бачиште, Бобиште, Бостаниште, Браниште, Бричиште, Буњиште, Вашариште, Воденичиште, Врвиште, Врлиште, Ѓровиште, Гравиште, Градиште, Гувниште, Дуваниште, Ђераниште, Ижшиште, Јагњилиште, Јечмиште, Калиште, Колибиште, Компиреиште, Конопљиште, Крајиште, Кулиште, Ланиште, Лимчиште, Лојзиште, Маковиште, Манастириште, Млачиште, Обориште, Овелиште, Околиште, Опсиште, Падалиште, Пазариште, Пасуљиште, Пландиште, Плевњиште, Поватиште, Појатиште, Појиште, Просиште, Равниште, Раниште, Свињчиште, Селиште, Сланиште, Стружиште, Тумиште, Црквиште); -ер (Гузер, Пештер, Чићер, Чукер); -ур (Шопур); -ура (Клисура, Жљебуре); -от (Гравот, Граот); -ос (Ѓигос); -аџ (Адујоваџ, Битеноваџ, Босановаџ, Браиноваџ, Брезоваџ, Будоковаџ, Вишеваџ, Врбоваџ, Галибабинаџ, Гарноваџ, Гушеваџ, Давидоваџ, Десковаџ, Драговаџ, Драјинаџ, Душановаџ, Ђуринаџ, Зајчеваџ, Зденаџ, Змајеваџ, Змејоваџ, Змијанаџ, Извораџ, Јастребаџ, Клиноваџ, Кладанаџ, Крњеваџ, Лалинаџ, Љубоваџ, Милчинаџ, Нишеваџ, Облаковаџ, Поповаџ, Ракинаџ, Рашинаџ, Студенаџ, Тијоваџ, Тимароваџ, Тодороваџ, Уланаџ, Шајнаџ); -џ (Венџ, Врабџ, Жеженџ, Студенџ); -иџа (Бабиниџа, Бадалиџа, Бањиџа, Бариџа, Белиџа, Биволиџа, Богдениџа, Брезовиџа, Видовиџа, Врбиџа, Вучиџа, Говедариџа, Гуштериџа, Дебелиџа, Девиџа, Дубравиџа, Ђорђиниџа, Заједниџа, Змијевиџа, Кајиџа, Кајчиџа, Кланиџа,

Коларница, Леденица, Лозица, Лукавица, Маљица, Манојлица, Марковица, Машалица, Мртвица, Недељковица, Округлица, Орловица, Орница, Поповица, Попчица, Попишица, Радичевица, Руденица, Русалница, Скубеница, Сладуница, Стојковица, Тепавица, Требица, Тијовица, Торјица, Чукалица); *-ишица* (Уланишица); *-ишица* (Круишица); *-це* (Врелце, Грлце); *-ци* (Беринци, Бубинци, Велковци, Вретенци, Галибабинци, Ђуринци, Коданци, Кузманици, Лалинци, Латинци, Марјановци, Младеновци, Младенци, Нишевци, Падинци, Петловци, Петковци, Поповци, Станци, Тијовци, Ђуринци, Цуринци, Шарковци); *-ач* (Кукач); *-ача* (Вртача, Вртаче, Јеловача, Којзача, Кумача, Луковача, Љутача, Црвењача); *-че* (Грбавче, Кладанче, Парче); *-аче* (Љиљаче); *-ић* (Каменчић, Белчићи); *-ич* (Врчич, Добрич, Долич, Јасенчич, Јеленчич, Кладанчич, Косович, Кулич, Лулич, Полетич, Лебичи, Пајтичи); *-иче* (Лешљиче); *-чи* (Рудичи, Тутичи); *-иши* (Периши); *-оши* (Вароши); *-уши* (Глинуши) (Богдановић 2005: 103–106).

Свакако треба погледати и поглавље *Лексичко-семантичка систематизација*, где су топоними подељени по творбеним основама (Богдановић 2005). Богдановић издваја следеће творбене основе: 1) именске; 2) придевске; 3) глаголске и 4) бројне (Богдановић 2005: 62–91).

Именске (именичке) основе дели у следеће групе:

- 1) уздигнута места: *Баир, Било, Брдо, Брег, Венџ, Вр, Дел, Рт, Рудина, Тепе, Трап, Тумба, Чука, Шкодра*;
- 2) удубљења и усеци: *Валуга, Вртача, Дол, Долина, Дувка, Ждрело, Жљебура, Завртина, Ивора, Јама, Јаруга, Казан, Клисура, Кљеишица, Котлина, Котлови, Падалишите, Падина, Пећина, Пештер, Поткапина, Преслап, Провалија, Пропас, Проструга, Ровина, Руна, Осој, Сутеска, Урвина, Чашка*;
- 3) стране и равништа: *Врлине, Коса, Лице, Мртвина, Подина, Поље, Равниште, Страна*;
- 4) текуће воде: *Поток, Река, Вода, Бобук, Брзак, Брод, Вешала, Коруба, Понор, Преод, Разљевишта, Рипало, Саставак, Скок, Средорек, Кладанац, Стубал, Стублина, Чобура, Бунар, Врело, Извор, Шопот/Шопур, Чешма*;
- 5) стајаће воде: *Бара, Блато, Вир, Језеро*;
- 6) мелиорације: *Вада, Јаз, Јарак*;
- 7) видови тла: *Белут, Бигър, Буњиште, Глина, Граотак, Ђерен, Кал, Камен, Кичер/Ѓичер, Лес, Песък, Слатина, Смоница, Стена, Ума, Чигреј*;

- 8) видови минерала: *Брусник, Злато, Кремен, Лискун, Мрамор, Руденица, Сребро*;
- 9) тло са биљним покривачем: *бор, бреза, брест, буква, врба, глог, горун, граб, граница, диволеска, дрен, јавор, јасен, јела, јасика, клен, кун, леска, липа, сладун, топола, трепетлика, цер, дуња, јаблен, јабука, крушка, кисељка, орах, сланопаца, слива, трешња, бџ, брекиња, ива, љиљак, руј, трн, белешина, бршљан, здравац, зука/дзука, калавер, каћун, ковиље, острика, навит, напрат, пиревина, раставић, репук, росуља, садина, трска, чемерика, шевар, дрво, дуб, влада, лоза, шума*;
- 10) тло без биљног покривача: *Алуга, Браниште, Браник, Гор-, Дубрава, Забел, Лес-, Прл-, Редак, Сечина, Трње, Честар, Шума*;
- 11) сисари: *вук, зајак, курјак, лисица, мечка, пл (пук), срна*;
- 12) гмизавци и водоземци: *гуштер, жаба, змија*;
- 13) птице: *гуска, петао, пујка, врабац, гаврац, голуб, гугутка, јастреб, орао, соко, тетреб, ћук, чапља, човрљуга*;
- 14) инсекти: *бробињак, пчела*;
- 15) сточарске површине (пасишта и сенокоше): *Ливада, Луг, Лука*;
- 16) домазлук и друге домаће животиње: *Биво, Во, Вепар, Говедо, Јагње, Јаре, Коза, Коњ, Крава, Куче, Мачка, Овца, Петао, Свиња, Шиљеже*;
- 17) сточарски објекти и опрема: *Бачија, Говедарник, Јагњило, Козило, Коњарник, Обор, Пландиште, Плевња, Појата, Појило, Самар, Свињарник, Седло, Става, Струга, Трљак, Шиљегарник*;
- 18) сточарски производи: *Сир*;
- 19) обрадиве површине: *Башта, Брголазина, Градина, Гувно, Ледина, Њива, Обложина, Ораница/Арница, Поље, Слог, Трша*;
- 20) ратарске културе и производи: *Лоза, Малина, Јечам, Лимац, Овас, Раж, Боб, Бостан, Дулек, Конопља, Кромпир, Лан, Лећа, Лук, Мак, Пасуљ, Тутун, Гумно, Рало, Плуг*;
- 21) мануфактура: *Воденица, Мајден, Качкављациница, Киријашење, Пчеларство, Самарциство, Топила, Ђерамициство*;
- 22) саобраћајни објекти: *Брод, Влака, Вешаљћа, Врвина, Друм, Калдрма, Коло(воз), Крс, Мост, Почивала, Потека, Прелаз, Преод, Пресека, Прогон, Пролука, Просек, Проструга, Пртина, Пруга, Пут, Раскрсје, Скок, Сокак, Ђуприја*;

- 23) насеље (станиште, делови насеља, објекти насеља): *Варош, вашар, град, дућан, зид, ижа, лонџа, пазар, панађур, падалиште, село, споменик, трпеза, чаршија, чесма;*
- 24) својина: *Држава, заједништво, међа, миљак, ограда, тимар;*
- 25) војни објекти, ратна дејства: *Грудобран, збег, караула, кула, машале, мегдан, стража;*
- 26) митологеме: *бог, враг, свеци и празници, манастир, црква, гроб, запис, крс, потпис, убаво дрво, миро, боб, баба, девица, змај, ламја, трокур* (Богдановић 2005: 62–86).

Придевске основе дели у следеће групе:

- 1) величина: *Велик, голем, мален;*
- 2) положај: *Горе, доле, крајњи, средњи;*
- 3) облик: *Вит, крив, крњ, крастаст, обао, оштар;*
- 4) изглед: *врло, равно;*
- 5) дужина: *дуг, кус;*
- 6) ширина: *широк;*
- 7) дубина/висина: *висок, дубок;*
- 8) дебљина: *дебео;*
- 9) температура: *жежак, топал, студен, (х)лад;*
- 10) присуство воде (влаге): *сув;*
- 11) боја: *бела, жута, зелена, модра, румена, сиња, црвена, црна;*
- 12) обраслост растињем: *го, густ, редак, чест;*
- 13) старост: *млад, стар;*
- 14) физичка својства човекова: *килав;*
- 15) психолошка оцена: *бесан, добар, зао, луд, убав;*
- 16) укус и мирис: *благ, кисео, љут, сладак, слан, слатинаст, смрдел* (Богдановић 2005: 86–89).

Глаголска основа присутна је у топонимима: *Арница, Арнице, Браник, Браниште, Бричиште, Бројаница, Бројеница, Бројилица, Буденовац, Бушинци, Збежиште, Извирала, Извирало, Ломје, Каменолом, Обојиште, Пазариште, Пасарело, Пртиње, Прелаз, Појило, Падина, Падине, Провалија, Прогон* и сл. (Богдановић 2005: 90). Поједини топоними имају глаголски мотивисану реч у одредбеном делу двочлане синтагме: *Вађен камен, Ваљана шума, Горела појата, Дупни камен, Мрзин поток, Мрзина бара, Мрљин дол,*

Просечен камен (Богдановић 2005: 90). Забележене су и неке императивне сложенице: *Бучицрево, Водивода, Мучибаба, Разбидупе* (Богдановић 2005: 90).

Богдановић издваја следеће бројне основе: *Оба, пет, први, три, шест* (Богдановић 2005: 90–91).

У оквиру дела *Остало* разматра топониме који су настали од личних апелатива. Ту наводи следеће групе:

- 1) пол и узраст, родбински односи: *Баба, баја, бајко, бата, девојка, деда, дода, момак*;
- 2) занимања, титуле, звања: *ајдук, аџија, војвода, кнез, ковач, поп, прота, цар, чергар, качкављација, кириџија, самарџија, ћеремиџија* (Богдановић 2005: 91–92).

Топониме који су настали од властитих имена сврстава у следеће групе:

- 1) етноними: *Влах, Грк, Ера, Циган*;
- 2) лична имена, лични надимци, породични надимци, презимена: *Богден, Богољуб, Божидар, Војин, Гавра, Гаја, Гмитар, Гојко, Голуб, Додош, Драгана, Драја, Ђорђа, Живко, Иван, Илија, Илијица, Илинка, Јанка, Јанко, Јевра, Јеленко, Јеремија, Јован, Калинко, Која, Кокоја, Костадин, Лазар, Латко, Лозан, Лука, Љуба, Магдалена, Максим, Малуша, Марија, Марјан, Маринко, Миладин, Милева, Милојко, Милош, Нестор, Новак, Огњен, Пава, Павун, Петар, Петко, Мартин, Првул, Рада, Раденко, Радика, Радич, Радојко, Ружа, Сава, Тикомир, Тудор, Цетан, Алија, Јакуп, Мехмед, Мерџан, Омер, Осман, Ћерим; Анта (Антонија), Бајча, Бака, Баља, Белка, Боја, Бојча, Брка, Буба, Веља, Веџко, Влајко, Воја, Вука, Гаја, Глиша. Дачко, Дима, Дина, Ђека, Ђока, Ђоша, Бура, Жива, Жика, Зара, Ива, Јања, Јевра, Јера, Јова, Јовка, Јока, Куља, Лаза, Лаја, Лајко, Миља, Мита, Миша, Неша, Раша, Сава, Санда, Тоза, Тома, Ћира, Цоца, Цода, Цука, Шоља; Ардинци, Бајчинци, Ивановци, Ивовци, Јанковци, Јовинци, Калиновци, Милинци, Мујинци, Савинци; Аџић, Гандићи, Живић, Недић* (Богдановић 2005: 93–99).

Ови топоними настали су од следећих суфикса: *-ова, -ово/-ево* (*Божидарово, Бојково, Милошово, Бурино, Миладиново, Радичево*); *-ина/-ино* (*Радина, Андрејино, Бабино, Војино, Јовино*); *-ско, -чко* (*Вучинско, Живковско, Џеринско, Курјачко*); *-ов-ка* (*Миленовка, Цветановка*); *-ов-ица* (*Влајковица, Спасовица*) (Богдановић 2005: 93–94).

Једну групу чине микротопоними са антропонимом у одредбеном делу: *Алијин трап, Андрејин поток, Бајино брдо, Бабино лешје, Бајчин поток, Белкина њива, Вујина чука, Грнчарева чука, Голубова вртача, Димин бобук, Динино каменче, Девојачка рупа, Бокина падина, Бошине ливаде, Миленова падина, Пуљкин кут, Радин поток* и сл. (Богдановић 2005: 94–95).

Поједини топоними настали су од других топонима: *Бучумска река, Луковска воденица, Сврљишки Тимок, Рибарска корита, Нишевачка шума, Горња Трша, Горњи Вирови, Долња Белица, Голема Главчина, Велики Лучич, Влашка Дубрава* и сл. (Богдановић 2005: 100–101).

Неки топоними су нејасног порекла: *Бакала, Басара, Ганија, Ганча Дагија, Јердан, Кајица, Канчија, Костол, Маљица, Мучибаба, Раил, Реца, Трибуловац* (Богдановић 2005: 102).

Н. Богдановић у раду *Везане лексеме у фитонимији* истиче да се домаћи суфикси додају и на домаће и на стране основе (Богдановић 2008а: 17). Богдановић наводи следеће суфиксе: *-а (струка); -ика/-ига (батурика, овсига); -ина (грождина); -инка (дудинка, трнинка); -иња (класиња); -урка (класурка); -урика (батурика); -ња (гроња); -иња (глогиња); -уска (талуска); -усина (талузина); -ица, -еница (кужљица, луковица, рженица); -је (грожђе); -ак (заперак); -ник/-њик (лешник, лешњик); -ац (дуњац)* (Богдановић 2008а: 17–18). На крају рада истиче да чвршћу групу везаних лексема у свету фитонимије чине још неке групације: 1) извођење речи за именовање дрвне (или опште – биљне) масе одговарајуће биљке (*орак-овина, липовина, глоговина, јасеновина*); 2) извођење речи за именовање остатка биљне масе после скидања плода (*паприковина, пасуљиште*); 3) назив за биљне заједнице или за тло на којем расте одговарајућа биљка (*шљивар, шљивик, јабучје, јабукар, кромпириште, ланиште*) (Богдановић 2008а: 18).

У раду *Земљописна и њој сродна лексика југоисточне Србије* **Н. Богдановић** једно поглавље посвећује творби речи (Богдановић 2008б). У оквиру поглавља *Називи за биљне заједнице* наводи следеће суфиксе помоћу којих се гради фитоними: *-је (бресје, бџје, габарје, гложје, горуње, дрење, трње, церје, бучје, јеље, крушје, липје); -ак (јелак, крушак, липак, сливак, церак, вишњак); -ар (багремар, букар, дуњар, вишњар, крушар, липар, шљивар); -н-ик (јабукарник, крушкарник, лештарник, сливарник); -ик (дреник); -ике (габрике, церике); -ина (бучина, грапчина)* (Богдановић 2008б: 504). Богдановић истиче да се суфикс *-ик* јавља само у примеру *дреник*, а да образовања типа *врбик, буквик, борик* нису карактеристична за говоре призренско-тимочке дијалекатске области (Богдановић 2008б: 504).

Н. Богдановић се делимично бави творбом речи у раду *Инвентар морфолошке проблематике призренско-тимочких говора* (Богдановић 2000). У делу *Из проблематике творбе* указује на: однос *-ка/-ица* (*учитељка, учитељица*); однос *-ав(а)/-ов(а)* (*Милосав(а)/Милосов(а)*); разликовање мушких и женских имена истог гласовног склопа (по акценту или како друкчије (*Милентија/Милентија*)); носиоца особине *штрокав* (*штрокља, штрокча, штрокша, штрокла, штрокна*); носиоце других особина (*ћорча/ћорша, глуща/глуша, глущла/глувна*); експресивну деривацију; образовање именица за жену по мужу (*Јованица, Обреновица*); именице за ознаку биљне заједнице (Богдановић 2000: 318–319).

У оквиру експресивне деривације Богдановић указује на следеће суфиксе: *-ка* (*градинка*); *-инка* (*путинка*); *-ичка* (*ручичка, кућичка, поличка, средичка*); *-ка* (*тојашка*); *-ца* (*колца*); *-ица* (*кућица, ручица*); *-е* (*пруте, коше*); *-ле* (*прутле, кошле*); *-це* (*увце, окце, крилце, селце, сенце, коленце, вретенце*); *-енце* (*детенце, прасенце*); *-еице* (*детешце, јагњешце*); *-че* (*кошче, пруче, човече, женче, кравче*); *-иче* (*кошиче, прутиче, путиче*); *-ло* (*седло, седало*); *-ък* (*путък, прутък, зидък*); *-ић* (*путић, прутућ, зидић*); *-ки* (*пилики, јарики*); *-чики* (*пилчики, зајчики*); *-иште* (*блатиште, детиште, времиште*); *-ар* (*сливар, кућар, лопатар*); *-ак* (*дрвак, крпак*); *-љак* (*дрешљак, крпљак*); *-уга* (*каљуга*); *-чуга* (*барчуга*); *-аљ* (*шерпаљ*); *-ољ* (*травољ, шерпољ, стрвољ*); *-ољак* (*травољак, крпољак*); *-ољина* (*травољина, шерпољина, крпољина*); *-ољиште* (*крвољиште, стрвољиште*); *-орак* (*дрво-рак, базорак*); *-от* (*плакот, ровот*); *-оч* (*бљувоч*); *-уљ* (*пезуљ*); *-уљак* (*травуљак, пезуљак*); *-уљина* (*травуљина, старчуљина*); *-уљиште* (*пезуљиште*) (Богдановић 2000: 318).

Са друге стране, Богдановић издваја следеће именице за ознаку биљне заједнице: *шуме* (*грабак, грапчина; буквик, бучје* и сл. по врстама дрвета); *воћњак* (*јабукар, јабучар; шљивак, шљивар, шљивик* и сл. по врстама родног дрвећа) (Богдановић 2000: 319).

Пишући о глаголима, Богдановић спомиње творбу деминутива/хипокористика и творбу пејоратива (Богдановић 2000: 332). У оквиру творбе деминутива/хипокористика указано је на: постојање облика с елементом *к* (*куцка, пивка; попивкује, поскакује*); постојање облика с елементом *н* (*скокне, токне, писне*); постојање облика с елементом *цк* (*радуцка, пијуцка*) (Богдановић 2000: 332). Са друге стране, у оквиру творбе пејоратива указано је на: творбу пејоратива с елементом *с* (*пијосати*); презент (*пијоше, једоше*); аорист (*наједоса се, напијоса се*); императив (*пијоши, једоши*); радни глаголски придев (*напијосали се*) (Богдановић 2000: 332).

У оквиру дела *Проблематика осталих (непроменљивих) речи* Богдановић наводи речи које се граде (творе) од звукова: *мјаукање, јаукање, дрндање, фијук, цилик, церикол, шушкор/шушкоч* (Богдановић 2000: 334).

Ј. Марковић је једно поглавље у монографији *Говор Запања* посветила творби речи (Марковић 2000б). На самом почетку поглавља Марковић указује на неке специфичне одлике дијалекатске творбе (Марковић 2000б: 199).

Прва одлика тиче се суфикса *-уга* који има аугментативно значење у стандарднојезичком идиому: *ленчуга, црнчуга, каљуга* (Клајн 2003: 194). Са друге стране, Марковић наводи, поред аугментативног значења, и моционо значење овог суфикса. Примери који ово доказују су: *каљуга, смрдљуга* (Марковић 2000б: 200). Иако у монографији није наведено, претпостављамо да се *каљуга* односи на прљаву (каљаву) женску особу (*каљавко* би се односио на прљаву мушку особу), *смрдљуга* би се односила на ону која смрди (мушки род би био *смрдљивко*). Свакако су ове именице настале суплетивном моцијом. На основу тврдње Ј. Марковић можемо закључити да је *-уга* у говору Запања и моциони и аугментативни суфикс.

Друга одлика тиче суфикса *-ад*. Суфикс *-ад* у говору Запања Марковић налази само у примеру *челад* (Марковић 2000б: 200). Ово доказује да је суфикс *-ад* непродуктиван у говору Запања.

Трећа одлика односи се на суфикс *-ља*. У стандарднојезичком идиому поменути наставак углавном гради именице *nomina agentis* женског рода: *ткаља, пратиља, родиља, породилја, шваља* (Клајн 2003: 154; Станојчић–Поповић 2005: 139; Стевановић 1986: 494).²⁵ Ј. Марковић у монографији показује да се помоћу овог суфикса граде и именице *nomina attributiva* мушког рода: *лажља* (онај који је склон лагању, лажљивац), *дропља, штрókља* (Марковић 2000б: 207). Дакле, на основу анализе монографије Ј. Марковић можемо закључити да се у говору Запања помоћу суфикса *-ља* граде именице *nomina attributiva* мушког рода, а у стандардном српском језику се помоћу суфикса *-ља* граде именице *nomina agentis* женског рода²⁶.

Треба објаснити и суфикс *-на*. Марковић истиче да се помоћу овог суфикса граде именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina attributiva* (Марковић

²⁵ Уп. Стевановић 2023г: 434, 441.

²⁶ Уп. Стевановић 2023г: 434, 441.

2000б: 208) и наводи следеће примере: *глу́вна, ћорна, штрóкна*. Стандардном српском језику је овај суфикс непознат.²⁷

Суфикс *-ча* је непродуктиван у стандардном српском језику. И. Клајн истиче да је *-ча* углавном регионални суфикс и да се среће у мушким именима (*Коча, Јовча, Јованча, Стојча, Димча, Милча*) (Клајн 2003: 203).²⁸ Клајн напомиње да се на *-ча* завршавају и неки топоними (*Гуча, Фоча, Жича*), али да овде не можемо говорити о суфиксу (Клајн 2003: 203).²⁹ У говору Заплања овај суфикс је продуктивнији у грађењу именица *nomina attributiva* мушког рода: *ћорча, њурча*. Суфикс *-ча* је и хипокористични: *Милча, Симча, Тимча* (Марковић 2000б: 214).³⁰

Р. Жугић је показала да је суфикс *-ка* нископродуктиван у грађењу пејоратива у стандардном српском језику, али је у јабланичком говору (призренско-јужноморавским говорима) високопродуктиван у грађењу пејоратива (*аљкавка/аљка, гóлка, глétавка, глу́вка, гуљавка, дрљка/дрљавка, жу́тка, зау́лавка, иљавка/иљка, лијавка, му́тавка, недóтавка, пу́павка, ћорка, чкóбавка, шу́нтавка* итд.) (Жугић 2009: 83–84). Поред овог суфикса, продуктивни су и сложени суфикси: *-авка* (*болиња́вка* (болињав – болешљива, слабуњава женска особа), *брнсавка* (брнсав – слинава женска особа), *шу́гавка* (она која је прљава), *сиља́вка* (она која има слаб, ослабљени вид)); *-анка* (*азди́санка* (аздисан, она која се осилила), *врзанка* (врзан, невешта, неспретна женска особа), *зату́цанка* (затуцан, она која је затуцана, која слепо верује у нешто), *недока́занка* (недоказан, тврдоглава, својеглава женска особа), *развѐјанка* (развејан, она која је расејана)); *-енка* (*завáтенка* (заватен, она која је неспособна да добро размишља, да благовремено и исправно расуђује), *заму́зенка* (замузен, глупа, тупа женска особа), *смла́тенка* (смлатен – она која није при чистој свести), *неми́јенка* (немијен, неумивена, неокупана, уопште прљава, нечиста женска особа)); *-љивка* (*брнсољи́вка, галатљи́вка* (галатљив, жена која говори ружне, безобразне, ласцивне речи), *инатљи́вка, спављи́вка* (спављив, она која воли да спава, спавалица), *тмаљи́вка* (тмаљив, завиљива, злобна, пакосна женска особа), *црвљи́вка* (црвљив, веома прљава, неуредна, нечиста женска особа)); *-арка* (*голетáрка* (голетар, она која је врло сиромашна, која ништа нема, сиротица), *домишља́рка* (домишљар, она која олако мења мишљење, одлуку, став, која не држи дату реч, која се предомишља), *језичáрка* (језичар, она која ружно и увредљиво говори о некоме, лајавица), *копила́рка* (женска особа

²⁷ Уп. Стевановић 2023г: 438.

²⁸ Уп. Стевановић 2023г: 435.

²⁹ Уп. Стевановић 2023г: 435.

³⁰ Уп. Стевановић 2023г: 436.

која роди ванбрачно, незаконито дете, копилача)) (Жугић 2009: 84–86). Остали сложени суфикси су мање продуктивности.

Жугић је показала да суфикс *-ица* у јабланичком говору (призренско-јужноморавским говорима) гради пејоративе, док у стандардном српском језику *-ица* има деминутивну и моциону функцију.³¹ Примери са суфиксом *-ица* су следећи: *ајдучица* (ајдук жена која краде, крадљивица, лоповка), *бесница* (она која је бесна, која испољава бес, гнев, срџбу), *дрчница* (она која је похлепна на јело, која је халапљива, прождрљива), *ђаволица* (ђаволаста, враголаста, шаљива женска особа), *жељница* (она која претерано испољава жељу, жудњу за неком храном), *загарница* (бесрамна, бестидна женска особа), *пакосница* (она која прави, чини, причињава, узрокује штету) (Жугић 2009: 92). Префиксално-суфиксалном творбом су настала четири пејоратива: *изешница* (изешан, она која много једе, прождрљивица, гладница), *ненајешница* (она која радо и много једе, која је слаткохрана), *ненаситница* (она која се не може заситити), *неработница* (нерадница, лењивица) (Жугић 2009: 92). Шест пејоратива са сложеним суфиксом *-ница* је настало слагањем: *безосрамница* (женска особа која нема осећање срама, стида, бестидница), *вадодушница* (она која је бездушна, немилостива, свирепа, бездушница), *душовадница* (она која својим понашањем, поступцима и сл. унесређује некога наносећи му тежак душевни бол, патњу, страдање), *миломужница* (жена која претерано исказује своју приврженост и љубав према мужу, супругу), *самоглавница* (она која је својеглава, својевољна, тврдоглава), *саможивница* (она која је саможива, себична) (Жугић 2009: 92).

Пишући о мушким пејоративима, **Жугић** је закључила да су следећи суфикси високопродуктивни у њиховом грађењу: *-ко* (*тврдоглавко, бандоглавко, недокáзанко, кочопérко, петличко, гр'бавко, улавко, шандр'тавко, шунтавко, заљу'пенко, замүзенко*); *-ља* (*сивља, штрóкља, штр'бља, глүвља, шáшља, гр'бља*); *-оња* (*главоња, гологүзоња, целолéбоња, џаболéбоња, тврдоглавоња, чкémбоња, шунтоња, нóсоња, кривонóсоња, пáтроња*); *-ча* (*глүвча, лыгча, жлéпча, жмүрча, гóлча, кривча, ћóпча, блéшча, иљча*) (Жугић 2010а: 97–112).³² Нископродуктивни суфикси у њиховом грађењу су: *-ан* (*мрсолáн, сивáн, брнсáн, лыгáн, штрокáн, жмурáн*);³³ *-ник* (*дрчник, жељник, пакосник*); *-ар* (*ђувечáр, женскáр, мулећáр, скитњáр, стипсáр*); *-ач* (*мајáч, локáч, луњáч, напињáч, шљокáч*); *-ак/-јак, -ољак* (*брзáк, јаловáк, љутáк, мртвáк, црцóљак, спсóљак*); *-ија* (*баћавија, манџија,*

³¹ Уп. Стевановић 2023г: 437.

³² Уп. Стевановић 2023г: 433–436.

³³ Уп. Стевановић 2023г: 432.

пљачкација, фалција); *-лија* (*арчлија, манлија, сакатлија*); *-аи* (*големáи, лакмáи, мукомáи*); *-арош* (*скитарóи*); *-ез* (*крњéз*); *-ина* (*курварíна*) (Жугић 2010б: 219–237).

Бавећи се изведеницама са суфиксима *-це, -е, -ле*, **Жугић** долази до закључка да су ови суфикси знатно продуктивни у грађењу деминутивних именица у призренско-тимочким говорима него у грађењу деминутивних именица у стандардном српском језику (Жугић 2012а: 193–202). Жугић напомиње да се *-це* ређе јавља као самостални суфикс. Најчешће се јавља као део сложених суфикса *-ченце, -енце* (Жугић 2012а: 194). Стандардни српски језик не познаје суфикс *-ченце* (Жугић 2012а: 195), па би овај суфикс био искључиво дијалекатски. Примери су: *амрélченце, астáлченце, глáвченце, дудúченце, дукáченце, лубéнченце, зáлченце* и др. (Жугић 2012а: 196). За разлику од суфикса *-ченце*, стандардни српски језик познаје суфикс *-енце* (Жугић 2012а: 197), па овај суфикс не би био искључиво дијалекатски. Суфикс *-е* је знатно продуктиван у грађењу деминутивних именица са значењем предмета: *бичé, брестé, гроздé, дулéче, кључé, кожúче, котлé, крстé, листé, местé, мостé, ноктé, ностé, папúче, плотé, прстé, путé, редé, рустé, салачé, стаклé, судé* (посудица), *чешљé, шерпé, чесмé* (Жугић 2012а: 200). Последњи суфикс који Жугић разматра (*-ле*) среће се у личним хипокористцима, мушким и женским: *Вéле* (*Велимир*), *Кóле* (*Никола*), *Јóле* (*Јосим*), *Стóле* (*Стојан*), *Пéле* (*Петар*), *Ђóле* (*Ђорђе*); *Рúле* (*Ружа*), *Цáле* (*Славица*), *Дéле* (*Десанка*), *Нáле* (*Наташа*), *Лúле* (*Милунка*) (Жугић 2012а: 200).

Жугић на основу грађе из дијалекатских речника закључује да се суфиксом *-че* и сложеним суфиксима од суфикса *-че* (*-иче, -инче*) најчешће изводе именице са деминутивним и хипокористичним значењем у категорији именица за предмете (Жугић 2012б: 228). Примери су следећи: *авáлче, астáлче, бакáлче, бомбóнче, вéшељче, кúфферче, комтíрче, лéјче, глáвче, зáлче, конóпче, пúпче, кóренче* (мали клип кукуруза), *ливáче, свóнче, њíвче, тигáњче* итд. (Жугић 2012б: 224–225). Са сложеним суфиксом *-иче* примери су следећи: *блузíче, иглíче, крáгличе, смóквиче, торбíче, џезвиче, шéрпиче, тíквиче* итд. (Жугић 2012б: 225). Сложени суфикс *-инче* је мање продуктивности у односу на *-че* и *-иче*: *баишчíнче, леишíнче* (Жугић 2012б: 225).

Суфикс *-че* је продуктиван у грађењу именица са хипокористичним значењем у категорији младих животиња и птица. Примери су следећи: *бíволче, бикчé, волчé, ћурче, црвчé, чáвче, зáјче, змáјче, бичé, адьмче* (мушко јагње или овнић без једног или оба тести-са), *бéлче* (бело јагње, мала бела овца), *булúтинче* (младунче птице буљине), *дукáче* (јагње жућкасте боје), *јесењáче* (пиле које се извело у јесен), *тéлче, вранчé, кленчé, крáвче, тíче,*

ио́че итд. Са сложеним суфиксом *-иче* бележи три примера: *петли́че, овни́че, вепри́че*, док са сложеним суфиксом *-инче* не бележи ниједан пример (Жугић 2012б: 226–227). У изведеницама за именовање деце и младих људских бића суфикс *-че* има три реализације: деминутивну, хипокористичну и деминутивно-пејоративну. Деминутивно-пејоративно значење изведеница за именовање деце и младих људских бића разликује говоре призренско-тимочке дијалекатске области од стандардног српског језика. Примери су следећи: *азди́санче, брнсољи́вче, жуљавче, иљавче, митиља́вче, мрсољи́вче, ћо́навче, чко́љавче, мго́љавче, задорчи́че, избирчи́че, пакосни́че, свађа́чице, буда́лче, ско́вранче, црцо́љче, чапо́њче, бедачи́че, душма́нче, прицо́љче* итд. (Жугић 2012б: 227–228).

У вези са творбом глагола треба погледати рад *Глаголски деминутиви с префиксом по-* у *призренско-тимочким говорима* (Жугић 2007). На основу грађе из дијалекатских речника **Жугић** долази до закључка да постоје четири творбено-семантичка типа глаголских деминутива са префиксом *по-* (Жугић 2007: 259).

Први творбено-семантички тип се састоји од префикса *по-* и трајног глагола: *поба́чка се* (расхлади се накратко у бачкалу), *пова́ља* (кратко време, мало котрља), *поварди* (извесно краће време пази, чува), *пови́је* (извесно краће време плаче, мало, кратко време плаче), *погори́* (гори извесно краће време, кратко, мало гори), *подру́ска* (извесно краће време љуља некога (обично дете) на колону, у крилу), *помáца* (извесно краће време једем умачући залагаје хлеба у јело), *поми́је* (мало, овлаш умије) итд. (Жугић 2007: 260–263). Глаголе овог творбено-семантичког типа карактерише перфективизација, тј. глагол несвршеног вида прелази у глагол свршеног вида (Жугић 2007: 263). Функција деминуције разликује ове глаголе од стандардног српског језика (Жугић 2007: 263).

Други творбено-семантички тип се састоји од префикса *по-* и несвршеног глагола. Овај творбено-семантички тип је слабије продуктивности. Примери су следећи: *поба́њкам се* (извесно краће време се купам, мало се купам), *повече́ркам* (проведем извесно краће време вечерајући, мало вечерам), *поручкам* (мало, донекле једем), *потру́пка* (извесно краће време трупа, удара ногом о под), *поси́скам* (извесно краће време сисам, дојим) итд. И овај творбено-семантички тип карактерише перфективизација. За разлику од првог творбено-семантичког типа, деминутивност је појачана формантом *-к-*. Поред својства деминуције, ови глаголи поседују и својство хипокористичности (Жугић 2007: 264–265).

Трећи творбено-семантички тип се састоји од префикса *по-* и свршеног глагола. Код овог типа се префикс *по-* додаје на већ префиксиране глаголе. Додавањем префикса

по- не мења се глаголски вид, али долази до семантичког померања, односно до уношења димензије деминутивности (Жугић 2007: 269). Примери су следећи: *поолада се* (до извесне мере, не сасвим, непотпуно се охлади), *позакрпи* (до извесне мере, не сасвим, донекле закрпи), *понаући* (до извесне мере, не сасвим, недовољно, донекле научи), *посачека* (извесно краће време, мало, донекле чека), *поуали* (мало, донекле размази) итд. (Жугић 2007: 265–266).

Четврти творбено-семантички тип се састоји од префикса *по-*, основе глагола са формантом *к-* и инфикса *-ује-* за грађење презентске и инфинитивне основе. Поред својства деминуције, ове глаголе карактерише радња која се обавезно понавља (Жугић 2007: 269). Примери су следећи: *поглеткује* (у одређеним временским интервалима, повремено, накратко баца поглед на неког или нешто), *посвиркује* (у одређеним временским интервалима, с времена на време, накратко звиждуће), *поцупкује* (у одређеним временским интервалима, с времена на време, цупка) итд. (Жугић 2007: 267–268).

За разлику од префикса *по-*, префикси *про-* и *при-* су ниске продуктивности. Помоћу префикса *про-* грађени су следећи глаголски деминутиви: *проврњује*, *прокапује*, *промрдује*, *проведрује*, *проплавује*, *продувује*, *проросује*, *протенује*, а помоћу префикса *при-* грађени су следећи глаголски деминутиви: *приорује* (оре помало, покатак), *присмријује* (смрди помало и повремено), *приработује*, *прикупује*, *прилагује*, *приокује*, *причувује* (чује помало) (Жугић 2017: 154–155).

Р. Жугић издваја суфиксе који су заступљени у микротопонимији Јабланице (Жугић 2014). Први по продуктивности је суфикс *-шите* (Жугић 2014: 153).³⁴

Други по продуктивности је суфикс *-ка*. Наводимо неколико примера: *Гложанка*, *Мриштанка*, *Шуманка*, *Голка*, *Шилка*, *Базовка*, *Ечменка* и др. (Жугић 2014: 157–158). Суфикс *-ка* се јавља и у форми множине *-ке*: *Записанке*, *Бучињавке* (Жугић 2014: 158).

Суфикс *-ица* се најчешће додаје на придевске основе: *Жутица*, *Мртвица*, *Црвеница* (Жугић 2014: 159). Од имена животиње изведена је именица *Орловица*, а од имена биљака изведене су именице: *Чибуковица*, *Церница*, *Копусница*. Жугић напомиње да су ови примери настали поименичавањем (Жугић 2014: 160). У микротопонимији се овај суфикс јавља и у функцији деминутива: *Барица*, *Брестица*, *Речица* (Жугић 2014: 160–161).

Још један именички суфикс је продуктиван у микротопонимији доњег слива Јабланице. Реч је о суфиксу *-че*. Суфикс *-че* најчешће се спаја са именичким основама:

³⁴ Уп. Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022в: 89.

Долінче, Друмчѐ, Кладанче, Крушче, Јабуче, Кунчѐ. Ретко се спаја са придевским основама: *Колчајче, Шилџе* (Жугић 2014: 163–164).

Остали именички суфикси помоћу којих се граде микротопоними доњег слива Јабланице су: *-ак (-јак)* (*Ћунџк, Сливáк*); *-ар* (*Бунáр, Самáр*); *-је (-ије)* (*Ливáђе, Јабучје*); *-(н)ик* (*Змијáрник, Коњáрник*); *-ача (-јача)* (*Косáча, Тврдáча*); *-ац* (*Липовац, Пискавац*); завршетак *-чик(и)* (*Бузалчики, Делчики, Дуњчики, Пољачици, Ричици, Сливчики*); *-ура* (*Банура*); *-ава* (*Језáва, Јетáва*); *-ан* (*Другáн, Соколáн*); *-еж* (*Пáдеж, Глáдеж*); *-ло* (*Бучало*) (Жугић 2014: 164–170).

Завршетак *-чик(и)* је потребно објаснити. Наиме, Жугић *-чик(и)* не назива суфиксом него сложеним завршетком „који је настао додавањем множинске форме суфикса *-ик* (*-ики*) на примарне деминутивне изведенице суфиксом *-че*” (Жугић 2014: 168).

Када је реч о придевским суфиксима, по продуктивности се издвајају суфикси: *-ов, -ин, -ски*. За потребе овог рада нећемо се њима детаљно бавити.

В. Вукадиновић у монографији *Топоними зоонимског порекла* истиче да топониме настале од зоонима можемо сврстати у три групе: 1) топоними који су добили метафорично значење без измена основног облика (*Бумбуле, Врабац, Врапче, Вуци, Гавран, Змеј/Змај, Јарац, Јастреб, Коњештип, Кукавица, Курјац, Лисац, Мечка, Магаре, Павук, Теле, Тетреб, Шатке*); 2) топоними изведени од назива животиња према њиховом станишту или некој другој карактеристици (*Бробињало, Воловарник, Вучјак, Гарваник Гарваница, Говедарник, Голубарник, Зајчевац, Змијарник, Јазбине, Јелењак, Козарник, Коњарник, Лисичак, Магаричар, Овнарник, Орловица, Свињарник, Соколарник*) и 3) топоними којима су означена места где се некада одвијала делатност везана за животиње (*Биволица, Говедарница, Јарчиница, Козарница, Магаревица, Говедариште, Ждребиште, Јагњилиште, Јарчиште, Козилиште, Свињиште*) (Вукадиновић 1996: 10–11). Што се тиче творбе речи, топониме дели у следеће групе: 1) једночлани топоними; 2) двочлани топоними; 3) вишечлани топоними и 4) топономастичке сраслице (Вукадиновић 1996: 12–28). Једночлани топоними настали су суфиксацијом: *-авица* (*Кукавица*); *-ево* (*Зајчево, Магарево*); *-евац* (*Зајчевац, Змајевац, Змијевац*); *-евица* (*Пушчевица, Зајчевица, Јарчевица*); *-евиште* (*Пушчевевиште*); *-ковац* (*Паунковац*); *-овац* (*Голубовац, Мачковац, Мечковац, Муховац*); *-овица* (*Влковица, Косовица, Орловица, Паунковица, Соколица, Турковица*); *-овка* (*Зајковка, Орловка*); *-овак* (*Орловак*); *-оварник* (*Воловарник*); *-овача* (*Орловача*); *-овчић* (*Орловчић*); *-овија* (*Влковија*); *-ово* (*Орлово*); *-овце* (*Врановце, Кукуловце*); *-увце* (*Коњувце*); *-овачко* (*Врановачко, Врновачко*); *-ја* (*Козја*); *-ија* (*Турија*); *-јак* (*Вучјак, Жабљак, Жабјак,*

Козјак); -ујак (Волујак); -јане (Жабљане, Жабјане, Турјане); -ајци (Вучајци); -јача (Пасјача); -јачица (Козјачица); -је (Вучје, Комарје, Кравје, Кравље); -ак (Влчак, Вучак, Говецак, Лисичак, Сврачак); -ик (Гавраник); -ло (Јагњило, Козило, Прасило); -лина (Ћурлина); -илиште/-елиште (Јагњилиште, Јагњелиште, Козилиште); -љинац (Чапљинац); -ан (Ждребан, Соколан); -ана (Дивљана, Дивјана); -аник (Гавраник); -ница (Зајница, Рибница, Рибнице); -анце (Шапранце); -ина (Јазбина, Јазбине, Јазвине); -ине (Ластине); -ино (Коњино); -анац (Змијанац); -инац (Чапљинац, Желјкинац, Јазинац); -ановац (Голубановац); -иница (Гускиница); -(и)њак (Вепарњак, Јелењак, Рибњак); -ње (Јелење); -иње (Голубиње, Јазбиње, Јазвиње); -ар (Говећар, Говећари, Гушчар, Зајчар, Коњар, Лисичар, Свракар); -ара (Козара); -аре (Козаре, Осларе); -арка (Лисичарка, Лисичарци); -арица (Говедарица, Свињарица); -арце (Ђерекарце); -арци (Жабарци, Лисичарци, Рибарци); -арник (Говедарник, Голубарник, Змијарник); -арница (Говедарница, Козарница, Козарнице, Коњарница, Коњарнице, Свињарница, Свињарници); -арничина (Говедарничина); -етарница (Јаретарница); -ариште (Говедариште, Говећариште, Коњариште); -етина (Вучетина, Телетина); -ац (Јастребац, Јеленац); -џ (Врабџ, Лисџ); -ци (Свињци); -ица (Биволица, Влчица, Вучица, Гавраница, Ждребица, Зајчица, Јастребица, Комарица, Мачкатица, Соколица, Тетребица); -ача (Голубача); -ич (Јарчич); -ичар (Магаричар); -ичка (Лисичка); -ча (Врапча); -че (Врапче); -чићи/-чичи (Голупчичи); -чица (Крагујчица); -ичиште (Јеленичиште); -иште (Јарчиште, Рисиште, Свињиште); -ушка (Свињушка) (Вукадиновић 1996: 12–15).

Најбројнију групу чине двочлани топоними (Вукадиновић 1996: 15). Двочлани топоними настали су спајањем апелатива и придева изведених од назива животиња као детерминатива (Вукадиновић 1996: 15). Примери су следећи: *арница* (Јелена арница); *брег* (Козји брег); *бара* (Вепрова бара, Вуча бара, Зајча бара, Зајче बारे, Змијина бара, Јеребичина бара, Лисича бара, Лисичја бара, Челана бара); *брлог* (Мечи брлог, Мечи брлози); *брод* (Говећи брод); *бузальк* (Видрин бузальк); *вал(ов)* (Коњинске вале); *воденица* (Коњинска воденица); *венџ* (Орлов венџ); *вир* (Комаричћи вир, Кучћин вир, Овчи вирови); *вртоп* (Говећи вртоп, Јастребов вртоп, Курјачћи вртоп); *вр(х)* (Говећи вр, Мечи вр, Мечји вр, Свињићи вр, Свињи-вр); *врвина* (Говедарсће врвине); *вртача* (Биволска вртача, Меча вртача, Свињска вртача, Соколова вртача); *глава* (Змијина глава, Мача глава, Овча глава, Петлова глава); *гњездо* (Гавранско гњездо, Орлова гњездала, Орлово гњездало, Орлово гњездо); *голина* (Зајча голина); *грб* (Козји грб); *грбина* (Козја грбина); *грм* (Козји грм); *гроб* (Змијин гроб, Овчарски гроб); *дел* (Вучи дел, Коњсћи дел, Овчарев

дел, Соколов дел); дол (Врани дол, Врни дол, Врандол, Вучидол, Гавран дол, Говеџи дол, Грличћи дол, Козиидол, Коњсћи дол, Мечи дол, Раков дол, Свињи дол, Срнећи дол); долина (Вучја долина, Јазбинска долина, Козарска долина, Козличка долина, Козладерска долина, Меча долина, Мечина долина, Мечја долина); долинче (Соколово долинче); дувка/дупка (Вучја дувка, Козја дувка, Кучћина дувка, Ласичова дувка, Лесиче дупће, Меча дувка, Меча дупка, Мечја дувка, Мечја дупка, Пчелина дупка, Свињарска дувка); забел (Славујев забел); извор (Јазбински извор); круша/крушка (Врана круша, Гушчева крушка, Мечкина крушка); камен (Вучи камен, Гавранов камен, Гаврански камен, Гугуткин камен, Зајчи камен, Козји камен, Лисичи камен, Мечи камен, Овчи камен, Орли камен, Орлов камен, Орлово камење, Соколов камен); камик/камен (Гавран камен, Козји камен, Мечи камен, Орлов камик); колиба (Говедарска колиба); крс(т) (Гујин крс); кладенац (Зајкин кладенац, Коњи кладенац, Кучћин кладенац, Лисичи кладенац, Мечи кладенац, Славујсћи кладенац); ливада (Вуча ливада, Голубова ливада, Зајска ливада, Зајечеве ливаде, Ластавичина ливада, Мечка ливада, Мечкине ливаде, Славујске ливаде, Соколова ливада, Срнећева ливада); лице (Свињарско лице); лука (Славујачка лука); лаз (Мечи лаз, Мечкин лаз, Овнарски лаз); мала (Бумбарова мала, Зајска мала, Зајчина мала, Јазовска мала, Коњска мала); међа (Међа коњинска); нога (Козја нога); њива (Врновачка њива, Зајачка њива, Јазовске њиве, Мечкине њиве, Славујске њиве); праг (Козји праг); преслаб/преслап (Вучи преслаб); поток (Зајчи поток, Јазбински поток, Јарачћи поток, Козји поток, Коњарски поток, Коњсћи поток, Лисичји поток, Орлов поток, Мечи поток, Свињарсћи поток, Свински поток); појатиште (Срндачко појатиште, Пауново појатиште); пут (Врновачки пут, Говедарсћи пут, Зајчи пут, Коњсћи пут, Овчарски пут); провалија (Чавча провалија); пландиште/пладниште (Говедарско пландиште, Говеђо пладниште); пољана (Говешка пољана, Коњска пољана); падина (Бумбарска падина, Вуча падина, Гаврана падина, Говеђа падина, Јагњичка падина, Козја падина, Кокошина падина, Коња падина, Коњска падина, Лисича падина, Мачја падина, Мачорова падина, Меча падина, Мечја падина, Мечћина падина, Орлова падина, Свињска падина, Сврача падина); пећура (Еленска пећура); рид (Гавранов рид, Елењи рид, Зајчи рид, Јастребов рид, Козарски рид, Мачи рид, Мечи рид, Мечков рид, Славујевски рид, Соколов рид); руна (Вуча руна, Вуче руне, Вучја руна, Вучје руне, Вучура руна, Вучу-руна, Курјачће руне, Лисича руна, Лисиче руне, Лисичје руне, Меча руна, Мечја руна, Мечкина руна, Орлова руна); страна (Јелена страна, Јеленова страна, Јеленовска страна, Меча страна, Мечкина страна, Овча страна, Срнећа страна); струга (Зајча струга); слатина (Козја слатина); стена (Козја стена);

трње (*Јеребичко трње*); трап (*Вучи трап, Јагњечћи трап, Јеленовћи трап, Камилсћи трап, Коњоводски трап, Крагујев трап, Орлов трап, Пујчи трап*); чело (*Говеђо чело*); чешма (*Зајска чешма*); чука (*Голубова чука, Змијина чука, Јеленска чука, Кучћина чука, Меча чука, Орлова чука, Петлова чука*); црква (*Врновачка црква*); трле (*Овчарове трле*) (Вукадиновић 1996: 17–21).

Забележена су само два вишечлана топонима: *На вука бесенога, На орлово дупе*. Реч је о релационим топонимима (Вукадиновић 1996: 28).

Топономастичке сраслице настале су од две речи, зоонима и апелатива: *Врандол, Вучаделце, Вучурупа, Вукобесина, Вучидел, Дигнимагарци, Јурикобила, Коњештип, Мечидол, Мечивр, Овчибаба, Пловр, Свињивр* (Вукадиновић 1996: 28).

На крају рада Вукадиновић издваја неке језичке одлике: 1) слагање зоонима и топонима у роду (*биво: Биволарник; вук: Вучак, Вучјак; коза: Козара; лисица: Лисичарка; магаре: Магарево*); 2) зооним и топоним истог су или различитог рода (*зајац: Зајчевац; Зајчевица; Зајчево*); 3) зооним и топоним различитог су рода (*биво: Биволица; гавран: Гавраница; голуб: Голубиње; жаба: Жабљак*); 4) највећи број топонима има облик јединине; 5) облике множине има мањи број топонима (*Вуци, Вучјаци, Голупчићи, Дигнимагарци, Свињци, Курјаци, Комарје, Јазбине, Козарнице, Коњарнице, Рибнице, Петловци, Овчарци* и сл.); 6) најпродуктивнији суфикси у грађењу топонима зоонимског порекла јесу: *-е, -це, -ци, -ац, -о*; 7) забележени су и фонетски модификовани примери (*Говеџак, Говеџи дол, Говеџи вртоп, Јарчич, Грличћи дол, Кучћин вир, Комаричћи вир* и сл.); 8) чување вокалног л (*Влча, Влчак, Влчица*); 9) девокализација вокалног л (*Вљковица, Вљковија*); 10) чување полугласника (*Врабџ, Оръл*) и 11) облици *Говеђар* и *Говеђариште* јављају се на крајњем североистоку призренско-тимочких говора (Сокобања, Књажевац) и у непоредном су додиру са косовско-ресавским говорима (Вукадиновић 1996: 28–31).

У раду *О једном дијалекатском творбеном моделу М. Илић* је доказала да је суфикс *-ла* веома продуктиван у призренско-јужноморавским говорима, што није случај са стандарднојезичким идиомом (Илић 2012). Семантика дијалекатског творбеног модела се знатно разликује од семантике стандарднојезичког творбеног модела. Суфикс *-ла* у дијалектском идиому гради именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina attributiva*, док у стандарднојезичком идиому гради именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina instrumenti*. У оба идиома се суфикс *-ла* додаје на глаголске творбене основе (Илић 2012: 53–58). Илић наглашава да дијалекатској творби треба посветити више пажње у лингвистици из следећих разлога: 1) поједини творбени модели могу

бити велике продуктивности у дијалекатском идиому, а мале продуктивности у стандарднојезичком идиому и обрнуто (Илић 2012: 54) и 2) дијалекатски идиом може развити и творбене моделе које не познаје стандарднојезички идиом (Илић 2012: 54).³⁵

М. Илић у раду *Именице на -ија у Антропографском речнику југоисточне Србије* Недељка Богдановића анализира именице које се завршавају на *-ија*, а које могу бити образоване следећим суфиксима: *-ија*, *-лија*, *-чија*, *-иција* (Илић 2018: 99). Творбени модели са завршетком *-ија* су високопродуктивни у *Антропографском речнику југоисточне Србије*. Илић бележи укупно 539 лексема. Неке лексеме су дијалекатски маркиране: *распија*, *ораспија*, *ороспија*, *ачија/аиција* (Илић 2018: 103). Све лексеме са суфиксом *-ија* дели у следеће лексичко-семантичке групе: 1) изведенице којима се именује особа према некој физичкој особини (*бећендија* (наочит, леп момак), *ћузелија* (онај који има велике бркове, брка), *рмбалија* (делија, снажан, крупан човек), *гегалија* (човек који гега приходу)); 2) изведенице којима се именује особа према некој психичкој особини (*пустаија* (обестан човек, пуштахија), *шегобија* (онај који шегује, шаљивција), *лудија* (будаласт човек), *курдија* (спретан и сналажљив човек), *телија* (тврдица), *крџалија* (одметник из турске војске), *бегендија* (онај који има укуса, уживалац у нечему)); 3) изведенице којима се именује нека скупина људи (*навалија* (навала људи, гужва), *олошарија* (олош, шљам, талог друштва), *ситнурија* (безначајни људи), *брајћија* (браћа)); 4) пејоративи (*речлија* (језичара)); 5) *nomina agentis* (*занпија* (турски полицајац), *беклија* (пољски чувар), *одаиција* (собар), *јазаиција* (писар), *млекаиција* (млекар), *гудаиција* (гајдаш)); 6) изведенице којима се именује женска особа (*анђија* (деверуша на свадби), *црквалија* (цркварка, жена која има неки проблем па се често мота око цркве), *ороспија* (роспија, неваљалица), *ћувендија* (раскалашна жена), *лапардија* (алапача)); 7) изведенице којима се именује човек или жена уопште (*господија* (госпођа), *челебија* (господин), *ћувенгија* (младожења, момак)); 8) изведенице фигуративног значења (*олалија* (неозбиљан човек), *вантазија* (занесењак), *пранђија* (здрава, једра жена), *селвија* (витка девојка)); 9) изведенице неодређеног значења (*градобија* (град)) (Илић 2018: 103–104). Лексеме са суфиксом *-иција* дели у следеће лексичко-семантичке групе: 1) *nomina agentis* (*јазаиција* (писар), *бозаиција* (човек који прави и продаје бозу), *бојаиција* (занатлија који боји пређу за плетиво и ткање), *сакаиција* (некадашњи возач бурета с водом за пиће), *џакаиција* (онај који за време вршидбе мери на ваги цакове с житом), *чукаиција* (онај који због посла стално чука, ковач), *калаиција* (блатар у цигларском занату), *асанџија* (ризничар) итд.); 2) учесник у обреду, обичају (*оглаиција*

³⁵ Уп. Стевановић 2022в: 101–102; Стевановић 2023в: 76.

(учесник у обичају огледа), *подрумџија* (подрумар, онај који се брине о пићу на свадби), *тџмеџија* (просац)); 3) изведенице са значењем физичке, спољне карактеристике (*уњкаџија* (човек који говори кроз нос), *дуганџија* (дугајлија)); 4) изведенице са значењем унутрашње, духовне, психичке особине (*дркаџија* (пеј. човек без поверења), *мулаџија* (погрд. онај који све узма бесплатно), *тупаџија* (тупан), *илиџија* (варалица, преварант) итд.); 5) са значењем човека уопште (*јабанџија* (непознат, туђинац), *таинџија* (најамник који ради за надокнаду у природи)) (Илић 2018: 104–105).

На основу спроведеног истраживања М. Илић закључује да се изведенице на *-лија*, *-чија/-џија* семантички везују за човека (мушкарца и жену) и да се односе на његов спољашњи изглед, физичке и психичке карактеристике, карактерна и духовна својства, посао који обавља и место где живи. Изведенице на *-лија* и *-џија* углавном граде именице типа *nomina agentis*. Поједине именице из анализираног корпуса су и данас у употреби (*тупаџија*, *млекаџија*), а поједине су историзми (*таинџија*). Неке именице су промениле суфикс (*дуганџија* (*дугајлија*, *дугоња*)) (Илић 2018: 105). Истраживање М. Илић је показало и да именице на *-ија* у призренско-тимочким говорима имају шире значење него у стандардном српском језику. Шире значење се првенствено односи на именовање женских особа према физичкој или психичкој особини (Илић 2018: 106).

У раду *Називи за женску особу у говорима призренско-тимочке зоне Илић* долази до закључка да су неки суфикси карактеристични само за говоре призренско-тимочке дијалекатске области. Реч је о суфиксима *-ла*, *-ојла* и *-на* (Илић 2019: 187). Суфикс *-уша* има шире значење у призренско-тимочким говорима него у стандарднојезичком идиому (Илић 2019: 187). У стандарднојезичком идиому знатно шире значење има суфикс *-ица* (Илић 2019: 187). Као корпус за ово истраживање послужио је горепоменути речник Н. Богдановића. За суфикс *-ла*, који се у овом раду не образлаже детаљно, бележи следеће примере: *спекла* (мршава женска особа), *срдла* (она која се често љути), *мутла* (мути-вода) (Илић 2019: 182). Дванаест именица је изведено суфиксом *-ојла*: *обицојла* (женска особа која воли свако јело да проба), *прчојла* (жена која се прави важна), *самодојла* (скитница, луталица), *врцојла* (вртодупка), *потресојла/потресојла* (особа која се стално тресе), *завидојла* (завидљивица), *усмрцојла* (она која стално шмрче), *превртојла* (непоуздана жена), *мршојла* (мршавица), *шашојла* (лудача), *сакатојла* (жена са телесним недостатком). Све именице су настале од глагола, само је од придева настала именица *сакатојла*. Именице са суфиксом *-ојла* имају пејоративно значење (Илић 2019: 182–183).

Помоћу суфикса *-на* се граде именице које именују женску особу према физичкој или психичкој особини.³⁶ Та женска особа је увек негативно окарактерисана. Примери су: *жвакна* (жена која стално нешто жваће, она која говори бесмислице, жена изгужване одеће), *жгољна* (која је мршава, кржљава, неразвијена), *крљна* (жена са малим носом), *буљна* (жена исколаних очију), *мрљна* (прљава жена), *њурна* (својеглава, ћудљива, зла жена) (Илић 2019: 183).

Помоћу суфикса *-ица* се, такође, граде именице које именују женску особу према физичкој или психичкој особини: *жљебавица* (плачљивица), *чумавица* (жена неуредне косе), *кулизица* (превртљива жена, улизица), *дрчница* (незасита, похлепна жена), *пакосница* (зла, пакосна жена), *тутавица* (туђава, неспретна, глупа жена), *паметница* (разумна жена). Све изведенице су настале од придева. Моциони карактер суфикс *-ица* има у примерима: *работница*: *работник* и *деверица*: *девер* (Илић 2019: 185). У говорима призренско-тимочке дијалекатске области суфикс *-ица* не гради деминутиве (Илић 2019: 185).³⁷

У призренско-тимочким говорима суфикс *-уша* има шире значење, тј. означава женску особу која се издваја по некој карактеристичној особини која је садржана у мотивној речи: *мајкуша* (жена која много личи на мајку), *момкуша* (девојка која воли друштво момака), *мачкаруша* (жена која воли и гаји мачке), *разбратуша* (жена посвађана са братом) (Илић 2019: 186).

М. Илић се делимично бави творбом речи у раду *Nomina attributiva у ПТ говори-ма на примеру из Антропографског речника Недељка Богдановића* (Илић 2024). У овом раду Илић истиче да називи за неморалну жену имају пејоративне суфиксалне морфеме и творбене основе негативне семантичке оријентације (Илић 2024: 110). Илић наводи следеће суфиксе: *-уља* (*бесрамуља*, *бесуља*, *гузуља*); *-ача* (*ајкурача*); *-уша* (*бећаруша*); *-етина* (*вуксетина*) (Илић 2024: 110).

А. Савић Грујић је једно поглавље у својој докторској дисертацији *Антропографска лексика у говорима сврљишког краја – лингвогеографски приступ* посветила творби речи (Савић Грујић 2017а). У говорима сврљишког краја продуктивни су следећи суфикси у грађењу именица: *-а* (*жгоља*, *скѣмба*, *вѣрга*, *пáтра*, *пѣга*, *рoша*, *ћoса*, *чѣља*, *чoлта*); *-ан* (*бубуљан*, *већан*, *вргуљан*, *гузан*, *дупан*, *зубан*, *трбан*, *шијан*, *бубуран*); *-ка* (*богáлка*, *бублѣјка*, *вратoњка*, *голошiка*, *длгошiка*, *кривошiјка*, *лепотанка*, *носуранка*, *рицoвка*); *-ко* (*лиско*, *лишко*, *малишко*, *мешiнко*, *мустачко*, *ћелко*, *цветко*, *бледуњавко*,

³⁶ Уп. Стевановић 2023г: 438.

³⁷ Уп. Стевановић 2023г: 437.

богиња́вко, жгоља́вко, тришљивко, ћелавко, пуља́вко); -на (жгољна, скáпна, шкóбна, штрóкна, кíлна, љíгна, чéлна, слéпна, ћóрна, жљéбна); -оња (бра́доња, гла́воња, кра́коња, но́соња, ша́поња, клéмпoња, ри́ђоња, ћóсоња, кéжоња, јéцкоња); -ча (гла́вча, грíвча, кíлча, ћéлча/кéлча, чéлча, ба́лча, бéлча, гáрча, ша́рча, ћóпча, цéрча); -че (главурдáнче, жутарчé, лепотáнче, модрелáнче, бéлче, гáлче, љíгавче, кокóлче, сíльче); -ша (гла́вша, кíлша, клíтша, нéмша, гéгша/ћéгша, ћóпша) (Савић Грујић 2017а: 172–195).³⁸ Остали суфикси су мање продуктивности.

Савић Грујић у раду *Моциони суфикси у сврљишким говорима српског језика* истиче да су у грађењу *nomina attributiva* женског рода продуктивни суфикси *-ка* и *-на*³⁹. Остали суфикси су мање продуктивни: *-а*, *-ица*, *-ла/-ојла*. Оно што је у овом раду занимљиво тиче суфикса *-ица* који је у стандардном српском језику веома продуктиван у грађењу *nomina attributiva* женског рода, док је у сврљишким говорима непродуктиван у грађењу *nomina attributiva* женског рода.⁴⁰ Савић Грујић бележи свега десет лексема: *причудњица* (причудњак – човек мале главе), *врскавица* (врскавац – човек који не изговара све гласове), *кудравица* (кудравац – човек гргураве косе), *љигавица* (љигавац – човек који балави док прича), *мутавица* (мутавац – човек који замуцкује), *пегавица* (пегавец – човек са пегам на лицу), *уњкавица* (уњкавац – човек који говори кроз нос), *убавица* (убавенко – леп човек), *цакленица* (цакленик – човек крупних очију, човек буљавих очију), *кљуница* (кљунча – човек кукаста носа) (Савић Грујић 2017б: 167–168).

У раду *Однос суфикса -(ч)ић и -че (из перспективе призренско-тимочких говора)*

А. Савић Грујић на основу грађе из дијалекатских речника и дијалекатских монографија закључује да суфикс *-ић* бележи само спорадичну употребу (Савић Грујић 2013: 473). У призренско-јужноморавском дијалекту сачувао се наставак *-ики* у множини (*пилики*, *телики*), а у тимочко-лужничком дијалекту имамо: *пилличи* (неутрално), *пилчичи* (хипокористично), *телци/телчичи* (Савић Грујић 2013: 473). Савић Грујић истиче да је овај суфикс најпродуктивнији у грађењу именица које означавају множину младунчади (Савић Грујић 2013: 473). Хипокористични облици су: *пилчичи*, *јаганчичи*, *прачичи*, *телчичи* (Савић Грујић 2013: 474). Поредићи стање у дијалектима са стањем у стандардном српском језику, Савић Грујић закључује да је у говорима призренско-тимочке дијалекатске области уобичајено да се облик једнине образује према облику множине (Савић Грујић

³⁸ Уп. Стевановић 2023г: 432–437.

³⁹ Уп. Стевановић 2023г: 438.

⁴⁰ Уп. Стевановић 2023г: 437.

2013: 474). Примери су следећи: *братанчич, сестрич, лончич, ланчич, гумењачич, каишчич* и сл. (Савић Грујић 2013: 474). Као и у стандардном српском језику, и у дијалекту је дошло до семантичког померања и лексикализације: *братанчич* и *сестрич* нису деминутиви, него лексеме које се односе на родбинске односе (Савић Грујић 2013: 474). Лексема *ланчич* је врста накита, а не мали ланац, док је *лончич* исто што и *лонче* (кухињска посуда различита од лонца) (Савић Грујић 2013: 474).

За разлику од суфикса *-ић* који се само спорадично употребљава, суфикс *-че* је најпродуктивнији суфикс у творби деминутива у говорима призренско-тимочке дијалекатске области (Савић Грујић 2013: 474).

Основно значење деминутива јесте мала величина (Савић Грујић 2013: 475). У анализираном корпусу има много примера који се односе на кућу и делове куће, намештај, кухињску опрему, предмете: *дуварче, равче, дъшче, столице, асталче, шољче, паниче, грнче, ложиче, ћупче* и сл. (Савић Грујић 2013: 475). У вези са одећом забележени су примери: *гуњче, аљинче, шамиче, обојче, опъче* и сл. (Савић Грујић 2013: 475). Са друге стране, у вези са храном забележени су примери: *дињче, сљивче/шљивче, крушче, јабуче, паприче* и сл. (Савић Грујић 2013: 475).

Међутим, највећи број деминутива се односи на младунчад животиња: *влче, голошиче, гугуче, змајче, змиче*, као и на млада људска бића: *момче, девојче, сисарче, дилберче, снајче* и сл. (Савић Грујић 2013: 475). Примери *женче, бабче* и *чумче* нису деминутиви, већ хипокористици, јер се њихово значење не уклапа у семантичку категорију млада људска бића (Савић Грујић 2013: 475).

Занимљиво је да се деминутивима у говорима призренско-тимочке дијалекатске области са суфиксом *-че* може исказивати и наклоност према младим људима који се баве одређеним занимањима: *шустерче, шнајдерче, стокарче, чобанче* (Савић Грујић 2013: 475). Поједини примери имају и пејоративно значење: *глуванче, шиничарче, ћумче, дрљче, пупуранче, прче* и сл. (Савић Грујић 2013: 475).

Савић Грујић указује и на једну паралелу у вези са деминутивним суфиксима на подручју призренско-тимочке дијалекатске области: *-ич* (*кравајчич, каишчич*); *-че* (*кравајче, каишче, кошче*); *-џк* (*кравајџк, каишџк, компирџк, крајџк, кошџк*); *-енце* (*кравајченце, каишенце, компирченце, кошенце*) (Савић Грујић 2013: 476).

Оно што је заједничко дијалектима и стандардном српском језику тиче се суфиксне синонимије, али треба имати у виду да међу деминутивима не постоји апсолутна синонимија (Савић Грујић 2013: 476).

Н. Јовић у раду *Сточарска терминологија у Речнику пиротског говора* један део посвећује творбеној анализи сточарских термина. Циљ ове анализе јесте да се утврде творбени модели и да се напишу префиксалне и суфиксалне морфеме (Јовић 2007: 54). Јовић издваја суфиксе по родовима. Тако се издвајају следећи суфикси за извођење именица мушког рода: *-ак/-њк* (*бичњк, волњк, коњњк, пловњк*); *-ак* (*брстињањк, овчињањк, сметењањк, мележњањк, копитњањк*); *-аљ* (*врдаљ*); *-ан* (*плован, шотан*); *-ар/-њр* (*клепетар, сирињањр, чебњр, шиљегар*); *-ац/-њц* (*првоштенањц, едногодањц, двизњц*); *-еж* (*бобеж*); *-ик* (*браник, кланик*); *-ил* (*ђурђил, њурњил*); *-ић/-ич* (*петлич, пластич*); *-ко* (*бњцко, петленко, петличко*); *-лњк* (*домњлњк*); *-ољ* (*бривољ, штрвољ*); *-уљ* (*дронсуљ*); *-ув* (*кожув*); *-ча* (*булча, плавча, сурча*). Суфикси за извођење именица женског рода су: *-а* (*берда, була, вњца*); *-аља* (*чешаља*); *-ара* (*кошара, плетара*); *-ача* (*коњањча, кривуљањча*); *-ја* (*беља, гаља*); *-ија* (*вучија, делија*); *-ина* (*баретина, врстина, врвина, говедина, козина, овчина*); *-иња* (*првопрасћина, првотелћина, скотина*); *-ица* (*кокочица, влница, квачица, плевњица, плечица*); *-ка* (*-ћа*) (*жилка, животиња, салошка, кожушка, колупка, ливатка, пилка, помића*); *-оча* (*-оћа*) (*бесноћа*); *-уља* (*ношуља*); *-уша* (*мркуша, ћеруша*). Следећи суфикси служе за извођење именица средњег рода: *-анњ/-њнњ* (*влакњњ*); *-е* (*бане, близне, буле, вњпре, воле, овне, петле*); *-енњ* (*валменњ, вименњ, јајченњ*); *-иште* (*браниште, вардиште, пландиште, пашиште, раниште, кучиште*); *-је* (*књињје, сириње*); *-ле* (*прутле*); *-ло* (*бичало, чешало, вратло, крмло, седало, штало*); *-ње* (*брскање, бучкање, комање, мамење, млзење, тукање*); *-ње* (*јајње*); *-ње* (*бравње, еленње, пашињње*) (Јовић 2007: 55–57).

Јовић се једним делом и у раду *Називи за жену и човека лаког морала у Црно-травском речнику Р. Стојановића* бави творбом речи (Јовић 2019). Бавећи се називима за жену и човека лаког морала, Јовић долази до закључка да су у њиховом грађењу продуктивни следећи суфикси: *-ка* (*-аљка, -арка, -лика*) (*аламањка, курбњтка, нећка, оћка, фрајерка, мрдаљка, кучкарка, копиљарка, помијарка, мераклика*); *-ина* (*-етина, -отина*) (*облазина, кучетина, рашчепотина, флинтотина*); *-уља* (*бесуља, пиздуља, бесрамуља, поткрепуља, рашчепуља*) (Јовић 2019: 185–186). Ови суфикси граде именице женског рода. Остали суфикси су мање продуктивности. Јовић напомиње да је више примера добијено префиксално-суфиксалном и сложено-суфиксалном творбом него чистом суфиксацијом. Префиксално-суфиксалном творбом добијене су следеће именице: *бесрамник, бесрамница, бесрамуља; намигљивка, намигљивња; подмигуша; поњцкњар* (Јовић 2019: 186). Сложено-суфиксалном творбом добијене су именице: *вртигузла, вртидупка, вртодупка, врторепка; корчисветоша; белосветка, белосветуша* (Јовић 2019: 186).

У вези са радом Н. Јовић треба погледати и рад *Називите за неморална жена во македонскиот и српскиот јазик* **Л. Макаријоске** и **М. Цубалевске** (Макаријоска–Цубалевска 2019). Иако предмет овог рада није творба речи, на самом крају рада Макаријоска и Цубалевска закључују да је много погрдних назива за неморалну жену и у македонском и у српском језику (Макаријоска–Цубалевска 2019: 250–251). Неки од назива за неморалну жену у македонском језику су: *домачица, заодница; мераклијка, сокачарка, радодајка* (Макаријоска–Цубалевска 2019: 240–241).

Т. Трајковић у раду *Опсцено у српској антропонимији и топонимији* издваја творбене моделе антропонима и топонима. Антропониме дели на: неизведене, изведене и сложенице. Неизведени антропоними су следећи: *Гаћа, Гаће, Муде, Мудо*. Изведени антропоними су: *Гаћак, Гаћан, Гаћанов, Гаћановић, Гаћар, Гаћара, Гаћарин, Гаћарић, Гаћаш, Гаћевац, Гаћетић, Гаћеша, Гаћешин, Гаћина, Гаћинов, Гаћић, Гаћо; Говнеш; Гузоња, Гузоњићи; Куроња, Куроњић; Прдавица* (Трајковић 2019: 428). Антропонимске сложенице дели у следеће групе: именица + именица (*Брашномуд, Гаћиногоић*); придев + именица (*Белогуз, Зелентур, Карагаћа, Кривогаитин, Маснотур, Мокротул, Свиленгаћин, Црнокур, Црномуд, Черногаћа*); заменица + именица (*Нашигаћин*); број + именица (*Трокур, Трокурић*); глагол + именица (*Биштигаће, Висигаћа, Вртигуз, Вуцигуз, Гладикур, Горигузица, Деригаћа, Јебибаба, Јебизима, Јебисестра, Јебициганка, Коврљгуз, Крадигаћа, Крпитур, Лизгуз, Мацагаћа, Милокурка, Музговно, Мунигаћин, Мунигуз, Мунигузиновић, Набигуз, Непергаћа, Непергаћин, Палигаћ, Палигаћа, Паликурка, Пецигаћа, Пецигуз, Печиговно, Пишкур, Пузигаћа, Прпогаћа, Плачигуз, Подбигуз, Појкурић, Прдивук, Прдижурнада, Прдизец, Прдикас, Прдикучка, Прдимаче, Прдимула, Прдишака, Пртимуд, Прцазејић, Пушкур, Пушикурка, Садригаћа, Сврзигаће, Серибучка, Серивук, Серигаћа, Серикључа, Серикутлача, Серисабљић, Чешигуз*); именица + глагол (*Куропеца, Куроредица*); узвик + именица (*Лелекур*); префикс + именица (*Прекогачич*); префикс + глагол (*Усра*) (Трајковић 2019: 428–429). Топониме дели у три групе: једночлане, сложенице и двочлане. Једночлане топониме дели на неизведене (*Гаће*) и изведене (*Дупељево, Гаћишите, Говнара, Говнац, Курварић, Прдало*) (Трајковић 2019: 429). Највише је сложеница: придев + именица (*Гологуз, Зелентур, Карагузовица, Маснотур*); именица + глагол (*Гаћелези, Гаћопер, Куродер, Курозеб, Подбигуз, Прдибука, Прдивук, Прдидо, Попишмоква, Пучигуз, Разбидупе, Смакнидупе*); префикс + именица + суфикс (*Загужање, Загузина, Загузине, Загузје*) (Трајковић 2019: 429–430). Двочлани топоними су: *Бабина гузица, Висигус, Говнарски дол, Горње Дупељево, Гузне куће, Давогузова долина, Дупељевска река,*

Зечје прџалиште, Курато брдо, Курчов рид (Трајковић 2019: 430). Сви двочлани топоними су реализовани у виду синтагматског споја *придев + именица*, осим примера *Виси гуз* (Трајковић 2019: 430).

У вези са опсценом лексиком, споменућемо и рад **Ј. Марковић** *Опсцена лексика са кореном гуз- и дуп- у номинацији човека* (Марковић 2019). Марковић наводи да су изведенице од основе *гуз-* бројне и да се на ову основу додају различити суфикси: *гуз-а, гуз-ан, гуз-на, гуз-ајберка, гуз-ара, гуз-ељак, гуз-етина, гуз-иле, гуз-ица, гуз-ичина, гуз-ичар, гуз-ичарка, гуз-ичка, гуз-ичко, гуз-оња, гуз-орача* (Марковић 2019: 267). Изведенице од основе *дуп-* су мање бројне: *дуп-ан, дуп-ана, дуп-ања, дуп-етара, дуп-ља, дуп-оња, дуп-оша, дуп-ча, дуп-ша* (Марковић 2019: 267). Више је сложеница него изведеница. Марковић истиче да су чести творбени модели са спојним вокалом: *мрдогуз, мрдогуза, мрдогузица, дрчногуз, дрчногуза, кривогуз, кривогуза, кривогузиле, празногуз, спицогуза, сувогуза, вртодуп, вртодупка, вртогуз, вртогузиле* (Марковић 2019: 270). Поједини примери из анализираног корпуса се сматрају императивним сложеницама: *вртидупка, вртигуз, јебигуз, јебигузица, јебигузовић, лизигуз, лизигуза, серигуз, тртигуз, прдигуз, прчигуз* (Марковић 2019: 270).

Т. Трајковић посвећује једно поглавље творби речи у монографији *Ходонимија града Ниша (семантичко-структурални аспект)* (Трајковић 2021). У оквиру поглавља *Структурално-творбена анализа ходонима* Трајковић дели ходониме у четири групе: 1) *једночлани ходоними*; 2) *двочлани ходоними*; 3) *трочлани ходоними* и 4) *четворочлани ходоними* (Трајковић 2021: 81). Једночлане ходониме Трајковић класификује у два типа: 1) *именички* и 2) *придевски* (Трајковић 2021: 82).

Именичке ходониме Трајковић дели у две групе: 1) *ходоним са именицом у номинативу једнине* и 2) *ходоним са именицом у генитиву једнине* (Трајковић 2021: 82). У оквиру прве групе издвајају се примери: *Апеловац, Дурлан, Расадник, Селичевица*, а у оквиру друге групе пример: *Чарнојевића* (Трајковић 2021: 82).

Придевски ходоними су знатно бројнији. Трајковић придевске ходониме дели у четири групе: 1) *ходоним са присвојним придевом у номинативу једнине*; 2) *ходоним са присвојним придевом у генитиву једнине*; 3) *ходоним са полусложеницом* и 4) *ходоним са скраћеницом у генитиву једнине* (Трајковић 2021: 82).

Прва група подељена је у четири целине: 1) *придев на -ска/-чка/-шка*: *Авалска, Вардарска, Јеличка, Јастребачка, Војничка, Вршачка, Бомбашка, Логоришка, Нишка* и сл. (Трајковић 2021: 82–84); 2) *придев на -ева/-ова*: *Божидарчева, Драинчева, Рајићева*,

Багремова, Кестенова, Пастерова и сл. (Трајковић 2021: 84); 3) придев на *-ина*: *Пријездина, Теслина, Трешњина* и сл. (Трајковић 2021: 84) и 4) придев на *-на*: *Пролећна, Просветна* (Трајковић 2021: 85).

Друга група је нископродуктивна. Забележена су свега два примера: *Достојевског, Мајаковског* (Трајковић 2021: 85). Са друге стране, и трећа група је, такође, нископродуктивна: *Овчарско-кабларска* (Трајковић 2021: 85). Исти је случај и са четвртом групом: *АВНОЈ-а* (Трајковић 2021: 85).

Трајковић закључује да је у ходонимима придевске основе најпродуктивнији суфикс *-ска/-чка/-шка* (88,91%). На другом месту по продуктивности је суфикс *-ева/ -ова* (9,61%), на трећем *-ина* (0,98%), а на четвртом *-на* (0,49%) (Трајковић 2021: 86).

Двочлани ходоними су заступљенији од једночланих. Трајковић двочлане ходониме класификује у 15 типова: 1) *именица у номинативу једнине + именица у номинативу једнине*; 2) *именица у номинативу једнине + именица у генитиву једнине*; 3) *именица у генитиву једнине + именица у номинативу једнине*; 4) *именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 5) *именица у номинативу множине + именица у номинативу једнине*; 6) *именица у генитиву множине + именица у генитиву једнине*; 7) *именица у номинативу једнине + придев у генитиву једнине*; 8) *именица у генитиву једнине + придев у генитиву једнине*; 9) *придев у номинативу једнине + именица у номинативу једнине*; 10) *придев у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 11) *придев у номинативу множине + именица у номинативу множине*; 12) *придев у генитиву множине + именица у генитиву множине*; 13) *редни број у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 14) *непроменљива реч + именица у номинативу једнине* и 15) *непроменљива реч + именица у генитиву једнине* (Трајковић 2021: 86–91).

Први тип је нископродуктиван: *Булевар Медијана, Калач брдо* (Трајковић 2021: 86). Други тип је, такође, нископродуктиван: *Коцић Вукадина, Руди Чајева, Трг републике* (Трајковић 2021: 86). Трећи тип је заступљенији: *Бранке Ђорђевић, Десанке Максимовић, Драгице Живковић, Јелене Димитријевић, Наде Томић, Олге Илић* и сл. (Трајковић 2021: 86). Четврти тип је један од најзаступљенијих: *Александра Белића, Александра Стојановића, Богдана Благојевића, Бранка Миљковића, Душка Радовића, Жарка Ђурића, Људевита Гаја, Обрена Николића, Срђана Лазаревића, Цара Душана, Цара Лазара* и сл. (Трајковић 2021: 86–89). Пети тип је нископродуктиван: *Сестре Баковић*, као и шести: *Жртва фашизма* (Трајковић 2021: 90). Седми тип је умерено продуктиван: *Југ Богданова, Хајдук Вељкова, Хаџи Проданова, Учитељ Тасина* и сл. (Трајковић 2021: 90).

Осми тип је, такође, умерено продуктиван: *Јосипа Славенског, Максима Горког, Боже Дреничког, Мије Орешког* и сл. (Трајковић 2021: 90). Исти је случај и са деветим типом: *Византијски булевар, Габровачки пут, Зелени врх, Криви сокак, Криви вир, Сточни трг, Бубањска долина, Ледена стена, Црвена звезда* и сл. (Трајковић 2021: 90). Десети тип је, такође, умерено продуктиван: *Гвозденог пука, Грчког пријатељства, Високог Стевана, Свете Петке, Школске чесме* и сл. (Трајковић 2021: 90). Једанаести тип је нископродуктиван: *Криве ливаде, Партизанске воде* (Трајковић 2021: 90). Дванаести тип је умерено продуктиван: *Белих јасенова, Зелених јасенова, Мирисних врба, Палих бораца, Солунских ратника, Шпанских бораца* и сл. (Трајковић 2021: 91). Тринаести тип је, такође, умерено продуктиван: *Двадесет треће бригаде, Девете бригаде, 4. јула, 7. јула, 1. маја, 9. маја, 13. маја, 8. марта* и сл. (Трајковић 2021: 91). Четрнаести тип је нископродуктиван: *Ђеле кула*, као и петнаести: *Дели Јована* (Трајковић 2021: 91).

Трајковић закључује да је најпродуктивнији тип именички модел са исказивањем посесивности у генитиву (83%), па је тип *именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине* доминантан у целој групи двочланих ходонима (Трајковић 2021: 92).

Трочлани ходоними класификовани су у 19 типова: 1) *именица у номинативу једнине + именица у номинативу једнине + именица у номинативу једнине*; 2) *именица у номинативу једнине + именица у номинативу једнине + именица у генитиву једнине*; 3) *именица у номинативу једнине + именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 4) *именица у генитиву једнине + именица у номинативу једнине + именица у номинативу једнине*; 5) *именица у генитиву једнине + именица у номинативу једнине + именица у генитиву једнине*; 6) *именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 7) *именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине + придев у генитиву једнине*; 8) *именица у генитиву множине + придев у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 9) *придев у номинативу једнине + придев у номинативу једнине + именица у номинативу једнине*; 10) *придев у генитиву једнине + придев у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 11) *број у номинативу једнине + именица у генитиву једнине + скраћеница у генитиву једнине*; 12) *редни број у генитиву једнине + придев у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 13) *именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине + редни број у генитиву једнине*; 14) *именица у номинативу једнине + редни број у номинативу једнине + именица у номинативу једнине*; 15) *именица у номинативу једнине + редни број у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 16) *скраћеница + именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 17)

именица у генитиву једнине + везник + именица у генитиву једнине; 18) именица у генитиву једнине + предлог + именица у генитиву једнине и 19) именица у генитиву једнине + помоћна реч + именица у генитиву једнине (Трајковић 2021: 92–95).

Први тип је нископродуктиван: *Насеље Милка Протић* (Трајковић 2021: 92). Други тип је, такође, нископродуктиван: *Трг учитељ Тасе* (Трајковић 2021: 92). Трећи тип је умерено продуктиван: *Булевар Николе Тесле, Кеј Мике Палигорића, Поп Луке Лазаревића, Трг краља Милана* и сл. (Трајковић 2021: 92–93). Четврти тип је нископродуктиван: *Милеве Марић Ајништајн* (Трајковић 2021: 93). Пети тип је, такође, нископродуктиван: *Хероја поп Миће, Ђорђа Поп Манића* (Трајковић 2021: 93). Шести тип је знатно продуктиван: *Леле Поповића Тање, Драгољуба Јанковића Јенкија, Стојка Столета Стојковића, Академика Ђорђа Лазаревића, Боре Ђорђевића Кокана* и сл. (Трајковић 2021: 93). Нископродуктивни су седми (*Ивана Крстића Белог, Илије Крстића Жутог, Краља Стефана Првовенчаног*), осми (*Носилаца Карађорђевог звезде*), девети (*Нова железничка колонија, Стара железничка колонија*), десети (*Топличког партизанског одреда*), једанаести (*Седдам секретара СКОЈ-а*), дванаести (*Дванаесте српске бригаде, Другог српског устанка*), тринаести (*Архиепископа Данила Другог*), четрнаести (*Булевар 12. фебруар*) и петнаести тип (*Кеј 29. децембра, Трг 14. октобра*) (Трајковић 2021: 94). Шеснаести тип је умерено продуктиван: *Др Веселина Крајачића, Др Војислава Вучковића, Др Драгише Мишовића* и сл. (Трајковић 2021: 94). Седамнаести (*Ђурила и Методија*), осамнаести (*Змаја од Ноћаја*) и деветнаести (*Леонарда да Винчија*) тип су нископродуктивни (Трајковић 2021: 95).

Трајковић закључује да је најпродуктивнији модел *именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине* (47,62%). Остали модели су скоро непродуктивни. Анализа је показала да је генитивно исказивање посесивности најзаступљенији облик ходонима (95,24% грађе) (Трајковић 2021: 96).

Четворочлани ходоними су ретки. Класификовани су у три типа: 1) *скраћеница + скраћеница + именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине*; 2) *именица у номинативу једнине + скраћеница + именица у генитиву једнине + именица у генитиву једнине* и 3) *именица у номинативу једнине + везник + именица у генитиву једнине + именица у номинативу једнине* (Трајковић 2021: 96).

Сви типови су нископродуктивни. У оквиру првог типа издвајају се примери: *Проф. др Бранимира Јанковића, Проф. др Веселина Илића, Проф. др Миладина Илића* (Трајковић 2021: 96). Са друге стране, у оквиру другог типа издваја се пример: *Булевар др Зорана Ђинђића*, а у оквиру трећег: *Жарка и Јелене Јоковић* (Трајковић 2021: 96).

Занимљиво је погледати и рад **Т. Трајковић** *Ходоними Ниша топонимске мотивације* (Трајковић 2020). Иако се овај рад не бави директно творбом речи, занимљиви су закључци до којих долази Т. Трајковић спроводећи анализу: 1) од 1.463 нишке улице, 25,97% је именовано неким топонимом; 2) највећи број ходонима мотивисан је ојконимом (49,21%), а најмањи именом острва (1,05%); 3) највише ходонима мотивисано је топонимом са подручја Србије (72,63%); 4) топоними са подручја бивше Југославије нашли су се у 21,05% анализираних нишких ходонима, а најпродуктивнији су они из Босне и Херцеговине (33,78% свих ходонима са топонимом из бивше Југославије) и 5) топоними са подручја бивше Југославије нашли су се у 21,05% анализираних нишких ходонима, а најпродуктивнији су они из Босне и Херцеговине (33,78% свих ходонима са топонимом из бивше Југославије) (Трајковић 2020: 643–644).

З. Павловић је једно поглавље у монографији *Хидронимски систем слива Јужне Мораве* посветила творби хидронима. Павловић у поменутој монографији дели хидрониме на: 1) *хидрониме који су изведени именичким суфиксима* и 2) *хидрониме који су изведени придевским суфиксима*. Хидроними су изведени следећим именичким суфиксима: *-ица* (Бањица, Биволица, Водица, Јабланица, Калуђерица, Соколица, Стрелица и др.); *-ац* (Долац, Крупац, Малац, Топлац, Штулац, Старац); *-ци/-це* (Бучинци/Бучинце, Гагинци/Гагинце, Кординци/Кординце, Мијовци/Мијовце); *-итица/иница* (Баванитица, Бањитица, Кушитица, Пешитица, Бабушница, Градашница, Јелашница, Копашница); *-иште* (Видниште, Градиште, Гувниште, Језериште, Малошиште, Пландиште, Сланиште, Топлиште); *-ава* (Дикава, Језава, Морава, Нишава); *-ог* (брлог, острог); *-ај* (Криваја, Лепанаја, Липаја, Мезграја, Мездаја); *-ија* (Бежанија, Блендија, Турија); *-је* (Заивје, Ливађе, Липје, Острошје, Падиње, Церје); *-ак* (Осредак); *-ик* (Јабуковик, Лесковик, Тисовик, Плочник, Ресник); *-ло/-ило* (Бучало, Кашкало, Почивало, Мртвило); *-ељ* (Грбељ, Стрижељ); *-уља* (Росуља); *-ина* (Долина, Јазбина, Падина, Селина, Слатина, Туштина); *-ић* (Станчић, Танкосић) (Павловић 1994: 158–164). Следећи хидроними су изведени придевским суфиксима: *-ск* (Белољинска, Бованска, Врбанска, Габерска, Гајтанска, Калска, Катунска, Комренска, Лебедска, Мусуљска); *-ч* и *-и* + *-ски/-ска* (Биначка, Биничка, Копиљачка, Пасјачка, Грејачки, Ковиљачки); *-оч* + *-ски/-ска* (Ливочка, Љивочка, Мирочки); *-аш* + *-ски/-ска* (Арбанашка, Злашка, Магашка, Каракашки); *-еш*, *-еж* + *-ски/-ска* (Барбешка, Губешки, Љутешки, Маркешки); *-иш* + *-ски/-ска* (Валнишка, Игришка, Пестишка, Шевишки); *-ош* + *-ски/-ска* (Мрвошка, Сенокошка); *-уша* + *-ски/-ска* (Гостушка, Драгушка, Ђинђушка); *-евачка/ -евачки* (Бољевачка, Дабишевачка, Ђорђеовачка, Змијевачка,

Радевачки, Трубаревачки); -овачка/-овачки (Адровачка, Жегровачка, Жишковачка, Торавачки); -иначка/-иначки (Бориначка, Дединачка, Лалиначка, Лалиначки, Савиначки) (Павловић 1994: 164–171).

Ми смо се бавили именицама типа *nomina attributiva* у речничкој збирци *Лексика народне медицине у тимочко-лужничким говорима* Јелене Глишић (Стевановић 2023г). Анализирани корпус бележи укупно 63 примера. Продуктивни суфикси су: -ља (мижља (: мижав, жмиркав, кратковид); нижља (: нижав, ситан, закржљао); нузља (: нузав, кратковид); штрбља (: штрб) итд.); -на (вшина (: вшља); глүвна (: глүвча, глүвша); љигна (: љигша); мјжна (: мјжља); штрбна (: штрбља) итд.); -штина (кљакавштина (: кљакав), пјтраввштина (: пјтрав), улөгаввштина (: улөгав) итд.) (Стевановић 2023г: 432–441). Суфикс -ица је умерено продуктиван (чуљавица (: чуљав), њћавица (: њћав), јевтичавица (: јевтичав) итд.) (Стевановић 2023г: 441). Остали суфикси су нископродуктивни: -а, -ан, -ко, -оња, -уља, -ча, -ша (Стевановић 2023г: 441).

У тимочко-лужничким говорима постоји суфикс који је непознат стандардном српском језику. Реч је о суфиксу -на. У питању је моционски суфикс, чији се корелативни мушки парњаци завршавају суфиксима: -ља, -ча, -ша, -ак (Стевановић 2023г: 441).

Суфикс -ица нема моционску функцију у говорима тимочко-лужничког дијалекта (Стевановић 2023г: 441). Није забележен ниједан пример са суфиксом -ка (Стевановић 2023г: 441). У говорима тимочко-лужничког дијалекта постоје и творбени модели који се разликују од творбених модела стандардног српског језика. Реч је о именицама *nomina attributiva* које се граде помоћу суфикса: -ља, -ча, -ша, -штина (Стевановић 2023г: 441).

У раду *Nomina attributiva у говору Лужнице* настојали смо да на основу *Речника говора Лужнице* Љубисава Ћирића сагледамо именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina attributiva*, да утврдимо фреквентност суфиксалних морфема и да покажемо разлике између творбе речи у дијалекатском идиому и творбе речи у стандарднојезичком идиому (Стевановић 2023д: 184). По фреквентности се издвајају суфикси -ља, -на и -штина (Стевановић 2023д: 183).

Сви примери су сврстани у четири лексичко-семантичке подгрупе. Највише је примера који именују носиоца карактерне особине. Забележен је и велики број примера који именују човека према физичком изгледу (Стевановић 2023д: 194).

Дијалекатски и стандарднојезички идиом се у погледу творбе речи разликују у следећем: 1) забележен је суфикс који је непознат стандардној варијанти српског језика (-на), 2) забележени су творбени модели који су непознати стандардној варијанти српског

језика (суфикси *-ља, -штина, -ча, -ша* у говору Лужнице граде именице типа *nomina attributiva* мушког рода, а у стандардној варијанти српског језика граде друге категорије именица), 3) фреквентност одређеног суфикса у једном идиому у односу на други није једнака (суфикси *-ица* и *-ка* су најпродуктивнији суфикси у стандардном српском језику, док су у говору Лужнице ниске продуктивности; суфикс *-оња* је ниске продуктивности у говору Лужнице, док је у стандардној варијанти српског језика високе продуктивности), 4) забележени су пејоративи који су несвојствени стандардној варијанти српског језика (пејоративи који се граде помоћу суфикса *-ља, -штина, -ча, -ша, -оња, -на*) и 5) уочене су опсцене речи које нису својствене стандардној варијанти српског језика (*гузџан, миломуџица, милокурка*) (Стевановић 2023д: 194).

У раду *Дијалекатска творба Богдановић* истиче да је дијалекатска творба само оно стање које је изван стандардног језика (Богдановић 2017: 32). Имајући у виду чињеницу да се за основицу стандардног српског језика узима одређени дијалекат, проф. Богдановић упозорава да стандарднојезички идиом и дијалекатски идиом имају доста заједничких елемената, али да ипак постоје неке специфичности које се тичу једног или другог идиома (Богдановић 2017: 32–33).⁴¹

2.3.3. Лингвистичка истраживања о творби речи на материјалу осталих дијалеката

Ж. Бошњаковић писао је о ратарској терминологији Срема (*nomina instrumenti*) (Бошњаковић 1991). У закључним разматрањима Бошњаковић истиче да су у ратарској терминологији Срема забележене неке сложенице које не бележи *Речник српскохрватскога књижевног језика* (Бошњаковић 1991: 729). Реч је о следећим сложеницама: *једнополка, двополка, круњач-столица* (Бошњаковић 1991: 729).

Бошњаковић истиче да су именице типа *nomina instrumenti* женског рода изведене следећим суфиксима: *-ица, -ача, -алка, -ара* (Бошњаковић 1991: 729). Најпродуктивнији суфикс у грађењу *nomina instrumenti* женског рода је *-ица* (*ручица, ралица, лакомица, петица, вођица, рудица, орачица, сабљица, плетница, редачица, сејачица, сејалица, репарица, мотичица, копачица, грабљице, бабица, гладалица, косачица, самовезачица, косилаца, вршалица, круница, треница*) (Бошњаковић 1991: 729). Остали суфикси су мање продуктивности: *-ача* (*дрљача, ветрењача, вијача, круњача, снопаче, снопљаче*); *-алка*

⁴¹ О студији проф. Богдановића било је речи у *Уводу*. В. 1.1.

(клизаљка, редаљка, вијаљка, седаљка); -ара (житара, курузара, сечкара) (Бошњаковић 1991: 729).

У грађењу именица типа *nomina instrumenti* мушког рода учествују следећи суфикси: -(а)ц (дрвенац, кованац, гвозденац, једнообраздац, двобраздац, тробобраздац, козлац, чаканац); -ач (орач, шпартач, загртач, превртач, стругач, снопач, круњач); -ак/-њак (цртак, бражњак, двображњак, човечњак, челевњак); -(а)к (оритак, заглавак, прљак, рашак) (Бошњаковић 1991: 729).

На самом крају рада Бошњаковић закључује да постоје разлике између говора Срба и Хрвата у области ратарске терминологије Срема у творби: *петица*: *пета* (део косе ближи косишту); *ручица*, *руцел*: *руцањ* (део косишта који се држи у руци) (Бошњаковић 1991: 730).

Г. Драгин једно поглавље посвећује творби речи у раду *Ратарска и повртарска терминологија Шајкашке* (Драгин 1991). У оквиру дела *Творбена анализа* Драгин истиче да се целокупна лексика може подвести под два основна творбена типа: 1) деривацију и 2) слагање (Драгин 1991: 659). Под деривацијом Драгин подразумева следеће подтипове: 1) *суфиксална творба*; 2) *префиксална творба* и 3) *префиксално-суфиксална творба* (Драгин 1991: 659). Са друге стране, лексеме настале слагањем реализују се као: 1) *полусложенице*; 2) *сложенице* и 3) *сложене лексеме* (Драгин 1991: 659).

Именички суфикси подељени су у три групе: 1) *суфикси за означавање именица женског рода*; 2) *суфикси за означавање именица мушког рода* и 3) *суфикси за означавање именица средњег рода* (Драгин 1991: 659).

За означавање именица женског рода Драгин наводи следеће суфиксе: -а (*клипа*, *млина*); -ава (*мељава*); -јара (*кудељара*, *плевара*, *шипкара*); -јача (*семењача*, *смоњача*, *слепача*, *сувача*); -ба (*берба*, *возидба*, *вршидба*, *косидба*); -ва (*сетва*); -енда (*паоренда*); -ија (*боранија*, *коменција*, *мирођија*, *шумадија*); -ика (*стрњика*); -ина (*полутина*, *подина*, *крстина*, *летина*); -ица (*здравица*, *слепица*); -киња (*бирошкиња*, *плеваркиња*); -ли(ја) (*кирли*, *чардаклија*); -ље (*гробље*); -ња (*кошња*, *копња*); -уга (*влачуга*); -уља (*рогуља*, *шишуља*); -уша (*пескуша*, *плавуша*) (Драгин 1991: 659–660).

Следећи суфикси служе за означавање именица мушког рода: -ај (*вршај*, *коперај*); -ак (*пабирак*, *равњак*, *сељак*); -ан (*зубан*, *клипан*); -анца (*клипанца*); -ањ (*плешањ*); -аљ (*рогаљ*, *чешаљ*, *вршаљ*, *паспаљ*); -ар (*ветрењар*, *јабучар*, *кошар*, *ратар*); -арош (*камарош*, *сламарош*, *џакарош*); -атор (*арендатор*); -аћ (*клипаћ*); -ац (*крставац*, *тројац*, *чуचाвац*, *шећерац*); -ач (*везач*, *рогач*, *сејач*, *рањач*); -аш (*вагаш*, *међаш*, *мргињаш*, *чапаш*);

-елъ (*гределъ, курделъ, крателъ*); -ер (*двогер, мишлингер, целер, цвајер*); -ир (*водир, косир*); -ко (*зеленко*); -ник (*мељарник, спрежник, раоник*); -ов (*вагов, шалов*); -он (*келедон, карнишон*); -от (*чокот*); -уг (*беочуг*); -џија (*бостанџија*); -џик (*арпаџик*) (Драгин 1991: 660).

За означавање именица средњег рода служе следећи суфикси: -ало (*грнало, жрнало, цртало*); -ило (*гладило, радило, чистило*); -иште (*јечмиште, кромириште, репиште, стрњиште*); -је (*влаће, коље*); -ље (*узглавље*) (Драгин 1991: 660–661).

Префиксалну творбу Драгин дели у две групе: 1) *префикси код именица* и 2) *префикси код глагола* (Драгин 1991: 661). Префикси код именица су следећи: *за-* (*заври, заклоп, замет*); *на-* (*навиљак*); *о-* (*оплез*) (Драгин 1991: 661). Глаголски префикси су следећи: *за-* (*забелити, забраздити, заливадити*); *из-* (*изантати, изметути се, исфелити се*); *на-* (*навиљчитити, налагати, наливати*); *о-* (*образдити, окопавати*); *од-* (*одорати, одабирати, одметнути се*); *по-* (*повезати, површити*); *под-* (*подглавити, подгорети, подгрнути*); *пре-* (*пресадити, пресевати*); *при-* (*прикопавати, присевати, присејати*); *про-* (*прогрушати се, проклијати*); *раз-* (*развршити, разорити*); *с-* (*склопити, скорети се*); *са-* (*саставити се*); *у-* (*уврстати се, узрети, уклицати се*); *за-* (*завршен (кукуруз), закоровљен*); *о-* (*озими (јечам), оцедита (земља)*); *у-* (*укашиен (пут), укоровљена (њива)*) (Драгин 1991: 661). Драгин издваја и неке случајеве двоструке префиксације: *изоплазити, испрепуцати, недостиж, поскурушити* (Драгин 1991: 661).

Префиксално-суфиксалном творбом добијене су следеће именице: *завршај, заглавак, загртач, загртачица, заперак, засеница, навиљак, наполица, наполичар, натрећичар, огрезина, окапина, оплезина, уродица, узглавник, узглавница, увратине* (Драгин 1991: 661–662).

У анализираном корпусу уочена је једна полусложеница: *путер-салата* (Драгин 1991: 662). Све сложенице из анализираног корпуса имају спојни вокал. Најчешће је то *-о-*, а ређе *-е-* (Драгин 1991: 662). Забележен је један пример са спојним вокалом *-и-* (*бандигазда*) и један пример са спојним вокалом *-у-* (*џуџукрет*) (Драгин 1991: 662).

Остале сложенице Драгин дели у две групе: 1) сложенице без суфикса и 2) сложенице са суфиксом (Драгин 1991: 662). У оквиру прве групе наводи примере: *руковет, летораст, самораст, тропола* (Драгин 1991: 662). Са друге стране, у оквиру друге групе наводи примере: *двораоник, трораоник, двопарошке, стоданац, самовезач* (Драгин 1991: 662).

У оквиру сложених лексема издвајају се следећи следећи творбени типови: 1) *придев + именица*: *репарске виле, слатки лукац, лоша година, црни влат, бела ротква*; 2)

именица + придев: *трска слатка*; 3) именица + именица: *чудо Америке*; 4) глагол + именица: *пуштати свилу, пунити сноп, пружати ужа, преврнути угар, правити кућице*; 5) број + именица: *једне виле*; 6) придев + придев + именица: *ситни рани парадајс*; 7) глагол + прилог: *дати ђутуре*; 8) глагол + предлог (глагол + предлог + именица: *терати у бикове, ставити у растило, дати у аренду, ићи у забразд, радити за рис*; глагол + предлог + број: *радити на треће, дати на поле, дати на шесто, радити на десето*; глагол + предлог + прилог: *орати за готово*); 9) именица + предлог + именица: *виле за репу, брашно за лебац, лоза од грашка, машина за жито, краставац за семе* (Драгин 1991: 662–663).

Драгин истиче да је основно значење суфикса углавном исто као и у стандардном српском језику. Уочена је полисемичност суфикса: *-ара, -ина, -ија, -ика, -ица* за означавање именица женског рода, *-аг, -ај, -ак, -ан, -аљ, -ац, -ач, -аш, -ер, -ов* за означавање именица мушког рода и *-је* и *-ље* за означавање именица средњег рода (Драгин 1991: 662). Поједини суфикси имају деминутивно (*-ица, -аћ, -ић*), а поједини пејоративно значење (*-енда, -а, -ан, -анца*) (Драгин 1991: 662).

У појединим случајевима се иста семема означава лексемама које се разликују само одсуством/присуством суфикса: *заврш: завршај; оплаз: оплазина; лук: лукац* (Драгин 1991: 662).

Највећи број суфикса учествује у творби именица мушког, а најмањи број суфикса учествује у творби именица средњег рода (Драгин 1991: 662).

Забележени суфикси су углавном словенског порекла. Мали број суфикса је страног порекла (Драгин 1991: 662). Од страних суфикса издвајају се: *-ли, -лија, -лук, -иција, -цик* (из турског језика); *-ов* (из мађарског језика) и *-ер* (из немачког језика) (Драгин 1991: 662).

Најпродуктивнији суфикси у анализираном корпусу су: *-ица, -ика, -ина, -ак, -иште* (Драгин 1991: 664). Велики број лексема настао је префиксално-суфиксалном творбом: *заглавак, загртачица, окапина* и сл. (Драгин 1991: 664). Најпродуктивнији творбени типови су: *придев + именица (млади лукац); глагол + предлог + именица (ставити у растило); глагол + предлог + прилог (орати за готово)* (Драгин 1991: 664).

Г. Драгин и Р. Глишовић делимично се баве творбом речи у раду *Из коларске лексики села Ченеја*⁴² (Румунија) (Драгин–Глишовић 2020). У овом раду Драгин и Глишовић указују на неке најмаркантније детаље (Драгин–Глишовић 2020: 56). Као општи

⁴² Становници Ченеја служе се банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта (уп. Драгин–Глишовић 2020: 52).

назив се углавном јавља проста лексема (Драгин–Глишовић 2020: 56). Најпродуктивнији суфикси у анализираном корпусу јесу: *-a(e)га* (*потега, пречега*); *-ај* (*обртај*); *-ак* (*наплодак, наплотак*); *-ац* (*јармац, тулац*); *-ица/(н)ице* (*корелца, срчаница, помоћнице, тарнице*); *-лје* (*шарагле*); *-ник* (*дрпчаник, дрепчаник*) (Драгин–Глишовић 2020: 57).

Р. Стијовић писала је о деминутивним придевима с префиксом *су-* (Стијовић 2013). Поредећи стандардни српски језик и дијалекте српског језика, Стијовић долази до закључка да је префикс *су-* у стандардном српском језику непродуктиван (Стијовић 2013: 513). У херцеговачко-крајишком дијалекту префикс *су-* је знатно продуктиван, док у осталим дијалектима ретко можемо наћи лексичка образовања овог типа (Стијовић 2013: 513).

Стијовић дели грађу у следеће групе: 1) придеви који означавају неку психичку особину (*субандаст, субенаст, субленаст, сублентав, субудаласт, судрнут, сулуд, сулудан, сулудаст, сулудичав, сулуцкас, суманит, суманитаст, суманут, сумахнит*); 2) придеви који означавају боју (*субел, субео, субеласт, субелкаст, сублед, сугарав, сугараст, сумодар, сумрк, сумркаст, сулав, суцрвен, суцрњаст, суцрњест*); 3) придеви којима се исказује неко човеково стање (*суглув, сумртав, супијан, сутрусан*); 4) остали придеви (*сувлажан, сумокар, сумрсан, сустар, сустарији, сукрвав, сублизан*) (Стијовић 2013: 514–517).

***

Дијалекатска творба је недовољно истражена језичка област. У лингвистичкој литератури се скоро и не спомиње термин *дијалекатска творба*.

Делимо мишљење са Н. Богдановићем који каже да је дијалекатска творба само оно стање које је изван стандардног језика (Богдановић 2017: 32). Одликом дијалекатске творбе бисмо сматрали све оне суфиксе који су непознати стандардном српском језику: *-на* (*глувна, ћорна, штрóкна*); завршетак *-чики* (*Дуњичики, Јабучики*); *-ојла* (*обицојла, прчојла, самодојла, врцојла, потресојла/потрисојла, завидојла, усмркојла, превртојла, мршојла, шашојла, сакатојла*); *-ченце* (*амрџченце, астáлченце, главченце, дуду́ченце, дукáченце, лубѣнченце, зáлченце*). У дијалекту постоје и префикси који су непознати стандардном српском језику: *ко-*, *ка-*, *ча-*, *че-*, *чо-* и *ше-*. Ови префикси су, такође, одлика дијалекатске творбе.

Анализа релевантне литературе је показала да одређени суфикси у дијалекту граде један тип именица, а у стандардном језику други тип именица. Ове творбене моделе приказаћемо табеларно. Табеларни приказ изгледа овако:

Табела 1: Дијалекатски и стандарднојезички творбени модели

Суфикси	Дијалекатски идиом	Стандарднојезички идиом
-ла	nomina attributiva женског рода ⁴³	nomina instrumenti ⁴⁴
-ља	nomina attributiva мушког рода ⁴⁵	nomina agentis женског рода ⁴⁶
-ша	nomina attributiva мушког рода ⁴⁷	хипокористици nomina agentis мушког рода ⁴⁸
-ја	топоними фитонимског порекла ⁴⁹	хипокористици пејоративи nomina agentis мушког рода ⁵⁰
-иња	апстрактне именице ⁵¹	моциони карактер ⁵²

Дакле, и творбени модели који су непознати стандардном српском језику одлика су дијалекатске творбе.

Поједини суфикси у дијалекту имају уже или шире значење: *-ица* у призренско-тимочким говорима нема деминутивну функцију; изведенице за именовање деце и младих бића са суфиксом *-че* имају деминутивно-пејоративно значење у призренско-тимочким говорима; *-уша* у стандардном српском језику има пејоративни карактер, док у призренско-тимочким говорима има шире значење, тј. означава женску особу која се издваја по некој карактеристичној особини која је садржана у мотивној речи; *-ија* у призренско-тимочким говорима има шире значење, које се првенствено односи на именовање женских особа према физичкој или психичкој особини; *-уга* у стандардном српском језику има аугментативно значење, а у призренско-тимочким говорима има шире значење и аугментативно и моционо значење. И неки префикси у дијалекту имају шире значење: *по-* у призренско-тимочким говорима има деминутивну функцију. Уже и шире значење одређених суфикса и префикса одлика су дијалекатске творбе.

Неједнака фреквентност одређених суфикса је, такође, одлика дијалекатске творбе. Неједнаку фреквентност суфикса приказаћемо табеларно. Табеларни приказ изгледа овако:

⁴³ Уп. Илић 2012: 57.

⁴⁴ Уп. Илић 2012: 57.

⁴⁵ Уп. Марковић 2000б: 207; Савић Грујић 2017а: 187–188; Стевановић 2023г: 434–435; Стевановић 2023д: 185–186.

⁴⁶ Уп. Клајн 2003: 154; Станојчић–Поповић 2005: 139; Стевановић 1986: 494.

⁴⁷ Уп. Савић Грујић 2017а: 194–195; Стевановић 2023г: 436–437; Стевановић 2023д: 189–190.

⁴⁸ Уп. Клајн 2003: 209.

⁴⁹ Уп. Ћирић 2006б: 146.

⁵⁰ Уп. Клајн 2003: 19–20.

⁵¹ Уп. Белић 1999: 266–270.

⁵² Уп. Клајн 2003: 105.

Табела 2: Неједнака фреквентност суфиксалних морфема

Суфикс	Дијалекатски идиом	Стандарднојезички идиом
-ка	пејоративи: висока фреквентност ⁵³ моција: изостаје ⁵⁴	пејоративи: ниска фреквентност ⁵⁵ моција: не изостаје ⁵⁶
-це, -е, -ле	деминутиви: висока фреквентност ⁵⁷	деминутиви: ниска фреквентност ⁵⁸
-ад	ниска фреквентност ⁵⁹	висока фреквентност ⁶⁰

Различите творбене основе одлика су дијалекатске творбе. Даћемо табеларни приказ и различитих творбених основа. Табеларни приказ изгледа овако:

Табела 3: Различите творбене основе

Суфикс	Дијалекатски идиом	Стандарднојезички идиом
-ша	придевска творбена основа ⁶¹	именичка творбена основа ⁶²

Семантика појединих дијалекатских деривата може се разликовати од семантике стандарднојезичких деривата. Наше истраживање спроведено у Доњем Штипљу за потребе писања овог рада показује да се дијалекатски дериват *дињар* односи на земљиште на коме се гаје или су се гајиле диње (Стевановић 2021: 241), а дијалекатски дериват *смрекар* на смреков гај, смреков шумарак (Стевановић 2021: 243). Међутим, релевантни речници српског језика дају следећа објашењења стандарднојезичких деривата: одгајивач и продавац диња (РСЈ 2011: 268),⁶³ односно птица дрозд која се храни смрекињама (РМС 1973: 894).⁶⁴ Различита значења деривата одлика су дијалекатске творбе.

Поједини радови бележе неке деривате који нису регистровани у речницима српског језика: *јагодарник*, *вишњиште*, *дињарник*, *луковиште* и сл.⁶⁵ Нерегистровани деривати су, такође, одлика дијалекатске творбе.

⁵³ Уп. Жугић 2009: 83–84.

⁵⁴ Уп. Стевановић 2023г: 441.

⁵⁵ Уп. Жугић 2009: 83–84.

⁵⁶ Уп. Ајџановић 2008: 92–93; Клајн 2003: 131–133; Стевановић 1986: 479; Ђорић 1982: 87.

⁵⁷ Уп. Жугић 2012а: 193–202.

⁵⁸ Уп. Жугић 2012а: 193–202.

⁵⁹ Уп. Марковић 2000б: 200.

⁶⁰ Уп. Марковић 2000б: 200.

⁶¹ Уп. Стевановић 2023г: 436.

⁶² Уп. Клајн 2003: 209.

⁶³ Уп. Стевановић 2021: 241.

⁶⁴ Уп. Стевановић 2021: 243.

⁶⁵ Реч је о радовима који су настали у процесу израде овог рада: Стевановић 2021; Стевановић 2022а; Стевановић 2022б; Стевановић 2023а; Стевановић 2023б; Стевановић 2024а. Овом списку бисмо додали и истраживање спроведено у Игошцу: Стевановић 2024а. О овоме ће бити више речи у поглављу *Анализа корпуса*.

Што се акцента тиче, свака лексема призренско-тимочких говора се може одредити као дијалекатска, јер има експираторни акценат који не разликује опозиције по квантитету и квалитету, често се задржава старо место акцента, акценат се може наћи на ултими и пенултими (Илић 2013: 234). Лексеме косовско-ресавског дијалекта које имају силазне акценте ван првог слога могу се одредити као дијалекатске (Стевановић 2022а: 137–140).

Има и фонетски модификованих примера. Поједини примери чувају стари облик неког суфикса (-њк: *брáтък*, *вѝричък*; -њц: *братъц*, *жутанъц*) или стару сугласничку групу (*Сливáк*). Има и случајева где је извршена гласовна промена (метатеза -зj- > -jз-: *Лојзиња*; испадање једног од двају сличних или једнаких сугласника: *Компирѝје* и сл.). Фонетски модификовани примери нису одлика дијалекатске творбе, већ одлика творбе речи у дијалекту.

На основу свега реченог можемо закључити да се под дијалекатском творбом подразумева само оно стање које је изван стандардног српског језика. Ту спадају: суфикси и префикси непознати стандардном језику, творбени модели непознати стандардном језику, уже или шире значење појединих суфикса, неједнака фреквентност појединих суфикса, деривати који се семантички разликују од стандарднојезичких деривата, деривати којих нема у стандарднојезичком идиому, акценатска неподударења, различите творбене основе. Овоме бисмо додали и пејоративе, хипокористике и опсцене речи несвојствене стандардном српском језику.

Фонетски модификовани примери нису одлика дијалекатске творбе, већ одлика творбе речи у дијалекту.

За основицу стандарднојезичког идиома узима се један дијалекат (према Стевановић 2024а: 181). Имајући то у виду, стандардни српски језик и дијалекти који нису узети за његову основицу имају и заједничке елементе: суфикс *-шите* гради *nomina loci* у оба идиома; суфикс *-арник*, такође; суфикс *-арник* се спаја са именичком творбеном основом у оба идиома и сл.⁶⁶

Свесни смо чињенице да је *дијалекатска творба* недовољно истражена језичка област и да јој треба посветити огромну пажњу, али се надамо да смо бар делимично разјаснили овај термин.

⁶⁶ Уп. Стевановић 2024а: 181.

3. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

3.1. Истраживање

Овај рад заснива се на записима са терена. Одлучили смо се за теренско истраживање из два разлога: 1) зато што са подручја косовско-ресавског дијалекта постоје само два речника: *Речник косовско-метохиског дијалекта* Г. Елезовића и *Речник говора северне Метохије* М. Букумирића и 2) зато што делимо мишљење са Н. Јовић која истиче да је за стицање потпуне слике о некој терминологији потребно боравити на терену са израђеним упитником (према Стевановић 2023в: 73).

Теренско истраживање спроведено је у периоду од септембра 2020. до децембра 2023. године. На терен смо одлазили више пута са унапред израђеним упитницима. У појединим пунктовима смо боравили 2–3 дана. Испитивањем различитих информатора прикупили смо 627 примера (укључујући и микротопониме). Треба истаћи да су неки микротопоними забележени у спонтаном разговору са информаторима.

Грађа је прикупљена различитим методама које су карактеристичне за овакву врсту истраживања: слушањем, бележењем.

3.2. Предмет рада

Као што је већ истакнуто, предмет рада јесу именице типа *nomina loci*. Имајући у виду чињеницу да је суфиксација основно средство грађења именица типа *nomina loci*, ове именице су и у овом раду анализирани управо у оквиру суфикса који учествују у њиховом грађењу.⁶⁷

Именице су систематизоване у две основне групе: 1) са значењем отвореног простора и 2) са значењем затвореног простора. У оквиру ових група класификоване су према суфиксима који учествују у њиховом грађењу. Затим су у оквиру суфикса подељене по творбеним основама.⁶⁸

У раду су вршене две анализе: 1) творбена и 2) семантичка. У оквиру творбене анализе именице су подељене на творбене основе и суфиксе. Са друге стране, у раду смо

⁶⁷ Уп. Стевановић 2019: 218; Стевановић 2020а: 17; Стевановић 2021: 238; Стевановић 2022а: 134; Стевановић 2022б: 30; Стевановић 2023а: 24; Стевановић 2024а: 174.

⁶⁸ Уп. Стевановић 2024а: 174.

указали на конкурентност суфиксалних морфема.⁶⁹ Конкурентност суфиксалних морфема приказана је и графички.

Суфиксалне морфеме приказане су и лингвогеографски. Лингвогеографски су приказане и различите суфиксалне морфеме које се додају на исту творбену основу.

У оквиру семантичке анализе именице су класификоване у лексичко-семантичке подгрупе. Даље, како бисмо добили прегледнију, детаљнију и прецизнију семантичку анализу, лексичко-семантичке подгрупе смо поделили у мање целине.⁷⁰

Од велике помоћи су нам били *Ботанички речник Д. Симоновића* (Симоновић 1959) и *Речник српскохрватскога књижевног језика* (РМС 1967–1976) приликом класификовања именица са значењем отвореног простора. Има случајева где смо се ослањали на свој језички осећај.⁷¹

Семантичка класификација у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Воћњак* изгледа овако: 1) *Место где је засађено стабло дрвета*; 2) *Место где је засађено грмље или жбуње* и 3) *Место где је засађена нискорастућа биљка*.⁷²

Са друге стране, семантичка класификација у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Земљиште, њива, поље* изгледа овако: 1) *Земљиште засејано биљком из породице лепирњача*; 2) *Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем*; 3) *Њива засејана биљком из породице тикава или бундева*; 4) *Њива засађена поврћем или земљиште засејано, засађено поврћем*; 5) *Земљиште обрасло нечим* и 6) *Земљиште уопште*.⁷³

У оквиру подгрупе *Башта, врт* именице су класификоване на следећи начин: 1) *Место засађено зељастом биљком*; 2) *Место засађено биљком из породице махунарки*; 3) *Место засађено црвеним поврћем* и 4) *Врт засађен цвећем*.

Именице у оквиру подгрупе *Шума* класификоване су на следећи начин: 1) *Место где расте зимзелено дрвеће*; 2) *Место где расте листопадно, белогорично дрвеће*; 3) *Место где расте листопадно дрвеће из породице букви*; 4) *Место где расте листопадно дрвеће из породице слезова*; 5) *Место где расте листопадно дрвеће из породице маслина*; 6) *Место где расте остало листопадно дрвеће*; 7) *Место где расте листопадни грм или жбун* и 8) *Шумски простор уопште*.⁷⁴

⁶⁹ Сличан метод рада коришћен је и у чланку о месним именицама у говору Игоша. Уп. Стевановић 2024а: 174.

⁷⁰ Сличан метод рада коришћен је и у поменутом чланку. Уп. Стевановић 2024а: 174.

⁷¹ Уп. Стевановић 2024а: 174.

⁷² Уп. Стевановић 2024а: 176–177.

⁷³ Уп. Стевановић 2024а: 175, 177.

⁷⁴ Уп. Стевановић 2024а: 176

Семантичка класификација у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње* изгледа овако: 1) *Место где људи обављају неку радњу*; 2) *Место где животиње (стока) обављају (обавља) неку радњу* и 3) *Место вршења неке радње уопште*.

Са друге стране, семантичка класификација у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Место где се некад нешто налазило* изгледа овако: 1) *Место где се налазе остаци старих објеката*; 2) *Место где се налазе остаци нечега*; 3) *Место где се некад нешто радило* и 4) *Место где је некад нешто било засађено*.⁷⁵

Од велике помоћи нам је био *Речник српскохрватскога књижевног језика* (РМС 1967–1976) приликом класификовања именица са значењем затвореног простора. И овде има случајева где смо се ослањали на свој језички осећај.⁷⁶

У оквиру подгрупе *Радња, радионица, продавница* именице су класификоване на следећи начин: 1) *Занатска радња, радионица*; 2) *Продавница намирница*; 3) *Продавница разних супстанци*; 4) *Продавница разних предмета*; 5) *Продавница биљака* и 6) *Продавница пића*.

Именице типа *potina loci* у оквиру подгрупе *Фабрика* класификоване су на следећи начин: 1) *Фабрика намирница*; 2) *Фабрика за израду разних предмета*; 3) *Фабрика разних супстанци*; 4) *Фабрика пића* и 5) *Остале фабрике*.

У оквиру подгрупе *Гостионица, крчма* именице су класификоване на следећи начин: 1) *Гостионица где се служи пиће*; 2) *Гостионица где се служи храна* и 3) *Гостионица уопште*.

Именице у оквиру подгрупе *Зграда, остава, магацин* класификоване су на следећи начин: 1) *Остава за храну*; 2) *Остава за предмете*; 3) *Магацин за житарице* и 4) *Помоћна зграда где бораве људи*.

У оквиру подгрупе *Станиште за животиње* именице су класификоване на следећи начин: 1) *Место где борави животиња из породице крупних сисара*; 2) *Место где борави животиња из породице ситних сисара*; 3) *Место где борави животиња из породице припитомљених сисара*; 4) *Место где борави животиња из породице птица летачица* и 5) *Место где борави животиња из породице птица нелетачица*.

⁷⁵ Уп. Стевановић 2024а: 176.

⁷⁶ Уп. Стевановић 2024а: 174.

Именице у оквиру подгрупе *Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње* класификоване су на следећи начин: 1) *Место где животиње обављају неку радњу* и 2) *Место где људи обављају неку радњу*.

У оквиру подгрупе *Именице субјективне оцене* класификација је следећа: 1) *Именице са позитивном конотацијом* и 2) *Именице са негативном конотацијом*.

Приликом семантичког класификовања руководили смо се следећим критеријумима: 1) начин на који расте одређена биљка (стабло, жбун, грм и сл.); 2) породица биљака; 3) зимзелено и листопадно дрвеће; 4) породица листопадног дрвета; 5) вршилац радње (људи или животиње); 6) предмет продаје (намирница, пиће и сл.); 7) фабрички производ (пиће, намирница, супстанца); 8) послужење у гостионици; 9) шта се чува у остави или магацину; 10) породица животиња и сл. Поједине именице је било тешко класификовати. Оне су сврстане у целине типа *Шумски простор уопште, Земљиште уопште, Остале фабрике* и сл.

Директан предмет нашег истраживања биле су суфиксирани именице. Наравно, било је дискусије и о именицама које су добијене сложено-суфиксалном и префиксално-суфиксалном творбом.

Између месних именица и микропонима постоје сличности. Из тог разлога у овом раду смо анализирали и микропониме. Због боље прегледности, микропонимима смо посветили посебно поглавље. Микропониме смо анализирали на сличан начин као и месне именице. У раду смо указали на једночлане и двочлане микропониме. Добијене резултате смо упоредили са резултатима које је презентовала Ј. Радић у својим радовима (Радић 1986; Радић 2003а).

Од велике помоћи нам је била монографија Р. Жугић (Жугић 2014) приликом класификовања микропонима у лексичко-семантичке подгрупе.

Са друге стране, приликом семантичког класификовања микропонима ослањали смо се углавном на свој језички осећај. Треба истаћи да смо се у појединим случајевима ослањали на монографију Р. Жугић (Жугић 2014).

У оквиру подгрупе *Називи мотивисани фитонимима* микропоними су класификовани на следећи начин: 1) *Воће*; 2) *Поврће*; 3) *Житарница или индустријско биље*; 4) *Зимзелено дрво*; 5) *Листопадно дрво*; 6) *Листопадни грм или жбун*; 7) *Цвеће*; 8) *Део биљке*; 9) *Остале биљке*.

Микротопоними из подгрупе *Називи мотивисани остацима* класификовани су на следећи начин: 1) *Остаци старих објеката*; 2) *Остаци нечега*; 3) *Остаци засађене биљке*.

У оквиру подгрупе *Називи мотивисани радњом* класификација је следећа: 1) *Радња коју обављају животиње*; 2) *Радња уопште*; 3) *Радња коју обављају људи*.

Микротопоними из подгрупе *Називи мотивисани зоонимима* класификовани су на следећи начин: 1) *Крупни сисар*; 2) *Ситни сисар*; 3) *Птица*; 4) *Гмизавац*.

У оквиру подгрупе *Називи мотивисани хидронимима* микротопониме смо класификовали на следећи начин: 1) *Мала водена површина*; 2) *Велика водена површина*.

Микротопоними из подгрупе *Називи мотивисани површинским својствима* класификовани су на следећи начин: 1) *Димензија*; 2) *Конфигурација тла*.

У оквиру подгрупе *Деминутиви* класификација је следећа: 1) *Водена површина*; 2) *Копнена површина*.

Микротопоними из подгрупе *Називи мотивисани саставом тла* класификовани су на следећи начин: 1) *Са основом камен*, док су микротопоними из подгрупе *Називи мотивисани потребом човека за утврђивањем граница имања* класификовани на следећи начин: 1) *Са основом међа (граница)*.

Пошто акцентологија није у домену нашег истраживања, примери нису акцентовани. Наглашени вокали су болдирани.

У раду су комбинована два приступа: формално-творбени и творбено-семантички. Помоћу формално-творбеног приступа смо прецизно утврдили најпродуктивније моделе, али и оне мање продуктивне моделе, као и творбене форманте који учествују у грађењу *potina loci* и њихову продуктивност. Како се анализа не би сводила искључиво на опис творбене структуре одговарајуће лексеме, укључен је и творбено-семантички приступ.

Према речима Г. Штасни, када се реч семантички описује полази се од творбене анализе, јер је она незаобилазна у представљању семантичког нијансирања или семантичког потенцијала деривата, степена адаптираности лексема страног порекла, могућности семантичке диференцијације лексема, у опису парадигматског односа међу лексемама, статусу простих речи и деривата (према Стевановић 2019: 218). По Р. Драгићевић, у српском језику је више деривата него простих речи. Лексички фонд се убедљиво највише богати дериватима. Семантика деривата се знатно разликује од семантике простих речи и она захтева озбиљно проучавање (према Стевановић 2019: 218). Имајући у виду владајуће ставове у литератури, мишљења смо да треба комбиновати поменуте приступе.

3.3. Циљеви рада

Узимајући у обзир предмет истраживања, можемо дефинисати и истакнути следеће циљеве⁷⁷:

Циљ 1: Сагледати именице које припадају творбено-семантичкој категорији *nomina loci* у говорима јагодинског краја.

Циљ 2: Описати ове именице у говорима јагодинског краја.

Циљ 3: Регистровати суфиксалне морфеме које учествују у грађењу именица из творбено-семантичке категорије *nomina loci* у говорима јагодинског краја.

Циљ 4: Утврдити који су суфикси фреквентни у њиховом грађењу.

Циљ 5: Упоредити добијене резултате са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика.

Циљ 6: Указати на разлике између косовско-ресавског дијалекта (чији су представници говори јагодинског краја) и стандарднојезичког идиома.

Циљ 7: Показати конкурентност суфиксалних морфема.

3.4. Хипотезе

Хипотеза 1: Претпостављамо да је велики број именица добијен процесом суфиксације.

Хипотеза 2: Претпостављамо да је суфикс *-иште* најфреквентнији у грађењу именица са значењем отвореног простора.

Хипотеза 3: Претпостављамо да је суфикс *-ара* најфреквентнији у грађењу именица са значењем затвореног простора.

Хипотеза 4: Претпостављамо да ћемо пронаћи деривате којих нема у стандарднојезичком идиому.

Хипотеза 5: Претпостављамо да се семантика појединих дијалекатских деривата разликује од семантике појединих стандарднојезичких деривата.

Хипотеза 6: Претпостављамо да ћемо пронаћи фонетски модификоване творбене моделе.

Хипотеза 7: Претпостављамо да ћемо пронаћи суфиксе које не познаје стандарднојезички идиом.

---

⁷⁷ Циљеви рада су истакнути и у претходним радовима који су настали у процесу израде овог рада. Уп. Стевановић 2021: 238; Стевановић 2022а: 134; Стевановић 2022б: 30; Стевановић 2023а: 24; Стевановић 2024а: 174.

3.5. Информатори

Информатори су и мушког и женског пола, старосне границе 65–95 година. Одабрани су аутентични представници говора одређеног пункта. Сви информатори су рођени у одређеном пункту и нису мењали место боравка. Српске су националности и православне вероисповести. По занимању су пољопривредници и сточари. Већина је завршила само основну школу, док поједини нису похађали школу.⁷⁸

У истраживању су учествовала 53 информатора: 31 мушкарац и 22 жене. Одговори информатора су нам много помогли у сагледавању *nomina loci* у говорима јагодинског краја (у косовско-ресавском дијалекту).⁷⁹ Њихови одговори упоређени су са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика. Треба напоменути да на поједина питања нисмо добили одговоре.

Сви информатори су били веома заинтересовани за сарадњу. Били су гостољубиви, на чему смо им бескрајно захвални.

Подаци у вези са информаторима налазе се у *Прилогу број 2* овог рада.

3.6. Корпус

Као корпус послужио је попуњени *Упитник за прикупљање nomina loci*.⁸⁰ *Упитник* смо више пута мењали и допуњавали.⁸¹ Приликом израде *Упитника* помагали су нам људи запослени у Институту за српски језик САНУ који се баве израдом *Српског дијалектолошког атласа*, на чему смо им бескрајно захвални.⁸²

Коначна верзија *Упитника* састоји се од 213 питања. Чине га два дела: *Отворен простор* и *Затворен простор*.

„Први део Отворен простор обухвата шест целина: 1) Воћњак; 2) Земљиште, њива, поље; 3) Башта, врт; 4) Шума; 5) Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње; 6) Место где се некад нешто налазило” (Стевановић 2023б: 62).

Даље, „други део Затворен простор обухвата седам целина: 1) Радња, радионица, продавница; 2) Фабрика; 3) Гостионица, крчма; 4) Зграда, остава, магацин; 5) Станиште

⁷⁸ Уп. Стевановић 2023б: 62–63; Стевановић 2024б: 28.

⁷⁹ Уп. Стевановић 2021: 239; Стевановић 2022б: 31; Стевановић 2023б: 63; Стевановић 2024б: 28.

⁸⁰ Уп. Стевановић 2021: 239; Стевановић 2022а: 134; Стевановић 2022б: 30; Стевановић 2023а: 25; Стевановић 2023б: 62; Стевановић 2024а: 175; Стевановић 2024б: 28.

⁸¹ Уп. Стевановић 2023б: 62; Стевановић 2024а: 175; Стевановић 2024б: 28.

⁸² Велику захвалност дугујемо др Ани Савић Грујић, вишем научном сараднику Института за српски језик САНУ, проф. др Мирјани Илић, ментору овог рада и проф. др Татјани Трајковић на несебичној помоћи и корисним саветима.

за животиње; 6) Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње; 7) Именице субјективне оцене” (Стевановић 2023б: 62).

Трудили смо се да обухватимо воће и поврће које гаје информатори, дрвеће које расте на одређеном сеоском подручју, индустријско биље и житарице које узгајају, радионице и фабрике које су им познате и сл.⁸³

Приликом састављања *Упитника* ослањали смо се на дефиниције које дају речници српског језика (Стевановић 2022а: 134). Поједине дефиниције смо наводили и самостално.⁸⁴

Упитник садржи и основне податке о информаторима, пунктовима, датуму бележења података, испитивачу.⁸⁵ Овај део *Упитника* урађен је по моделу *Упитника за прикупљање сточарске лексике југоисточне Србије* проф. Н. Богдановића.

Основни подаци односе се на: 1) место у којем су забележени подаци; 2) општину; 3) удаљеност; 4) националну структуру становништва; 5) информаторе (име и презиме); 6) датум рођења; 7) занимање; 8) националност и вероисповест; 9) школску спрему; 10) датум бележења података и 11) испитивача (име и презиме).

У *Прилогу број 1* овог рада дат је коришћени *Упитник*.

Присуство/одсуство стандарднојезичких деривата и њихова значења утврђена су коришћењем релевантних речника српског језика: *Речник српскохрватскога књижевног језика* (РМС 1967–1976), *Речник српскога језика* (РСЈ 2011) и *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (РСАНУ 1959–).⁸⁶

3.7. Пунктови

Истраживање је спроведено на терену који обухвата 23 пункта. Приликом одабира пунктова руководили смо се следећим критеријумима: 1) сви пунктови налазе се у околини Јагодине; 2) говор свих пунктова припада косовско-ресавском дијалекту; 3) говор одабраних пунктова није проучаван у досадашњим истраживањима.⁸⁷

Пунктови су следећи: 1) Драгоцвет; 2) Шуљковац; 3) Бунар; 4) Ковачевац; 5) Врба; 6) Белица; 7) Винорача; 8) Деоница; 9) Сиоковац; 10) Јошанички Прњавор; 11) Каленовац; 12) Лозовик; 13) Доње Штипље; 14) Горње Штипље; 15) Горњи Рачник; 16)

⁸³ Уп. Стевановић 2021: 239; Стевановић 2022б: 31; Стевановић 2023б: 62.

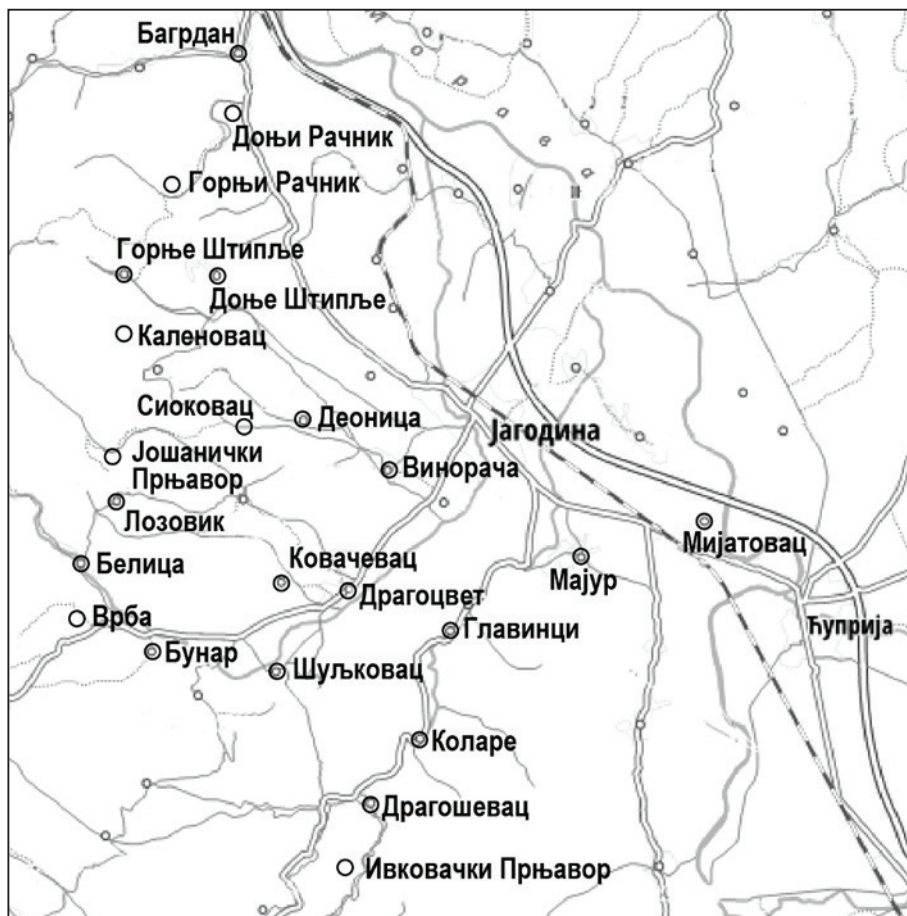
⁸⁴ Уп. Стевановић 2022а: 134; Стевановић 2023б: 62.

⁸⁵ Уп. Стевановић 2023б: 62.

⁸⁶ Уп. Стевановић 2021: 239; Стевановић 2022б: 31; Стевановић 2024б: 28.

⁸⁷ Уп. Стевановић 2023а: 63; Стевановић 2024б: 28.

Доњи Рачник; 17) Багрдан; 18) Главинци; 19) Коларе; 20) Ивковачки Прњавор; 21) Драгошевац; 22) Мајур; 23) Мијатовац.⁸⁸

Слика 1⁸⁹: Називи пунктова

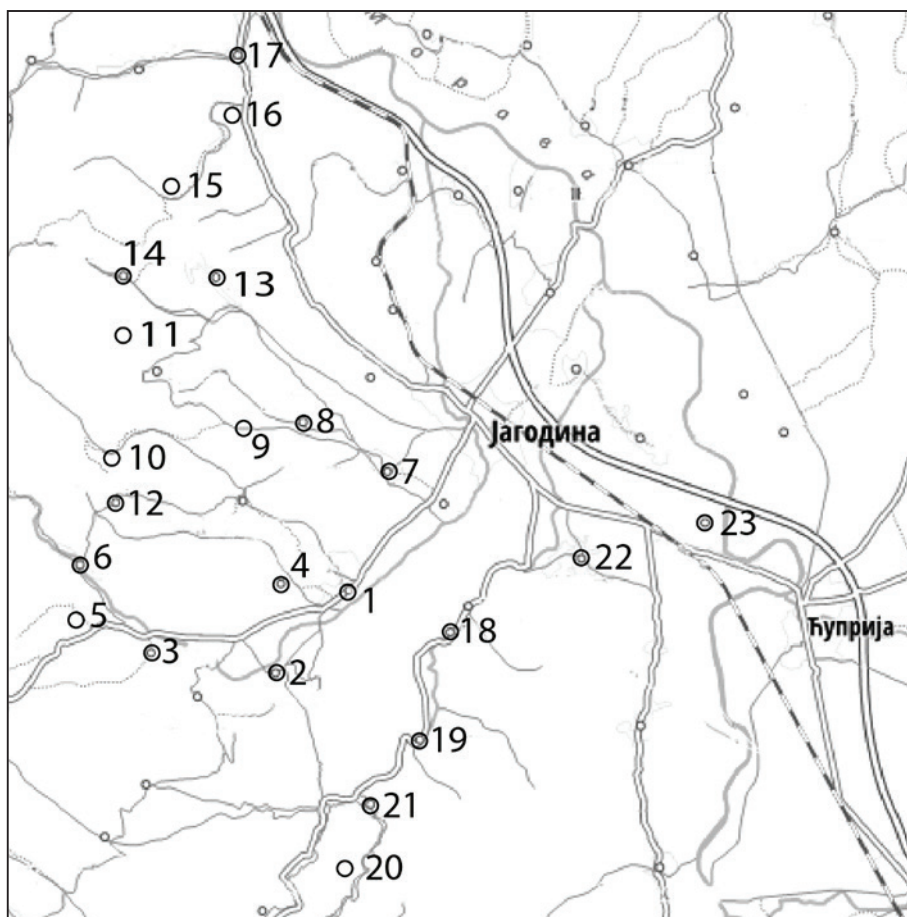
На Слици бр. 1 дати су називи пунктова који су испитивани у периоду од септембра 2020. до децембра 2023. године. Истраживање је спроведено на терену који обухвата 23 пункта.

Пунктови су у тексту представљени бројевима.⁹⁰

⁸⁸ Уп. Стевановић 2023б: 63; Стевановић 2024б: 28.

⁸⁹ Велику захвалност дугујемо колегиници Милени Момировић на техничкој помоћи око израде карата.

⁹⁰ На исти начин су представљени и пунктови у докторској дисертацији А. Савић Грујић (уп. Савић Грујић 2017а: 25).

Слика 2: Бројеви пунктова

На Слици бр. 2 представљени су бројеви пунктова. Пунктови су представљени према следећем редоследу: Драгоцвет (1), Шуљковац (2), Бунар (3), Ковачевац (4), Врба (5), Белица (6), Винорача (7), Деоница (8), Сиоковац (9), Јошанички Прњавор (10), Каленовац (11), Лозовик (12), Доње Штипље (13), Горње Штипље (14), Горњи Рачник (15), Доњи Рачник (16), Багрдан (17), Главинци (18), Коларе (19), Ивковачки Прњавор (20), Драгошевац (21), Мајур (22), Мијатовац (23).⁹¹

Као што је речено, у истраживању су учествовала 53 информатора: Драгоцвет (1); Шуљковац (1); Бунар (10); Ковачевац (1); Врба (1); Белица (2); Винорача (1); Деоница (1); Сиоковац (1); Јошанички Прњавор (1); Каленовац (1); Лозовик (1); Доње Штипље (5); Горње Штипље (1); Горњи Рачник (1); Доњи Рачник (1); Багрдан (1); Главинци (1); Коларе (1); Драгошевац (1); Ивковачки Прњавор (1); Мајур (1); Мијатовац (17).⁹²

⁹¹ Уп. Стевановић 2023б: 63; Стевановић 2024б: 28.

⁹² Уп. Стевановић 2023б: 63; Стевановић 2024б: 28.

3.8. Методе

Као што је речено, овај рад заснован је на записима са терена. Грађа је прикупљена различитим методама које су карактеристичне за овакву врсту истраживања: слушањем, бележењем. Корпус чини *Упитник за прикупљање nomina loci*, док речници српског језика представљају контролни корпус. Одабрани су информатори који су аутентични представници говора одређеног пункта.

Одлазећи на терен и разговарајући са информаторима, прикупили смо 627 примера (укључујући и микротопониме). Оваквим начином истраживања добија се целовита слика о именицама типа *nomina loci* у косовско-ресавском дијалекту.⁹³ Настојали смо да оваквим начином истраживања дамо основу за даља проучавања творбе речи на материјалу косовско-ресавског дијалекта.⁹⁴

Главни методолошки поступак је **анализа**. Аналитичком методом смо прецизно утврдили фреквентне суфиксалне морфеме и творбене моделе, мање продуктивне суфиксе и моделе; 3) *nomina loci* које нису добијене суфиксацијом, већ неким другим творбеним процесом (сложено-суфиксалном творбом, префиксално-суфиксалном творбом); 4) конкурентне суфиксе.

Поред анализе, главни методолошки поступак је и **синтеза**. На крају рада направљена је синтеза свих резултата наших истраживања. Добијени резултати приказани су и лингвогеографски.

Пошто су у раду вршена поређења са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика, укључен је још један методолошки поступак: **компаративни метод**. Овај метод нам је помогао да прецизно утврдимо сличности и разлике између стандардне варијанте српског језика и говора јагодинског краја, који припадају косовско-ресавском дијалекту.

⁹³ Уп. Стевановић 2024а: 174.

⁹⁴ Уп. Стевановић 2024а: 181.

4. АНАЛИЗА КОРПУСА

4.1. Отворен простор

Именице из анализираног корпуса граде се помоћу суфикса: 1) *-иште* (*-овиште*, *-ариште*); 2) *-ар/-јар*; 3) *-ак/-јак*; 4) *-ик*; 5) *-арник*; 6) *-ара*; 7) *-овик*; 8) *-ник*; 9) *-њак*; 10) *-овина*; 11) *-ло*; 12) *-љак*; 13) *-овац*.

4.1.1. Суфикс *-иште* (*-овиште*, *-ариште*)

Анализа релевантне лингвистичке литературе показује да је суфикс *-иште* један од најфреквентнијих суфикса који гради месне именице и да се спаја са различитим творбеним основама, најчешће именичким и глаголским.⁹⁵ Исту ситуацију налазимо и у бугарском и македонском језику (Конески 1987: 274; Спасова 2016: 81–104; Усикова 2000: 60).⁹⁶

Спроведећи истраживање на терену који обухвата 23 пункта, забележили смо 86 именица са суфиксом *-иште* и сложеним суфиксима суфикса *-иште* (*-овиште*, *-ариште*).⁹⁷

Именице настале спајањем суфикса *-иште* са именичком творбеном основом систематизоване су у следеће лексичко-семантичке подгрупе⁹⁸:

- 1) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:
  - Земљиште засејано биљком из породице лепирњача: *бобиште* (*боб-* + *-иште*) (1–23), *детелиште* (*детел-* (*детелина*) + *-иште*) (1–6, 11, 18, 20), *детелиниште* (*детелин-* + *-иште*) (13), *леђиште* (*леђ-* + *-иште*) (1–6, 10, 11–12, 18), *луџериште* (*луџер-* + *-иште*) (1, 3, 14–17).⁹⁹
  - Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем¹⁰⁰: *дуваниште* (*дуван-* + *-иште*) (1–23), *житиште* (*жит-* + *-иште*) (1–12,

⁹⁵ Уп. Стевановић 2021: 245; Стевановић 2022а: 134–135; Стевановић 2022б: 31; Стевановић 2023а: 26; Стевановић 2024а: 175.

⁹⁶ Уп. Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2023а: 29.

⁹⁷ Претходна истраживања која су повезана са овим истраживањем сведоче о високој продуктивности овог суфикса (Стевановић 2021: 245; Стевановић 2022а: 134–136; Стевановић 2022б: 31–32; Стевановић 2023а: 26; Стевановић 2024а: 175–176).

⁹⁸ О лексичко-семантичким подгрупама в. Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 31–32; Стевановић 2023а: 26; Стевановић 2024а: 175–176.

⁹⁹ О овој целини в. Стевановић 2024а: 175. Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су и у радовима: Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 31–32; Стевановић 2023а: 26.

¹⁰⁰ О овој целини в. Стевановић 2024а: 175.

20, 22), *зобиште* (*зоб-* + *-иште*) (3, 5), *јечмиште* (*јечм-* (*јечам*) + *-иште*) (1–23), *конопљиште* (*конопљ-* + *-иште*) (2–3, 14, 17), *кукурузиште* (*кукуруз-* + *-иште*) (1–23), *ланиште* (*лан-* + *-иште*) (1–23), *овсиште* (*овс-* (*овас*) + *-иште*) (1–23), *овасиште* (*овас-* + *-иште*) (13, 17, 22–23), *пиеничиште* (*пиениц-* + *-иште*) (4–11, 13–17, 22–23), *пиениште* (*пиен-* (*пиеница*) + *-иште*) (13, 17, 23), *пчениште* (*пчен-* + *-иште*) (3–4, 18–21), *ражиште* (*раж-* + *-иште*) (1–2, 6, 8, 10–11, 16, 18–19, 21), *репиште* (*реп-* + *-иште*) (1–23), *рижиште* (*риж-* + *-иште*) (18–19, 23), *хмељиште* (*хмељ-* + *-иште*) (3, 5, 22–23).¹⁰¹

- Њива засејана биљком из породице тикава или бундева¹⁰²: *бостаниште* (*бостан-* + *-иште*) (1–23), *дињиште* (*дињ-* + *-иште*) (1–23), *лубеничиште* (*лубениц-* + *-иште*) (7–12, 15, 18–21, 23), *лубеничиште* (*лубениц-* + *-иште*) (3, 5).¹⁰³
- Њива засађена поврћем или земљиште засејано, засађено поврћем¹⁰⁴: *компириште* (*компир-* + *-иште*) (2–3, 6, 12), *кромпириште* (*кромпир-* + *-иште*) (1, 3, 13–23), *кунусиште* (*кунус-* + *-иште*) (2–3, 5, 13, 16, 18, 22–23), *пасуљиште* (*пасуљ-* + *-иште*) (1–23), *ротквиште* (*роткв-* + *-иште*) (2–3, 9–10).¹⁰⁵
- Земљиште обрасло нечим: *ритиште* (*рит-* + *-иште*) (3, 8, 10, 12, 15–16, 18, 20–21), *врбиште* (*врб-* + *-иште*) (3, 5, 11), *напратиште* (*напрат-* + *-иште*) (1–23), *копривиште* (*коприв-* + *-иште*) (1–23), *рујиште* (*руј-* + *-иште*) (1–23), *навитиште* (*навит-* + *-иште*) (1–6, 14, 16–17, 21), *гљивиште* (*гљив-* + *-иште*) (3, 4, 6).¹⁰⁶
- Земљиште уопште: *буњиште* (*буњ-* + *-иште*) (3, 6), *бадељиште* (*бадељ-* + *-иште*) (1–23), *црепуљиште* (*црепуљ-* + *-иште*) (3, 5), *тресетиште* (*тресет-* + *-иште*) (5, 7–8, 11–12), *тресетиште* (*тресет-* + *-иште*) (1–4, 6, 9–10, 13–23).¹⁰⁷

¹⁰¹ В. фусноту бр. 98.

¹⁰² О овој целини в. Стевановић 2024а: 175.

¹⁰³ В. фусноту бр. 98.

¹⁰⁴ О овој целини в. Стевановић 2024а: 175–176.

¹⁰⁵ В. фусноту бр. 98.

¹⁰⁶ В. фусноту бр. 98.

¹⁰⁷ В. фусноту бр. 98.

2) Именице које се односе на место где се некад нешто налазило:

- Место где су остаци старих објеката¹⁰⁸: *амбариите* (*амбар-* + *-иите*) (1–6, 13–17, 18–21), *бачиите* (*бач-* (*бачија*) + *-иите*) (2, 3, 9, 17), *вигњиите* (*вигњ-* (*вигањ*) + *-иите*) (1, 3, 6), *качариите* (*качар-* (*кац-* + *-ара*) + *-иите*) (13, 15, 18–21), *колибиите* (*колиб-* + *-иите*) (1–23), *кошариите* (*кошар-* (*кош-* + *-ара*) + *-иите*) (1, 3, 8, 10–11, 14, 18–19, 21), *манастириите* (*манастир-* + *-иите*) (1–23), *пивничииите* (*пивниц-* (*пив-* + *-ница*) + *-иите*) (3–4), *плевњиите* (*плевњ-* + *-иите*) (1–23), *појатиите* (*појат-* + *-иите*) (1–22), *ториите* (*тор-* + *-иите*) (2–3, 18, 22), *трљачиите* (*трљак-* (*трл-* + *-јак*) + *-иите*) (1–6, 12, 18–21, 22), *црквиите* (*цркв-* + *-иите*) (1–23).¹⁰⁹
- Место где се налазе остаци нечега¹¹⁰: *бунариите* (*бунар-* + *-иите*) (3–4, 6), *воденичиите* (*водениц-* + *-иите*) (2–3, 5), *гробљиите* (*гробљ-* + *-иите*) (1–23), *гробљиите* (*гробљ-* + *-иите*) (6, 23), *млиниите* (*mlin-* + *-иите*) (3, 5–6, 11, 13–14, 21–22).¹¹¹
- Место где се некад нешто радило¹¹²: *гувниите* (*гувн-* (*гувно*) + *-иите*) (1–23), *катуниите* (*катун-* + *-иите*) (4, 6, 11–12, 18), *пазариите* (*пазар-* + *-иите*) (1–23).¹¹³
- Место где је некад нешто било засађено¹¹⁴: *лојзиите* (*лојз-* (*лоз-* + *-је*) + *-иите*) (1–6, 13–23), *лозиите* (*лоз-* + *-иите*) (8–12).¹¹⁵

3) Именице које се односе на одређени воћњак:

- Место где је засађено стабло дрвета¹¹⁶: *бресквиите* (*брескв-* + *-иите*) (14, 22–23), *вишњиите* (*вишњ-* + *-иите*) (13–14), *смоквиите* (*смокв-* + *-иите*) (13, 17–18), *шљивииите* (*шљив-* + *-иите*) (13–15).¹¹⁷

¹⁰⁸ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁰⁹ В. фусноту бр. 98.

¹¹⁰ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹¹¹ В. фусноту бр. 98.

¹¹² О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹¹³ В. фусноту бр. 98.

¹¹⁴ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹¹⁵ В. фусноту бр. 98.

¹¹⁶ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176–177.

¹¹⁷ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 241; Стевановић 2022б: 31.

- Место где је засађено грмље или жбуње¹¹⁸: *малиниште* (*млин-* + *-иште*) (13, 15).¹¹⁹
- Место где је засађена нискорастућа биљка¹²⁰: *јагодиште* (*јагод-* + *-иште*) (13).¹²¹

4) Именице које се односе на одређену башту или одређени врт:

- Место засађено зељастом биљком: *броћиште* (*броћ-* + *-иште*) (1–23), *напричиште* (*наприк-* + *-иште*) (3, 6).¹²²
- Место засађено биљком из породице махунарки: *граиште* (*грах-*¹²³ + *-иште*) (14), *бораниште* (*боран-* (*боранија*) + *-иште*) (4, 8).

Четири именице настале су спајањем сложеног суфикса *-овиште* са именичком творбеном основом. Те именице систематизоване се у следеће лексичко-семантичке подгрупе¹²⁴:

1) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:

- Земљиште засејано биљком из породице лепирњача¹²⁵: *бобовиште* (*боб-* + *-овиште*) (3, 6, 23).¹²⁶
- Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем¹²⁷: *кукурузовиште* (*кукуруз-* + *-овиште*) (13–14, 18–19, 23).¹²⁸

1) Именице које се односе на одређени воћњак:

- Место где је засађено стабло дрвета¹²⁹: *јабуковиште* (*јабук-* + *-овиште*) (1, 3–4, 11, 13, 18–19).¹³⁰

2) Именице које се односе на одређену башту или одређени врт:

¹¹⁸ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176–177.

¹¹⁹ Добијен резултат презентован је и у раду: Стевановић 2021: 241.

¹²⁰ О овој целини в. Стевановић 2024а: 177.

¹²¹ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 241.

¹²² Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 32; Стевановић 2023а: 26.

¹²³ Уп. **Skok** 1971–1974: 604.

¹²⁴ В. фусноту бр. 97.

¹²⁵ В. фусноту бр. 98.

¹²⁶ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 32.

¹²⁷ В. фусноту бр. 99.

¹²⁸ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 244; Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 31–32.

¹²⁹ В. фусноту бр. 115.

¹³⁰ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 241; Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 31.

- Место засађено зељастом биљком: *луковиите* (*лук-* + *-овиите*) (3, 13–17, 23).¹³¹

Суфикс *-ариите* гради једну именицу. Можемо је сврстати у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

1) Именице које се односе на одређену башту или одређени врт:

- Место засађено зељастом биљком: *лукариите* (*лук-* + *-ариите*) (13, 20, 22).¹³²

Шест именица настало је спајањем суфикса *-иите* са глаголском творбеном основом. Именице су систематизоване у следеће лексичко-семантичке подгрупе¹³³:

1) Именице које се односе на место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње:

- Место где животиње (стока) обављају (обавља) неку радњу: *пасиите* (*пас-* (*пасти*) + *-иите*) (1–23), *пландиите* (*планд-* (*пландовати*) + *-иите*) (1–22), *појиите* (*пој-* (*појити*) + *-иите*) (1–6, 8, 10–11, 15).¹³⁴
- Место вршења неке радње уопште: *гајиите* (*гај-* (*гајити*) + *-иите*) (12, 18, 21–22), *трулиите* (*трул-* (*трулити*) + *-иите*) (1–23).¹³⁵

1) Именице које се односе на одређену шуму:

- Шумски простор уопште: *браниите* (*бран-* (*бранити*) + *-иите*) (3–4, 6).¹³⁶

Резултати нашег истраживања приказани су и лингвогеографски.

¹³¹ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 32.

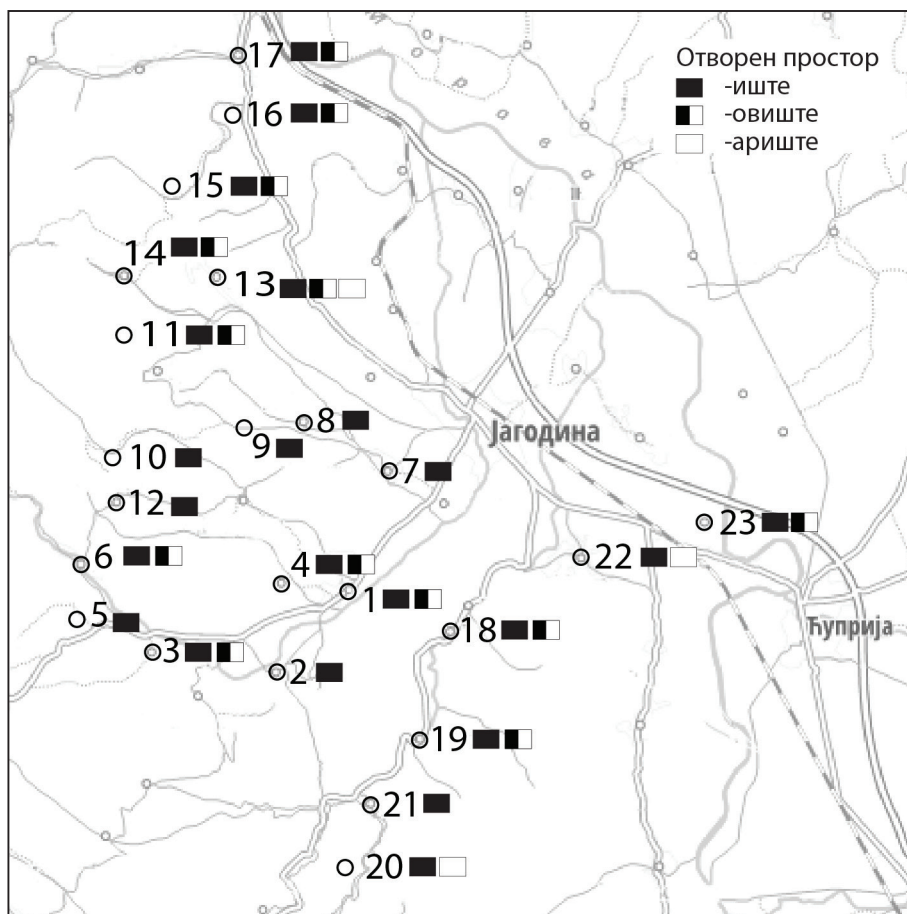
¹³² Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 242.

¹³³ О лексичко-семантичким подгрупама в. Стевановић 2022а: 135–136; Стевановић 2023а: 26.

¹³⁴ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2023а: 26.

¹³⁵ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2023а: 26.

¹³⁶ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2022а: 136.

Слика 3: Распрострањеност суфикса *-иште* и сложених суфикса *-овиште*, *-ариште*

На Слици бр. 3 види се да је суфикс *-иште* распрострањен на целом терену. Сложени суфикс *-овиште* јавља се у следећим пуктовима: 1, 3, 4, 6, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 и 23. Са друге стране, сложени суфикс *-ариште* јавља се у пуктовима: 13, 20 и 22.

Анализирани корпус бележи творбене моделе који су фонетски модификовани: *компириште*, *пчениште*, *гувниште*, *лојзиште*.

Код примера *компириште* дошло је до испадања једног од двају сличних или једнаких сугласника (Белић 1905: 238; Симић 1972: 212).¹³⁷ Африкатизацију смо уочили код примера *пчениште* (Богдановић–Марковић 2000: 68; Јовић 1968: 74; Пецо–Милановић 1968: 273).¹³⁸ Код трећег примера (*гувниште*) уочена је дисимилација *-мн-* > *-вн-* (Јовић 1968: 69). Метатезу *-зј-* > *-јз-* смо уочили примера *лојзиште* (Жугић 2014: 39; Јовић 1968: 65; Пецо–Милановић 1968: 286; Симић 1972: 216).¹³⁹

¹³⁷ Овај резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 135.

¹³⁸ Овај резултат, такође, је презентован у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 135.

¹³⁹ И овај резултат је презентован у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 135.

Поједних деривата нема у стандарднојезичком идиому: *бресквиите, вишњиите, јагодиите, малиниите, смоквиите, шљивиите, овасиите, пшениите, хмељиите, врбиите, лећиите, навитиите, рујиите, црепуљиите, кошариите, лојзиите, трљачиите, грашиите, напичиите, бораниите, јабуковиите, луковиите, лукариите*.¹⁴⁰ О њиховом одсуству сведоче релевантни речници српског језика.

Семантика дијалекатског деривата *бунариите* се разликује од семантике стандарднојезичког деривата *бунариите*. Наиме, у речнику је овај дериват објашњава на следећи начин: *стари, напуштени бунар* (РСАНУ 1962: 284).¹⁴¹

Пример *катуниите* је регионално маркиран (РСАНУ 1975: 348).

Све именице које се односе на место где се некад нешто налазило изведене су суфиксом *-иите*. Ово говори у прилог томе да је у оквиру ове подгрупе суфикс *-иите* без конкуренције.¹⁴²

Сложени суфикс *-ариите* није познат стандардном српском језику.¹⁴³

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-иите* и сложеним суфиксима су следећа.

У оба идиома суфикс *-иите* је високопродуктиван.

У оба идиома суфикс *-иите* се спаја са именичком и глаголском творбеном основом.

Ниједан суфикс није конкурентан суфиксу *-иите* у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Место где се некад нешто налазило*.

Анализирани корпус бележи четири фонетски модификована деривата. Фонетски модификовани деривати одлика су творбе речи у дијалекту.

Поредећи дијалекатски и стандарднојезички идиом, дошли смо до следећих резултата:

- 1) У дијалекатском идиому постоје суфикси којих нема у стандарднојезичком идиому;
- 2) Семантика дијалекатског деривата *бунариите* се разликује од семантике стандарднојезичког деривата *бунариите*;

¹⁴⁰ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 241–245; Стевановић 2022а: 136, 140; Стевановић 2022б: 35–36, 38; Стевановић 2023б: 29.

¹⁴¹ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 29.

¹⁴² О конкурентности суфиксалних морфема биће више речи у 4.1.3. Добијени резултат презентован је и у радовима: Стевановић 2022а: 141; Стевановић 2024а: 181.

¹⁴³ Овај суфикс је присутан у јабланичком говору, односно у призренско-јужноморавским говорима (уп. Жугић 2014: 154–156).

- 3) Стандарднојезички идиом не познаје суфикс *-аришите*;
- 4) Дериват *катунишите* карактерише регионална маркираност.

4.1.2. Суфикс *-ар/-јар*

На основу анализе релевантне литературе дошли смо до закључка да суфикс *-ар-јар* првенствено служи за грађење именица *nomina agentis* у свим јужнословенским језицима (Илиева 2018: 2206; Кепески 1946: 26; Клајн 2003: 44–47; Конески 1987: 286; Стевановић 1986: 506–507; Стевановић 2020б: 147–149). Углавном се додаје на именичке основе (Клајн 2003: 44).¹⁴⁴

М. Киршова (Киршова 1999: 82) и **Г. Штасни** (Штасни 2007: 934) истичу да је суфикс *-ар/-јар* нископродуктиван у грађењу месних именица.¹⁴⁵

Спроведећи истраживање, забележили смо 45 именица које су настале спајањем суфикса *-ар/-јар* са именичком творбеном основом. Именице са овим суфиксом систематизоване у следеће лексичко-семантичке подгрупе¹⁴⁶:

- 1) Именице које се односе на одређени воћњак:
  - Место где је засађено стабло дрвета¹⁴⁷: *бресквар* (*брескв-* + *-ар*) (11, 16, 23), *вишњар* (*вишњ-* + *-ар*) (1, 3, 12–14, 18, 22–23), *јабукар* (*јабук-* + *-ар*) (1–23), *кајсијар* (*кајсиј-* + *-ар*) (1–23), *крушкар* (*крушк-* + *-ар*) (3–4, 13–14, 22–23), *крушар* (*круш-*¹⁴⁸ (*крушка*) + *-ар*) (6, 10–11),¹⁴⁹ *дуњар* (*дуњ-* + *-ар*) (3–4, 6, 15–17), *орашар* (*ораш-* + *-ар*) (1, 3, 7–12, 15–17, 22), *смоквар* (*смокв-* + *-ар*) (13, 17, 20), *трешњар* (*трешњ-* + *-ар*) (1–23), *шљивар* (*шљив-* + *-ар*) (1–13, 16, 18–21, 23), *бадемар* (*бадем-* + *-ар*) (12, 20).¹⁵⁰
  - Место где је засађено грмље или жбуње¹⁵¹: *купинар* (*купин-* + *-ар*) (13, 16, 18, 23), *купињар* (*купин-* + *-јар*) (2–3, 8, 11, 14, 22), *малинар* (*малин-* + *-ар*) (3, 6), *дудар* (*дуд-* + *-ар*) (2–3, 17).¹⁵²

¹⁴⁴ Уп. Стевановић 2021: 246; Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2022б: 32; Стевановић 2023а: 30.

¹⁴⁵ Уп. Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2022б: 32; Стевановић 2023а: 30.

¹⁴⁶ В. фусноту бр. 97.

¹⁴⁷ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁴⁸ Уп. Клајн 2003: 85.

¹⁴⁹ Јавља се и у топонимији.

¹⁵⁰ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2022б: 32; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

¹⁵¹ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁵² Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2022б: 32; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

- Место где је засађена нискорастућа биљка¹⁵³: *јагодар* (*јагод-* + *-ар*) (3, 5).¹⁵⁴
- 2) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:
- Земљиште засејано биљком из породице лепирњача¹⁵⁵: *бобар* (*боб-* + *-ар*) (18, 21, 23).¹⁵⁶
  - Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем¹⁵⁷: *кукурузар* (*кукуруз-* + *-ар*) (2, 17, 23), *репар* (*реп-* + *-ар*) (11–12, 23), *рижар* (*риж-* + *-ар*) (23), *хмелјар* (*хмелј-* + *-ар*) (5, 23).¹⁵⁸
  - Њива засејана биљком из породице тикава или бундева¹⁵⁹: *дињар* (*дињ-* + *-ар*) (13–14, 23), *лубеничар* (*лубениц-* + *-ар*) (18, 23).¹⁶⁰
  - Њива засађена поврћем или земљиште засејано, засађено поврћем¹⁶¹: *купусар* (*купус-* + *-ар*) (13–17, 22–23).¹⁶²
  - Земљиште обрасло нечим: *гљивар* (*гљив-* + *-ар*) (14–16), *врбар* (*врб-* + *-ар*) (18–19), *копривар* (*коприв-* + *-ар*) (8–10, 14, 17, 23), *травар* (*трав-* + *-ар*) (15, 17, 20–21, 23).¹⁶³
- 3) Именице које се односе на одређену шуму:
- Место где расте зимзелено дрвеће¹⁶⁴: *јелар* (*јел-* + *-ар*) (3, 5, 13–17, 21), *смрекар* (*смрек-* + *-ар*) (13, 17, 19, 21–22).¹⁶⁵
  - Место где расте листопадно, белогорично дрвеће¹⁶⁶: *брезар* (*брез-* + *-ар*) (1–22), *брестар* (*брест-* + *-ар*) (1–6, 18–22), *клењар* (*клен-* + *-јар*) (1–22).¹⁶⁷

¹⁵³ В. фусноту бр. 119.

¹⁵⁴ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2022а: 136.

¹⁵⁵ В. фусноту бр. 98.

¹⁵⁶ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2022б: 32.

¹⁵⁷ В. фусноту бр. 99.

¹⁵⁸ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2022б: 32.

¹⁵⁹ В. фусноту бр. 101.

¹⁶⁰ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 241; Стевановић 2022б: 32.

¹⁶¹ В. фусноту бр. 103.

¹⁶² Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 241; Стевановић 2022б: 32.

¹⁶³ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2022б: 32.

¹⁶⁴ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁶⁵ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 243; Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

¹⁶⁶ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁶⁷ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

- Место где расте листопадно дрвеће из породице букви¹⁶⁸: *букар* (*бук-* (*бу-* *ква*) + *-ар*) (1–21), *буквар* (*букв-* + *-ар*) (17, 21), *кестењар* (*кестен-* + *-јар*) (1–20, 22).¹⁶⁹
- Место где расте листопадно дрвеће из породице слезова¹⁷⁰: *липар* (*лип-* + *-ар*) (1–22).¹⁷¹
- Место где расте листопадно дрвеће из породице маслина¹⁷²: *јасењар* (*јасен-* + *-јар*) (3, 5–6, 11–12, 18–21).¹⁷³
- Место где расте остало листопадно дрвеће¹⁷⁴: *багремар* (*багрем-* + *-ар*) (1–21), *багренар* (*багрен-* + *-ар*) (3, 10–12, 18–21), *багрењар* (*багрен-* + *-јар*) (3–5), *топољар* (*топол-* + *-јар*) (1–19, 21).¹⁷⁵
- Место где расте листопадни грм или жбун¹⁷⁶: *лескар* (*леск-* + *-ар*) (1–19, 21), *лештар* (*лешт-*¹⁷⁷ + *-ар*) (3, 6).¹⁷⁸

Добијене резултате приказаћемо и лингвогеографски.

¹⁶⁸ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁶⁹ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

¹⁷⁰ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁷¹ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

¹⁷² О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁷³ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

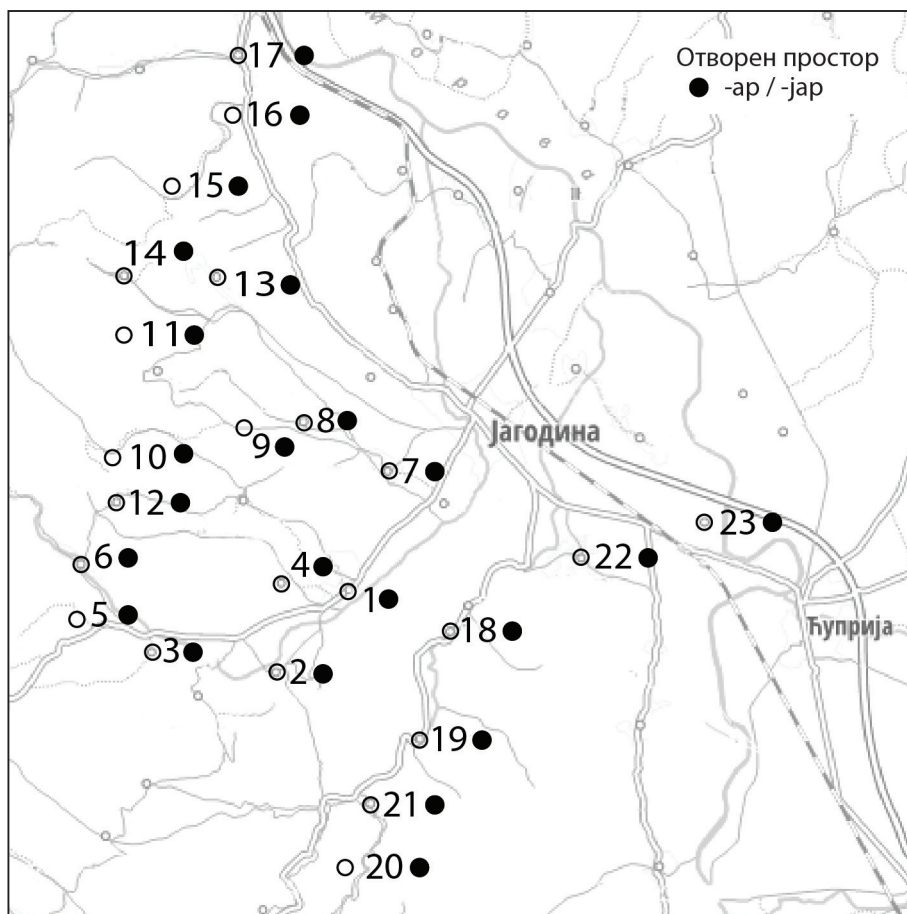
¹⁷⁴ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁷⁵ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

¹⁷⁶ О овој целини в. Стевановић 2024а: 176.

¹⁷⁷ Уп. Клајн 2003: 46.

¹⁷⁸ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 136; Стевановић 2023а: 27; Стевановић 2024а: 176.

Слика 4: Распрострањеност суфикса *-ар/-јар*

На Слици бр. 4 види се да је суфикс *-ар/-јар* распрострањен на целом терену.

Један дериват из анализираниог корпуса је фонетски модификован. Уочили смо упрошћавање сугласничке групе *кв > к* код примера *букар* (Богдановић 1979: 44–45).¹⁷⁹

Поједини деривати у стандардној варијанти српског језика имају једно значење, а у дијалекту друго значење.

Стандарднојезички дериват *врбар* објашњен је на следећи начин у речнику: *зоол. врста већег ноћног лептира чија гусеница живи у стаблу врбе и неких воћака* (РМС 1967а: 428).¹⁸⁰

Са друге стране, стандарднојезички дериват *орашар* објашњен је на следећи начин у речнику: *1. зоол. врста пуха који једе орахе и лешнике; 2. а. онај који радо једе орахе; б. онај који продаје орахе* (РМС 1971: 182).¹⁸¹

¹⁷⁹ Овај резултат презентован је у раду који се бави месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 136.

¹⁸⁰ Овај резултат презентован је у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја. Уп. Стевановић 2023а: 31.

¹⁸¹ Овај резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 136–137.

Поред поменутих примера, регистрован је и пример *гљивар*. За овај пример речник наводи следеће објашњење: 1. онај који бере и продаје гљиве; 2. зоол. врста мрава; 3. зоол. врста морске рибе (РМС 1967а: 507).

Пример *дињар* има следеће значење: *одгајивач и продавац диња* (РСАНУ 1966: 324). Исто значење (*potina agentis*) имају и примери: *малинар* (РСАНУ 1984: 27), *јагодар* (РМС 1967б), *репар*, *рижар* (РМС 1973), *травар*, *хмељар* (РМС 1976).¹⁸²

Са друге стране, пример *лубеничар* има два значења: 1. *одгајивач и продавац лубеница*; 2. *онај који радо једе лубенице* (РМС 1969: 239).¹⁸³

Занимљив је и пример *кукурузар* који има више значења. *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* бележи следећа значења: 1. *онај који се бави гајењем и продајом кукуруза*; 2. *а. кукурузана; б. покр. млин у коме се меље кукуруз*; 3. *покр. пасуљ који се сеје између кукуруза* (РСАНУ 1978: 799). На основу објашњења можемо закључити да се ниједно значење ове именице не односи на њиву са које је обран кукуруз.¹⁸⁴

Поменути речник за пример *бобар* бележи следеће значење: *зоол. заст. дабар* (РСАНУ 1959: 667).¹⁸⁵

За пример *дудар* исти речник наводи следећа објашњења: 1. *одгајивач дудова*; 2. *дудињак, односно земљиште, воћњак засађен дудовима* (РСАНУ 1968: 2–3).¹⁸⁶ Са друге стране, *Речник српскохрватског књижевног језика* за пример *смоквар* наводи следећа објашњења: 1. *трговац смоквама*; 2. *онај који воли смокве као воће*; 3. *место обрасло смоквама, смоквик* (РМС 1973: 888).¹⁸⁷ Ово говори у прилог томе да суфикс *-ар/-јар* првенствено служи за грађење *potina agentis* у стандардној варијанти српског језика.

Регионална маркираност карактерише дериват *буквар* (РСАНУ 1962: 267).

За пример *кунусар* налазимо следеће објашњење: 1. *човек који гаји кунус и слично поврће и тргује њиме*; 2. *лептир белих или жућкастих крила чије се гусенице хране лишћем*

¹⁸² Добијени резултати презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 241; Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2022б: 36; Стевановић 2023а: 30–31.

¹⁸³ Добијени резултати презентовани су у радовима: Стевановић 2022б: 36; Стевановић 2023а: 30.

¹⁸⁴ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Мијатовца. Уп. Стевановић 2022б: 36.

¹⁸⁵ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Мијатовца и у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја. Уп. Стевановић 2022б: 36; Стевановић 2023а: 30.

¹⁸⁶ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 136.

¹⁸⁷ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Доњег Штипља. Уп. Стевановић 2021: 240.

кеља или зеља (РМС 1969:132), дневни лептир чије се гусенице хране лишћем купуса и других сродних биљака; ноћни лептир чије се гусенице хране купусом (РСЈ 2011: 602).¹⁸⁸

Пример *смрекар* објашњен је на следећи начин: *птица дрозд која се храни смрекињама* (РМС 1973: 894).¹⁸⁹

Са друге стране, пример *брезар* дефинисан је на следећи начин: *зоол. мали те-треб* (РСАНУ 1962: 143).¹⁹⁰

У корпусу има и деривата који су непознати стандарднојезичком идиому: *купи-нар, бресквар, дуњар, јабукар, кајсијар, багренар, брестар, јасењар, клењар*.¹⁹¹

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ар/-јар* су следећа.

У оба идиома се суфикс *-ар/-јар* спаја са именичком творбеном основом.

Поредећи идиоме, уочили смо следеће разлике:

- 1) Фреквентност суфикса *-ар/-јар* није једнака у оба идиома. Дијалекатски идиом одликује висока фреквентност, док стандарднојезички идиом одликује ниска фреквентност;
- 2) Семантика појединих деривата се разликује од семантике стандарднојезичких деривата;
- 3) Има деривата који у дијалекатском идиому имају уже значење (*дудар, смоквар*);
- 4) Појединих деривата нема у стандарднојезичком идиому;
- 5) Уочен је фонетски модификовани дериват (*букар*);
- 6) Уочен је регионално маркирани дериват (*буквар*).

4.1.3. Суфикс *-ак/-јак*

М. Киршова у својој монографији истиче да је фреквентност суфикса *-ак/-јак* ниска (Киршова 1999: 72). **И. Клајн** сведочи о томе да се овај суфикс комбинује са свим творбеним основама (именичком, глаголском, придевском) (Клајн 2003: 33).

¹⁸⁸ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Доњег Штипља. Уп. Стевановић 2021: 241. О овом примеру в. Штасни 2022: 132.

¹⁸⁹ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 243; Стевановић 2023а: 30.

¹⁹⁰ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023б: 31.

¹⁹¹ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 241; Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2022б: 36; Стевановић 2023а: 30; Стевановић 2024а: 178–179.

Анализирани корпус бележи 31 пример са суфиксом *-ак/-јак*. Све именице су настале додавањем суфикса *-ак/-јак* на именичку творбenu основу. Именице можемо систематизовати у следеће лексичко-семантичке подгрупе¹⁹²:

1) Именице које се односе на одређени воћњак:

- Место где је засађено стабло дрвета¹⁹³: *вишњак* (*вишњ-* + *-ак*) (4–5, 10, 15–17, 23), *дуњак* (*дуњ-* + *-ак*) (3, 6, 10–12), *орашак* (*ораш-* + *-ак*) (3, 5–6, 11–12, 18–21), *шљивак* (*шљив-* + *-ак*) (1–12, 16, 18–23), *трешњак* (*трешњ-* + *-ак*) (1–6, 8–10, 23).¹⁹⁴
- Место где је засађено грмље или жбуње¹⁹⁵: *купинак* (*купин-* + *-ак*) (2–3, 5, 18–20, 23), *купињак* (*купин-* + *-јак*) (1–23), *малинак* (*малин-* + *-ак*) (23), *малињак* (*малин-* + *-јак*) (1–23), *дудак* (*дуд-* + *-ак*) (3–4, 15, 18).¹⁹⁶

2) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:

- Њива засејана биљком из породице тикава или бундева¹⁹⁷: *дињак* (*дињ-* + *-ак*) (8–9, 12).¹⁹⁸
- Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем¹⁹⁹: *кукурузак* (*кукуруз-* + *-ак*) (7, 9–11, 23).²⁰⁰
- Земљиште обрасло нечим: *врбак* (*врб-* + *-ак*) (1–22).²⁰¹

3) Именице које се односе на одређену шуму:

- Место где расте зимзелено дрвеће²⁰²: *борак* (*бор-* + *-ак*) (3, 5–6, 10), *јелак* (*јел-* + *-ак*) (3).²⁰³

¹⁹² В. фусноту бр. 97.

¹⁹³ В. фусноту бр. 115.

¹⁹⁴ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2022б: 34; Стевановић 2023а: 26–27.

¹⁹⁵ В. фусноту бр. 117.

¹⁹⁶ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 240; Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2022б: 34; Стевановић 2023а: 26–27.

¹⁹⁷ В. фусноту 101.

¹⁹⁸ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Мијатовца и у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја. Уп. Стевановић 2022б: 34; Стевановић 2023а: 27.

¹⁹⁹ В. фусноту 99.

²⁰⁰ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Мијатовца и у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја. Уп. Стевановић 2022б: 34; Стевановић 2023а: 27.

²⁰¹ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја и у раду о месним именицама у говору Доњег Штипља. Уп. Стевановић 2021: 242; Стевановић 2023а: 27.

²⁰² В. фусноту бр. 163.

²⁰³ Добијени резултати презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

- Место где расте листопадно, белогорично дрвеће²⁰⁴: *брестак* (*брест-* + *-ак*) (3–6), *грабак* (*граб-* + *-ак*) (1–22), *јаворак* (*јавор-* + *-ак*) (3, 16, 18–22), *клењак* (*клен-* + *-јак*) (1–4, 6).²⁰⁵
- Место где расте листопадно дрвеће из породице букви²⁰⁶: *горунак* (*горун-* + *-ак*) (3, 8), *горуњак* (*горун-* + *-јак*) (1–22), *кестењак* (*кестен-* + *-јак*) (3, 5), *церак* (*цер-* + *-ак*) (2–3, 5–22).²⁰⁷
- Место где расте листопадно дрвеће из породице слезова²⁰⁸: *липак* (*лип-* + *-ак*) (3, 13–17, 22).²⁰⁹
- Место где расте листопадно дрвеће из породице маслина²¹⁰: *јасењак* (*јасен-* + *-јак*) (3, 15).²¹¹
- Место где расте остало листопадно дрвеће²¹²: *топољак* (*топол-* + *-јак*) (1–22).²¹³
- Место где расте листопадни грм или жбун²¹⁴: *дрењак* (*дрен-* + *-јак*) (2–5, 7–22), *ивак* (*ив-* + *-ак*) (3, 11–12), *лештак* (*лешт-* + *-ак*) (3, 12, 18–21), *ракитак* (*рамит-* + *-ак*) (1, 3).²¹⁵
- Шумски простор уопште: *шумак* (*шум-* + *-ак*) (1–22).²¹⁶

Поједини деривати у стандардној варијанти српског језика имају једно значење, а у дијалекту друго значење: *орашак*, *јаворак*, *борак*.

Пример *орашак* објашњен је на следећи начин у речнику: 1. дем. од *орак* (плод); 2. *орашчић*; 3. *врста траве из пор. махунарки* (РМС 1971: 182).²¹⁷ *Јаворак* је објашњен

²⁰⁴ В. фусноту бр. 165.

²⁰⁵ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

²⁰⁶ В. фусноту бр. 167.

²⁰⁷ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

²⁰⁸ В. фусноту бр. 169.

²⁰⁹ Добијен резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

²¹⁰ В. фусноту бр. 171.

²¹¹ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

²¹² В. фусноту бр. 173.

²¹³ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

²¹⁴ В. фусноту бр. 175.

²¹⁵ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

²¹⁶ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 27.

²¹⁷ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара и у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја. Уп. Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 30.

на следећи начин: 1. *дем. и хип. од јавор*; 2. *бот. биљка* (РСАНУ 1973: 492).²¹⁸ За пример борак налазимо следеће објашњење у речнику: 1. *хип. од бор*; 2. *барска зељаста биљка* (РМС 1967а: 251).²¹⁹

Речник српскохрватскога књижевног језика наводи следећа значења примера *вишњак*: 1. *вишњевача (ракија од вишања, ракија у којој су стајале вишње, ликер од вишања)*; 2. *насад вишања, вишњев воћњак* (РМС 1967а: 393).

Стандарднојезички идиом не познаје следеће деривате: *купинак, малинак, дудак, кукурузак, ракитак, шумак*.²²⁰

Конкурентност је видљива између суфикса *-ар/-јар* и *-ак/-јак*.²²¹ Ови суфикси конкурентни су у подгрупама *Шума*²²² и *Воћњак*²²³. Фреквентност ових суфикса је умерена.

Са друге стране, конкурентност између суфикса *-ар/-јар* и *-ак/-јак* није видљива у лексичко-семантичкој подгрупи *Земљиште, њива, поље*. Фреквентност суфикса *-ар/-јар* је умерена, док је фреквентност суфикса *-ак/-јак* ниска. Када је реч о суфиксу *-иште* (*-овиште*), његова фреквентност је висока у оквиру ове лексичко-семантичке подгрупе (44 именице).

***

Наша запажања о суфиксу *-ак/-јак* су следећа.

Примећујемо следеће разлике између дијалекатског и стандарднојезичког идиома:

- 1) Суфикс *-ак/-јак* је фреквентнији у дијалекатском идиому;
- 2) Суфикс *-ак/-јак* се спаја искључиво са именичком творбеном основом, док се у стандарднојезичком идиому спаја са свим творбеним основама (именичком, придевском, глаголском);

²¹⁸ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара и у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја. Уп. Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 30.

²¹⁹ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара и у раду о месним именицама у говору три пункта јагодинског краја. Уп. Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2023а: 30.

²²⁰ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 137; Стевановић 2022б: 37; Стевановић 2023а: 29.

²²¹ Конкурентни су они суфикси који се јављају у оквиру исте лексичко-семантичке подгрупе. Овом критеријуму додат је и степен продуктивности одређеног суфикса (уп. Штасни 2007: 928). Модел Г. Штасни примењен је и у овом раду. Определили смо се за овај модел из разлога што исти суфикс није подједнако продуктиван у свим лексичко-семантичким подгрупама. О конкурентности в. радове: Стевановић 2022а; Стевановић 2024а.

²²² Графички приказ конкурентности дат је у 4.1.4.

²²³ Графички приказ конкурентности дат је у 4.1.5.

- 3) Семантика појединих дијалекатских деривата се разликује од семантике стандарднојезичких деривата (*орашак, јаворак, борак*);
- 4) Дериват *вишњак* у дијалекатском идиому има уже значење;
- 5) Стандарднојезички идиом не познаје мањи број деривата.

4.1.4. Суфикс *-ик*

Анализирани корпус бележи укупно 31 пример са суфиксом *-ик*. Именице које су настале спајањем суфикса *-ик* са именичком творбеном основом можемо систематизовати у следеће лексичко-семантичке подгрупе²²⁴:

- 1) Именице које се односе на одређену шуму:
  - Место где расте зимзелено дрвеће²²⁵: *борик* (*бор-* + *-ик*) (1–22), *јелик* (*јел-* + *-ик*) (3, 5–18, 21–22).²²⁶
  - Место где расте листопадно, белогорично дрвеће²²⁷: *брезик* (*брез-* + *-ик*) (3, 5–6, 14–17), *јаворик* (*јавор-* + *-ик*) (3, 5–19, 22), *кленик* (*клен-* + *-ик*) (3, 9–12, 20–22).²²⁸
  - Место где расте листопадно дрвеће из породице букви²²⁹: *буквик* (*букв-* + *ик*) (1–6, 8–21), *храстик* (*храст-* + *-ик*) (1–18, 20, 22), *цериц* (*цер-* + *-ик*) (1–22).²³⁰
  - Место где расте листопадно дрвеће из породице слезова²³¹: *липик* (*лип-* + *-ик*) (3, 6, 11, 18–22).²³²
  - Место где расте листопадно дрвеће из породице маслина²³³: *јасеник* (*јасен-* + *-ик*) (3–6, 18–21).²³⁴

²²⁴ В. фусноту бр. 97.

²²⁵ В. фусноту бр. 163.

²²⁶ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 243; Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²²⁷ В. фусноту бр. 165.

²²⁸ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²²⁹ В. фусноту бр. 167.

²³⁰ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²³¹ В. фусноту бр. 169.

²³² Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²³³ В. фусноту бр. 171.

²³⁴ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

- Место где расте остало листопадно дрвеће²³⁵: *тополик* (*топол-* + *-ик*) (1–12, 22), *јасик* (*јас-* (*јасика*) + *-ик*) (1–22).²³⁶
  - Место где расте листопадни грм или жбун²³⁷: *дреник* (*дрен-* + *-ик*) (3, 9, 20), *зовик* (*зов-* + *-ик*) (1–4), *ивик* (*ив-* + *-ик*) (3, 15, 18, 20).²³⁸
- 2) Именице које се односе на одређену башту или одређени врт:
- Место засађено зељастом биљком: *броћник* (*броћ-* + *-ик*) (1, 3, 18, 20–23).²³⁹
  - Врт засађен цвећем: *ружик* (*руж-* + *-ик*) (2, 3, 14–17, 19–22).²⁴⁰
- 3) Именице које се односе на одређени воћњак:
- Место где је засађено стабло дрвета²⁴¹: *бресквик* (*брескв-* + *-ик*) (12, 15, 18, 22–23), *вишњик* (*вишњ-* + *-ик*) (1, 3, 10–12, 18–21, 23), *крушик* (*круш-* (*крушка*) + *-ик*) (17, 20–23), *трешњик* (*трешњ-* + *-ик*) (14, 16, 20, 23), *шљивик* (*шљив-* + *-ик*) (1, 3, 5–12, 16–23).²⁴²
- 4) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:
- Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем²⁴³: *кукурузик* (*кукуруз-* + *-ик*) (3, 17, 20–21), *пшеник* (*пшен-* (*пшеница*) + *-ик*) (1, 5, 7–12, 17, 19–23), *шеник* (*шен-* (*(п)шеница*) + *-ик*) (3, 6, 18), *ражик* (*раж-* + *-ик*) (14–16, 23), *репик* (*реп-* + *-ик*) (1, 3, 5, 15–23), *рижик* (*риж-* + *-ик*) (23).²⁴⁴
  - Земљиште обрасло нечим: *гљивик* (*гљив-* + *-ик*) (1–20, 22).²⁴⁵
  - Земљиште уопште: *пањик* (*пањ-* + *-ик*) (1–5, 14, 22).²⁴⁶

²³⁵ В. фусноту бр. 173.

²³⁶ Добијени резултати презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²³⁷ В. фусноту бр. 175.

²³⁸ Добијени резултати презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²³⁹ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 27.

²⁴⁰ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²⁴¹ В. фусноту бр. 115.

²⁴² Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 27.

²⁴³ В. фусноту бр. 99.

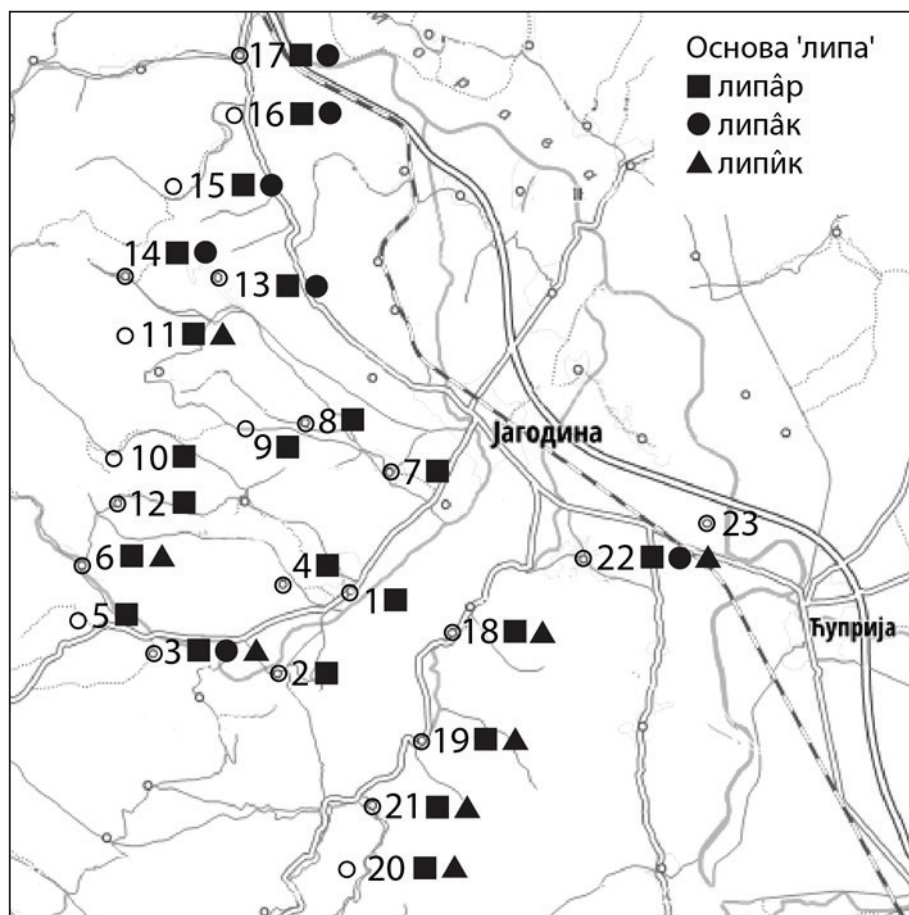
²⁴⁴ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 27.

²⁴⁵ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

²⁴⁶ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 138.

Један пример је настао од глаголске основе. Тај пример се односи на шуму (на шумски простор уопште): *браник* (*бран-* (*бранити*) + *-ик*) (1–22).²⁴⁷

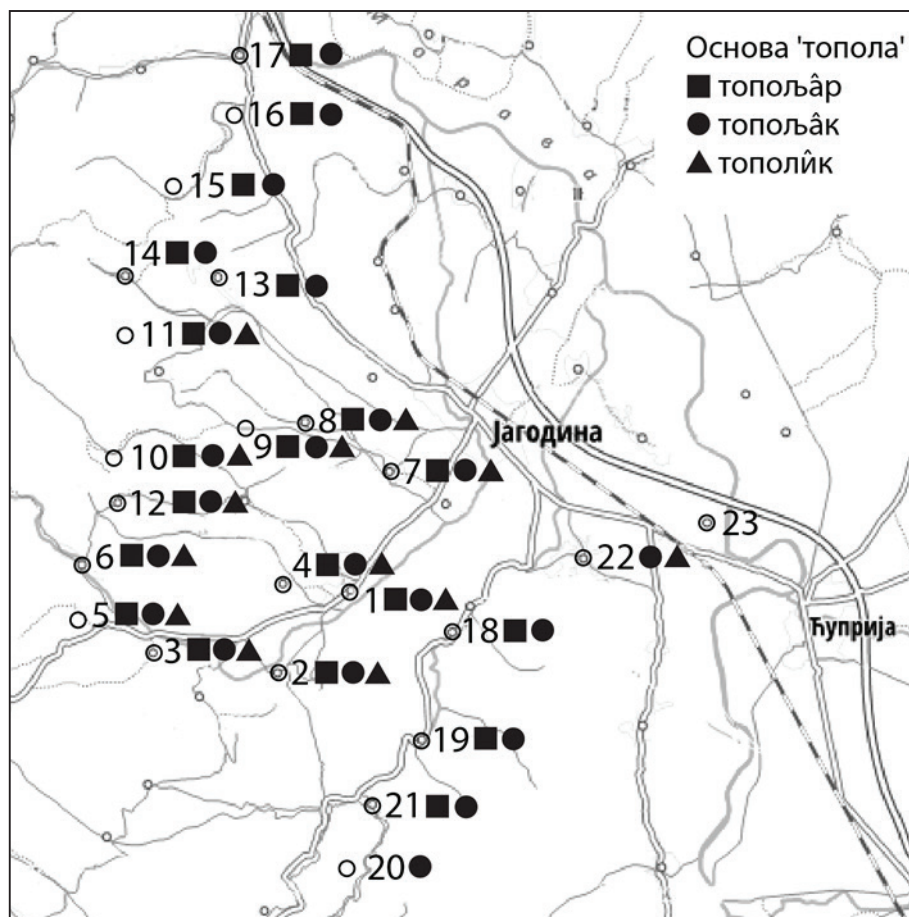
Приметили смо да се за исту творбену основу везују различити суфикси. То ћемо приказати и лингвогеографски.

Слика 5: *Nomina loci* са основом *lipa*

Као што се може видети на Слици бр. 5, дериват *lipar* јавља се у пунктовима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22. Дериват *lipak* јавља се у пунктовима: 3, 13, 14, 15, 16, 17, 22. Последњи дериват *lipik* јавља се у пунктовима: 3, 6, 11, 18, 19, 20, 21, 22. У већини пунктова јављају се по два облика, а у пункту 3 и пункту 22 сва три облика. Занимљиво је да се у пункту 23 не јавља ниједан облик.

²⁴⁷ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2023а: 27.

Слика 6: *Notina loci* са основом топола

Као што се може видети на Слици бр. 6, дериват топољар јавља се у пунктовима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21. Дериват топољак јавља се у пунктовима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22. Последњи дериват тополик јавља се у пунктовима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 22. У пунктовима 1–12 јављају се сва три облика, док се у пункту 23 не јавља ниједан облик.

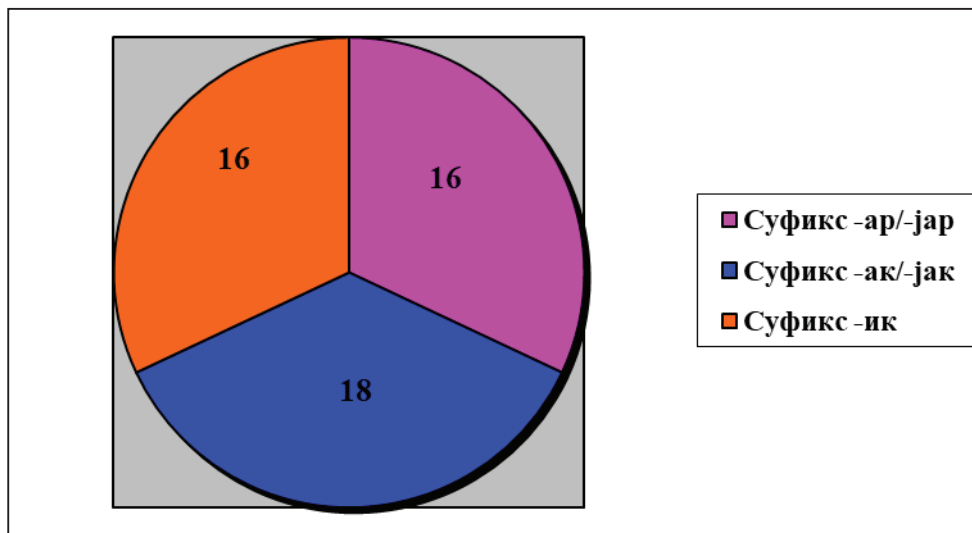
Уочили смо један фонетски модификован пример (*шеник*). **Ј. Марковић** истиче да је овде реч о упрошћавању сугласничке групе *ни* > *ш* (Марковић 2000б: 97).²⁴⁸ Ова гласовна промена није карактеристична за остале говоре косовско-ресавског дијалекта (нпр. трстенички говор) (Јовић 1968: 73).²⁴⁹ Из овог прегледа се јасно види да поменути гласовна промена није карактеристична ни за говоре јагодинског краја, који, такође, припадају косовско-ресавском дијалекту. Наиме, пример *шеник* јавља се само у три пункта.

²⁴⁸ Добијени резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 138.

²⁴⁹ Уп. Стевановић 2022а: 138.

Неки деривати нису потврђени у стандарднојезичком идиому: *броћик*, *кукурузик*, *пшеник*, *ражик*, *репик*, *рижик*.²⁵⁰

Између суфикса *-ар/-јар*, *-ак/-јак* и *-ик* видљива је конкурентност у лексичко-семантичкој подгрупи *Шума*. Конкурентност ових суфикса приказана је графички.

Графикон 1: Умерена продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Шума*

На Графикону бр. 1 види се да је забележено 18 примера са суфиксом *-ак/-јак* (што је означено плавом бојом), 16 примера са суфиксом *-ар/-јар* (што је означено ружичастом бојом) и 16 примера са суфиксом *-ик* (што је означено наранџастом бојом).²⁵¹

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ик* су следећа.

Један дериват из анализираног корпуса је фонетски модификован (*шеник*).

Разлике између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи постоје. Реч је о следећим разликама:

- 1) Суфикс *-ик* није једнако продуктиван. Наиме, у дијалекатском идиому је знатно продуктивнији;
- 2) У стандарднојезичком идиому суфикс *-ик* се додаје на именичке, придевске и глаголске творбене основе, док се у дијалекатском идиому додаје на именичке творбене основе и нешто ређе на глаголске;
- 3) Поједини деривати нису регистровани у речницима српског језика.

²⁵⁰ Добијени резултати презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 138; Стевановић 2022б: 37; Стевановић 2023а: 31.

²⁵¹ Овај резултат презентован је у раду о месним именицама у говору Бунара. Уп. Стевановић 2022а: 141.

4.1.5. Суфикс *-арник*²⁵²

М. Киршова *-арник* третира као проширену варијанту суфикса *-ик* (према Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2022в: 92; Стевановић 2023б: 63). По Киршовој, именице са завршетком *-арник* означавају затворен простор (према Стевановић 2022а: 92; Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2022в: 92). **М. Стевановић** не спомиње суфикс *-арник* у својој граматици (према Стевановић 2022в: 92; Стевановић 2023б: 64). Са друге стране, ни **Е. Барић** не спомиње овај суфикс (према Стевановић 2022в: 92).

Р. Жугић у својој монографији истиче да су именице са завршетком *-арник* настале додавањем суфикса *-(н)ик* на придевску основу: *Говедарник*, *Змијарник*, *Коњарник*, *Шилъегарник* (према Стевановић 2022в: 93; Стевановић 2023б: 64). Са друге стране, **Ј. Марковић** истиче да именице које се завршавају на *-арник* настају на три начина: 1) додавањем суфикса *-арник* на именичку основу (*слив-* + *-арник*); 2) додавањем суфикса *-ник* на именичку основу која се завршава на *-ар* (*сливар-* + *-ник*) и 3) додавањем суфикса *-ик* на придевску основу (*сливарн-* + *-ик*) (према Стевановић 2022в: 92–93; Стевановић 2023б: 63–64).

Спроводећи истраживање на ширем терену, забележили смо 27 именица, које су настале спајањем суфикса *-арник* са именичком творбеном основом. Именице су систематизоване у следеће лексичко-семантичке подгрупе²⁵³:

1) Именице које се односе на одређени воћњак:

- Место где је засађено стабло дрвета²⁵⁴: *брескварник* (*брескв-* + *-арник*) (4–6, 15–21, 23), *вишњарник* (*вишњ-* + *-арник*) (18, 23), *дуњарник* (*дуњ-* + *-арник*) (5, 10), *јабукарник* (*јабук-* + *-арник*) (8, 11, 23), *кајсијарник* (*кајсиј-* + *-арник*) (20), *крушкарник* (*крушк-* + *-арник*) (13, 15, 20, 23), *орашарник* (*ораш-* + *-арник*) (12), *смокварник* (*смокв-* + *-арник*) (4, 6), *трешњарник* (*трешњ-* + *-арник*) (10, 15, 17, 20–21, 23), *шљиварник* (*шљив-* + *-арник*) (2, 5–6, 14, 17), *бадемарник* (*бадем-* + *-арник*) (18–19, 21).²⁵⁵

²⁵² Садржај овог дела рада публикован је у чланку *О суфиксу -арник у косовско-ресавском дијалекту* (Стевановић 2023б). Чланак је публикован у Зборнику радова са Десетог симпозијума младих слависта *Zbliževanja in odmiki: medkulturni stiki v slovanskih jeziki in literaturah* (Стевановић 2023б: 61–69).

²⁵³ В. фусноту бр. 97.

²⁵⁴ В. фусноту бр. 115.

²⁵⁵ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 28; Стевановић 2024а: 177.

- Место где је засађено грмље или жбуње²⁵⁶: *купинарник* (*купин-* + *-арник*) (8, 10, 14, 23), *малинарник* (*малин-* + *-арник*) (10, 12), *дударник* (*дуд-* + *-арник*) (17).²⁵⁷
  - Место где је засађена нискорастућа биљка²⁵⁸: *јагодарник* (*јагод-* + *-арник*) (2, 13, 18, 20, 21–23) (Стевановић 2023б: 65).²⁵⁹
- 2) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:
- Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем²⁶⁰: *јечмарник* (*јечм-* (*јечам*) + *-арник*) (23), *кукурузарник* (*кукуруз-* + *-арник*) (22–23), *хмељарник* (*хмељ-* + *-арник*) (7–10, 12, 21, 23).²⁶¹
  - Њива засејана биљком из породице тикава или бундева²⁶²: *дињарник* (*дињ-* + *-арник*) (10, 13–17, 20–21, 23).²⁶³
  - Земљиште обрасло нечим: *гљиварник* (*гљив-* + *-арник*) (2, 4–6, 11), *коприварник* (*коприв-* + *-арник*) (19, 21), *траварник* (*трав-* + *-арник*) (4, 6, 17–19, 21–22) (Стевановић 2023б: 65).
- 3) Именице које се односе на одређену башту:
- Место засађено зељастом биљком: *паприкарник* (*паприк-* + *-арник*) (9–10; 13–23), *спанаћарник* (*спанаћ-* + *-арник*) (1, 4).²⁶⁴
  - Место засађено црвеним поврћем: *цвекларник* (*цвекл-* + *-арник*) (2, 4).
  - Врт засађен цвећем: *цвећарник* (*цвећ-* + *-арник*) (1–22) (Стевановић 2023б: 65).²⁶⁵
- 4) Именице које се односе на одређену шуму:

²⁵⁶ В. фусноту бр. 117.

²⁵⁷ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 28; Стевановић 2024а: 177.

²⁵⁸ В. фусноту бр. 119.

²⁵⁹ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 241; Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 28; Стевановић 2024а: 177.

²⁶⁰ В. фусноту бр. 99.

²⁶¹ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 28; Стевановић 2024а: 177.

²⁶² В. фусноту бр. 101.

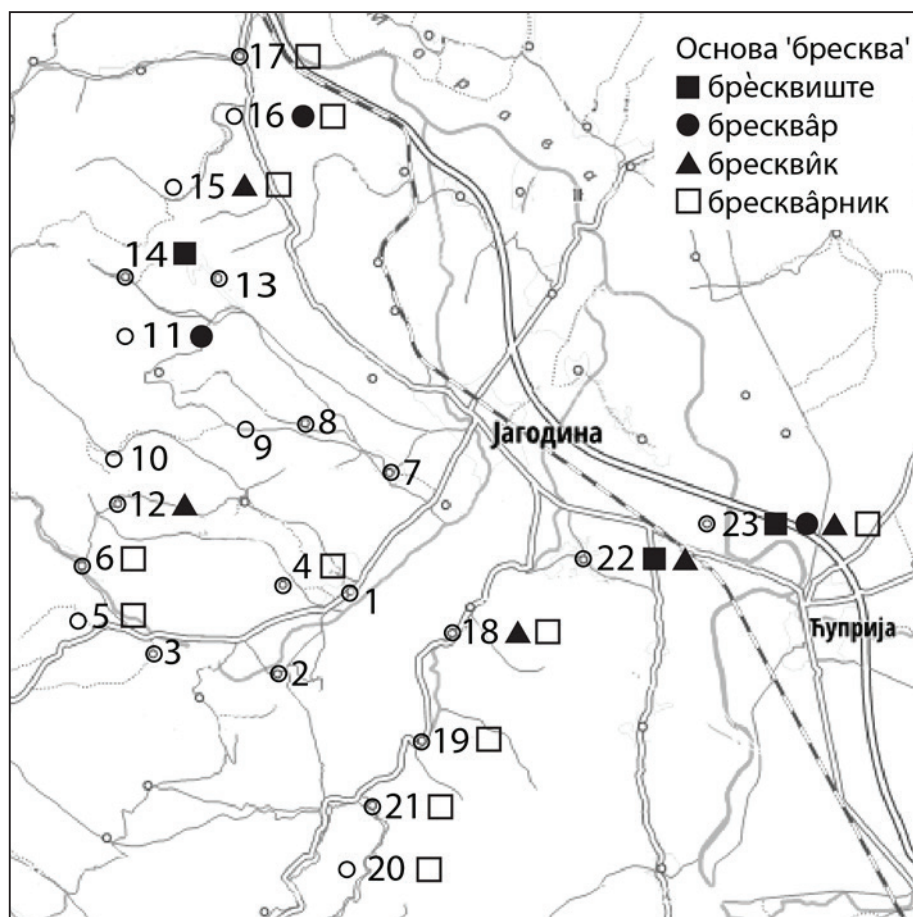
²⁶³ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 28.

²⁶⁴ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022б: 33; Стевановић 2023а: 28.

²⁶⁵ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2023а: 28.

- Место где расте листопадно дрвеће из породице букви²⁶⁶: *кестенарник* (*кестен-* + *-арник*) (10) (Стевановић 2023б: 65).

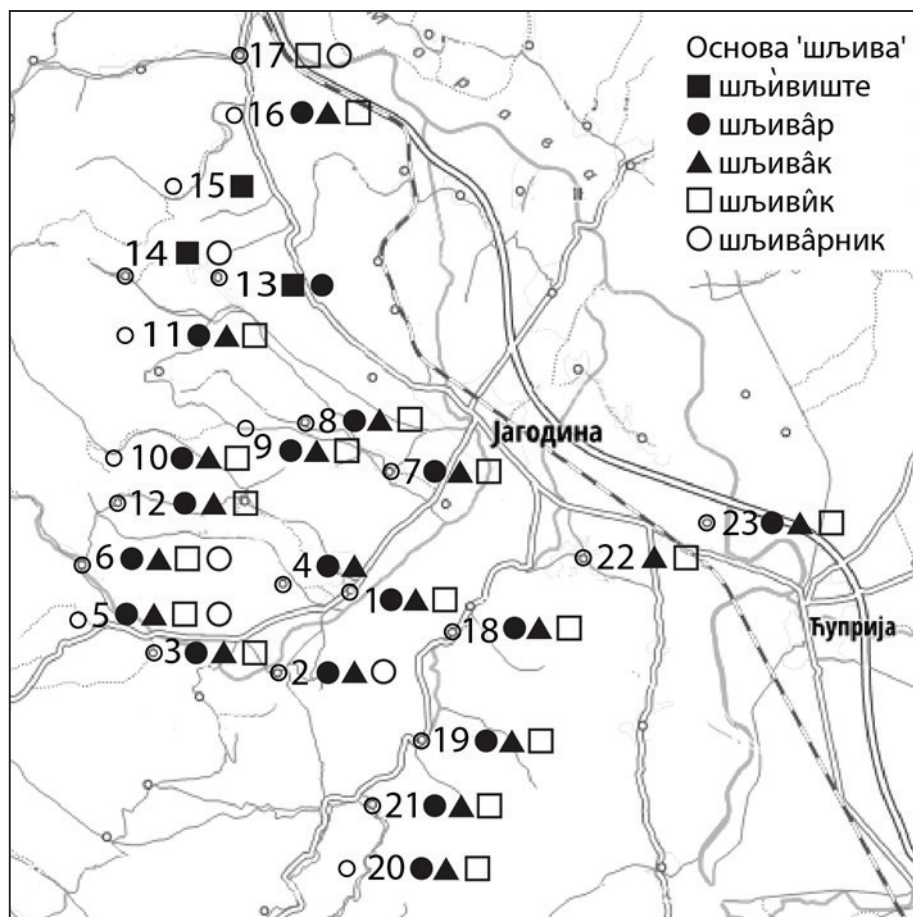
Истражујући месне именице, уочили смо да се за исту творбену основу везују различити суфикси. Како то изгледа, приказаћемо на следећим картама.

Слика 7: *Notina loci* са основом бресква

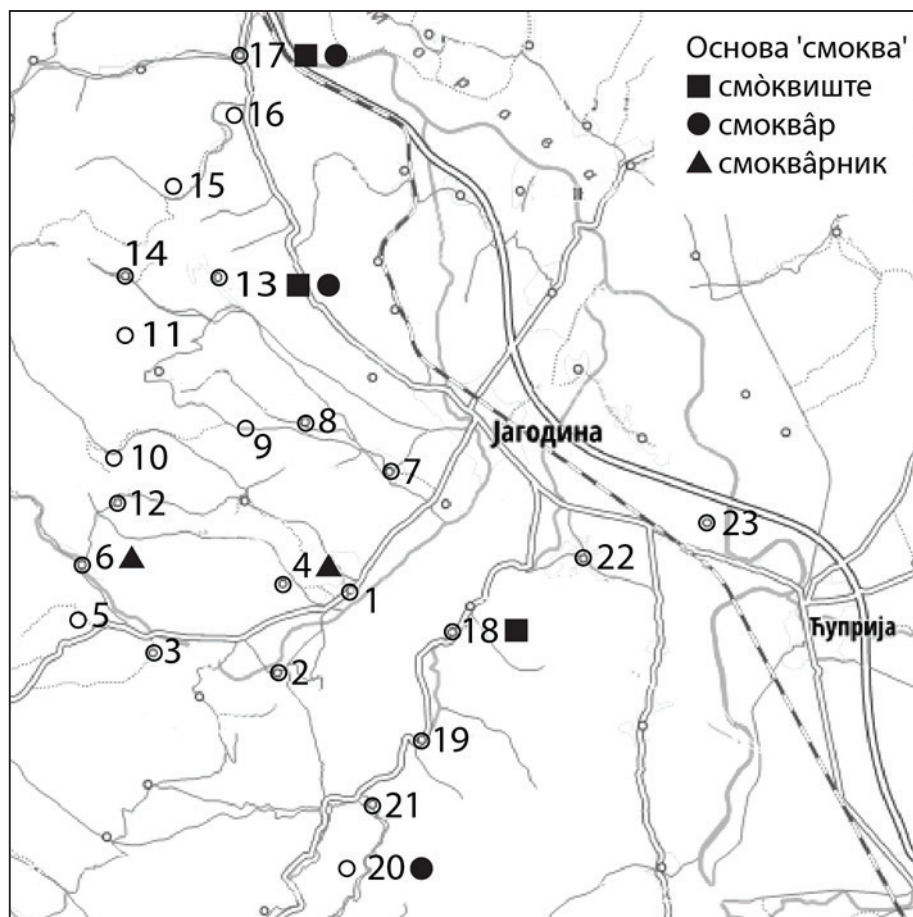
Као што се на Слици бр. 7 може видети, дериват бресквиште јавља се у пунктовима: 14, 22, 23. Дериват бресквар јавља се у пунктовима: 11, 16, 23, а дериват бресквик у пунктовима 12, 15, 18, 22, 23. Са друге стране, дериват брескварник јавља се у пунктовима: 4, 5, 6, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23. Оно што је занимљиво, тиче се пункта 23. Наиме, сва четири облика се јављају у овом пункту.

²⁶⁶ В. фусноту бр. 167.

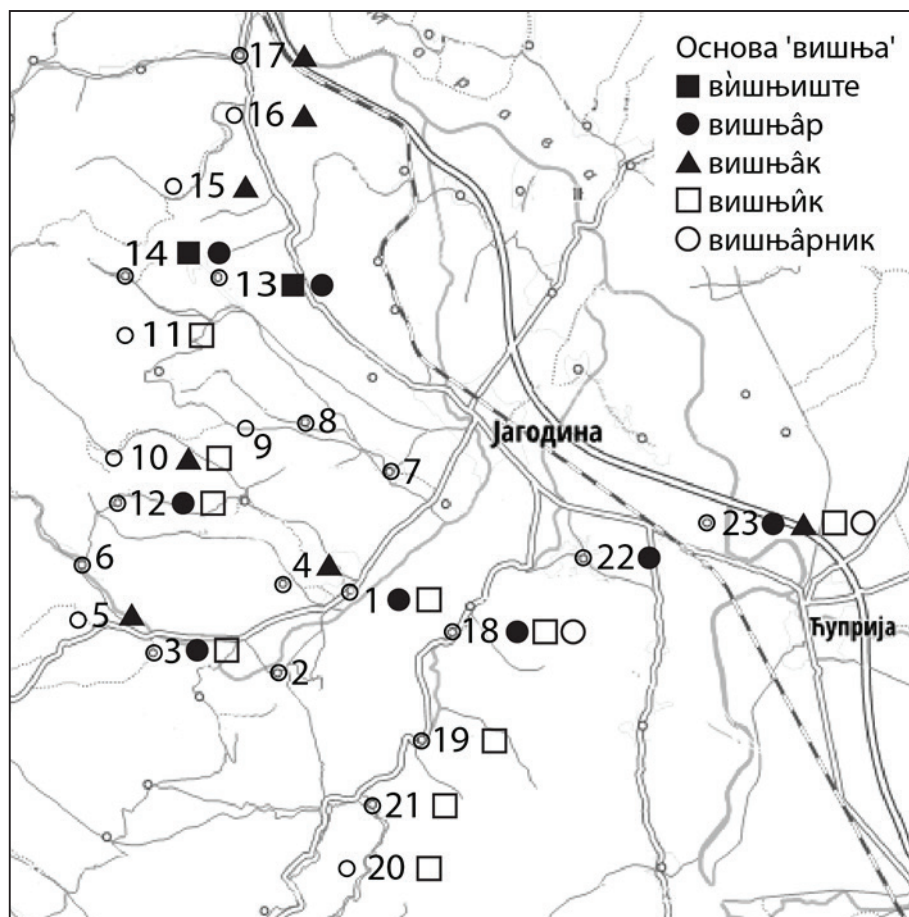
Слика 8: *Notina loci* са основом шљива

Као што се на Слици бр. 8 може видети, дериват шљивиште јавља се у пункт-товима: 13, 14, 15, а дериват шљивар у пункт-товима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 19, 20, 21, 23. Дериват шљивак јавља се у пункт-товима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, а дериват шљивик у пункт-товима: 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23. Последњи дериват шљиварник јавља се у пункт-товима 2, 5, 6, 14, 17. Не постоји пункт где се јављају сви облици. У пункт-товима 5 и 6 јављају се по четири облика.

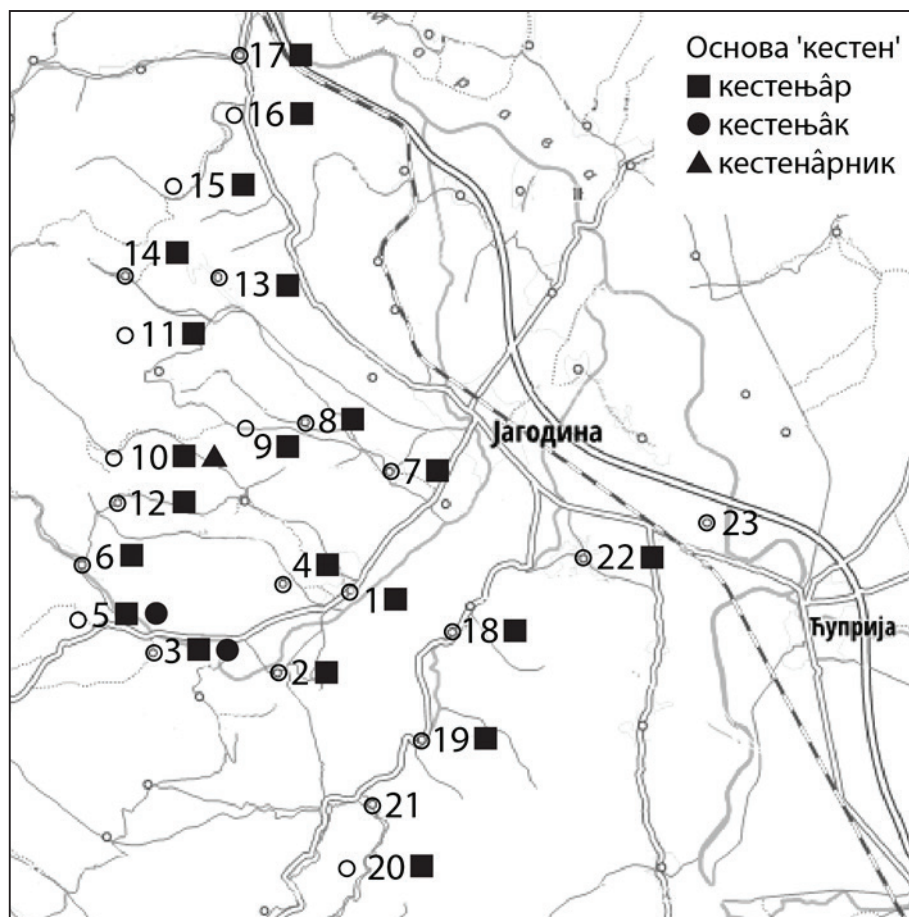
Слика 9: *Notina loci* са основом смоква

Као што се на Слици бр. 9 може видети, дериват смѡквиште јавља се у пунктѡвима: 13, 17, 18. Дериват смѡквар јавља се у пунктѡвима: 13, 17, 20, а дериват смѡкварник у пунктѡвима: 4, 6. Занимљиво је да ови облици нису заступљени на ширем терену. У пунктѡвима 13 и 17 јављају се по два облика.

Слика 10: *Nomina loci* са основом вишња

Као што се на Слици бр. 10 може видети, дериват вишњиште се јавља у пунктовима: 13, 14, а дериват вишњар у пунктовима: 1, 3, 12, 13, 14, 18, 22, 23. Дериват вишњак јавља се у пунктовима: 4, 5, 10, 15, 16, 17, 23, а дериват вишњик у пунктовима: 1, 3, 10, 11, 12, 18, 19, 20, 21, 23. Последњи дериват вишњарник јавља се у пунктовима: 18, 23. Не постоји пункт где се јављају сви облици. У пункту 23 јављају се четири облика.

Слика 11: *Nomina loci* са основом кестен

Као што се на Слици бр. 11 може видети, дериват кестењар јавља се у пункт-овима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, а дериват кестењак у пункт-овима: 3, 5. Последњи дериват кестенарник јавља се у пункту 10. Занимљиво је да се у пункт-овима 3, 5 и 10 јављају по два облика, а у пункт-овима 21 и 23 се не јавља ниједан облик.

На основу анализе релевантних речника српског језика, приметили смо да поједини деривати нису забележени. Реч је о следећим дериватима: купинарник, малинарник, вишињарник, дуњарник, јабукарник, јагодарник, кајсијарник, крушкарник, орашарник, смокварник, трешњарник, шљиварник, бадемарник, дињарник, јечмарник, кукурузарник, хмељарник, траварник, паприкарник, спанаћарник, цвекларник, кестенарник.²⁶⁷

У оквиру подгрупе *Воћњак* само је пример *брескварник* регистрован у стандардној варијанти српског језика (РСЈ 2011: 105).²⁶⁸

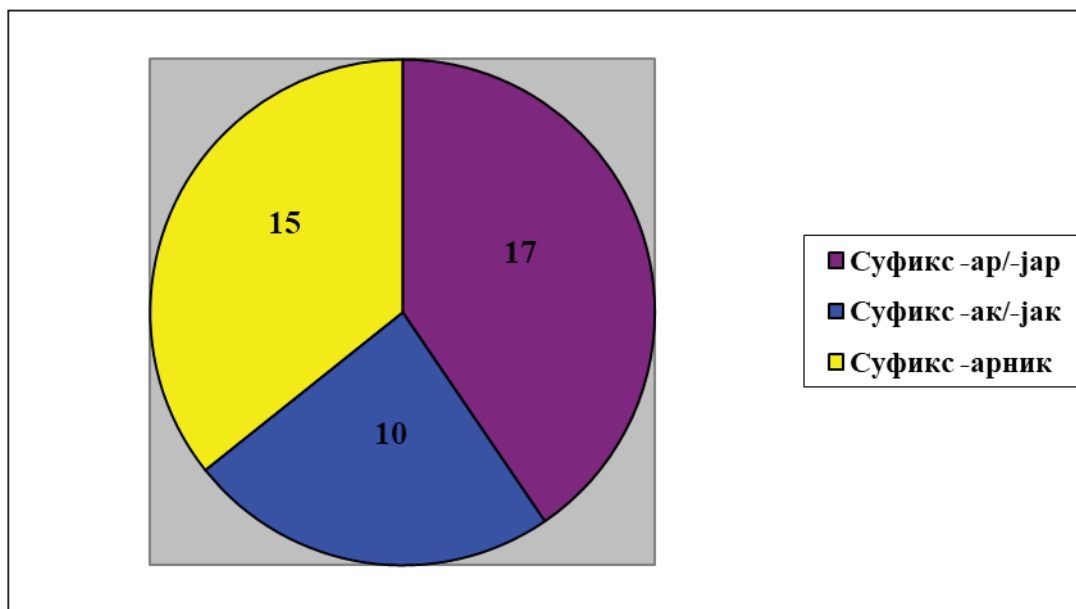
²⁶⁷ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 241–242; 245; Стевановић 2022б: 38; Стевановић 2023а: 31; Стевановић 2024а: 179.

²⁶⁸ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022б: 36; Стевановић 2023а: 31; Стевановић 2024а: 177.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика бележи пример *дударник*, али је он регионално маркиран (РСАНУ 1968: 2).²⁶⁹

Пример *коприварник* је, такође, регионално маркиран (РСАНУ 1978: 220).

У лексичко-семантичкој подгрупи *Воћњак* примећена је конкурентност суфикса *-ар/-јар*, *-ак/-јак* и *-арник*. Конкурентност ових суфикса приказаћемо графички.

Графикон 2: Умерена продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Воћњак*

На Графикону бр. 2 види се да је забележено 17 примера са суфиксом *-ар/-јар* (што је означено љубичастом бојом), 15 примера са суфиксом *-арник* (што је означено жутом бојом) и 10 примера са суфиксом *-ак/-јак* (што је означено плавом бојом).²⁷⁰

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-арник* су следећа.

Суфикс *-арник* се у оба идиома спаја са именичком творбеном основом.

Разлике између дијалекатског и стандарднојезичког идиома су следеће:

- 1) Фреквентност овог суфикса није једнака. Наиме, суфикс *-арник* је фреквентнији у дијалекатском идиому;
- 2) Регионална маркираност карактерише два деривата (*дударник* и *коприварник*);
- 3) Много је нерегистрованих деривата у стандарднојезичком идиому.

²⁶⁹ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 179.

²⁷⁰ Део резултата презентован је у раду: Стевановић 2024а: 179. Са друге стране, део резултата презентован је и у раду: Стевановић 2022а: 141.

4.1.6. Суфикс *-ара*²⁷¹

Суфикс *-ара* је нископродуктиван у грађењу месних именица које означавају отворен простор. **И. Клајн** истиче да се суфикс *-ара* комбинује са различитим творбеним основама (именичким и глаголским) (Клајн 2003: 47).

Спроводећи истраживање на терену који обухвата 23 пункта, забележили смо 14 именица. Именице које смо забележили настале су додавањем суфикса *-ара* на именичку творбену основу. Оне су систематизоване у следеће лексичко-семантичке подгрупе²⁷²:

- 1) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:
  - Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем²⁷³: *репара* (*реп-* + *-ара*) (8, 10), *репара* (*реп-* + *-ара*) (13), *хмељара* (*хмељ-* + *-ара*) (13, 15, 17–19, 21, 23), *хмељара* (*хмељ-* + *-ара*) (1–2, 5, 8–11), *ланара* (*лан-* + *-ара*) (13), *кукурузара* (*кукуруз-* + *-ара*) (13, 16–17).²⁷⁴
  - Њива засејана биљком из породице тикава или бундева²⁷⁵: *бостанара* (*бостан-* + *-ара*) (12, 17), *бостанара* (*бостан-* + *-ара*) (13–16).²⁷⁶
  - Њива засађена поврћем или земљиште засејано, засађено поврћем²⁷⁷: *купусара* (*купус-* + *-ара*) (1, 5), *купусара* (*купус-* + *-ара*) (7, 13, 20, 23), *пасуљара* (*пасуљ-* + *-ара*) (13–14, 17) (Стевановић 2024б: 29).²⁷⁸
- 2) Именице које се односе на одређени воћњак:
  - Место где је засађено грмље или жбуње²⁷⁹: *купинара* (*купин-* + *-ара*) (15, 19–20, 23).²⁸⁰

²⁷¹ Садржај овог дела рада публикован је у чланку *О суфиксу -ара у косовско-ресавском дијалекту*. Чланак је публикован у Зборнику радова са Једанаестог симпозијума младих слависта *Dialog med središci in obrobji v slovanskih jezikih in literaturah* (Стевановић 2024б: 27–35).

²⁷² В. фусноту бр. 97.

²⁷³ В. фусноту бр. 99.

²⁷⁴ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 244–245; Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28.

²⁷⁵ В. фусноту бр. 101.

²⁷⁶ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 242.

²⁷⁷ В. фусноту бр. 103.

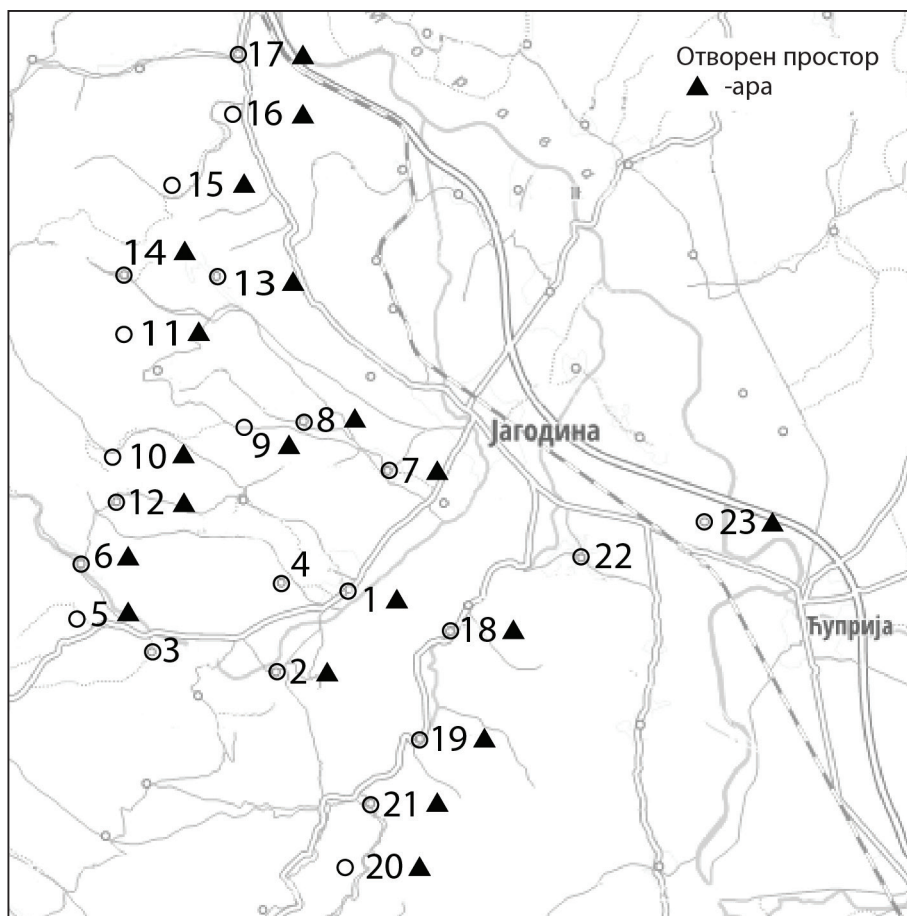
²⁷⁸ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28.

²⁷⁹ В. фусноту бр. 117.

²⁸⁰ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28.

- Место где је засађена нискорастућа биљка²⁸¹: *јагодара* (*јагод-* + *-ара*) (12, 21, 23), *јагодара* (*јагод-* + *-ара*) (1, 6, 8–10) (Стевановић 2024б: 29).²⁸²

Добијене резултате приказаћемо и лингвогеографски.

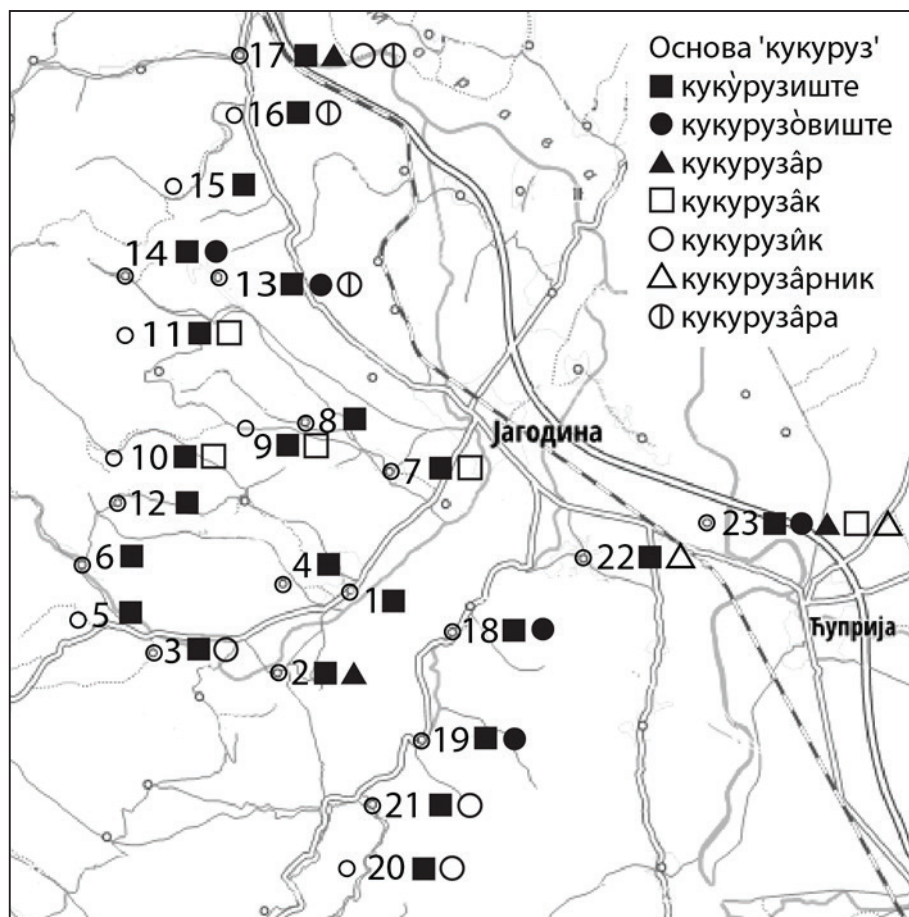
Слика 12: Распрострањеност суфикса *-ара*

На Слици бр. 12 види се да је суфикс *-ара* распрострањен на скоро целом терену. Суфикс *-ара* није уочен у пунтовима: 3, 4, 22.

Бавећи се месним именицама, приметили смо да се за исту творбenu основу ве-зују различити суфикси. То ћемо приказати на следећој карти.

²⁸¹ В. фусноту бр. 119.

²⁸² Добијен резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28.

Слика 13: *Notina loci* са основом кукуруз

Као што се на Слици бр. 13 може видети, дериват кукурузиште јавља се у свим пунктовима. Дериват кукурузовиште јавља се у пунктовима: 13, 14, 18, 19, 23, а дериват кукурузар у пунктовима: 2, 17, 23. У пунктовима: 7, 9, 10, 11, 23 јавља се дериват кукурузак. Дериват кукурузик јавља се у пунктовима: 3, 17, 20, 21, а дериват кукурузарник у пунктовима 22 и 23. Последњи дериват кукурузара јавља се у пунктовима: 13, 16, 17. Четири облика налазимо у пункту 17, а пет облика у пункту 23.

Пример кукурузара у стандардној варијанци српског језика има једно значење, а у дијалекту друго значење. За пример кукурузара *Речник српскога језика* наводи следеће објашњење: 1. пројара; 2. ракија од кукуруза (РСЈ 2011: 597).²⁸³

Пример купинара бележи *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* који даје следеће објашњење: покр. име овци (РСАНУ 1981: 47). Овај пример је регионално маркиран.²⁸⁴

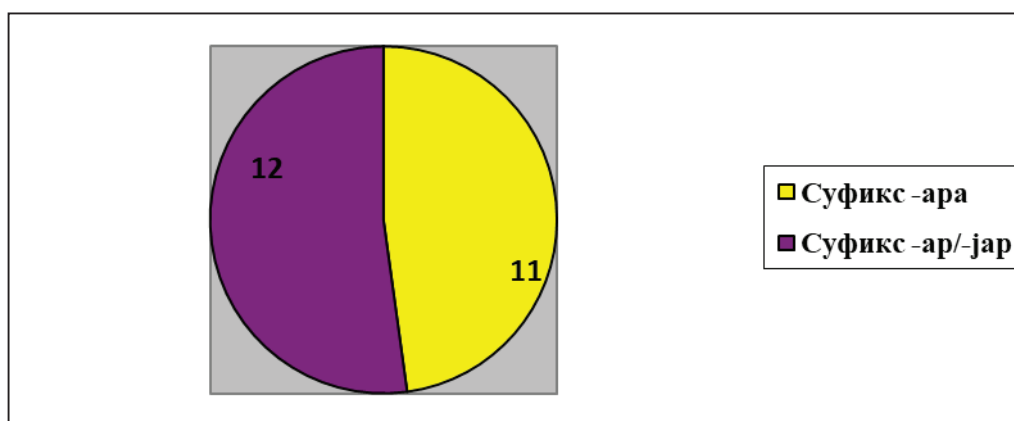
²⁸³ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 244; Стевановић 2024б: 30.

²⁸⁴ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022б: 37; Стевановић 2023а: 28; Стевановић 2024б: 31.

Треба објаснити и пример *купусара/купусара*. Поменути речник наводи следеће објашњење овог примера: 1. *каца или сличан дрвени суд у којем се држи и кисели купус;* 2) *купусиште* (РСАНУ 1981: 59).²⁸⁵

На основу увида у речнике можемо констатовати да поједини деривати не постоје у стандарднојезичком идиому. Реч је о дериватима: *репара, репара, бостанара, бостанара*.²⁸⁶

Конкурентност суфикса *-ар/-јар* и *-ара* видљива је у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Земљиште, њива, поље*. То ћемо приказати и графички.

Графикон 3: Умерена продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Земљиште, њива, поље*

На Графикону бр. 3 види се да је забележено 12 примера са суфиксом *-ар/-јар* (што је означено љубичастом бојом) и 11 примера са суфиксом *-ара* (што је означено жутом бојом).²⁸⁷

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ара* су следећа.

Између дијалекатског и стандарднојезичког идиома постоје следеће разлике:

- 1) У дијалекатском идиому суфикс *-ара* гради једну категорију речи (*nomina loci* са значењем отвореног простора), док у стандарднојезичком идиому не гради ту исту категорију речи;
- 2) Семантика дијалекатских деривата се разликује од семантике стандарднојезичког деривата (*кукурузара*);

²⁸⁵ Добијени резултати презентовани су у радовима: Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28; Стевановић 2024б: 31.

²⁸⁶ Добијени резултати презентовани су у раду: Стевановић 2021: 242.

²⁸⁷ О конкурентности суфикса *-ара* в. Стевановић 2024а: 180.

- 3) Један дериват има уже значење у дијалекатском идиому (*купусара/купусара*);
- 4) Један дериват је регионално маркиран (*купинара*);
- 5) Поједине месне именице не познаје стандарднојезички идиом.

4.1.7. Суфикс *-овик*

И. Клајн истиче да је *-овик* сложени суфикс суфикса *-ик* и да се првенствено додаје на именичке основе (према Стевановић 2022а: 139).

Спроводећи истраживање, забележили смо осам именица које се граде спајањем именичке творбене основе са суфиксом *-овик*. Те именице су класификоване у следеће лексичко-семантичке подгрупе²⁸⁸:

- 1) Именице које се односе на одређену шуму:
  - Место где зимзелено дрвеће²⁸⁹: *боровик* (*бор-* + *-овик*) (1–6, 11, 15–19, 21–22).²⁹⁰
  - Место где расте листопадно, белогорично дрвеће²⁹¹: *брезовик* (*брез-* + *-овик*) (3, 5–6), *брестовик* (*брест-* + *-овик*) (11–12).²⁹²
  - Место где расте листопадно дрвеће из породице букви²⁹³: *буковик* (*бук-* (*буква*) + *-овик*) (10–12, 17, 19–22), *храстовик* (*храст-* + *-овик*) (13), *храстовик* (*храст-* + *-овик*) (1–3, 5–6, 8–17), *церовик* (*цер-* + *-овик*) (3, 5).²⁹⁴
- 2) Именице које се односе на одређено земљиште:
  - Земљиште засејано биљком из породице лепирњача²⁹⁵: *бобовик* (*боб-* + *-овик*) (18, 20–21).²⁹⁶

И овде примећујемо да се различити суфикси додају на исту творбену основу. То ћемо приказати и лингвогеографски.

²⁸⁸ В. фусноту бр. 97.

²⁸⁹ В. фусноту бр. 163.

²⁹⁰ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 139; Стевановић 2023а: 29.

²⁹¹ В. фусноту бр. 165.

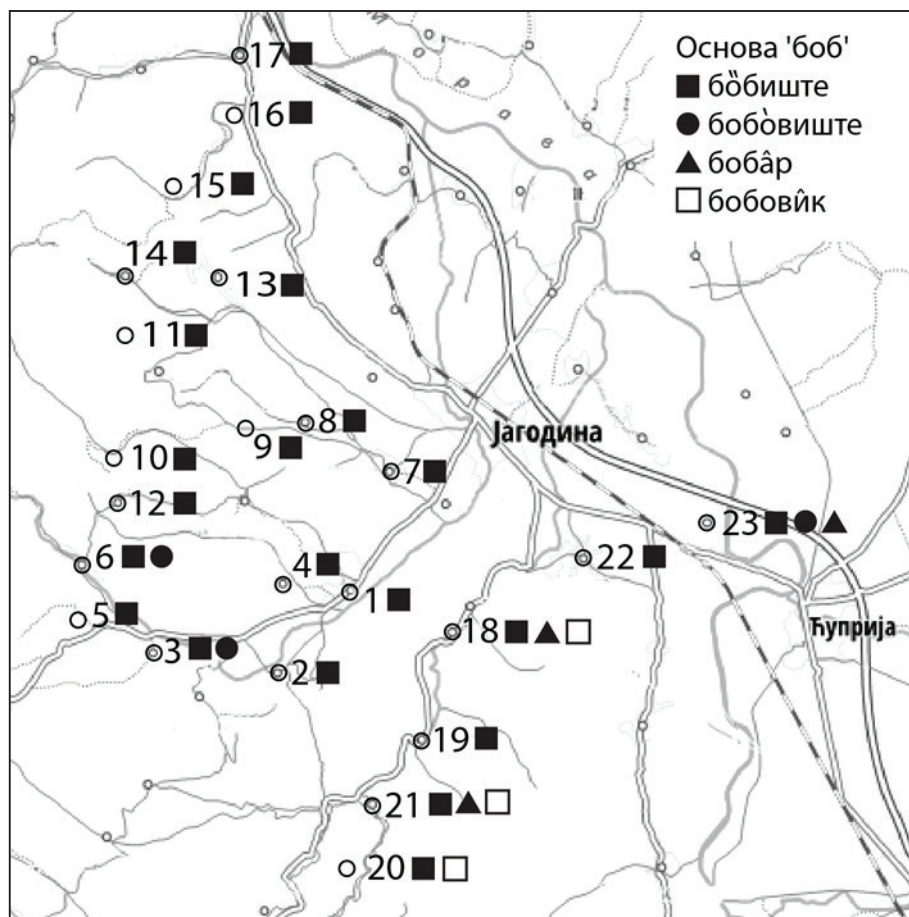
²⁹² Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2022а: 139.

²⁹³ В. фусноту бр. 167.

²⁹⁴ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2021: 243; Стевановић 2022а: 139; Стевановић 2023а: 29.

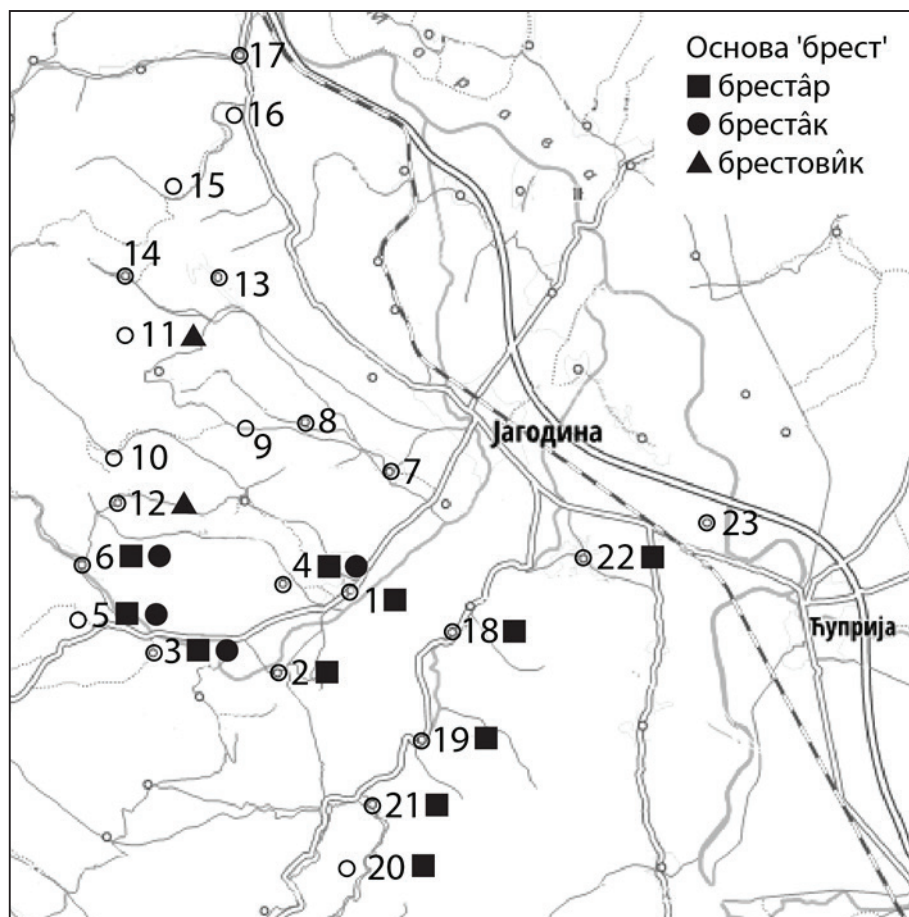
²⁹⁵ В. фусноту бр. 98.

²⁹⁶ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2023а: 29.

Слика 14: *Nomina loci* са основом боб

Као што се на Слици бр. 14 може видети, дериват бобиште јавља се у свим пунктовима. Дериват бобовиште јавља се у пунктовима: 3, 6, 23, а дериват бобар у пунктовима: 18, 21, 23. Последњи дериват бобовик јавља се у пунктовима: 18, 20, 21. По један облик јавља се у великом броју пунктова. У пункту 18, 21 и 23 јављају се по три облика. Нигде се не јављају сва четири облика.

Слика 15: *Nomina loci* са основом брест

Као што се на Слици бр. 15 може видети, дериват брестар јавља се у пунктoвима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 18, 19, 20, 21, 22. Дериват брестак јавља се у пунктoвима: 3, 4, 5, 6. Последњи дериват брестовик јавља се у пунктoвима 11 и 12. Има пунктoва где није регистрован ниједан облик. У пунктoвима; 3, 4, 5, 6 регистрована су по два облика.

Пример *храстовик* није регистрован у стандардној варијанти српског језика.²⁹⁷

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-овик* су следећа.

Суфикс *-овик* је нископродуктиван и у говорима јагодинског краја и у стандардној варијанти српског језика.

У оба идиома се овај суфикс комбинује са именичком творбеном основом.

Уочена је следећа разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи:

1) Пример *храстовик* није регистрован у речницима српског језика.

²⁹⁷ Добијени резултат презентoван је у радовима: Стевановић 2021: 243; Стевановић 2022а: 139.

4.1.8. Суфикс *-ник*

Ослањајући се на релевантну литературу, закључили смо да је суфикс *-ник* ниске продуктивности у грађењу *nomina loci* и да се додаје на именичку и глаголску творбену основу (Клајн 2003: 156).

Боравећи на терену, забележили смо свега седам именица. Шест именица настало је спајањем суфикса *-ник* са именичком творбеном основом. Тих шест именица сврстићемо у једну лексичко-семантичку подгрупу²⁹⁸:

- 1) Именице које се односе на одређено земљиште, одређену њиву или одређено поље:
  - Земљиште или поље засејано житарицом или индустријским биљем²⁹⁹: *хмелњик* (*хмелъ-* + *-ник*) (1, 5, 23), *ражњик* (*раж-* + *-ник*) (23), *репњик* (*реп-* + *-ник*) (9, 18–19, 23), *рижњик* (*риж-* + *-ник*) (23).³⁰⁰
  - Њива засађена поврћем или земљиште засејано, засађено поврћем³⁰¹: *купусњик* (*купус-* + *-ник*) (13), *купусњик* (*купус-* + *-ник*) (1, 2, 5, 11, 22–23).³⁰²

Распрострањеност суфикса *-ник* и осталих суфикса приказаћемо и лингвогеографски.

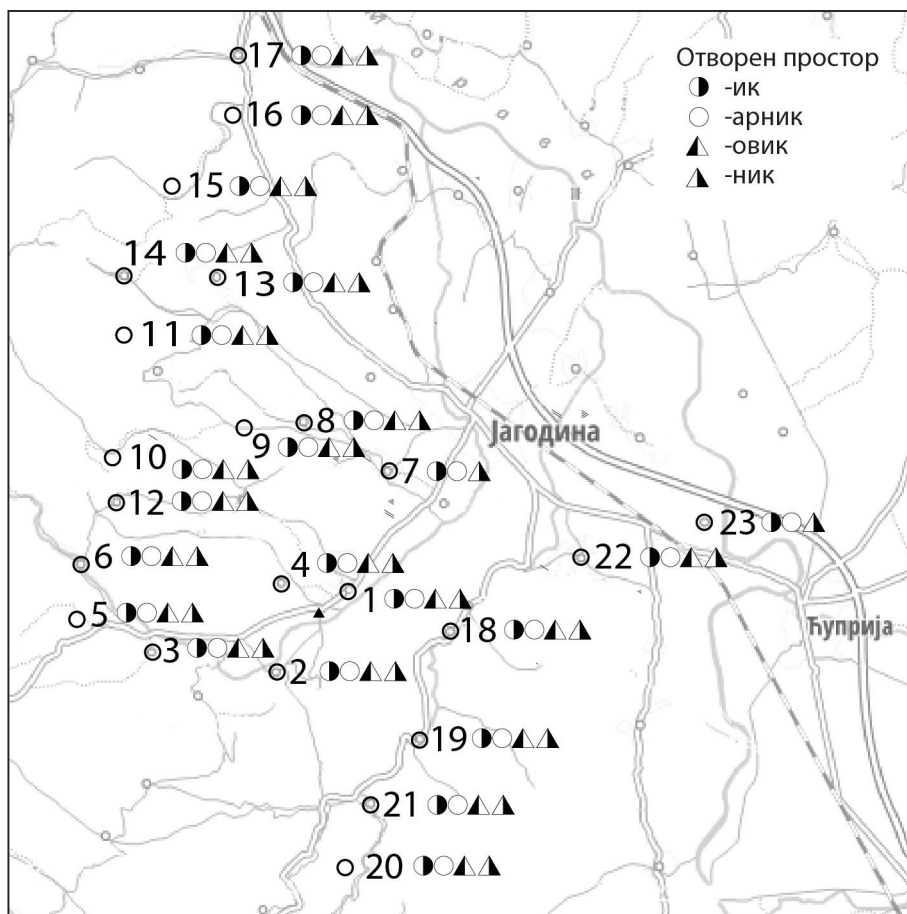
²⁹⁸ В. фусноту бр. 97.

²⁹⁹ В. фусноту бр. 99.

³⁰⁰ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022б: 34; Стевановић 2023а: 29.

³⁰¹ В. фусноту бр. 103.

³⁰² Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022б: 34.

Слика 16: Распрострањеност суфикса *-ик*, *-арник*, *-овик*, *-ник*

Као што се на Слици бр. 16 може видети, у свим пунктовима се јављају суфикси *-ик*, *-арник* и *-ник*. Суфикс *-овик* је широко распрострањен, али се не јавља у пункту 7 и пункту 23.

Један пример из анализираног корпуса настао је префиксално-суфиксалном творбом. Тај пример се односи на земљиште уопште: *расадник* (*раз-* + *сад-* (*садити*) + *-ник*) (1–23).

На основу увида у речнике, можемо закључити да стандарднојезички идиом не познаје поједине месне именице. Реч је о именицама: *ражник*, *репник*, *рижник*.³⁰³

Семантика дијалекатског деривата *купусник* се значајно разликује од семантике стандарднојезичког деривата *купусник*. Овај дериват је објашењен на следећи начин у речнику: *мрсно јело са купусом* (РМС 1969: 132).³⁰⁴

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ник* су следећа.

³⁰³ Добијени резултати презентовани су у раду: Стевановић 2022б: 37

³⁰⁴ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022б: 37.

Фреквентност суфикса *-ник* је иста у оба идиома.

У оба идиома се суфикс *-ник* додаје и на именичку и на глаголску творбену основу.

Суфикс *-ник* је конкурентан суфиксима *-ак/-јак*, *-ик*, *-арник*, *-овик* у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Земљиште, њива, поље*.

Разлике између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи су следеће:

- 1) Поједини деривати нису регистровани у речницима српског језика;
- 2) Један дериват у дијалекту има једно, а у стандардној варијанти српског језика друго значење (*купусник*).

4.1.9. Суфикс *-њак*

М. Киршова *-њак* не третира као посебни суфикс, већ именице са завршетком *-њак* сврстава у групу именица изведене суфиксом *-ак/-јак* (према Стевановић 2022б: 35).

На терену је забележено свега шест именице. Забележене именице настале су спајањем суфикса *-њак* са именичком творбеном основом. Именице су сврстане у следеће лексичко-семантичке подгрупе³⁰⁵:

- 1) Именице које се односе на одређено земљиште:
  - Земљиште обрасло нечим: *напратњак* (*напрат-* + *-њак*) (1–6, 8–12, 18–22), *навитњак* (*навит-* + *-њак*) (3, 5, 17), *копривњак* (*коприв-* + *-њак*) (1–2, 5, 7–12, 15–23), *травњак* (*трав-* + *-њак*) (1–23).³⁰⁶
- 2) Именице које се односе на одређену башту или одређени врт:
  - Место засађено зељастом биљком: *броћњак* (*броћ-* + *-њак*) (17, 19, 22–23).³⁰⁷
- 3) Именице које се односе на одређени воћњак:
  - Место где је засађена нискорастућа биљка³⁰⁸: *јагодњак* (*јагод-* + *-њак*) (1–23).³⁰⁹

И овде је примећено да се на исту творбену основу додају разни суфикси. Даћемо лингвогеографски приказ резултата.

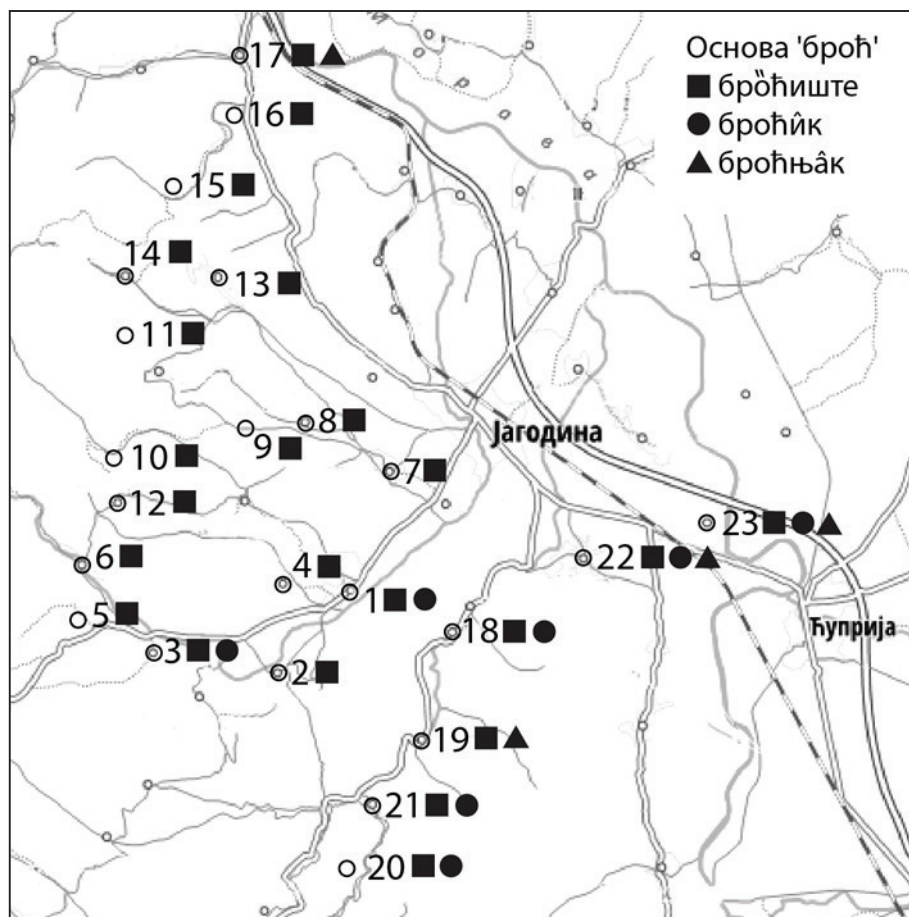
³⁰⁵ В. фусноту бр. 97.

³⁰⁶ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у радовима: Стевановић 2022а: 139; Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28.

³⁰⁷ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28.

³⁰⁸ В. фусноту бр. 119.

³⁰⁹ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 139; Стевановић 2022б: 35; Стевановић 2023а: 28.

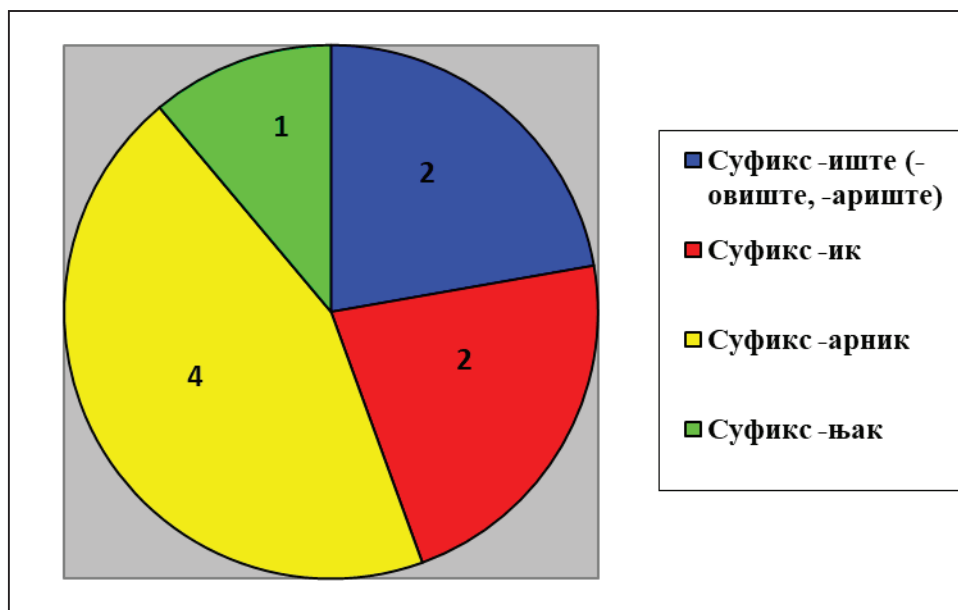
Слика 17: *Notina loci* са основом броћ

Као што се на Слици бр. 17 може видети, дериват броћиште регистрован је у свим пунтовима. Дериват броћик регистрован је у пунтовима: 1, 3, 18, 20, 21, 22, 23. Последњи дериват броћњаќ регистрован је у пунтовима: 17, 19, 22, 23. Сва три облика регистрована су у пунтовима 22 и 23. У већини пунтова регистрован је по један облик.

Регистровани су сви примери у стандарднојезичком идиому.³¹⁰

У оквиру подгрупе *Башта*, *врт* конкурентни су сложени суфикси суфикса *-иште* (*-овиште*, *-ариште*), суфикс *-ик*, суфикс *-арник* и суфикс *-њаќ*. Конкурентност ових суфикса приказаћемо и графички.

³¹⁰ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2022а: 139; Стевановић 2023б: 37; Стевановић 2023а: 31.

Графикон 4: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе
Баишта, врт

На Графикону бр. 4 види се да су забележена четири примера са суфиксом *-арник* (што је означено жутом бојом), два примера са суфиксом *-ик* (што је означено црвеном бојом), два примера са суфиксом *-иште (-овиште, -ариште)* (што је означено плавом бојом). Забележен је један пример са суфиксом *-њак* (што је означено зеленом бојом).

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-њак* су следећа.

Суфикс *-њак* је нископродуктиван у оба идиома.

И у дијалекатском и у стандарднојезичком идиому суфикс *-њак* се додаје на именичку творбену основу.

Нема разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи.

4.1.10. Суфикс *-овина*

Суфикс *-овина* првенствено гради именице које означавају дрво као грађу у стандардном српском језику (Клајн 2003: 99).

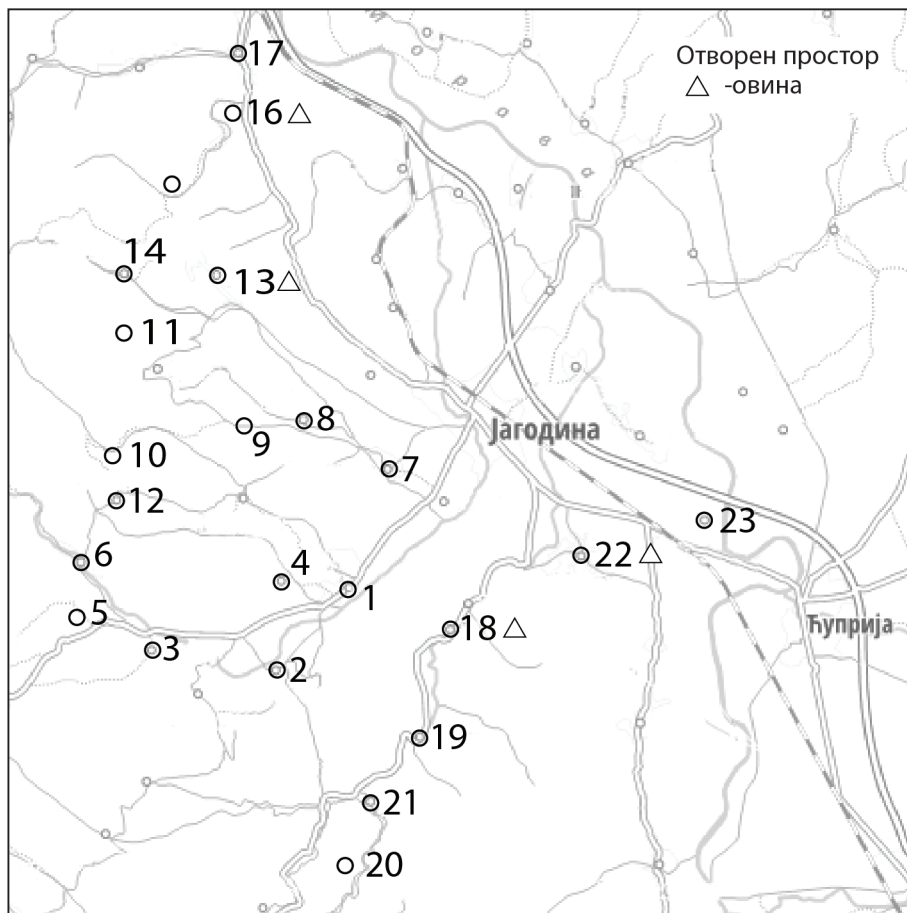
На терену су уочене само три месне именице. Именице су добијене спајањем суфикса *-овина* са именичком творбеном основом. Систематизоване су у једну лексичко-семантичку подгрупу³¹¹:

³¹¹ В. фусноту бр. 97.

1) Именице које се односе на одређену шуму:

- Место где расте зимзелено дрвеће³¹²: *боровина (бор- + -овина)* (13, 18).³¹³
- Место где расте листопадно, белогорично дрвеће³¹⁴: *брезовина (брез- + -овина)* (22).
- Место где расте листопадно дрвеће из породице букви³¹⁵: *храстовина (храст- + -овина)* (13, 16).³¹⁶

Даћемо и лингвогеографски приказ добијених резултата.

Слика 18: Распрострањеност суфикса -овина

Као што се на Слици бр. 18 може видети, суфикс -овина је слабо распрострањен. Регистрован је само у четири пункта: 13, 16, 18, 22.

Пример *храстовина* није регистрован.³¹⁷

³¹² В. фусноту бр. 163.

³¹³ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 243.

³¹⁴ В. фусноту бр. 165.

³¹⁵ В. фусноту бр. 167.

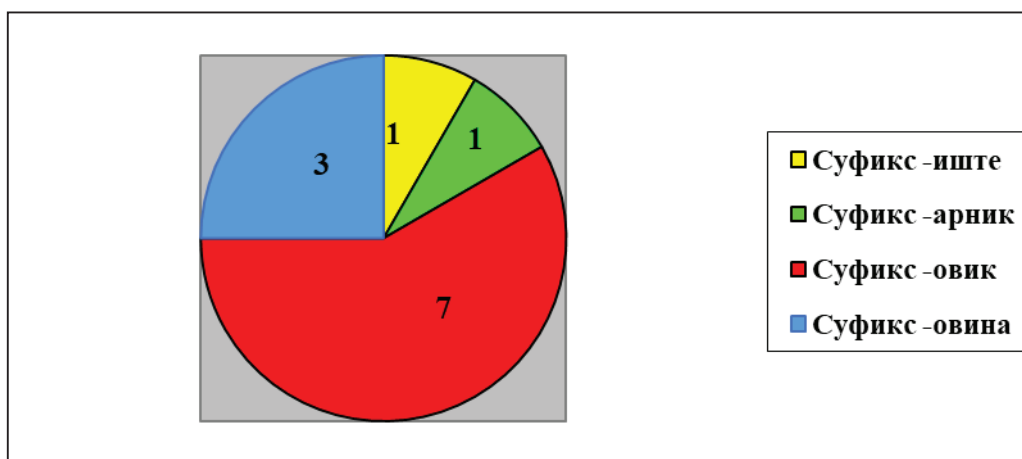
³¹⁶ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 242.

³¹⁷ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 242.

Први пример објашњен је на следећи начин: *брезово дрво* (РСАНУ 1962: 144). Дакле, овај пример у дијалекту има једно, а у стандардној варијанти српског језика друго значење.

Речник српскога језика наводи следеће објашњење примера *боровина*: а) *борово дрво (као грађа и гориво)*; б) *борова шума, борик* (РСЈ 2011: 99).³¹⁸

О конкурентности можемо говорити једино када је реч о суфиксима *-овик -иште*, *-арник* и *-овина* у оквиру подгрупе *Шума*. Конкурентност ових суфикса приказаћемо и графички.

Графикон 5: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Шума*

На Графикону бр. 5 види се да је забележено седам примера са суфиксом *-овик* (што је означено црвеном бојом). Три примера су забележена са суфиксом *-овина* (што је означено плавом бојом). Забележен је један пример са суфиксом *-иште* (што је означено жутом бојом) и један пример са суфиксом *-арник* (што је означено зеленом бојом).

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-овина* су следећа.

Суфикс *-овина* је нископродуктиван у оба идиома.

Уочене су следеће разлике између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи:

- 1) Два деривата у дијалекатском идиому имају једно, а у стандарднојезичком идиому друго значење (*брезовина*);
- 2) Један дериват има уже значење у дијалекатском идиому (*боровина*);
- 3) Један дериват није регистрован у речницима српског језика (*храстовина*).

³¹⁸ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2021: 243.

4.1.11. Суфикс *-ло*

Фреквентност суфикса *-ло* је веома ниска (Станојчић–Поповић 2005: 143). За разлику од претходних суфикса који се најчешће комбинују са именичком творбеном основом, суфикс *-ло* комбинује се искључиво са глаголском творбеном основом (Станојчић–Поповић 2005: 143).

Спроведећи истраживање у пунктовима јагодинског краја, забележили смо само две месне именице. Обе именице систематизоване су у једну лексичко-семантичку подгрупу³¹⁹:

- 1) Именице које се односе на место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње:
  - Место где људи обављају неку радњу: *белило* (*бели-* (*белити*) + *-ло*) (2–3, 11, 15, 17).³²⁰
  - Место вршења неке радње уопште: *топило* (*топи-* (*топити*) + *-ло*) (1–4, 8–12).³²¹

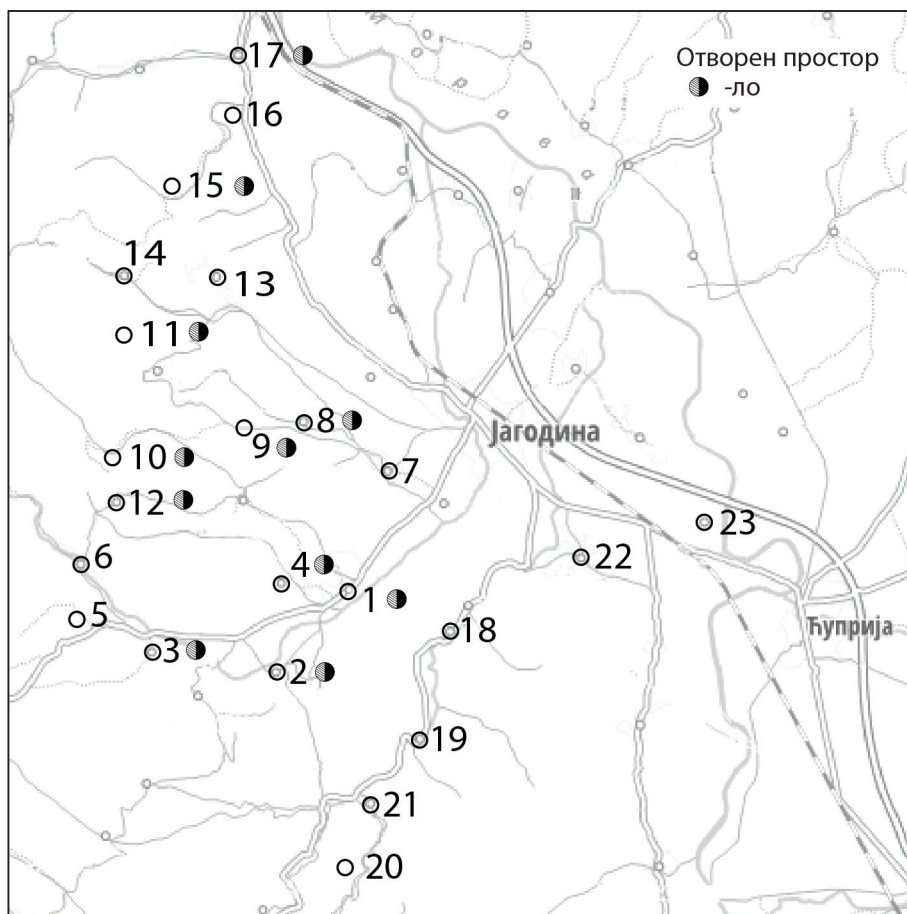
Ове резултате приказаћемо и лингвогеографски.

---

319 В. фусноту бр. 97.

320 Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2022а: 140.

321 Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2022а: 140.

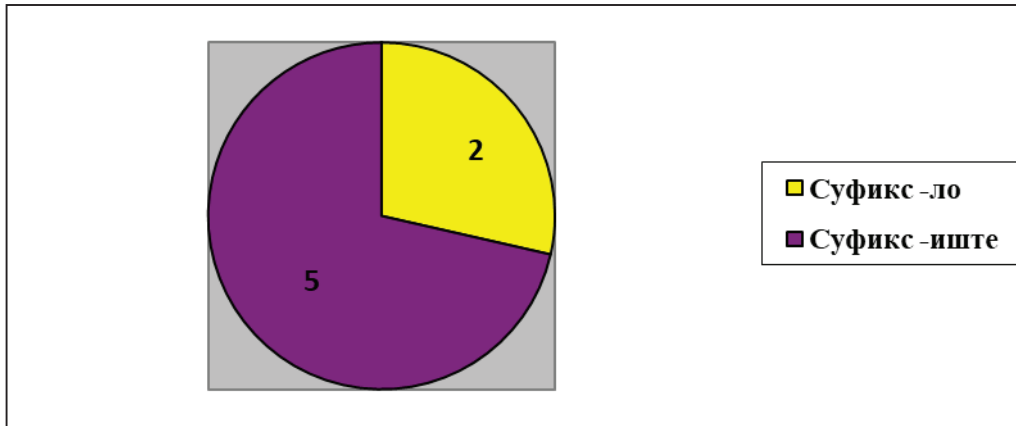
Слика 19: Распрострањеност суфикса -ло

Као што се на Слици бр. 19 може видети, суфикс -ло је распрострањен у мањој мери. Регистрован је у пунктовима: 1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 17. Дакле, регистрован је само у 11 пунктова.

Именицу *топило* пронашли смо у речнику. Објашњење ове именице гласи: *средство за топљење, растварање, отопало, растварач* (РМС 1976: 237).³²² Дакле, овај пример у дијалекту има једно, а у стандардном српском језику друго значење.

У оквиру подгрупе *Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње* били би конкурентни суфикси -иште и -ло. То ћемо приказати и графички.

³²² Добијени резултат представљен је у раду: Стевановић 2022а: 140.

Графикон 6: Ниска продуктивност суфикса

На Графикону бр. 6 види се да је забележено пет примера са суфиксом *-иште* (што је означено љубичастом бојом). Са суфиксом *-ло* забележена су два примера (што је означено жутом бојом).

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ло* су следећа.

Суфикс *-ло* је нископродуктиван у оба идиома.

И у дијалекатском и у стандарднојезичком идиому се суфикс *-ло* додаје на глаголску творбену основу.

Уочена је једна разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи:

- 1) Један дериват има једно значење у дијалекатском, а друго значење у стандарднојезичком идиому (*топило*).

4.1.12. Суфикс *-љак*

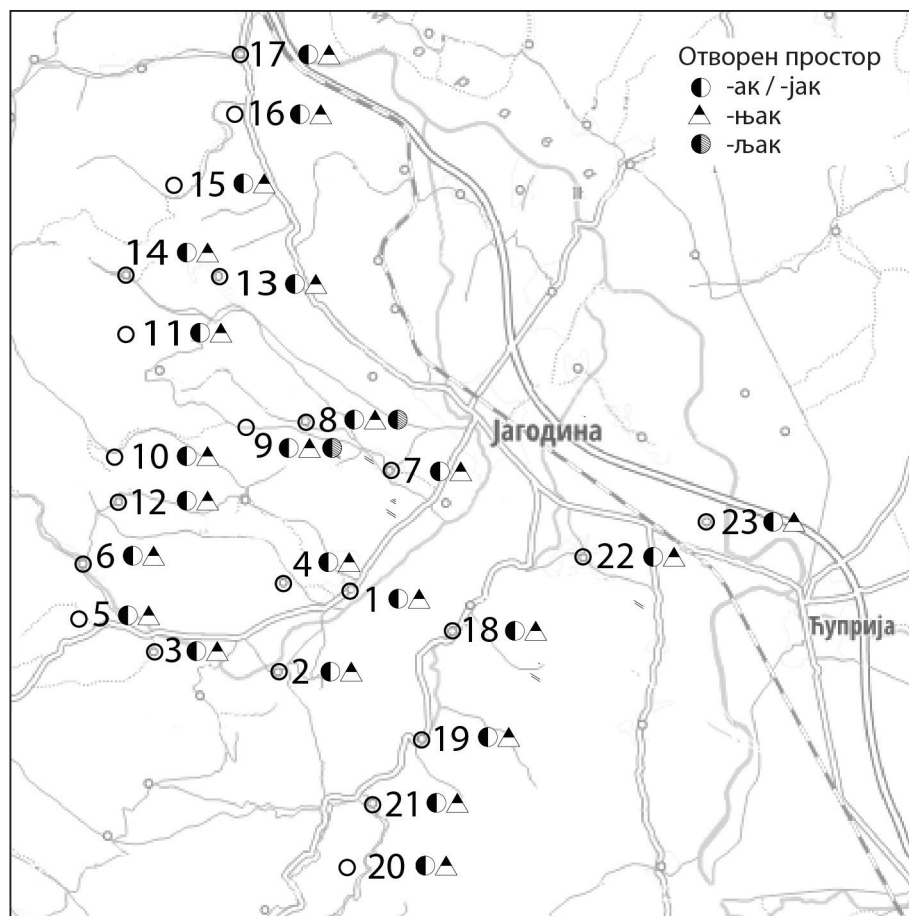
За постојање суфикса *-љак* нема сигурних доказа. Обично се јавља после основа с лабијалом на крају, при чему је *љ* могло настати и јотовањем (Клајн 2003: 34). Овај суфикс се најчешће додаје на именичку творбену основу (Клајн 2003: 34).

На терену је регистрована само једна месна именица, настала спајањем суфикса *-љак* са именичком творбеном основом. Та именица сврстана у следећу лексичко-семантичку подгрупу³²³:

- 1) Именице које се односе на одређено земљиште:
  - Земљиште обрасло нечим: *врбљак* (*врб-* + *-љак*) (8–9).

³²³ В. фусноту бр. 97.

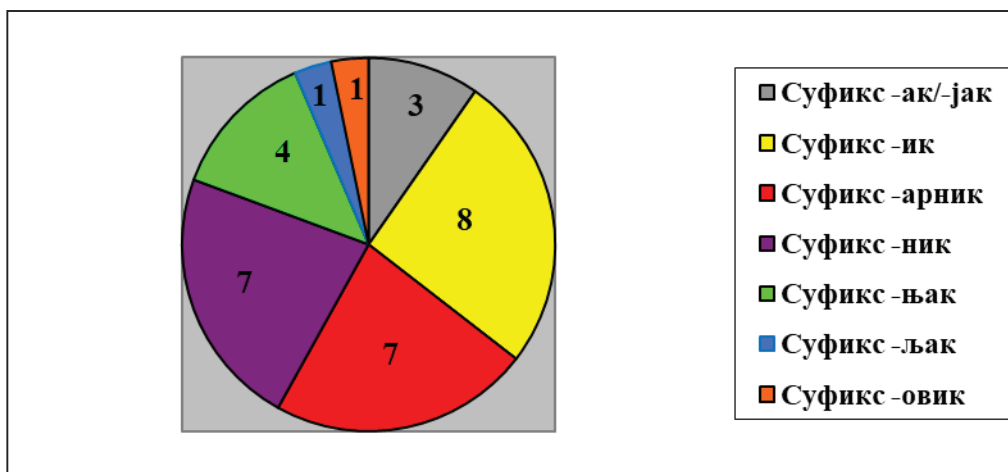
Распрострањеност суфикса *-љак* и осталих суфикса приказаћемо лингвогеографски.

Слика 20: Распрострањеност суфикса *-ак/-јак*, *-њак*, *-љак*

Као што се на Слици бр. 20 може видети, суфикса *-ак/-јак* регистровани су на целом терену, док је суфикс *-љак* регистрован само у два пункта: 8, 9. Дакле, у пунктима 8 и 9 регистрована су сва три облика, а у осталим пунктима регистрована су по два облика.

У оквиру подгрупе *Земљиште, њива, поље* конкурентни су суфикси: *-ак/-јак*, *-ик*, *-арник*, *-овик*, *-ник*, *-њак* и *-љак*. Конкурентност поменутих суфикса приказаћемо и графички.

Графикон 7: Ниска продуктивност суфикса

На Графикону бр. 7 види се да је забележено осам примера са суфиксом -ик (што је означено жутом бојом), седам примера са суфиксом -арник (што је означено црвеном бојом), седам примера са суфиксом -ник (што је означено љубичастом бојом). Са суфиксом -њак забележена су четири примера (што је означено зеленом бојом), са суфиксом -ак/-јак забележена су три примера (што је означено сивом бојом). Један пример је забележен са суфиксом -љак (што је означено плавом бојом) и један пример је забележен са суфиксом -овик (што је означено наранџастом бојом).

***

Наша запажања у вези са суфиксом -љак су следећа.

Суфикс -љак је нископродуктиван у оба идиома.

И у дијалекту и у стандардној варијанти српског језика суфикс -љак се додаје на именичку творбену основу.

Нема суштинских разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи.

4.1.13. Суфикс -овац

Суфикс -овац је сложени суфикс суфикса -(а)ц. По Клајну, није продуктиван у грађењу *nomina loci* (према Стевановић 2022б: 35). Суфикс -овац се углавном додаје на именичку творбену основу (Клајн 2003: 55).

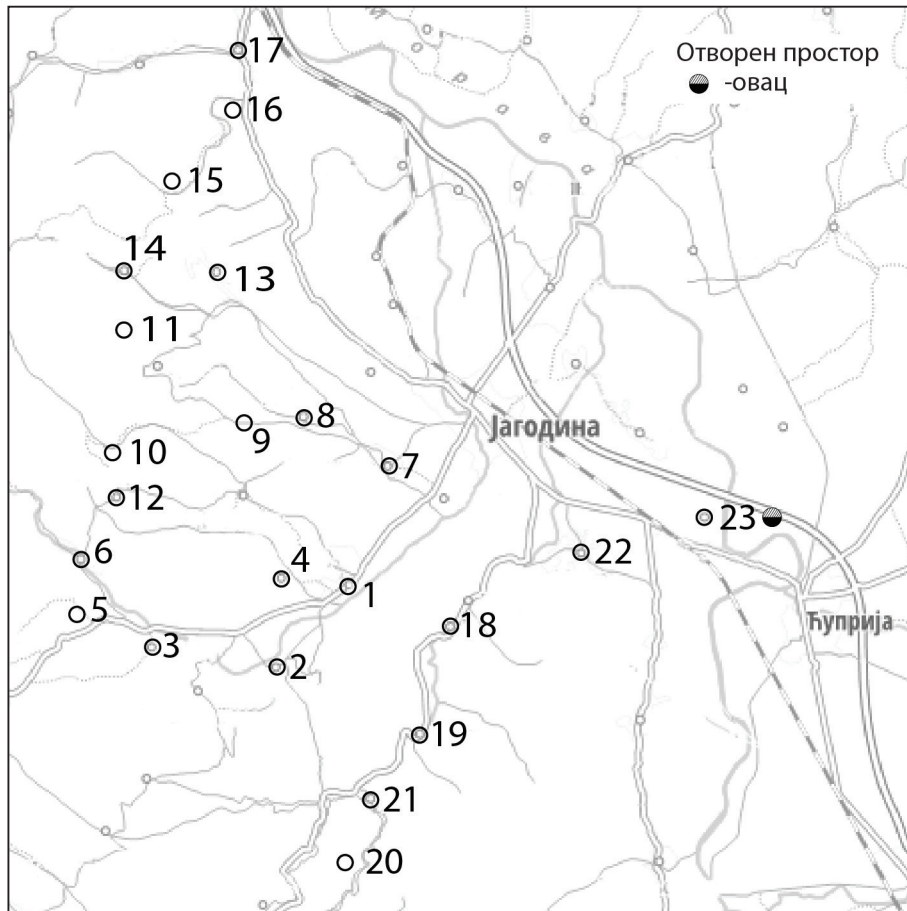
На терену је забележена само једна месна именица. Та именица настала је додавањем суфикса -овац на именичку творбену основу. Систематизована је у следећу лексичко-семантичку подгрупу³²⁴:

³²⁴ В. фусноту бр. 97.

1) Именице које се односе на одређени воћњак:

- Место где је засађено стабло дрвета³²⁵: *јабуковац* (*јабук-* + *-овац*) (23).³²⁶

Овај резултат приказаћемо и лингвогеографски.

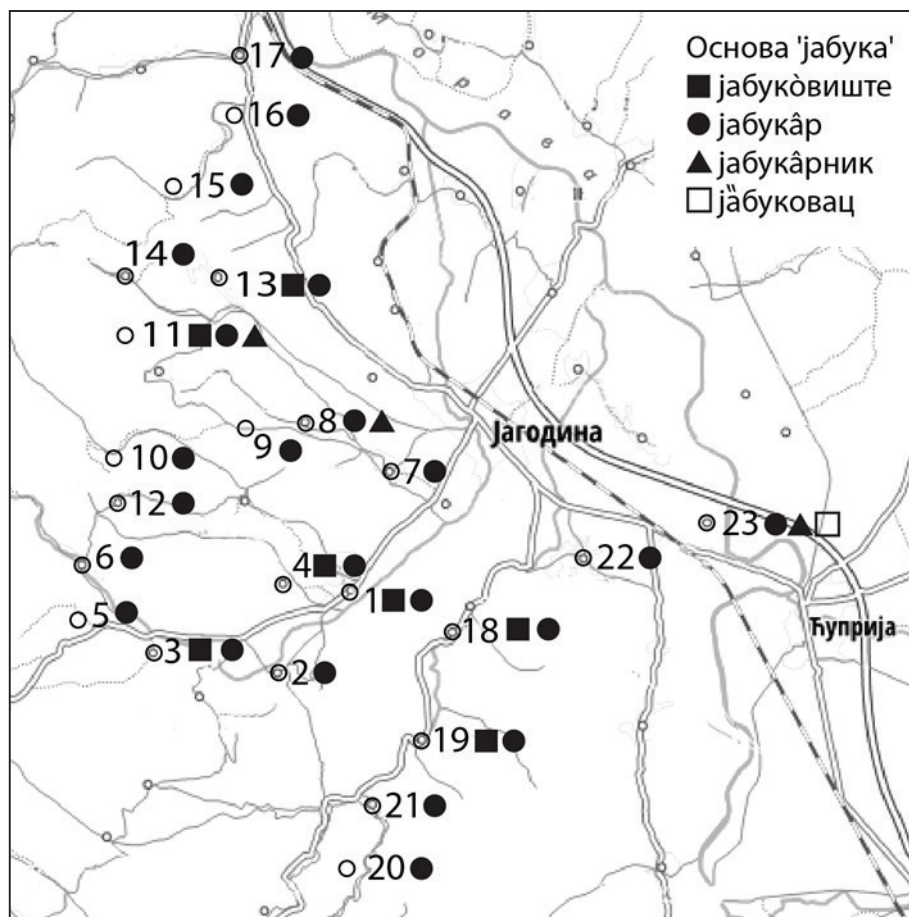
Слика 21: Распрострањеност суфикса *-овац*

Као што се на Слици бр. 21 може видети, суфикс *-овац* је слабо распрострањен. Јавља се само у пункту 23.

Примећујемо и овде да се за исту творбену основу везују разни суфикси. То ћемо, такође, приказати лингвогеографски.

³²⁵ В. фусногу бр. 115.

³²⁶ Добијени резултат представљен је у раду: Стевановић 2022б: 35.

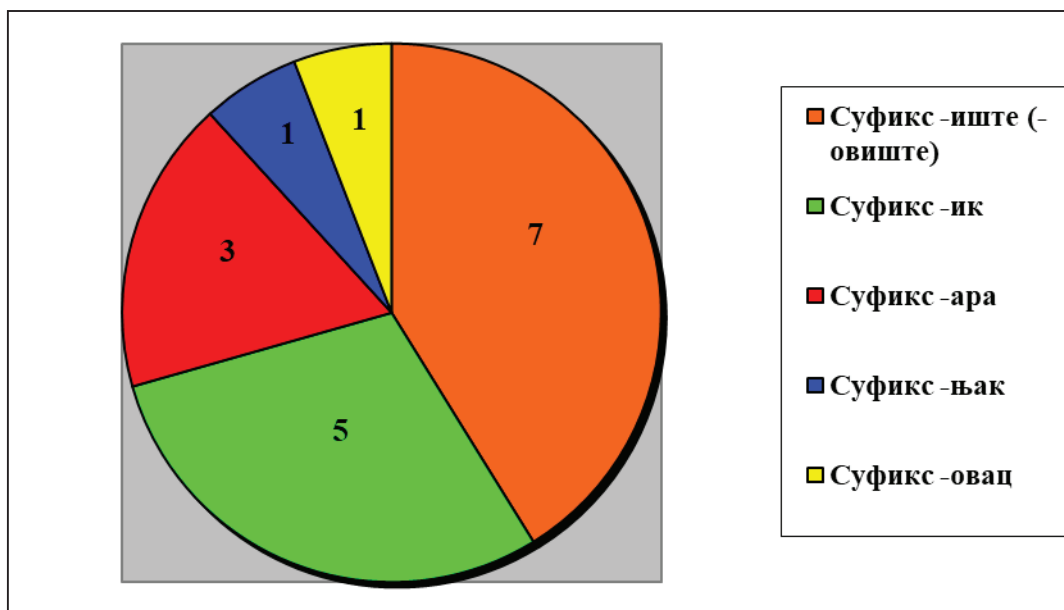
Слика 22: *Notina loci* са основом јабука

Као што се на Слици бр. 22 може видети, дериват јабуковиште регистрован је у пунктовима: 1, 3, 4, 11, 13, 18, 19. Дериват јабукар регистрован је у свим пунктовима, а дериват јабукарник у пунктовима: 8, 11, 23. Последњи дериват јабуковац регистрован је само у пункту 23. Дакле, у пунктовима 11 и 23 забележена су по три облика. У осталим пунктовима по два или по један облик.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика наводи следећа значења овог примера: 1. *грana, штап, облика јабуковог дрвета*; 2. *ракија или вино од јабука; сок од јабука* (РСАНУ 1973: 482). Као што се може видети, овај пример у дијалекту има једно, а у стандардној варијанти српског језика друго значење.³²⁷

Суфикси *-иште (-овиште)*, *-ик*, *-ара*, *-њак* и *-овац* конкурентни су у оквиру подгрупе *Воћњак*. То ћемо приказати и графички.

³²⁷ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2022б: 37.

Графикон 8: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Воћњак*

На Графикону бр. 8 види се да је забележено седам примера са суфиксом -иште (-овиште) (што је означено наранџастом бојом), пет примера са суфиксом -ик (што је означено зеленом бојом). Са суфиксом -ара забележена су три примера (што је означено црвеном бојом). Забележен је један пример са суфиксом -њак (што је означено плавом бојом) и један пример са суфиксом -овац (што је означено жутом бојом).

***

Суфикс -овац је ниске продуктивности у оба идиома.

У оба идиома се суфикс -овац додаје на именичку творбену основу.

Уочена је једна разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи:

- 1) Забележени дериват у дијалекту има једно, а у стандардној варијанти српског језика друго значење (*јабуковац*).

4.2. Затворен простор

Именице из анализираниог корпуса граде се помоћу суфикса: 1) *-ара*; 2) *-арник*; 3) *-ница*; 4) *-арница*; 5) *-ана*; 6) *-ло*; 7) *-иште* (*-лиште*); 8) *-(а)ц*; 9) *-ица*; 10) *-ник*.

4.2.1. Суфикс *-ара*³²⁸

-Ара је један од најфреквентнијих суфикса у грађењу месних именица које означавају затворени простор (Клајн 2003: 47–50; Стевановић 1986: 508–509). У стандардно-језичком идиому суфикс *-ара* се комбинује са именичком и глаголском творбеном основом (Клајн 2003: 47–50; Стевановић 1986: 508–509).³²⁹

На испитиваном терену пронашли смо 35 месних именица које су настале спајањем суфикса *-ара* са именичком и глаголском творбеном основом.

Именице које су настале од именичке основе систематизоване у следеће лексичко-семантичке подгрупе³³⁰:

- 1) Именице које се односе на одређену радњу, радионицу или продавницу:
  - Занатска радња, радионица: *бравара* (*брав-* + *-ара*) (10, 12), *воскара* (*воск-* (*восак*) + *-ара*) (2, 5–13, 15, 17–23), *грнчара* (*грнч-* (*грнчарија*) + *-ара*) (13, 18–19, 21–22), *кожара* (*кож-* + *-ара*) (22), *сапунара* (*сапун-* + *-ара*) (18–19), *седлара* (*седл-* + *-ара*) (14–18, 22), *содара* (*сод-* + *-ара*) (1–23), *ужара* (*уж-* + *-ара*) (1–23), *црепара* (*цреп-* + *-ара*) (1–23).³³¹
  - Продавница намирница: *брашнара* (*брашн-* + *-ара*) (1–23), *воћара* (*воћ-* + *-ара*) (4–6, 16, 18, 20–22), *месара* (*мес-* + *-ара*) (1–20, 22), *млекара* (*млек-* + *-ара*) (1–23), *рибара* (*риб-* + *-ара*) (1–2, 21–22), *хлебара* (*хлеб-* + *-ара*) (10, 12), *лебара* (*леб-* + *-ара*) (1–9, 11, 13–23).³³²
  - Продавница разних супстанци: *фарбара* (*фарб-* + *-ара*) (1–23).³³³
  - Продавница разних предмета: *звожђара* (*звожђ-* + *-ара*) (1–23).³³⁴
  - Продавница биљака: *цвећара* (*цвећ-* + *-ара*) (1–23).³³⁵

³²⁸ Садржај овог дела рада публикован је у чланку *О суфиксу -ара у косовско-ресавском дијалекту*. Чланак је публикован у Зборнику радова са Једанаестог симпозијума младих слависта *Dialog med središči in obrobji v slovanskih jezikih in literaturah* (Стевановић 2024б: 27–35).

³²⁹ Уп. Стевановић 2022б: 34.

³³⁰ О лексичко-семантичким подгрупама в. Стевановић 2024а: 177; Стевановић 2024б: 30.

³³¹ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 177.

³³² Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 177.

³³³ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 177.

³³⁴ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 177.

³³⁵ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 177.

- Продавница пића: *винара* (*вин-* + *-ара*) (1–23) (Стевановић 2024б: 30).
- 2) Именице које се односе на одређену фабрику:
- Фабрика намирница: *кексара* (*кекс-* + *-ара*) (1–23), *уљара* (*уљ-* + *-ара*) (1–10, 12–13, 15–23).³³⁶
  - Фабрика за израду разних предмета: *стаклара* (*стакл-* + *-ара*) (1–23).³³⁷
  - Фабрика пића: *пивара* (*пив-* + *-ара*) (1–23).³³⁸
  - Остале фабрике: *кончара* (*конц-* (*конац*) + *-ара*) (1–8, 10–14, 16, 18–19, 21–23), *ланара* (*лан-* + *-ара*) (1–23) (Стевановић 2024б: 30).³³⁹
- 3) Именице које се односе на одређену зграду, оставу или одређени магацин:
- Остава за храну: *пекмезара* (*пекмез-* + *-ара*) (3, 6, 11), *медара* (*мед-* + *-ара*) (10–11, 19).³⁴⁰
  - Остава за предмете: *бачвара* (*бачв-* + *-ара*) (1–23), *качара* (*кац-* (*каца*) + *-ара*) (1–23).³⁴¹
  - Магацин за житарице: *хмељара* (*хмељ-* + *-ара*) (1–23) (Стевановић 2024б: 30).³⁴²
- 4) Именице субјективне оцене:
- Именице са негативном контацијом: *ледара* (*лед-* + *-ара*) (5, 8, 12–15, 18–19, 21) (Стевановић 2024б: 30).

Две именице настале су од глаголске основе. Обе именице систематизоване су у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

Примере који су настали од глаголске основе можемо сврстати у једну лексичко-семантичку подгрупу³⁴³:

- 1) Именице које се односе на одређену радионицу:
- Занатска радња, радионица: *влачара* (*влач-* (*влачити*) + *-ара*) (1–6, 8, 10–23), *резара* (*рез-* (*резати*) + *-ара*) (8, 12, 17) (Стевановић 2024б: 30).

³³⁶ Добијени резултати презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 177.

³³⁷ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 177.

³³⁸ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 177.

³³⁹ Добијени резултати презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 177.

³⁴⁰ Добијени резултати презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 177.

³⁴¹ Добијени резултати презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 177.

³⁴² Добијени резултати презентовани су и у раду: Стевановић 2024а: 177.

³⁴³ В. фусноту бр. 328.

Један пример из анализираниог корпуса настао је сложено-суфиксалном творбом. Тај пример се односи на занатску радњу, радионицу: *вуновлачара* (*вун-* + *-о-* + *влач-* (*влачити*) + *-ара*) (7, 9) (Стевановић 2024б: 30).

Именица *лебара* репрезентативни је пример губљења сугласника *x* на почетку речи (Богдановић–Марковић 2000: 52).³⁴⁴

Стандарднојезичком идиому нису познати деривати: *кексара*, *медара*, *резара*.³⁴⁵

За именицу *бравара* у речнику налазимо следеће објашњење: *покр. место где се тове свиње* (РСАНУ 1962: 89). Дакле, значење поменутог примера се потпуно разликује од значења које смо забележили на терену. Са друге стране, пример је регионално маркиран.³⁴⁶

Исти речник даје следеће објашњење примера *ледара*: 1. а. *радионица или фабрика у којој се производи лед; б. просторија у којој се држи лед и тиме одржава ниска температура потребна за чување лако кварљивих намирница и тића, хладњача; в. фиг. веома хладна, ледена, студена просторија, леденица; 2. апарат, уређај за производњу леда, хладњак, фрижидер* (РСАНУ 1981: 298).³⁴⁷

Примери *хмељара* и *ланара* у оба идиома се односе на именицу просторног значења. У дијалекатском идиому *хмељара* и *ланара* означавају и отворен и затворен простор, а у стандарднојезичком идиому само затворен простор.³⁴⁸

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ара* су следећа.

Овај суфикс карактерише висока фреквентност у оба идиома.

Суфикс *-ара* се и у дијалекатском и у стандарднојезичком идиому додаје на именичке и на глаголске творбене основе.

Један дериват је фонетски модификован (*лебара*).

Разлике између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи постоје. Реч је о следећим разликама:

- 1) Поједини деривати у дијалекатском идиому имају шире значење (*хмељара*, *ланара*);

³⁴⁴ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2024а: 180; Стевановић 2024б: 31.

³⁴⁵ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2024а: 180; Стевановић 2024б: 31. Треба истаћи да у говору Игоша није забележен дериват *резара*. Уп. Стевановић 2024а: 177.

³⁴⁶ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024б: 31.

³⁴⁷ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024б: 31–32.

³⁴⁸ Добијени резултат презентован је у радовима: Стевановић 2021: 244; Стевановић 2022б: 37; Стевановић 2023а: 28; Стевановић 2024б: 32.

- 2) Поједини деривати у дијалекатском идиому имају уже значење (*ледара*);
- 3) Неке именице су непознате стандарднојезичком идиому;
- 4) Регионална маркираност одлика је деривата *бравара*.

4.2.2. Суфикс *-арник*³⁴⁹

И. Клајн сведочи о ниској фреквентности суфикса *-арник* у стандарднојезичком идиому (Клајн 2003: 162). Овај суфикс спаја се са именичком творбеном основом (Клајн 2003: 162).

На терену је регистровано 29 месних именица. Све именице су настале по моделу *именичка творбена основа + суфикс -арник*. Забележене именице сврстали смо у следеће лексичко-семантичке подгрупе³⁵⁰:

- 1) Именице које се односе на одређено станиште за животиње:
  - Место где борави животиња из породице крупних сисара: *биволарник* (*бивол-* + *-арник*) (1, 3, 9–14, 17, 21), *воловарник* (*вол-* + *-арник*) (1–7, 13, 15–22), *јаганчарник* (*јаганџ-* + *-арник*) (1–20, 22), *краварник* (*крав-* + *-арник*) (1–23), *говедарник* (*говед-* + *-арник*) (1–23), *кобиларник* (*кобил-* + *-арник*) (2–3, 13–14, 17, 20), *козарник* (*коз-* + *-арник*) (8–9, 11–12, 15–19, 21–22), *коњарник* (*коњ-* + *-арник*) (6, 9–12, 15, 17–19), *овнарник* (*овн-* (*ован*) + *-арник*) (5–6, 13, 15, 17–19, 22), *овчарник* (*овџ-* + *-арник*) (1–10, 13, 15–16, 18–20, 22), *свињарник* (*свињ-* + *-арник*) (4–6, 10, 18–19).
  - Место где борави животиња из породице ситних сисара: *зечарник* (*зеџ-* + *-арник*) (10–12, 15), *кунићарник* (*кунић-* + *-арник*) (2, 4–5, 18, 23).
  - Место где борави животиња из породице припитомљених сисара: *псетарник* (*псет-* + *-арник*) (20, 22–23), *пцетарник* (*пцет-* + *-арник*) (1–19, 21).
  - Место где борави животиња из породице птица летачица: *голубарник* (*голуб-* + *-арник*) (3, 5–6, 8, 10, 12–17, 20–22), *птичарник* (*птиџ-* + *-арник*) (17, 22–23).
  - Место где борави животиња из породице птица нелетачица: *живинарник* (*живин-* + *-арник*) (1–23), *гускарник* (*гуск-* + *-арник*) (13, 15, 17–19, 21),

³⁴⁹ Садржај овог дела рада публикован је у чланку *О суфиксу -арник у косовско-ресавском дијалекту* (Стевановић 2023б). Чланак је публикован у Зборнику радова са Десетог симпозијума младих слависта *Zbliževanja in odmiki: medkulturni stiki v slovanskih jeziki in literaturah* (Стевановић 2023б: 61–69).

³⁵⁰ О лексичко-семантичким подгрупама в. Стевановић 2023б: 65–66.

кокошарник (*кокош-* + *-арник*) (5, 19, 22), *перадарник* (*перад-* + *-арник*) (12, 23), *пилићарник* (*пилић-* + *-арник*) (11, 14, 20) (Стевановић 2023б: 65).

2) Именице које се односе на одређену зграду или оставу:

- Остава за храну³⁵¹: *млекарник* (*млек-* + *-арник*) (3–6, 13, 15–20), *воћарник* (*воћ-* + *-арник*) (8, 11, 16).
- Остава уопште: *дрварник* (*дрв-* + *-арник*) (1–23) (Стевановић 2023б: 65).

3) Именице субјективне оцене:

- Именице са негативном конотацијом: *колибарник* (*колиб-* + *-арник*) (8, 11), *катунарник* (*катун-* + *-арник*) (21), *ћумезарник* (*ћумез-* + *-арник*) (16–18), *ледарник* (*лед-* + *-арник*) (3–4) (Стевановић 2023б: 66).

Један пример из анализираног корпуса је фонетски модификован (*пцетарник*). Код овог примера уочена је појава *пс* > *пц*, односно африкатизација (Богдановић–Марковић 2000: 68; Јовић 1968: 74; Пецо–Милановић 1968: 274).³⁵² Као што се из анализираног корпуса може видети, забележен је и пример који није фонетски модификован (*псетарник*).

У стандарднојезичком идиому нема следећих именица: *јаганчарник*, *овнарник*, *колибарник*, *катунарник*, *ћумезарник*, *ледарник*.

Конкурентност суфикса није видљива у лексичко-семантичкој подгрупи *Станиште за животиње*, јер су све месне именице из ове подгрупе изведене суфиксом *-арник*.

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-арник* су следећа.

Један дериват је фонетски модификован (*пцетарник*).

Два идиома се разликују у следећем:

- 1) Фреквентност суфикса није једнака у оба идиома. Наиме, *-арник* је знатно фреквентнији у дијалекатском идиому;
- 2) Дијалекатски идиом бележи неке деривате непознате стандарднојезичком идиому.

³⁵¹ О овој целини в. Стевановић 2024а: 177.

³⁵² Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2023б: 65.

4.2.3. Суфикс *-ница*

Фреквентност суфикса *-ница* је умерена у дијалекатском идиому, док је у стандарднојезичком идиому висока (Клајн 2003: 164).

На терену је забележено 19 месних именица. Забележене именице настале су по моделу *именичка творбена основа + суфикс -ница* и моделу *глаголска творбена основа + суфикс -ница*. Именице настале по првом моделу подељене су у следеће лексичко-семантичке подгрупе³⁵³:

- 1) Именице које се односе на одређену радњу, радионицу или продавницу:
  - Занатска радња, радионица: *абаџиница* (*абаџи-* (*абаџија* (*аба-* + *-џија*)) + *-ница*) (18), *бурегџиница* (*бурегџи-* (*бурегџија* (*бурек-* + *-џија*)) + *-ница*) (1–9, 12–16, 18–19, 21), *бурекџиница* (*бурекџи-* (*бурекџија*) + *-ница*) (10), *ковачница* (*ковач-* (*ков-* (*ковати*) + *-ач*) + *-ница*) (1–23), *казанџиница* (*казанџи-* (*казанџија* (*казан-* + *-џија*)) + *-ница*) (12, 18–19, 21), *сапунџиница* (*сапунџи-* (*сапунџија* (*сапун-* + *-џија*)) + *-ница*) (22–23).³⁵⁴
  - Продавница намирница: *месница* (*мес-* + *-ница*) (23), *лебница* (*леб-* + *-ница*) (3, 23), *хлебница* (*хлеб-* + *-ница*) (2–3).³⁵⁵
  - Продавница разних супстанци: *дуванџиница* (*дуванџи-* (*дуванџија* (*дуван-* + *-џија*)) + *-ница*) (6, 9–10).³⁵⁶
- 2) Именице које се односе на одређену гостионицу или крчму:
  - Гостионица где се служи пиће³⁵⁷: *пивница* (*пив-* + *-ница*) (3–4, 6–11, 13, 17–18, 20–23), *ракиџиница* (*ракиџи-* (*ракиџија* (*раки-* (*ракија*) + *-џија*)) + *-ница*) (17, 22), *чајџиница* (*чајџи-* (*чајџија* (*чај-* + *-џија*)) + *-ница*) (3, 5–6, 9).³⁵⁸
  - Гостионица где се служи храна³⁵⁹: *ћевабџиница* (*ћевабџи-* (*ћевабџија* (*ћевап-* + *-џија*)) + *-ница*) (1, 3–23), *ћевапџиница* (*ћевапџи-* (*ћевапџија*) + *-ница*) (2).³⁶⁰

³⁵³ В. фусноту бр. 328.

³⁵⁴ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 178.

³⁵⁵ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 178.

³⁵⁶ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 178.

³⁵⁷ О овој целини в. Стевановић 2024а: 178.

³⁵⁸ Добијени резултати презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 178.

³⁵⁹ О овој целини в. Стевановић 2024а: 178.

³⁶⁰ Добијени резултати (у целини или деловима) презентовани су у раду: Стевановић 2024а: 178.

3) Именице које се односе на одређену зграду, оставу, одређени магацин:

- Остава за храну³⁶¹: *сирница* (*сир-* + *-ница*) (1–20, 23).³⁶²

Један пример настао је од глаголске основе. Тај пример се односи на занатску радњу, радионицу: *резница* (*рез-* (*резати*) + *-ница*) (3–4, 8, 11, 13–15).

Два примера из анализираног корпуса настала су сложено-суфиксалном творбом. Оба примера се односе на занатску радњу, радионицу: *дрворезница* (*дрв-* + *-о-* + *рез-* (*резати*) + *-ница*) (1–2, 5–7, 9–10, 12, 16–23), *каменорезница* (*камен-* + *-о-* + *рез-* (*резати*) + *-ница*) (1–23).

Поједини примери из анализираног корпуса настали су према вршиоцу радње, односно према именицама типа *nomina agentis* (нпр. *буреџиџица* према *буреџија*, *ћеваџиџица* према *ћеваџија*).

Именица *лебница* је попут именице *лебара* репрезентативни пример губљења сугласника *x* на почетку речи (Богдановић–Марковић 2000: 52).³⁶³ Као што се може видети, забележен је и пример *хлебница* који није фонетски модификован. И *лебница* и *хлебница* се ретко јављају у говорима јагодинског краја.

Одступање од једначења сугласника по звучности видљиво је у дериватима *буреџиџица* и *ћеваџиџица* (Станојчић–Поповић 2005: 45–46).³⁶⁴

Стандарднојезичком идиому је непознат дериват *резница*.

За дериват *сапуџиџица* налазимо следеће објашњење у речнику: 1. *сапуџиџина жена*; 2. *сапунара* (*радионица сапуна*) (РМС 1973: 647).

Исти речник даје следеће објашњење примера *сирница*: 1. *колач са сиром*; 2. *суд или просторија где се држи сир* (РМС 1973: 776).

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ница* су следећа.

Три деривата су фонетски модификована (*лебница*, *буреџиџица*, *ћеваџиџица*).

Разлике између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи су следеће:

- 1) У стандарднојезичком идиому суфикс *-ница* је високопродуктиван, док је у дијалекатском идиому умерено продуктиван;

³⁶¹ О овој целини в. Стевановић 2024а: 178.

³⁶² Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 178.

³⁶³ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 180.

³⁶⁴ Добијени резултат презентован је у раду: Стевановић 2024а: 180.

- 2) Поједини деривати имају уже значење у дијалекатском идиому (*сапунџилица*, *сирница*);
- 3) Један дериват није регистрован у речницима српског језика (*резница*).

4.2.4. Суфикс *-арница*

Суфикс *-арница* је сложени суфикс суфикса *-ница* (Клајн 2003: 164). За разлику од суфикса *-ница* који гради и друге категорије именица, *-арница* гради искључиво *potina loci* (Клајн 2003: 164–165; Стевановић 1986: 527; Стевановић 2020а: 19). Овај суфикс је продуктиван и у македонском језику и првенствено служи за грађење именица са значењем затвореног простора (Стевановић 2020а: 18). **Е. Барић** и **група аутора** *-арница* не третирају као суфикс, већ истичу да су именице са завршетком *-арница* настале додавањем суфикса *-ница* на именице са значењем вршиоца радње на *-ар* (*цвећар – цвећарница*) (Barić i dr. 1979: 254). Са њима су сагласне и **Т. Жигић** и **И. Прибићевић** (Жигић–Прибићевић 1985: 254).

Уочено је 14 месних именица на испитиваном терену. Све именице су настале по моделу *именичка творбена основа + суфикс -арница*. Именице смо класификовали у следеће лексичко-семантичке подгрупе³⁶⁵:

- 1) Именице које се односе на одређену радњу, радионицу или продавницу:
  - Занатска радња, радионица: *браварница* (*брав-* + *-арница*) (1–8, 17–18, 20), *воскарница* (*воск-* (*восак*) + *-арница*) (1, 3–4, 14, 16), *грнчарница* (*грнч-* (*грнчарија*) + *-арница*) (1–12, 14, 23), *седларница* (*седл-* + *-арница*) (6, 8).
  - Продавница намирница: *воћарница* (*воћ-* + *-арница*) (1–3, 23), *месарница* (*мес-* + *-арница*) (13), *млекарница* (*млек-* + *-арница*) (23), *рибарница* (*риб-* + *-арница*) (1–23), *лебарница* (*леб-* + *-арница*) (3, 13–14, 18), *хлебарница* (*хлеб-* + *-арница*) (3).
  - Продавница биљака: *цвећарница* (*цвећ-* + *-арница*) (23).
- 2) Именице које се односе на одређену зграду, оставу, одређени магацин:
  - Остава за храну³⁶⁶: *медарница* (*мед-* + *-арница*) (1–9, 12–13, 23), *кобасичарница* (*кобасиц-* + *-арница*) (16), *сирарница* (*сир-* + *-арница*) (22).

³⁶⁵ В. фусноту бр. 328.

³⁶⁶ В. фусноту бр. 359.

Сугласник *x* се изгубио на почетку речи и код именице *лебарница*.³⁶⁷ Међутим, анализирани корпус бележи и пример који није фонетски модификован (*хлебарница*). Овај пример се ретко јавља у говорима јагодинског краја.

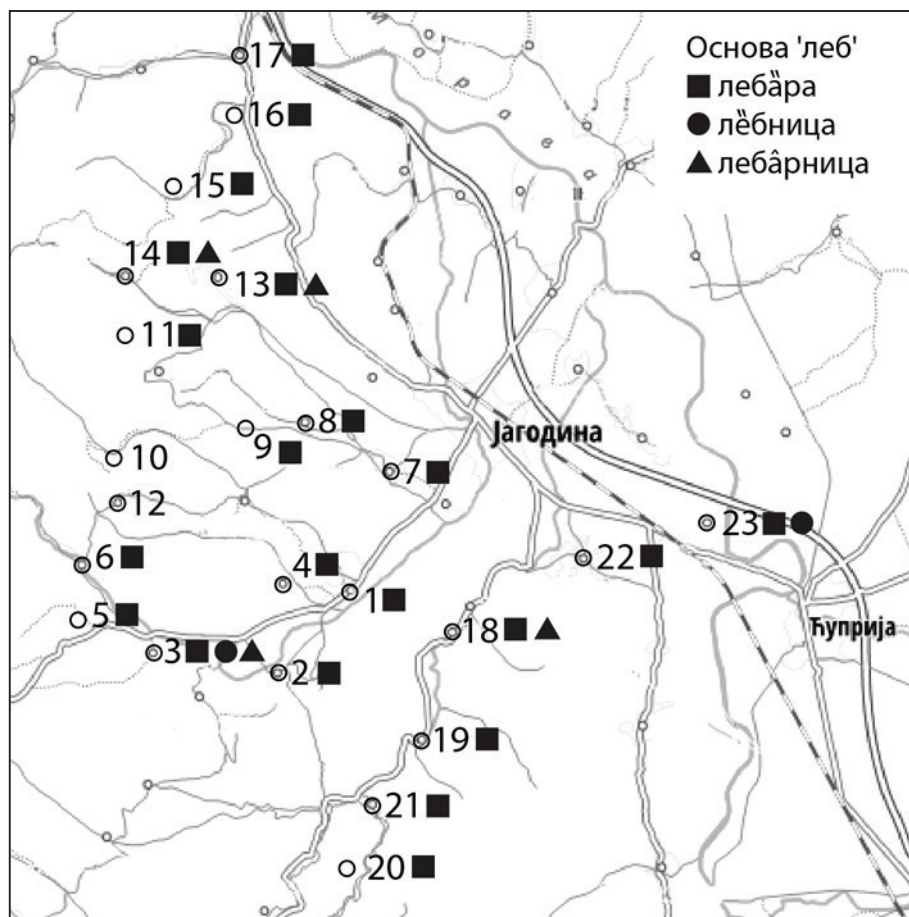
Као што се може видети, за исту творбену основу везују се суфикси: *-ара*, *-ница*, *-арница*. То ћемо приказати на следећим картама.

Слика 23: *Nomina loci* са основом хлеб

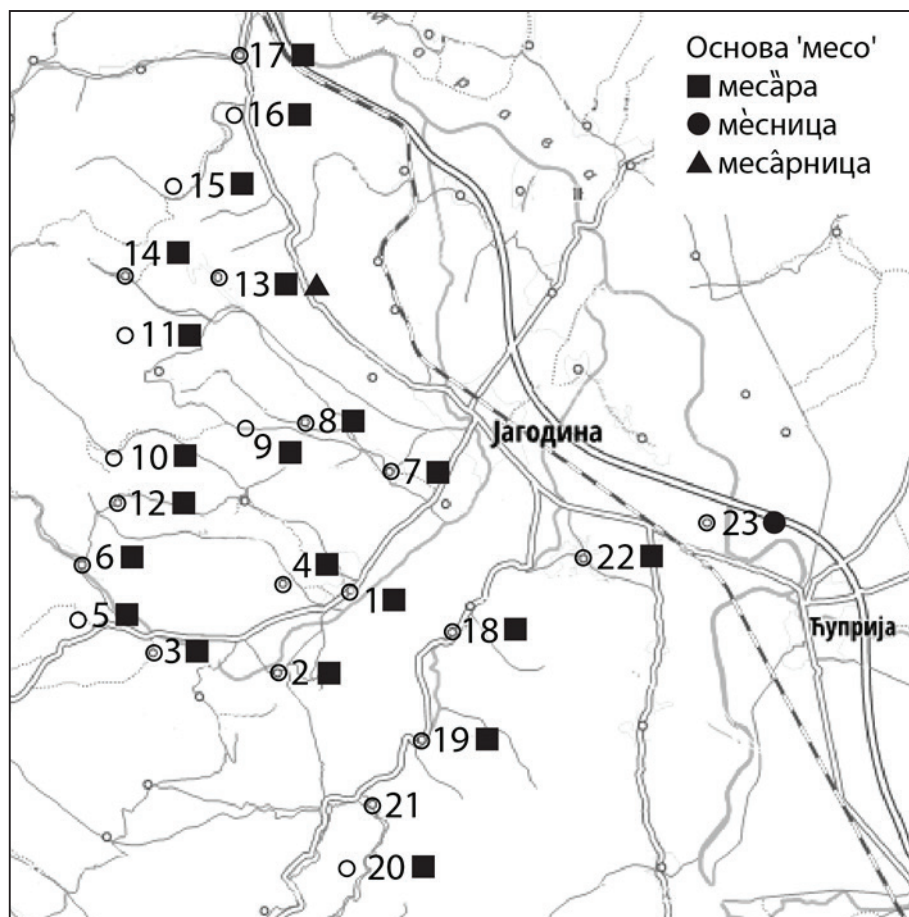
Као што се на Слици бр. 23 може видети, дериват *хлебара* јавља се у два пункта: 10, 12. Дериват *хлебница* јавља се, такође, у два пункта: 2, 3. Последњи дериват *хлебарница* јавља се само у пункту 3. У многим пунктовима се *x* не чува на почетку речи. Занимљиво је да су чак два облика потврђена у пункту 3.

³⁶⁷ За разлику од именица *лебара* и *лебница*, ова именица није уочена у говору Игроша. Уп. Стевановић 2024а.

Слика 24: *Notina loci* са основом леб

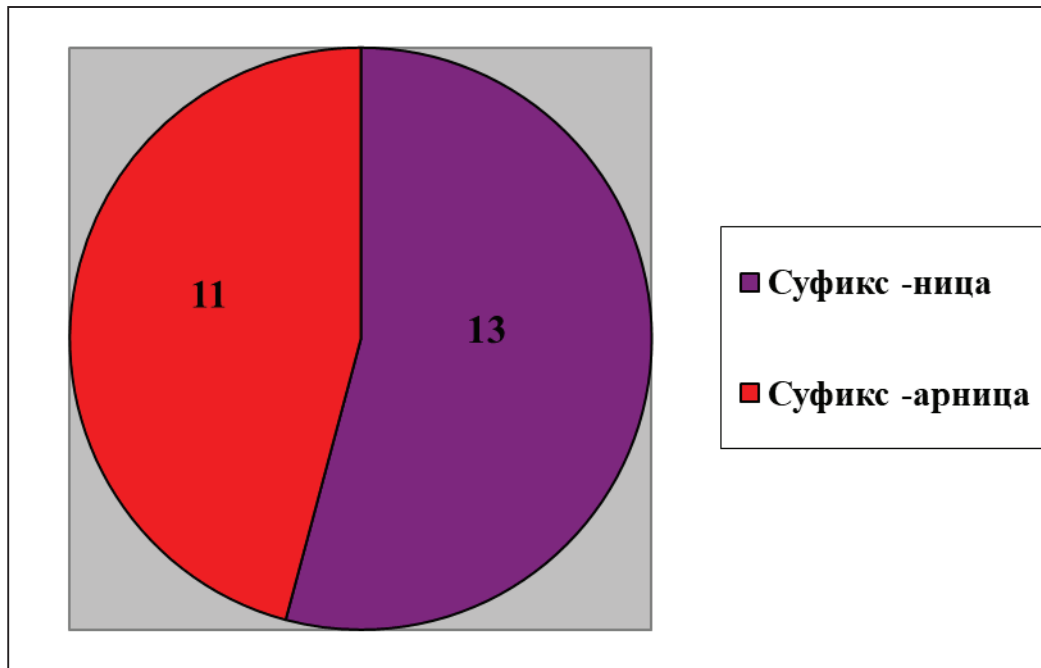
Као што се на Слици бр. 24 може видети, дериват лебара јавља се у пунктима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23. Дериват лебница јавља се у пунктима: 3, 23. Последњи дериват лебарница јавља се у пунктима: 3, 13, 14, 18. Ниједан облик није забележен у пунктима 10 и 12. Сва три облика забележена су у пункту 3. Занимљиво је да се у пункту 3 паралелно користе и облици са сугласником *x* и облици без њега. Сугласник *x* се на ширем терену губи на почетку речи, што је и очекивано.

Слика 25: *Notina loci* са основом месо

Као што се на Слици бр. 25 може видети, дериват месара јавља се у пунктови-ма: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22. Дериват месница јавља се у пункту 23, а дериват месарница у пункту 13. У пункту 13 јављају се два облика, док се у пункту 21 не јавља ниједан облик.

У оквиру подгрупе Радња, радионица, продавница конкурентни су суфикси -ница и -арница. То ћемо приказати и графички.

Графикон 9: Умерена продуктивност суфикса у оквиру подгрупе *Радња, радионица, продавница*

На Графикону бр. 9 види се да је забележено 13 примера са суфиксом *-ница* (што је означено љубичастом бојом) и 11 примера са суфиксом *-арница* (што је означено црвеном бојом).

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-арница* су следећа.

У оба идиома се суфикс *-арница* спаја са именичком творбеном основом.

Један дериват је фонетски модификован (*лебарница*).

Постоји једна разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи. Реч је о следећој разлици:

- 1) У стандарднојезичком идиому је суфикс *-арница* високопродуктиван, док је у дијалекатском идиому умерене продуктивности.

4.2.5. Суфикс *-ана*

Суфикс *-ана* потиче од персијске речи *hane* (*кућа*) (Радић 2001: 79). У балканословенским језицима овај суфикс гради *nomina loci* и *nomina instrumenti*. Често се суфикс *-ана* додаје и на основе које нису турске (Радић 2001: 79). Углавном се спаја са именичким творбеним основима, а понекад и са глаголским (Клајн 2003: 39). Суфикс *-ана* је високе продуктивности (Клајн 2003: 39).

Фреквентност суфикса *-ана* је ниска. Забележено је само седам месних именица. Именице из анализираниог корпуса настале су додавањем суфикса *-ана* на именичку творбену основу. У следеће лексичко-семантичке подгрупе³⁶⁸ систематизоваћемо ове именице:

- 1) Именице које се односе на одређену фабрику:
    - Фабрика намирница³⁶⁹: *шећерана* (*шећер-* + *-ана*) (1–23).
    - Фабрика за израду разних предмета³⁷⁰: *циглана* (*цигл-* + *-ана*) (1–23).
    - Фабрика разних супстанци: *барутана* (*барут-* + *-ана*) (1–23).
    - Фабрика пића³⁷¹: *пивана* (*пив-* + *-ана*) (23).
  - 2) Именице које се односе на одређену гостионицу или крчму:
    - Гостионица где се служи пиће³⁷²: *чајана* (*чај-* + *-ана*) (1, 10, 22–23).
    - Гостионица уопште: *кафана*³⁷³ (*каф-* + *-ана*) (1–23).
  - 3) Именице које се односе на одређену зграду, оставу, одређени магацин:
    - Магацин за житарице³⁷⁴: *кукурузана* (*кукуруз-* + *-ана*) (2–3, 7, 13–15, 21–23).
  - 4) Именице које се односе на одређену радњу, радионицу, продавницу:
    - Продавница разних супстанци: *барутана* (*барут-* + *-ана*) (1–23).
- Распрострањеност суфикса *-ара* и *-ана* приказаћемо лингвогеографски.

³⁶⁸ В. фусноту бр. 328.

³⁶⁹ О овој целини в. Стевановић 2024а: 177.

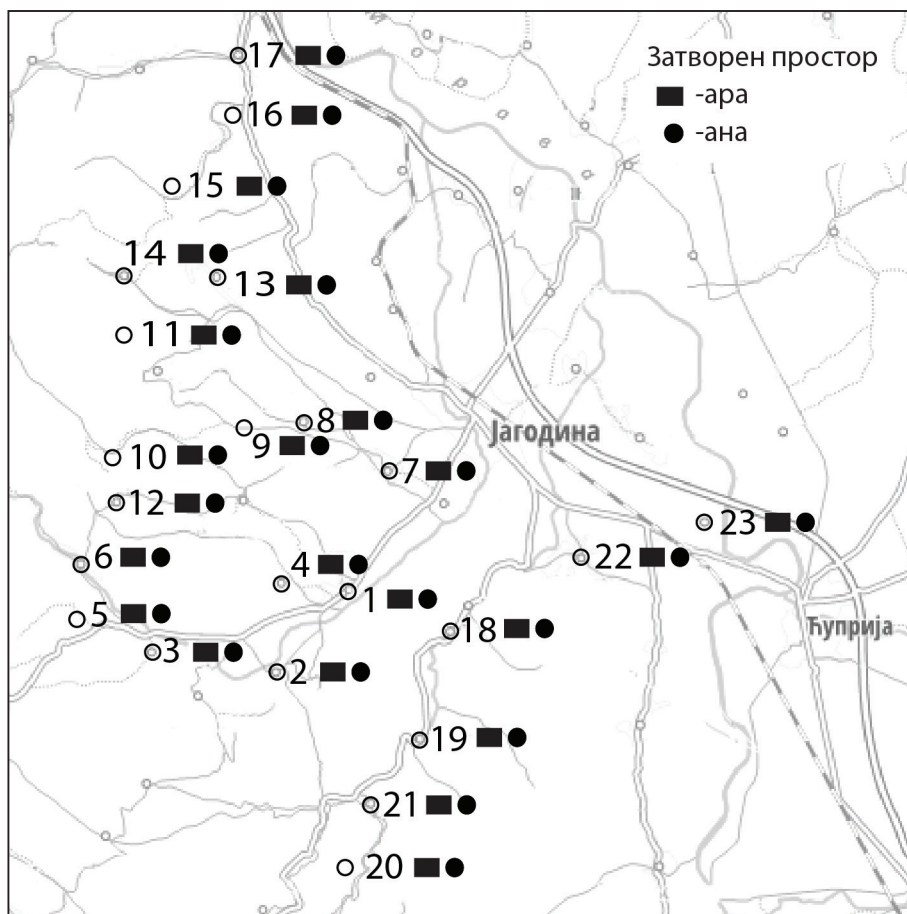
³⁷⁰ О овој целини в. Стевановић 2024а: 177.

³⁷¹ О овој целини в. Стевановић 2024а: 177.

³⁷² О овој целини в. Стевановић 2024а: 178.

³⁷³ Иако је у основи именица *кафа*, значење је шире (уп. **Крстић** 2016: 92). У говорима јагодинског краја се првенствено мисли на гостионицу, ресторан уопште.

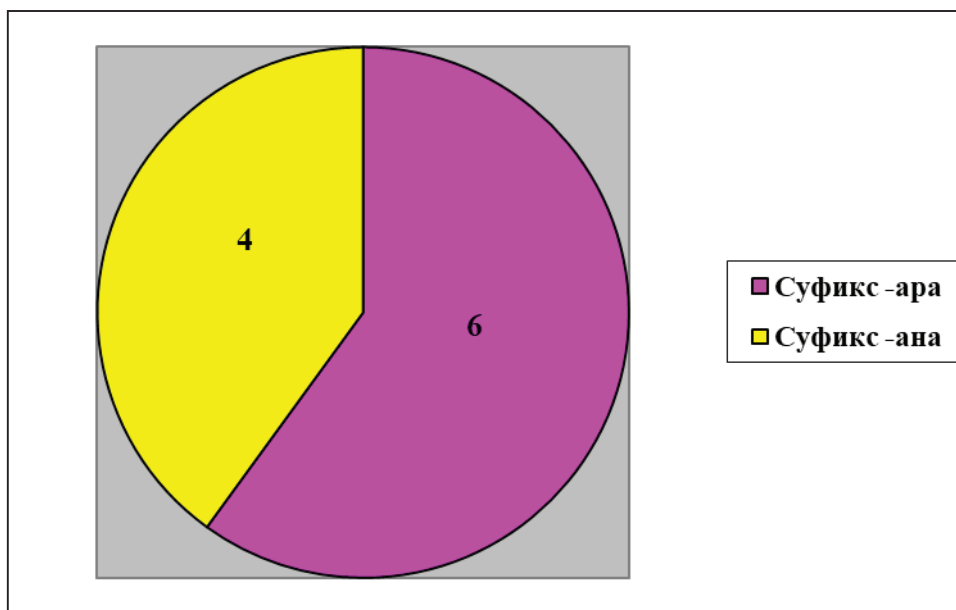
³⁷⁴ О овој целини в. Стевановић 2024а: 177.

Слика 26: Распрострањеност суфикса -ара и -ана

Као што се на Слици бр. 26 може видети, оба суфикса се јављају у свим пунктовима.

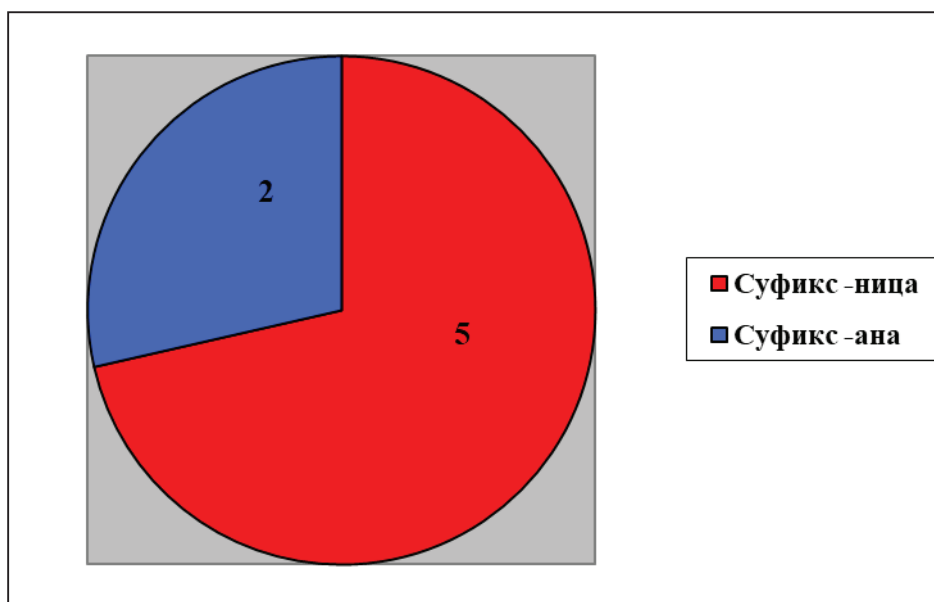
У оквиру подгрупе *Фабрика* конкурентни су суфикси -ара и -ана. Конкурентност суфикса -ара и -ана приказаћемо графички.

Графикон 10: Ниска продуктивност суфикса

На Графикону бр. 10 види се да је забележено шест примера са суфиксом -ара (што је означено ружичастом бојом). Са суфиксом -ана забележена су четири примера (што је означено жутом бојом).³⁷⁵

Са друге стране, у оквиру подгрупе *Гостионица, крчма* конкурентни су суфикси -ница и -ана. То ћемо, такође, представити графички.

Графикон 11: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Гостионица, крчма*

³⁷⁵ О конкурентности суфикса -ара в. Стевановић 2024а: 180.

На Графикону бр. 11 види се да је забележено пет примера са суфиксом *-ница* (што је означено црвеном бојом). Са суфиксом *-ана* забележена су два примера (што је означено плавом бојом).³⁷⁶

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ана* су следећа.

Уочене су следеће разлике између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи:

- 1) У стандарднојезичком идиому суфикс *-ана* је високопродуктиван, док је у дијалекатском идиому нископродуктиван;
- 2) У стандарднојезичком идиому се суфикс *-ана* додаје на различите творбене основе, а у дијалекатском на именичке.

4.2.6. Суфикс *-ло*³⁷⁷

Уочене су две месне именице. Обе именице добијене су по моделу *глаголска творбена основа + суфикс -ло*. Именице са суфиксом *-ло* припадају истој лексичко-семантичкој подгрупи. Реч је о следећој лексичко-семантичкој подгрупи:

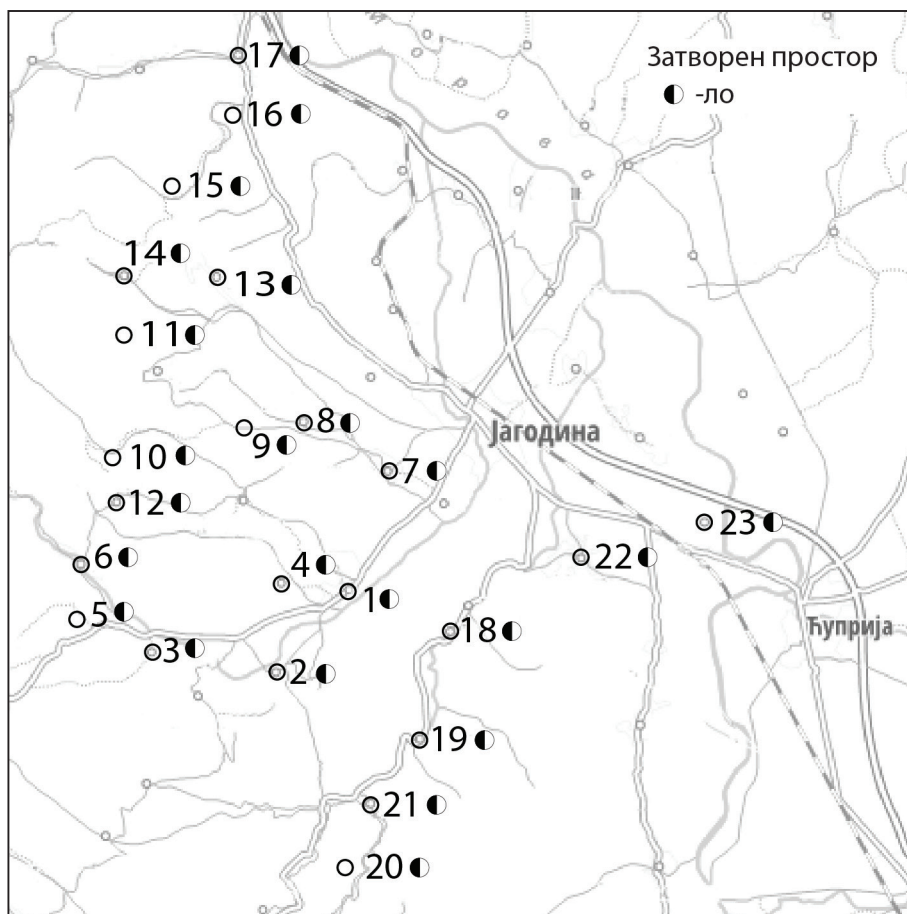
- 1) Именице које се односе на место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње³⁷⁸:
  - Место где животиње обављају неку радњу: *козило* (*кози-* (*козити*) + *-ло*) (1–23), *јагњило* (*јагњи-* (*јагњити*) + *-ло*) (1–23).

Ове резултате приказаћемо и лингвогеографски.

³⁷⁶ О конкурентности суфикса *-ара* в. Стевановић 2024а: 180.

³⁷⁷ О фреквентности овог суфикса в. 4.1.11.

³⁷⁸ О овој лексичко-семантичкој подгрупи в. Стевановић 2022а: 140.

Слика 27: Распрострањеност суфикса -ло

Као што се на Слици бр. 27 може видети, суфикс -ло је распрострањен на целом терену.

Први пример (*козило*) регистрован је у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика*. У поменутом речнику налазимо следеће објашњење овог примера: *покр. 1. а. козје млађење, рађање јаради; б. време козјег млађења, рађања; 2. место где пребивају козе, козје боравиште* (РСАНУ 1975: 724). Пример је регионално маркиран.

И други пример (*јагњило*) је, такође, регионално маркиран (РСАНУ 1973: 500).

***

Наша запажања у вези са суфиксом -ло су следећа.

У оба идиома је суфикс -ло нископродуктиван.

Суфикс -ло се спаја са глаголском творбеном основом и у дијалекатском и у стандарднојезичком идиому.

Уочена је следећа разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи:

- 1) Оба деривата су регионално маркирана.

4.2.7. Суфикс *-иште (-лиште)*

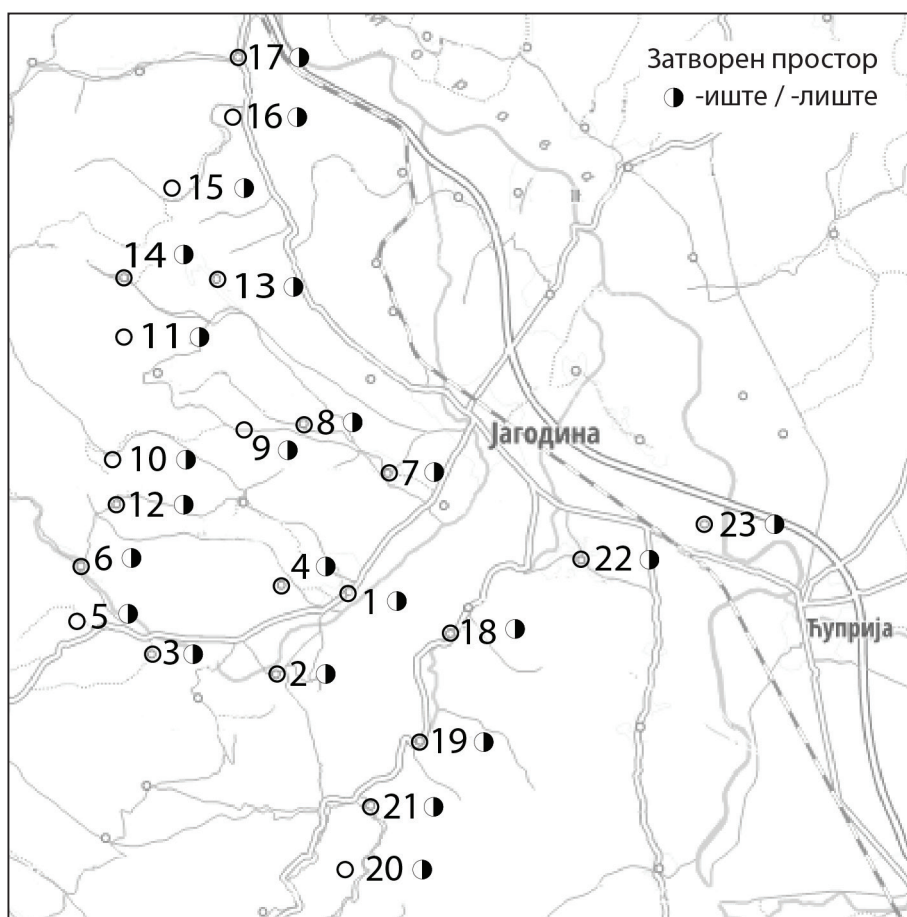
Овај суфикс је нископродуктиван.

Примећене су две месне именице. Прва именица настала је по моделу *глаголска творбена основа + суфикс -иште*, а друга по моделу *глаголска творбена основа + суфикс -лиште*. У исту лексичко-семантичку подгрупу сврставамо обе именице:

1) Именице које се односе на место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње³⁷⁹:

- Место где људи обављају неку радњу: *коначиште (конач- (коначити)³⁸⁰ + -иште)* (1–23).
- Место где животиње обављају неку радњу: *ранилиште (рани- ((x)рани-ти) + -лиште)* (1–23).

Ове резултате приказаћемо лингвогеографски.

Слика 28: Распрострањеност суфикса *-иште/-лиште*

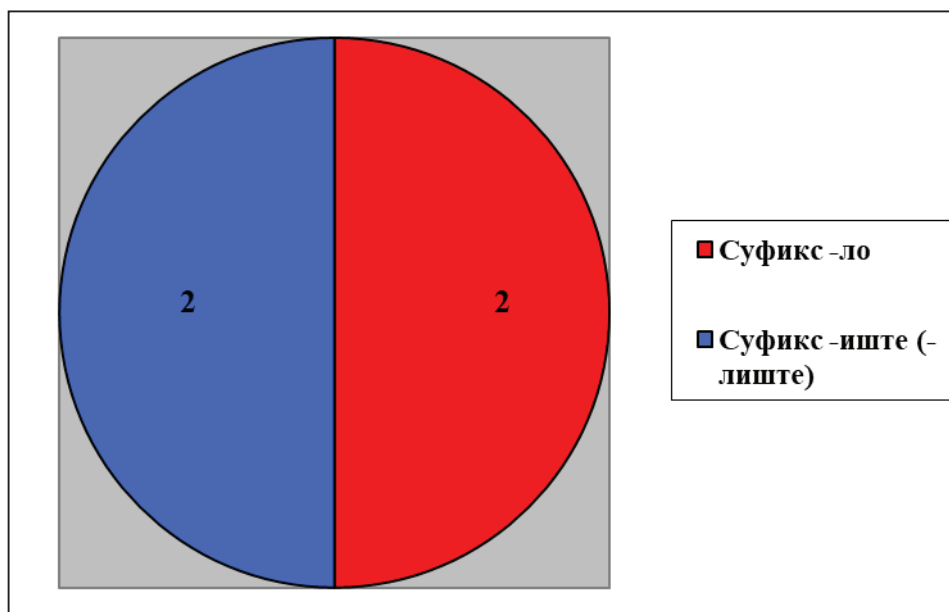
³⁷⁹ В. фусногу бр. 374.

³⁸⁰ У основи глагола *коначити* је именица *конак*. Уп. Клајн 2003: 126.

Као што се на Слици бр. 28 може видети, суфикс *-иште/-лиште* регистрован је у свим пунктовима.

Последњи пример (*ранилиште*) из анализираног корпуса је фонетски модификован. Наиме, код овог примера дошло је до губљења сугласника *x* у иницијалној позицији.

Суфикси *-ло* и *-иште (-лиште)* конкурентни су у оквиру подгрупе *Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње*. То ћемо приказати и графички.

Графикон 12: Ниска продуктивност

На Графикону бр. 12 види се да су забележена два примера са суфиксом *-иште (-лиште)* (што је означено плавом бојом) и два примера са суфиксом *-ло* (што је означено црвеном бојом).

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-иште/-лиште* су следећа.

У оба идиома је суфикс *-иште (-лиште)* нископродуктиван у грађењу именица типа *potina loci* са значењем затвореног простора.

Суфикс *-иште (-лиште)* се углавном комбинује са глаголском творбеном основом у оба идиома.

Један дериват је фонетски модификован (*ранилиште*).

Нема суштинских разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи.

4.2.8. Суфикс *-(a)ц*

Суфикс *-(a)ц* је у стандардном српском језику веома продуктиван у грађењу неколико категорија речи. Помоћу овог суфикса граде се деминутиви, етници, *nomina attributiva*, *nomina agentis* (Клајн 2003: 51–54; Стевановић 1986: 523; Стевановић 2020б: 149–151; Терзић 2003: 19). Међутим, у грађењу именица *nomina loci* није продуктиван.

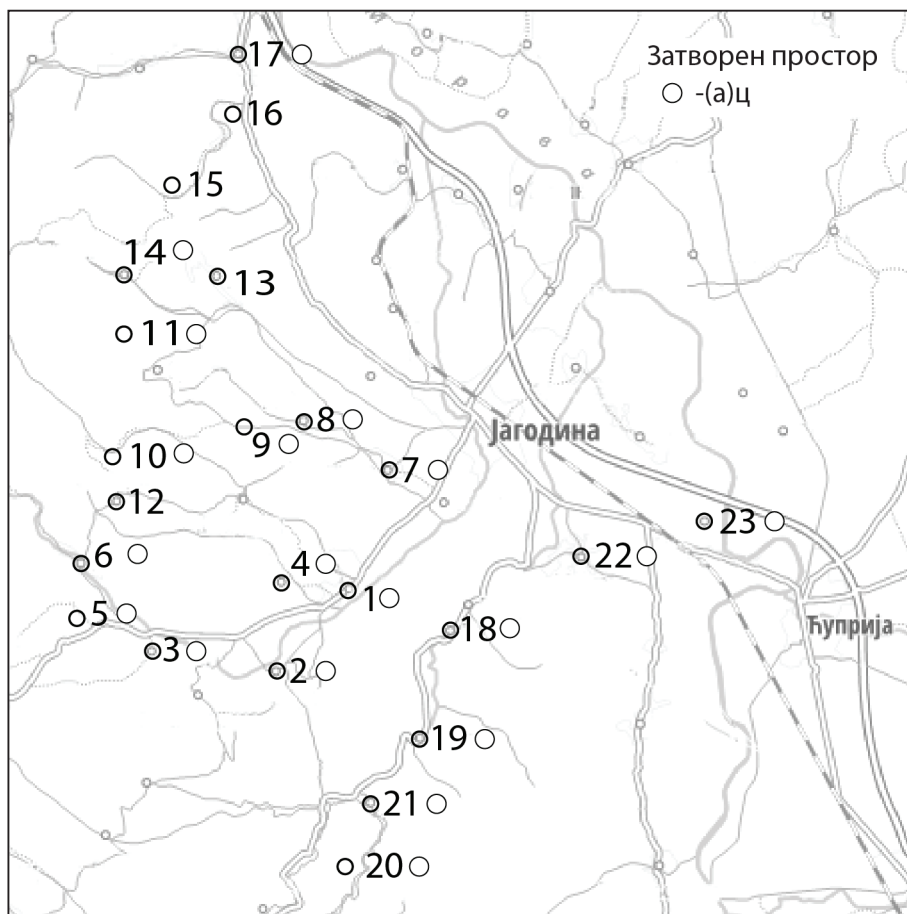
Анализирани корпус бележи свега два примера. Од именичке основе је настао један пример. Тај пример можемо сврстати у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

1) Именице субјективне оцене:

- Именице са негативном конотацијом: *свињац* (*свињ-* + *-(a)ц*) (1–11, 14, 17–23).

Са друге стране, један пример је настао од придевске основе и можемо га сврстати у исту лексичко-семантичку подгрупу (именице субјективне оцене, односно именице са негативном конотацијом): *кокошињац* (*кокошињ-* + *-(a)ц*) (3, 6–7, 23).

Даћемо и лингвогеографски приказ добијених резултата.

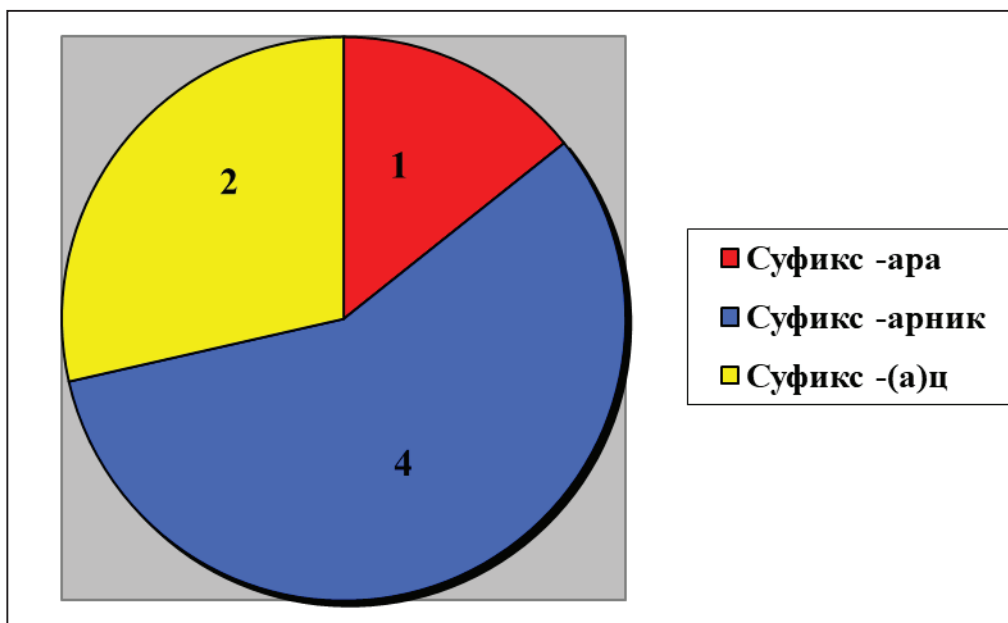

Слика 29: Распрострањеност суфикса *-(a)ц*

Као што се на Слици бр. 29 може видети, суфикс *-(a)ц* регистрован је у следећим пунктовима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23. Дакле, суфикс *-(a)ц* је широко распрострањен.

За пример свињац Речник српскохрватскога књижевног језика наводи следеће објашњење: а. место где се држе свиње, обор, стаја за свиње; б. фиг. прљава, неуредна, запуштена кућа или просторија (РМС 1973: 693).

У оквиру подгрупе *Именице субјективне оцене* конкурентни су суфикси *-ара*, *-арник* и *-(a)ц*. Овај резултат ћемо приказати и графички.

Графикон 13: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Именице субјективне оцене*

На Графикону бр. 13 види се да су забележена четири примера са суфиксом *-арник* (што је означено плавом бојом) и два примера са суфиксом *-(a)ц* (што је означено жутом бојом). Забележен је и један пример са суфиксом *-ара* (што је означено црвеном бојом).

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-(a)ц* су следећа.

У оба идиома је суфикс *-(a)ц* нископродуктиван у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора.

Суфикс *-(a)ц* се спаја са именичким и са придевским основама у оба идиома.

Уочена је следећа разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи:

1) Дериват *свињац* има уже значење у дијалекатском идиому.

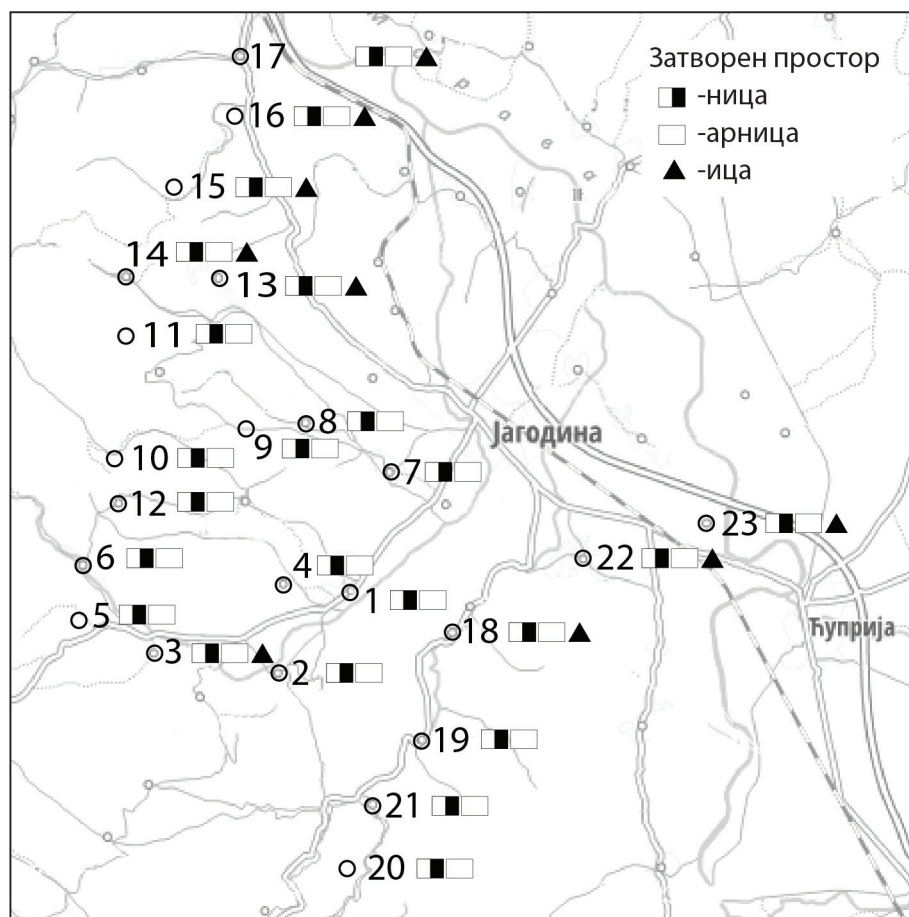
4.2.9. Суфикс *-ица*

Анализирајући релевантну литературу, дошли смо до закључка да је суфикс *-ица* један од најпродуктивнијих суфикса у српском језику и да је нарочито продуктиван у грађењу деминутива и у моционој творби (Стевановић 2023г: 437). По Б. Ђорићу, продуктиван је у категоријама: *nomina agentis*, *nomina attributiva*, етници, називи животиња (према Стевановић 2023г: 437).

Уочена је само једна именица, настала по моделу *именичка творбена основа + суфикс -ица*. Та именица је класификована у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

- 1) Именице које се односе на одређену зграду, оставу, одређени магацин³⁸¹:
  - Остава за предмете: *казаница* (*казан-* + *-ица*) (3, 13–18, 22–23).

Распрострањеност суфикса *-ница*, *-арница* и *-ица* приказаћемо лингвогеографски.

Слика 30: Распрострањеност суфикса *-ница*, *-арница*, *-ица*

Као што се на Слици бр. 30 може видети, суфикси *-ница* и *-арница* јављају се у свим пунтовима. Суфикс *-ица* јавља се у следећим пунтовима: 3, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 23. Суфикси *-ница* и *-арница* су широко распрострањени, док је *-ица* уско распрострањен.

³⁸¹ В. фусноту бр. 328.

***

Наша запажања у вези са суфиксом *-ица* су следећа.

Суфикс *-ица* је ниске продуктивности у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора у оба идиома.

Нема суштинских разлика између дијалекатске и стандарднојезичке творбе речи.

4.2.10. Суфикс *-ник*

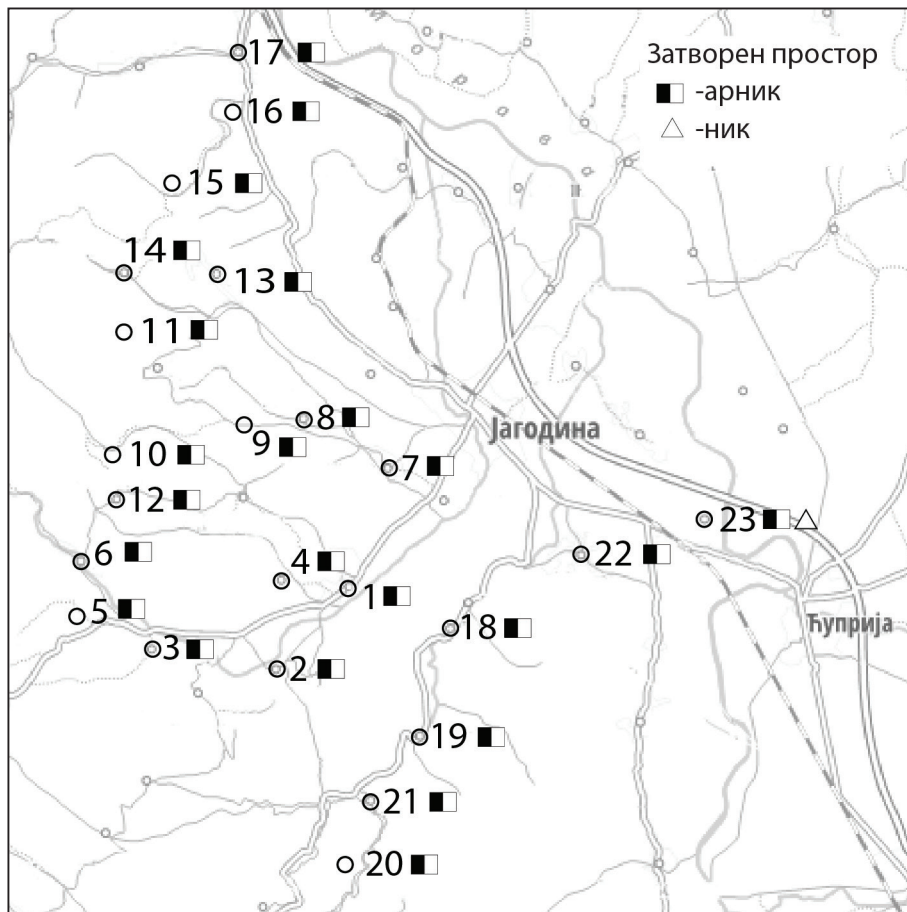
Суфикс *-ник* је ниске продуктивности.

Регистрована је једна месна именица, која је добијена по моделу *именичка творбена основа + суфикс -ник*. Та именица спада у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

1) Именице које се односе на одређену зграду, оставу, одређени магацин³⁸²:

- Остава уопште: *дрвник* (*дрв-* + *-ник*) (23).

Распрострањеност суфикса *-арник* и *-ник* приказаћемо лингвогеографски.

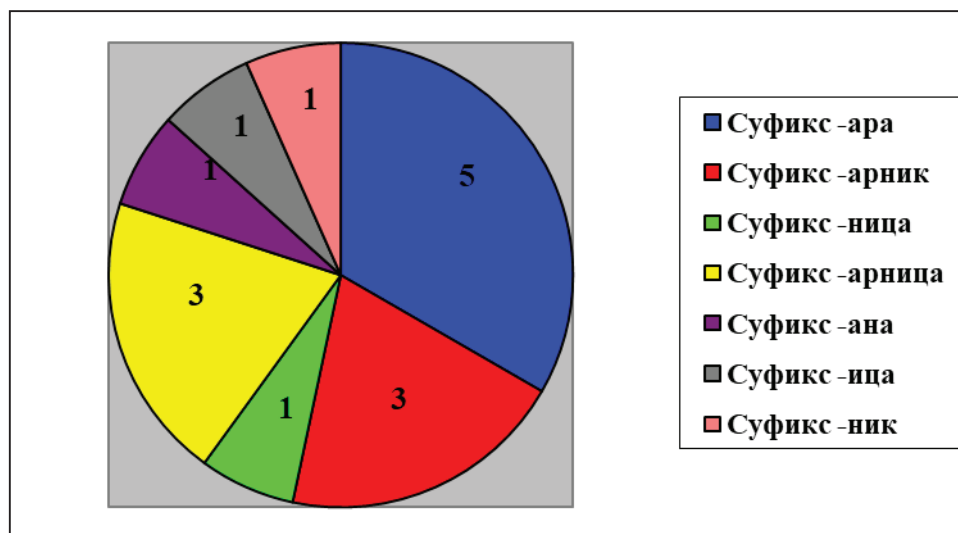

Слика 31: Распрострањеност суфикса *-арник* и *-ник*

³⁸² О овој лексичко-семантичкој подгрупи в. Стевановић 2024а: 177; Стевановић 2024б: 30.

Као што се на Слици бр. 31 може видети, суфикс *-арник* је регистрован у свим пунктовима, док је суфикс *-ник* регистрован само у пункту 23. Дакле, суфикс *-арник* је широко распрострањен, док је суфикс *-ник* уско распрострањен.

Видљива је и конкурентност између суфикса *-ара*, *-ница*, *-арница*, *-ана*, *-ица* и *-ник* у подгрупи *Зграда, остава, магацин*. То ћемо приказати и графички.

Графикон 14: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Зграда, остава, магацин*

На Графикону бр. 14 види се да је забележено пет примера са суфиксом *-ара* (што је означено плавом бојом). Забележена су три примера са суфиксом *-арница* (што је означено жутом бојом) и три примера са суфиксом *-арник* (што је означено црвеном бојом). Један пример је забележен са суфиксом *-ница* (што је означено зеленом бојом), један пример са суфиксом *-ана* (што је означено љубичастом бојом), један пример са суфиксом *-ник* (што је означено ружичастом бојом) и један пример са суфиксом *-ица* (што је означено сивом бојом).

***

Наше запажање у вези са суфиксом *-ник* је следеће.

Фреквентност суфикса је једнака у оба идиома.

5. МИКРОТОПОНИМИ

Према речима **А. Франчић**, микропоними су имена мањих природних објеката, као и имена објеката насталих људским деловањем (Frančić 2003: 374). Скуп микропонима једног краја чини микропонимију тог краја (Frančić 2003: 374).

Микропонимима јагодинског краја бавила се **Ј. Радић** (Радић 1986; Радић 2003а). У раду *Из ономастике поречја Лугомира* Радић презентује грађу коју је прикупила у следећим пунктовима: 1) Бресје; 2) Главинци; 3) Коларе; 4) Драгошевац и 5) Медојевац (Радић 1986: 513). Грађа је прикупљена пролећа 1985. године (Радић 1986: 515). Радић бележи микропониме и антропониме.

У области Белице Радић је забележила око 3.000 микропонима (Радић 2003а: 103). Забележени су једночлани, двочлани и трочлани микропоними.

Боравећи на терену, приметили смо да се поједини микропоними и данас чују у говорима јагодинског краја. Поредиши наше записе са терена са радовима Ј. Радић, примећујемо и подударана и неподударана. Пошто се методологија нашег истраживања разликује од методологије истраживања Ј. Радић, изоставили смо једночлане неизведене микропониме и трочлане микропониме. За потребе овог рада, бележили смо једночлане изведене микропониме. Са друге стране, бележили смо и двочлане микропониме. У овом раду представљени су двочлани микропоними којих нема у радовима Ј. Радић, као и двочлани микропоними којих има у радовима Ј. Радић, али се чују на целом испитаном терену.

Микропоними из анализираног корпуса граде се помоћу суфикса: 1) *-иште* (*-лиште*, *-овиште*, *-ариште*); 2) *-ак/-јак*; 3) *-ар/-јар*; 4) *-арник*; 5) *-ик*; 6) *-је*; 7) *-њак*; 8) *-овик*; 9) *-овац*; 10) *-ло*; 11) *-ица*; 12) *-овица*; 13) *-че*.

5.1. Суфикс *-иште* (*-лиште*, *-овиште*, *-ариште*)

Најпродуктивнији суфикс у грађењу микропонима. Уочена су 53 микропонима. Микропоними су настали на следеће начине:

- 1) *именичка творбена основа + суфикс -иште*;
- 2) *именичка творбена основа + суфикс -овиште*;
- 3) *именичка творбена основа + суфикс -ариште*;
- 4) *глаголска творбена основа + суфикс -иште*;
- 5) *глаголска творбена основа + суфикс -лиште*.

Микротопоними настали по моделу *именичка творбена основа + суфикс -иште* систематизовани су у следеће лексичко-семантичке подгрупе:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Житарица или индустријско биље: *Јечмиште*³⁸³ (*јечм-* (*јечам*) + *-иште*) (1, 7–8, 15, 19), *Конопљиште*³⁸⁴ (*конопљ-* + *-иште*) (2–3, 14, 17), *Кукурузиште* (*кукуруз-* + *-иште*) (1–23), *Ланиште*³⁸⁵ (*лан-* + *-иште*) (13–15, 19, 23), *Овсиште* (*овс-* (*овас*) + *-иште*) (10, 12, 13–15, 23), *Овасиште* (*овас-* + *-иште*) (13, 23), *Пиениште* (*пиен-* (*пиеница*) + *-иште*) (13, 17, 20, 23), *Шениште*³⁸⁶ (*шен-* (*(п)шеница*) + *-иште*) (23), *Ражиште* (*раж-* + *-иште*) (12, 18–19), *Репиште* (*реп-* + *-иште*) (1–23), *Хмељиште* (*хмељ-* + *-иште*) (3, 5, 22–23).
- Поврће: *Бостаниште*³⁸⁷ (*бостан-* + *-иште*) (1–3, 4–6), *Дињиште* (*дињ-* + *-иште*) (4–5, 10, 13, 17–18), *Лубеничиште* (*лубениц-* + *-иште*) (10–11, 15, 18–21), *Компириште* (*компир-* + *-иште*) (6, 12), *Кромпириште*³⁸⁸ (*кромпир-* + *-иште*) (17–21), *Пасуљиште* (*пасуљ-* + *-иште*) (1–7, 13, 20–23), *Грашиште* (*грах-* + *-иште*) (14).
- Воће: *Бресквиште* (*брескв-* + *-иште*) (23), *Вишњиште* (*вишњ-* + *-иште*) (13), *Малиниште* (*малин-* + *-иште*) (15).
- Остале биљке: *Гљивиште* (*гљив-* + *-иште*) (3).

2) Називи мотивисани остацима:

- Остаци старих објеката: *Амбариште* (*амбар-* + *-иште*) (5, 13–14, 19–20), *Бачиште* (*бач-* (*бачија*) + *-иште*) (3), *Вигњиште* (*вигњ-* (*вигањ*) + *-иште*) (1, 3), *Колибиште*³⁸⁹ (*колиб-* + *-иште*) (1–19, 21–23), *Кошариште* (*кошар-*

³⁸³ Овај микротопоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* (уп. Радић 1986: 539).

³⁸⁴ Ј. Радић не бележи овај микротопоним. У монографији *Топонимија Белице* забележен је микротопоним *Конопљара* (уп. Радић 2003а: 154).

³⁸⁵ Ј. Радић бележи ојконим *Ланиште*, као и двочлани микротопоним *Ланарски поток* (уп. Радић 2003а: 154).

³⁸⁶ Јавља се искључиво у микротопонимији.

³⁸⁷ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 149).

³⁸⁸ Ј. Радић не бележи овај микротопоним. У монографији *Топонимија Белице* забележени су ојконими *Кромпираши* и *Кромпирово сокаче* (уп. Радић 2003а: 154).

³⁸⁹ Овај микротопоним није забележен у радовима Ј. Радић (уп. Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележени су следећи микротопоними: *Баба Вемина колиба*, *Бучкова колиба*, *Жандарова колиба*, *Кижуљева колиба*, *Богомирова колиба*, *Борисављева колиба*, *Пикљанова колиба*, *Вељицке колибе*, *Череклијине колибе*, *Код колибе*, *Шумарова колиба*, *Код циганске колибе*, *Код Гвоздине колибе*, *Код Лазине колибе* (уп. Радић 2003а: 157). Велики број микротопонима чује се и данас у говорима јагодинског краја.

- (*кош-* + *-ара*) + *-иште*) (1, 3, 8, 10–11, 14, 18–19, 21), *Манастириште*³⁹⁰ (*манастир-* + *-иште*) (1–23), *Појатиште*³⁹¹ (*појат-* + *-иште*) (1–12, 17, 19–20), *Ториште*³⁹² (*тор-* + *-иште*) (3, 18), *Црквиште*³⁹³ (*цркв-* + *-иште*) (1–23), *Гувниште*³⁹⁴ (*гувн-* + *-иште*) (1–23), *Гумниште*³⁹⁵ (*гумн-* + *-иште*) (23).
- Остаци нечега: *Бунариште* (*бунар-* + *-иште*) (3–4, 6), *Воденичиште* (*воденич-* + *-иште*) (2–3, 5), *Гробљиште*³⁹⁶ (*гробљ-* + *-иште*) (6, 15).
  - Остаци засађене биљке: *Лојзиште* (*лојз-* (*лоз-* + *-је*) + *-иште*) (1–3, 5–8, 10, 13, 15–16), *Лозиште* (*лоз-* + *-иште*) (8–9, 11).

Микротопоними настали по моделу *именичка творбена основа* + *суфикс -овиште* систематизовани су у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Житарица или индустријско биље: *Кукурузовиште* (*кукуруз-* + *-овиште*) (13, 19, 23).
- Поврће: *Луковиште*³⁹⁷ (*лук-* + *-овиште*) (13–14, 17).
- Воће: *Јабуковиште* (*јабук-* + *-овиште*) (11, 13, 18).³⁹⁸

Микротопоними настали по моделу *именичка творбена основа* + *суфикс -ариште* сврстани су у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

1) Називи мотивисани фитонимима:

³⁹⁰ Овај микротопоним није забележен у радовима Ј. Радић (уп. Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележени су микротопоними: *Манастирско*, *Манастирска шума*, *Манастирска река*, *Манастирски шљивар*, *Манастирска багрењар*, *Манастирски друм*, *Манастирски пут* (уп. Радић 2003а: 171).

³⁹¹ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 157). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Појате*, *На појате*, *Код појате*, *Старо појатиште*, *Милутину Лазинем појата*, *Благојева појата*, *Болина појата*, *Микине појате*, *Више појате*, *Код Старе појате*, *Код Обрадове појате*, *Код Борисљеве појате*, *Код Спасојеве појате*, *Више Станкове појате* (уп. Радић 2003а: 157). Сви микротопоними чују се и данас у говорима јагодинског краја.

³⁹² У монографији *Топонимија Белице* забележен је само микротопоним *Торићи* (уп. Радић 2003а: 157).

³⁹³ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 171). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Црквица*, *Црквиче*, *Црквина*, *Црквине*, *Црквенац*, *Латинска црквина*, *Код цркве*, *Код старе цркве*, *Више цркве* (уп. Радић 1986: 541; Радић 2003а: 171).

³⁹⁴ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 155).

³⁹⁵ Јавља се искључиво у микротопонимији.

³⁹⁶ Овај микротопоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* (уп. Радић 1986: 538). Ј. Радић бележи и микротопоним *Гробиште* (уп. Радић 1986: 538). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Ново гробље*, *Старо гробље*, *Пољско гробље*, *Предорачко гробље*, *Јошавинско гробље*, *Руско гробље*, *Код гробља*, *Код гробље*, *Испод гробља*, *Више гробља*, *Код старог гробља*, *Код црначко гробље*, *Код гробље бунарско*, *Старо гробљиште*, *Сватовско гробље*, *Ђурђево гробљиште*, *Жидовско гробље*, *Латинско гробље*, *Римско гробље*, *Марвено гробље*, *Кучеће гробље* (уп. Радић 2003а: 172). Поједини микротопоними чују се и данас у говорима јагодинског краја.

³⁹⁷ Ј. Радић бележи микротопоним *Лукар* (уп. Радић 1986: 535, 539).

³⁹⁸ Поједине *potina loci* забележене су у нашим претходним радовима. Уп. Стевановић 2021: 242; Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 32.

- Поврће: *Лукаришите* (лук- + -аришите) (13, 20).³⁹⁹
- Воће: *Јабукаришите*⁴⁰⁰ (јабук- + -аришите) (12).

Микропоними настали по моделу *глаголска творбена основа + суфикс -ишите* сврстани су у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

1) Називи мотивисани радњом:

- Радња коју обављају животиње: *Пасишите* (пас- (пасти) + -ишите) (1, 3, 8–10, 14, 16–21), *Пландишите*⁴⁰¹ (планд- (пландовати) + -ишите) (1–3, 5–6, 8–12, 15–22), *Појишите* (пој- (појити) + -ишите) (1–4, 6, 8–11).
- Радња уопште: *Гајишите* (гај- (гајити) + -ишите) (21–22), *Трулишите* (трул- (трулити) + -ишите) (5, 8, 10, 12, 22).

Пет микропонима је настало додавањем сложеног суфикса *-лишите* на глаголску творбену основу. Можемо их сврстати у исту лексичко-семантичку подгрупу:

1) Називи мотивисани радњом:

- Радња коју обављају животиње: *Ранилишите* (рани- ((х)ранити) + -лишите) (3–4, 6, 12, 14, 23), *Појилишите*⁴⁰² (поји- (појити) + -лишите) (1–5, 7–8, 11, 22–23), *Јагњилишите*⁴⁰³ (јагњи- (јагњити) + -лишите) (7, 11, 13), *Козилишите*⁴⁰⁴ (кози- (козити) + -лишите) (14).
- Радња уопште: *Топилишите*⁴⁰⁵ (топи- (топити) + -лишите) (1, 5, 7–8, 10).

³⁹⁹ Месна именица забележена је у раду: Стевановић 2021: 242.

⁴⁰⁰ Јавља се искључиво у микропонимији.

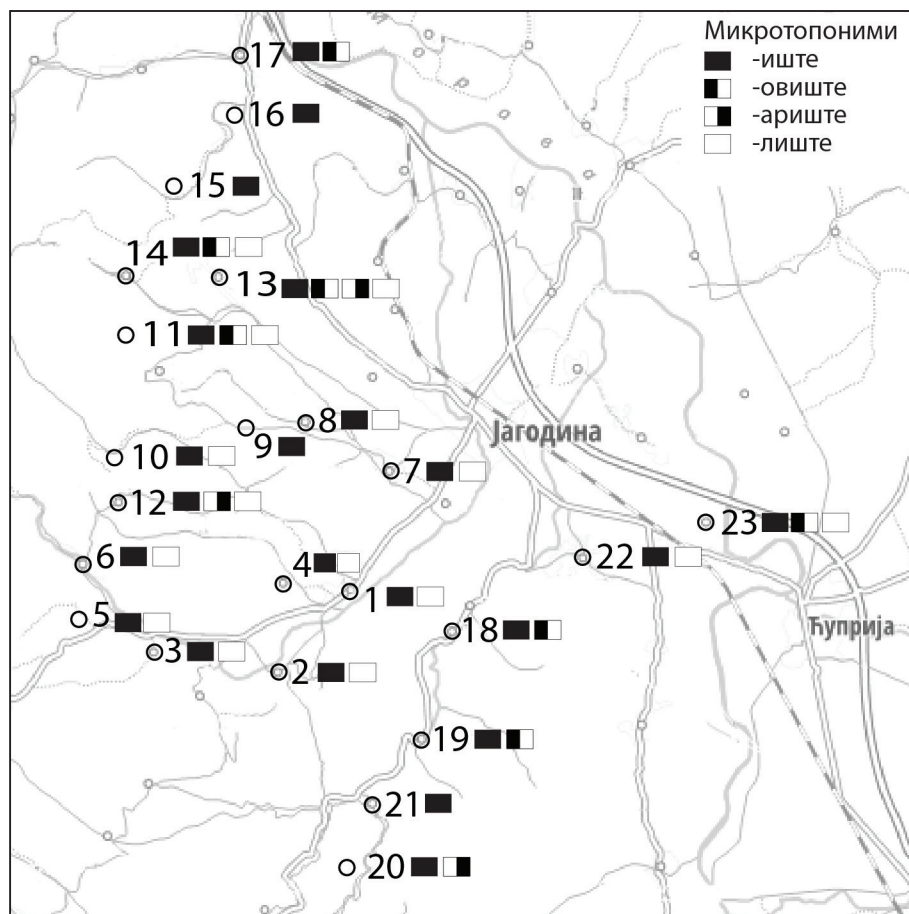
⁴⁰¹ Овај микропоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 1986: 546; Радић 2003а: 157).

⁴⁰² Јавља се искључиво у микропонимији.

⁴⁰³ Јавља се искључиво у микропонимији.

⁴⁰⁴ Јавља се искључиво у микропонимији.

⁴⁰⁵ Јавља се искључиво у микропонимији.

Слика 32: Распрострањеност суфикса *-иште*, *-овиште*, *-ариште*, *-лиште*

Као што се на Слици бр. 32 може видети, суфикс *-иште* је регистрован на целом терену. Сложени суфикс *-овиште* јавља се у пунктовима: 11, 13, 14, 17, 18, 19, 23, а сложени суфикс *-ариште* у пунктовима: 12, 13, 20. Последњи суфикс *-лиште* јавља се у пунктовима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 22, 23. У пункту 13 јављају се сви облици, док се у пунктовима 11, 12, 14, 23 јављају по три облика.

5.2. Суфикс *-ак/-јак*

Суфикс *-ак/-јак* је, такође, продуктиван у микротопонимији. Уочено је 28 микротопонима, који су настали по моделу *именичка творбена основа + суфикс -ак/-јак*. Микротопоними су систематизовани у следеће лексичко-семантичке подгрупе:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Воће: *Вишњак* (*вишњ-* + *-ак*) (10, 15–16, 23), *Шљивак*⁴⁰⁶ (*шљив-* + *-ак*) (1–12, 16, 18–23), *Трешњак* (*трешњ-* + *-ак*) (1, 3–6, 10, 23), *Малинак*

⁴⁰⁶ Овај микротопоним није забележен у радовима Ј. Радић (уп. Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележени су следећи микротопоними: *Шљивар*, *Шљивари*, *Код шљивар*, *Шљиваче*, *Шљиварче*, *Шљиварић*, *Стари шљивар*, *Горњи шљивар*, *Доњи шљивар*, *Манастирски шљивар*, *Блажсин*

- (малин- + -ак) (23), Малињак (малин- + -јак) (1, 3, 5–6, 11, 13, 17–18), Купинак (купин- + -ак) (5, 18–20), Купињак (купин- + -јак) (1–3, 12, 14–15).
- Зимзелено дрвеће: *Борак*⁴⁰⁷ (бор- + -ак) (3,10), *Јелак* (јел- + -ак) (3).
  - Листопадно дрвеће: *Брестак*⁴⁰⁸ (брест- + -ак) (3, 5), *Грабак*⁴⁰⁹ (граб- + -ак) (1–12, 18, 20–21), *Јаворак* (јавор- + -ак) (18–19, 22), *Клењак*⁴¹⁰ (клен- + -јак) (1, 3–4, 6), *Горунак* (горун- + -ак) (8), *Горуњак* (горун- + -јак) (1–8, 15–16, 21–22), *Кестењак*⁴¹¹ (кестен- + -јак) (3, 5), *Церак* (цер- + -ак) (2–3, 5–20, 22), *Церјак*⁴¹² (цер- + -јак) (3, 5–6, 10, 12–13, 16, 20), *Липак*⁴¹³ (лип- + -ак) (3, 13), *Јасењак*⁴¹⁴ (јасен- + -јак) (3, 15), *Топољак*⁴¹⁵ (топол- + -јак) (1–3, 5, 8–9, 11, 18–19, 21–22).
  - Листопадни грм или жбун: *Дрењак* (дрен- + -јак) (2–5, 7–22), *Ивак* (ив- + -ак) (3, 11–12), *Леиштак* (леиш- + -ак) (12, 18–20), *Ракитак*⁴¹⁶ (ракит- + -ак) (3).
  - Шумски простор уопште: *Шумац* (шум- + -ак) (1–10, 19–21).

Пиркин шљивар, Бурин шљивар, Ранчицки шљивар, Миленковицки шљивари, Жике Симинем шљивар, Шљивар у поље, Шљивово брдо (уп. Радић 2003а: 153). Сви забележени микротопоними чују се и данас у говорима јагодинског краја.

⁴⁰⁷ Ј. Радић не бележи овај микротопоним (уп. Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележени су следећи микротопоними: *Борови, Код борова* (уп. Радић 2003а: 143).

⁴⁰⁸ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 143). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Бресјак, Бреиштак, Брестар, Брестовац, Брестово, Брест, Брестови, Код брестови, Код брес, До бреста, Код брестови, Код брестара, Лакин брес, Код Лакин брес, Вракиички брес* (уп. Радић 2003а: 143).

⁴⁰⁹ Овај микротопоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 1986: 517, 545; Радић 2003а: 142). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Грбак, Гребак, Гранчина, Горњи грабак, Грабовита главица* (уп. Радић 2003а: 142).

⁴¹⁰ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 142). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Клењар, Кленови, Клењари, Клењача, Код клен* (уп. Радић 2003а: 142).

⁴¹¹ У монографији *Топонимија Белице* забележен је микротопоним *Коштан* (уп. Радић 2003а: 142).

⁴¹² Јавља се искључиво у микротопонији. Овај микротопоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 1986: 541; Радић 2003а: 142). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Церовик/Цоровик, Бренини церови, Цер, Код цер, Код цера, Церова коса* (уп. Радић 2003а: 142).

⁴¹³ Овај микротопоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 1986: 518, 539; Радић 2003а: 143). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Липар, Липарче, Липовче, Липовак, Доњи Липовак, Липар Ђугумарски, Липовита коса, Липовити поток, Липе/Код липу, Извор код липе* (уп. Радић 2003а: 143).

⁴¹⁴ Овај микротопоним не бележи Ј. Радић (уп. Радић 1986; Радић 2003а).

⁴¹⁵ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 143). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Топољар, Топоље, Дебела топола, Тополе, Јефтин топољак, Митин топољак, Бисин топољар, Дисин топољар, Кегин топољар, Код тополе*, као и ојконим *Топола* (уп. Радић 2003а: 143).

⁴¹⁶ Овај микротопоним не бележи Ј. Радић (уп. Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележен је микротопоним *Ракита* и ојконим *Ракитово* (уп. Радић 2003а: 143).

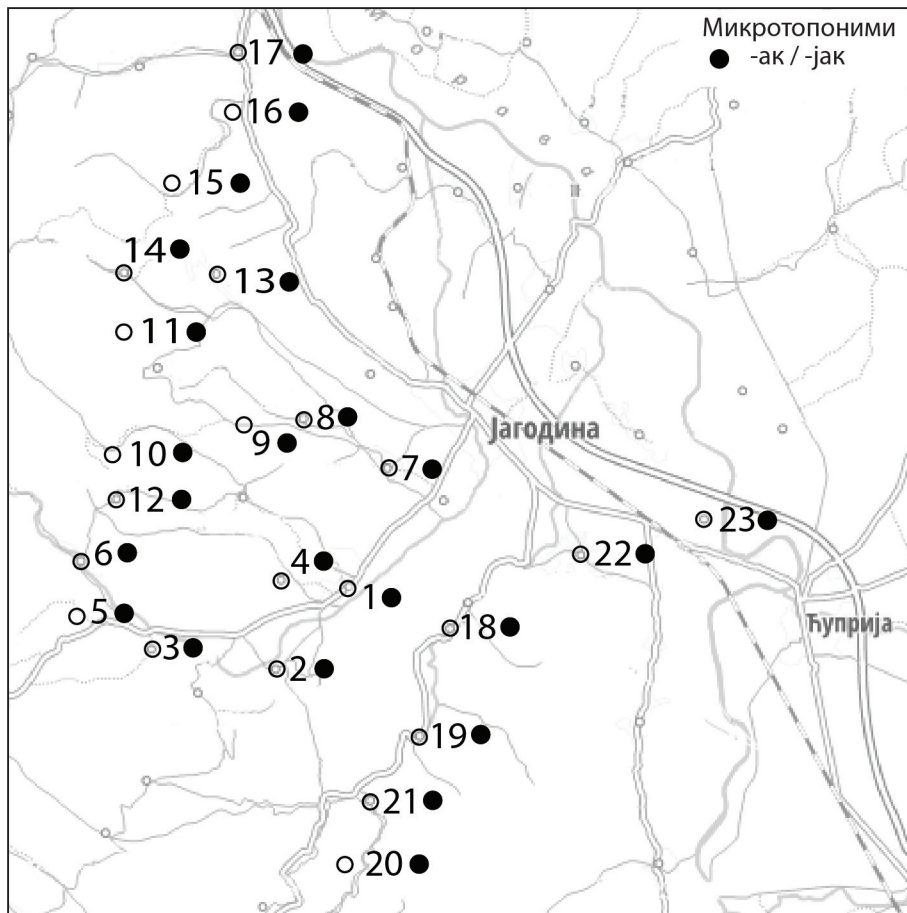
1) Називи мотивисани саставом гла:

- Са основом *камен*: *Камењак*⁴¹⁷ (*камен-* + *-јак*) (1–3, 5–6, 9–12, 15–16, 21–22).

2) Називи мотивисани потребом човека за утврђивањем граница имања:

- Са основом *међа* (*граница*): *Међак*⁴¹⁸ (*међ-* + *-ак*) (2–3, 5, 7–10, 12, 15–20).

Распрострањеност суфикса *-ак/-јак* приказаћемо и лингвогеографски.

Слика 33: Распрострањеност суфикса *-ак/-јак*

Као што се на Слици бр. 33 може видети, суфикс *-ак/-јак* регистрован је на целом терену.

⁴¹⁷ Забележено ван Упитника.

⁴¹⁸ Забележено ван Упитника. Овај микротопоним није забележен у радовима Ј. Радић (уп. Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележен је микротопоним *Међар* и ојконим *Сарина међа* (уп. Радић 2003а: 164). Оба примера се и данас чују у говорима јагодинског краја.

5.3. Суфикс *-ар/-јар*

Као и претходни суфикси, и суфикс *-ар/-јар* је продуктиван у микротопонимији. Примећено је 28 микротопонима. Сви микротопоними настали су по моделу *именичка творбена основа + суфикс -ар/-јар*. Класификовани су у следеће лексичко-семантичке подгрупе:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Воће: *Вишњар* (*вишњ-* + *-ар*) (3, 12, 18, 23), *Јабукар*⁴¹⁹ (*јабук-* + *-ар*) (1–23), *Кајсијар*⁴²⁰ (*кајсиј-* + *-ар*) (1–23), *Крушкар*⁴²¹ (*крушк-* + *-ар*) (3–4), *Крушар*⁴²² (*круш-* (*крушка*) + *-ар*) (10–11), *Дуњар*⁴²³ (*дуњ-* + *-ар*) (15–16), *Трешњар* (*трешњ-* + *-ар*) (1–3, 10–14, 23), *Шљивар* (*шљив-* + *-ар*) (1–5, 16, 18), *Купинар* (*купин-* + *-ар*) (23), *Купињар* (*купин-* + *-јар*) (2–3, 14), *Малинар* (*малин-* + *-ар*) (3, 6), *Јагодар* (*јагод-* + *-ар*) (3).
- Зимзелено дрво: *Јелар* (*јел-* + *-ар*) (3, 5, 16), *Смрекар* (*смрек-* + *-ар*) (13, 21).
- Листопадно дрво: *Брезар* (*брез-* + *-ар*) (1, 3, 5–20, 22), *Брестар* (*брест-* + *-ар*) (3–6, 18–19), *Клењар* (*клен-* + *-јар*) (1–10, 13, 15–16, 20), *Букар*⁴²⁴ (*бук-* (*буква*) + *-ар*) (1–3, 6, 8–10, 14, 16–18), *Кестењар* (*кестен-* + *-јар*) (1–18), *Липар* (*лип-* + *-ар*) (1–5, 8, 10–12, 20), *Јасењар*⁴²⁵ (*јасен-* + *-јар*) (12, 18), *Багремар*⁴²⁶ (*багрем-* + *-ар*) (1–3, 12, 17–19), *Багренар* (*багрен-* + *-ар*) (10–11), *Топољар* (*топол-* + *-јар*) (2, 4–10, 12–20).

⁴¹⁹ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 153). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Јабучар*, *Јабучак*, *Матина јабука*, *Код јабуке* (уп. Радић 1986: 518; Радић 2003а: 153).

⁴²⁰ Јавља се и као ојконим (уп. Радић 2003а: 153).

⁴²¹ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 153). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Крушка*, *Крушјар*, *Крошар*, *Крушарић*, *Крушевица*, *Питома крушка*, *Станина крушка*, *Код Гаине крушке*, *Код крушку* (уп. Радић 2003а: 153).

⁴²² Овај микротопоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 1986: 545; Радић 2003а: 153).

⁴²³ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 153).

⁴²⁴ Ј. Радић не бележи овај микротопоним (уп. Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележени су следећи микротопоними: *Бучје*, *Крстата буква*, *Код крстате букве*, *Шупља буква*, *Буков кључ*, као и ојконим *Буковче* (уп. Радић 2003а: 142).

⁴²⁵ Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 142). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Јасеновац*, *Код јасен*, *Код јасена*, *Код јасење* (уп. Радић 2003а: 142).

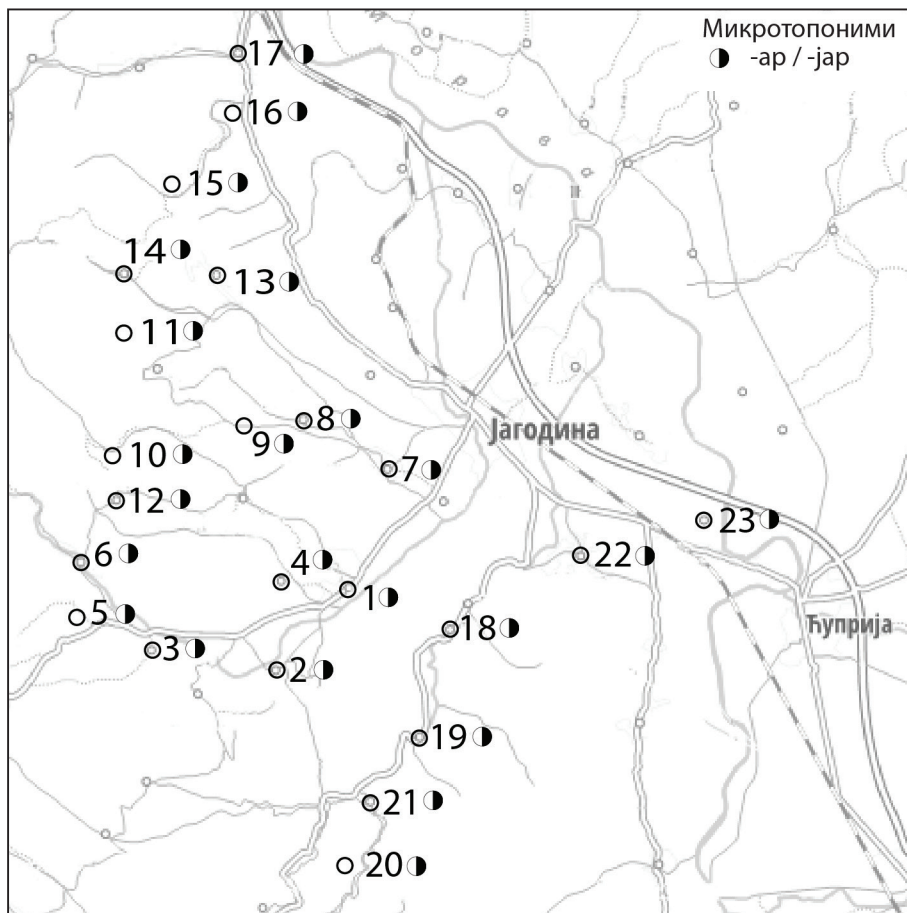
⁴²⁶ Овај микротопоним забележен је у раду *Из ономастике поречја Лугомира* (уп. Радић 1986: 537). Ј. Радић бележи и микротопоним *Багрењак* (уп. Радић 1986: 535). Поред једночланих микротопонима, Ј. Радић бележи и двочлане и трочлане микротопониме: *Брадин багрењар*, *Јеврини багрењари*, *Микини багрењари*, *Манастирски багрењар*, *Код Матићки багрем* (уп. Радић 2003а: 143).

- Листопадни грм или жбун: *Лескар* (*леск-* + *-ар*) (1–19), *Леитар*⁴²⁷ (*леит-* + *-ар*) (3, 6), *Дрењар*⁴²⁸ (*дрен-* + *-јар*) (2–3, 13, 15–16, 18–22).

1) Називи мотивисани саставом тла:

- Са основом *камен*: *Камењар*⁴²⁹ (*камен-* + *-јар*) (3–4, 13, 16–18, 20, 23).

Распрострањеност суфикса *-ар/-јар* приказаћемо и лингвогеографски.

Слика 34: Распрострањеност суфикса *-ар/-јар*

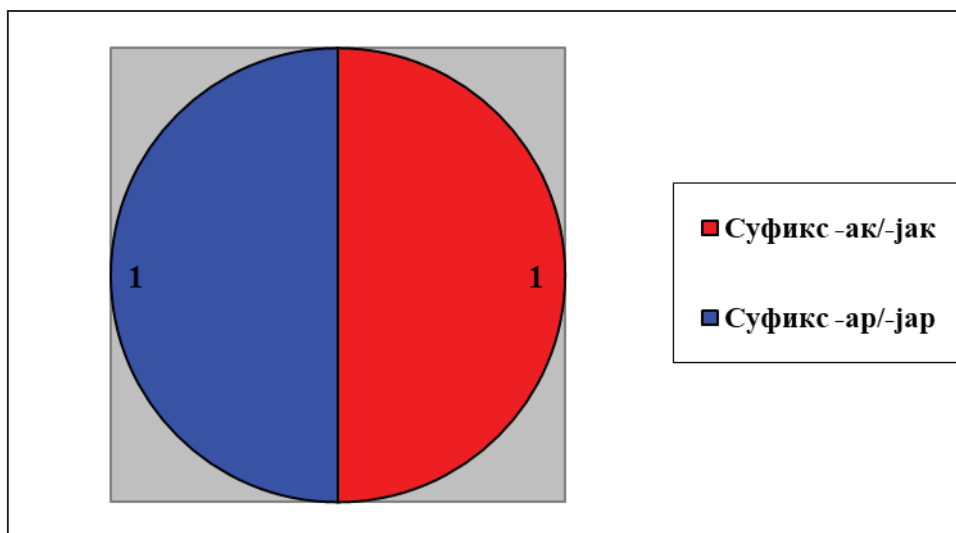
Као што се на Слици бр. 34 може видети, суфикс *-ар/-јар* уочен је на целом терену.

Због ниске продуктивности, суфикси *-ак/-јак* и *-ар/-јар* конкурентни су у оквиру подгрупе *Називи мотивисани саставом тла*. То ћемо приказати и графички.

⁴²⁷ Овај микротопоним забележен је и у раду *Из ономастике поречја Лугомира* (уп. Радић 1986: 545).

⁴²⁸ Јавља се искључиво у микротопонимији.

⁴²⁹ Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним забележен је у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 125). Поред овог микротопонима, забележен је и једночлани микротопоним *Каменара*, као и двочлани микротопоними: *Бели камен*, *Бело камење*, *Зелени камен*, *Оштри камен*, *Просечни камен*, *Шупљи камен*, *Шупаљ камен*, *Јарчев камен*, *Врцин камен* (уп. Радић 2003а: 125).

Графикон 15: *Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе
Називи мотивисани саставом тла.*

На Графикону бр. 15 види се да је забележен један пример са суфиксом *-ак/-јак* (што је означено црвеном бојом) и један пример са суфиксом *-ар/-јар* (што је означено плавом бојом).⁴³⁰

5.4. Суфикс *-арник*

На терену смо забележили 28 микропонима. Сви микропоними добијени су по обрасцу *именичка творбена основа + суфикс -арник*. Микропониме смо класификовали у следеће лексичко-семантичке подгрупе:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Житарица или индустријско биље: *Кукурузарник* (*кукуруз-* + *-арник*) (22–23), *Хмељарник* (*хмељ-* + *-арник*) (7–8, 10, 23).
- Воће: *Воћарник*⁴³¹ (*воћ-* + *-арник*) (8–9, 11), *Брескварник* (*брескв-* + *-арник*) (23), *Вишињарник* (*вишињ-* + *-арник*) (23), *Дуњарник* (*дуњ-* + *-арник*) (5, 10), *Јабукарник* (*јабук-* + *-арник*) (8, 11, 23), *Кајсијарник* (*кајсиј-* + *-арник*) (20), *Крушкарник* (*крушк-* + *-арник*) (13, 15), *Трешињарник* (*трешињ-* + *-арник*) (15, 17, 20), *Шљиварник* (*шљив-* + *-арник*) (14, 17), *Купинарник* (*купин-* + *-арник*) (14, 23), *Малинарник* (*малин-* + *-арник*) (12), *Јагодарник* (*јагод-* + *-арник*) (18, 20, 23).

⁴³⁰ О конкурентности суфикса *-ар/-јар* и *-ак/-јак* в. Стевановић 2022а: 141. Са друге стране, о конкурентности суфикса *-ар/-јар* в. Стевановић 2024а: 179.

⁴³¹ Забележено ван *Упитника*.

- Листопадно дрво: *Кестенарник* (*кестен-* + *-арник*) (10).
- Остале биљке: *Гљиварник* (*гљив-* + *-арник*) (4–5), *Траварник* (*трав-* + *-арник*) (4, 6).

1) Називи мотивисани зоонимима:

- Крупни сисар: *Биволарник*⁴³² (*бивол-* + *-арник*) (1, 3, 9–10), *Јаганчарник* (*јаганџ-* + *-арник*) (1–5, 8, 11, 13, 15–16, 18, 20), *Краварник* (*крав-* + *-арник*) (1–23), *Говедарник* (*говед-* + *-арник*) (1–2, 4–5, 9, 11, 14), *Кобиларник*⁴³³ (*кобил-* + *-арник*) (2–3), *Козарник*⁴³⁴ (*коз-* + *-арник*) (8–9, 12, 18, 21–22), *Коњарник*⁴³⁵ (*коњ-* + *-арник*) (15, 17–18), *Овнарник* (*овн-* (*ован*) + *-арник*) (5–6, 13, 15, 17–19, 22), *Овчарник* (*овџ-* + *-арник*) (1–7, 9, 13, 15–16, 18–19), *Свињарник*⁴³⁶ (*свињ-* + *-арник*) (4–6, 10, 18–19).
- Гмизавац: *Змијарник*⁴³⁷ (*змиј-* + *-арник*) (1–23).

Распрострањеност суфикса *-арник* приказаћемо и лингвогеографски.

⁴³² Ј. Радић бележи само двочлане микропониме: *Бивоља бара*, *Бивољева бара* (уп. Радић 2003а: 155).

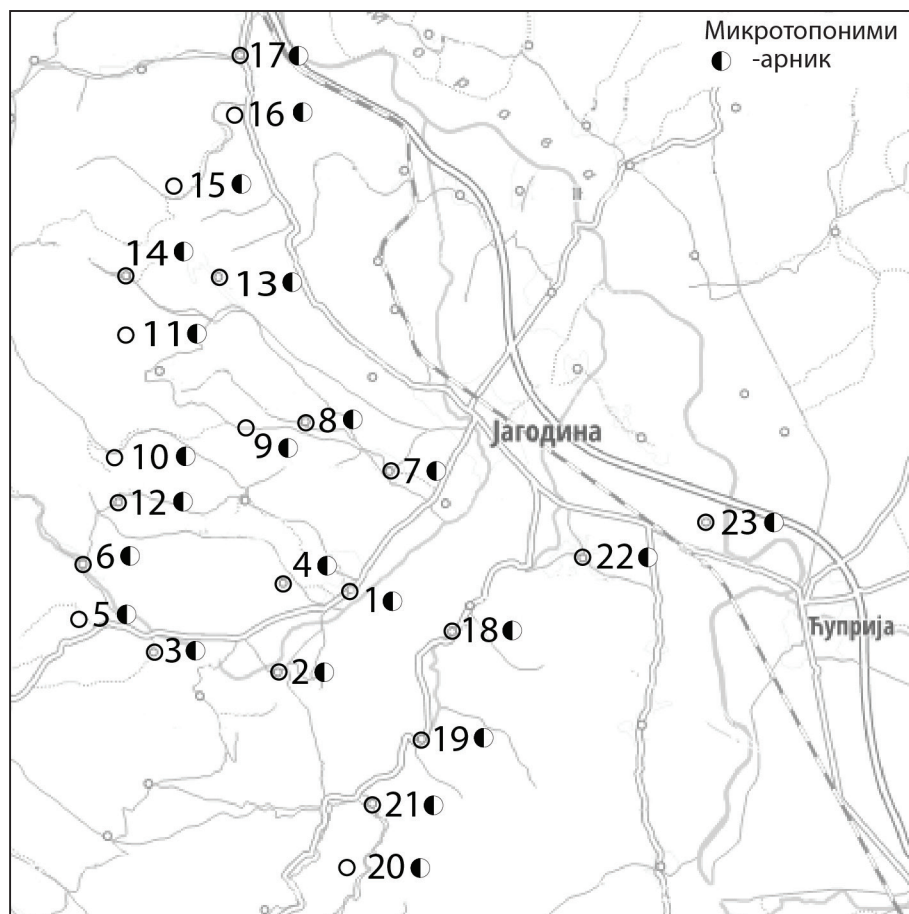
⁴³³ Ј. Радић бележи само микропоним *Кобиле* (уп. Радић 2003а: 155).

⁴³⁴ У монографији *Топонимија Белице* забележен је само двочлани микропоним *Козовљева јаруга* (уп. Радић 2003а: 156).

⁴³⁵ Ј. Радић бележи само двочлане микропониме: *Коњска доља*, *Коњска долња* (уп. Радић 2003а: 155).

⁴³⁶ Овај микропоним није забележен у радовима Ј. Радић (Радић 1986; Радић 2003а). У монографији *Топонимија Белице* забележени су следећи микропоними: *Свињаревац*, *Свињаревачки поток* (уп. Радић 2003а: 155).

⁴³⁷ Забележено ван *Упитника*.

Слика 35: Распрострањеност суфикса -арник

Као што се на Слици бр. 35 може видети, суфикс -арник је регистрован на целом терену.

5.5. Суфикс -ик

Суфикс -ик је, такође, продуктиван у микропонимији. Забележена су 23 микропонима. Сви микропоними су настали додавањем суфикса -ик на именичку творбену основу. Класификација микропонима је следећа:

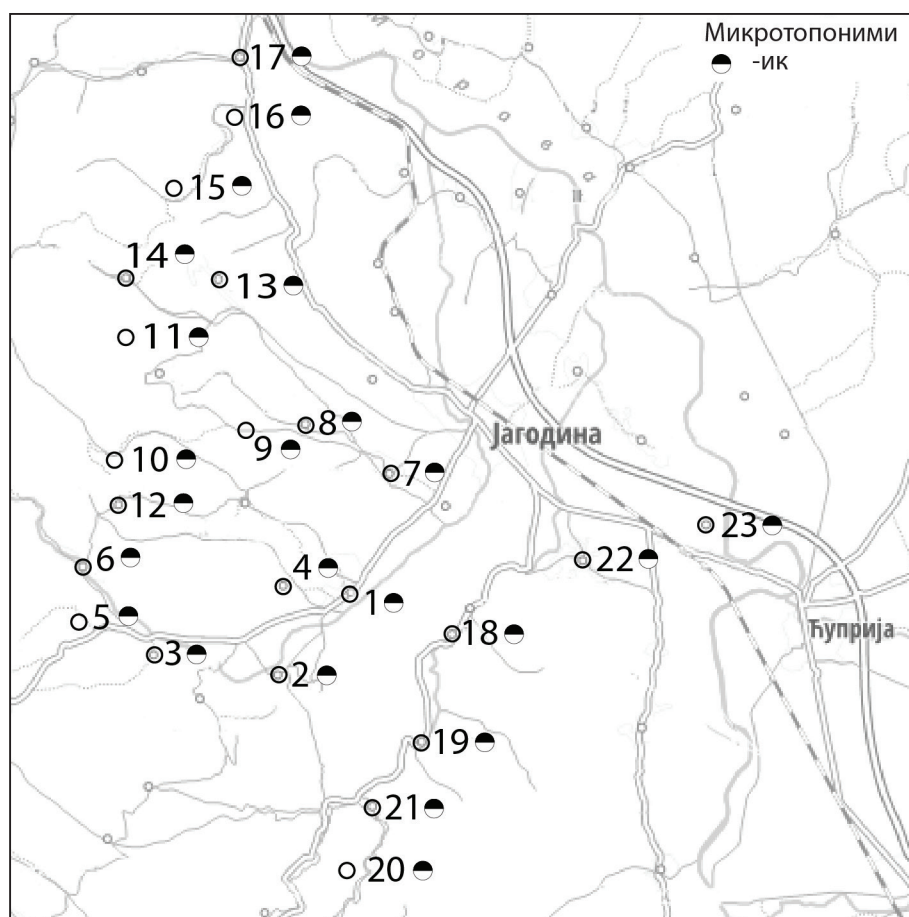
1) Називи мотивисани фитонимима:

- Зимзелено дрво: *Борик* (бор- + -ик) (1–20, 22), *Јелик* (јел- + -ик) (3, 5–10, 13, 15–16, 22).
- Листопадно дрво: *Кленик* (клен- + -ик) (9–10, 12, 20), *Буквик* (букв- + -ик) (1–6, 8–21), *Храстик* (храст- + -ик) (1–18, 20, 22), *Церик* (цер- + -ик) (1–3, 5–6, 8–9, 12, 15–18), *Липик* (лип- + -ик) (11, 18–20, 22), *Јасеник*

(*јасен- + -ик*) (4–6, 18), *Тополик* (*топол- + -ик*) (1–12, 22), *Јасик*⁴³⁸ (*јас- (јасика) + -ик*) (1–12, 15, 18–20, 22).

- Листопадни грм или жбун: *Дреник* (*дрен- + -ик*) (3, 9), *Зовик* (*зов- + -ик*) (1, 3), *Ивик* (*ив- + -ик*) (15, 20).
- Воће: *Бресквик* (*брескв- + -ик*) (12, 15), *Вишњик* (*вишњ- + -ик*) (19–20, 23), *Крушик* (*круш- (крушка) + -ик*) (23), *Трешњик* (*трешњ- + -ик*) (20, 23), *Шљивик* (*шљив- + -ик*) (6–10, 16–23).
- Житарица или индустријско биље: *Кукурузик* (*кукуруз- + -ик*) (20–21), *Пшеник* (*пшен- (пшеница) + -ик*) (7–12, 19–23), *Шеник* (*шен- ((п)шеница) + -ик*) (3, 6), *Репик* (*реп- + -ик*) (17–20, 23).
- Остале биљке: *Гљивик* (*гљив- + -ик*) (1–15, 19–20, 22).

Даћемо и лингвогеографски приказ добијених резултата.

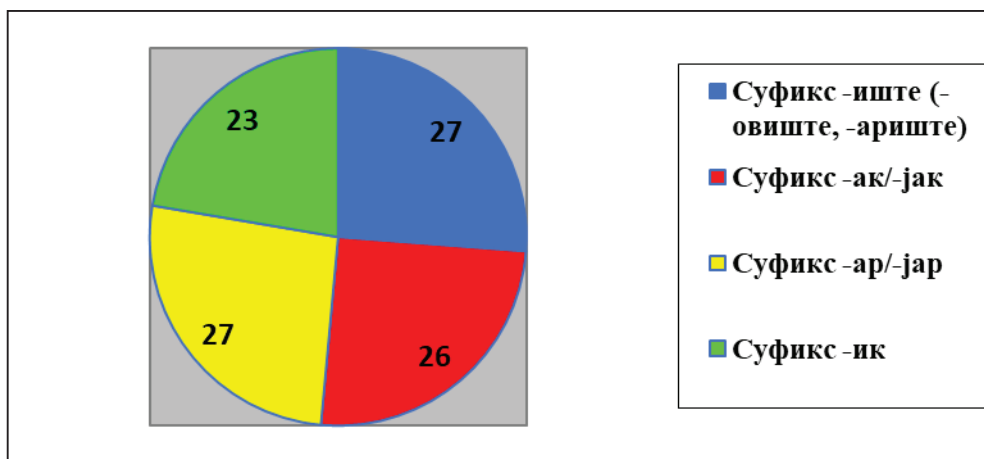

Слика 36: Распрострањеност суфикса -ик

⁴³⁸ Овај микротопоним забележен је у раду *Из ономастике поречја Лугомира* и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 1986: 518; Радић 2003а: 143). Поред овог микротопонима, забележени су и микротопоними: *Јасике*, *Јасикар*, *Јасика* (уп. Радић 2003а: 143).

Као што се на Слици бр. 36 може видети, суфикс *-ик* је распрострањен на целом терену.

Видљива је конкурентност суфикса *-иште* (*-овиште*, *-ариште*), *-ак/-јак*, *-ар/-јар* и *-ик* у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Називи мотивисани фитонимима*. То ћемо приказати и графички.

Графикон 16: Висока продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Називи мотивисани фитонимима*

На Графикону бр. 16 види се да је забележено 27 примера са суфиксом *-иште* (*-овиште*, *-ариште*) (што је означено плавом бојом), 27 примера са суфиксом *-ар/-јар* (што је означено жутом бојом), 26 примера са суфиксом *-ак/-јак* (што је означено црвеном бојом).⁴³⁹ Са суфиксом *-ик* забележена су 23 примера (што је означено зеленом бојом).

5.6. Суфикс *-је*

Суфикс *-је* јавља се искључиво у микропонимији.

У говорима призренско-тимочке дијалекатске области служи за грађење микропонима (Богдановић 2005: 103; Жугић 2014: 166; Ћирић 2006б: 145).

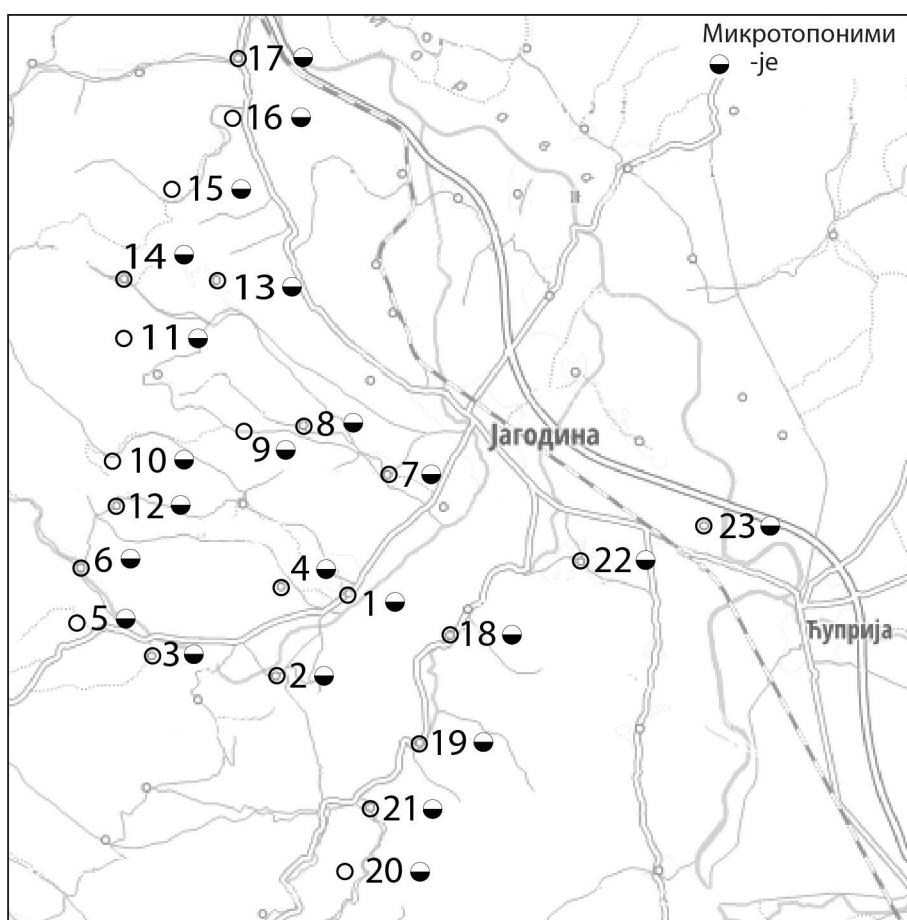
У анализираном корпусу суфикс *-је* је умерене продуктивности. Забележено је 12 микропонима. Микропоними су настали по обрасцу *именичка творбена основа + суфикс -је*. Класификовани су у следеће лексичко-семантичке подгрупе:

- 1) Називи мотивисани фитонимима:

⁴³⁹ О конкурентности суфикса *-ар/-јар* и *-ак/-јак* в. Стевановић 2022а: 141.

- Листопадно дрво: *Бресје*⁴⁴⁰ (*брес-* + *-је*) (1, 3–6, 9–10, 12–15, 20), *Бучје* (*бук-* (*буква*) + *-је*) (3, 5, 9, 14, 20–21), *Јаворје* (*јавор-* + *-је*) (2, 5), *Церје* (*цер-* + *-је*) (1–22), *Горуње* (*горун-* + *-је*) (12–13, 16, 18–19).
- Листопадни грм или жбун: *Леије* (*леи-* + *-је*) (19–20), *Дрење* (*дрен-* + *-је*) (1–3, 5, 8).
- Воће: *Круије* (*круш-* (*крушка*) + *-је*) (13–16), *Ораије* (*орак-* + *-је*) (11), *Лозје* (*лоз-* + *-је*) (15), *Лојзе*⁴⁴¹ (*лоз-* + *-је*) (1, 4, 6, 8–10, 15).
- Део биљке: *Трње*⁴⁴² (*трн-* + *-је*) (1–23).

Распрострањеност суфикса *-је* приказаћемо и лингвогеографски.

Слика 37: Распрострањеност суфикса *-је*

Као што се на Слици бр. 37 може видети, суфикс *-је* је распрострањен на целом терену.

⁴⁴⁰ Ј. Радић бележи микротопоним *Брезје* (уп. Радић 2003а: 142). Забележен је и једночлани микротопоним *Брезе*, као и двочлани микротопоними *Горње Брезе*, *Доње Брезе* (уп. Радић 2003а: 142).

⁴⁴¹ Овај микротопоним бележи и Ј. Радић (уп. Радић 1986: 518, 539). Често се јавља и као двочлани микротопоним: *Старо лојзе*, *Главаћево лојзе*, *Код лојзе* (уп. Радић 1986: 518, 539–540, 545).

⁴⁴² Забележено ван *Упитника*.

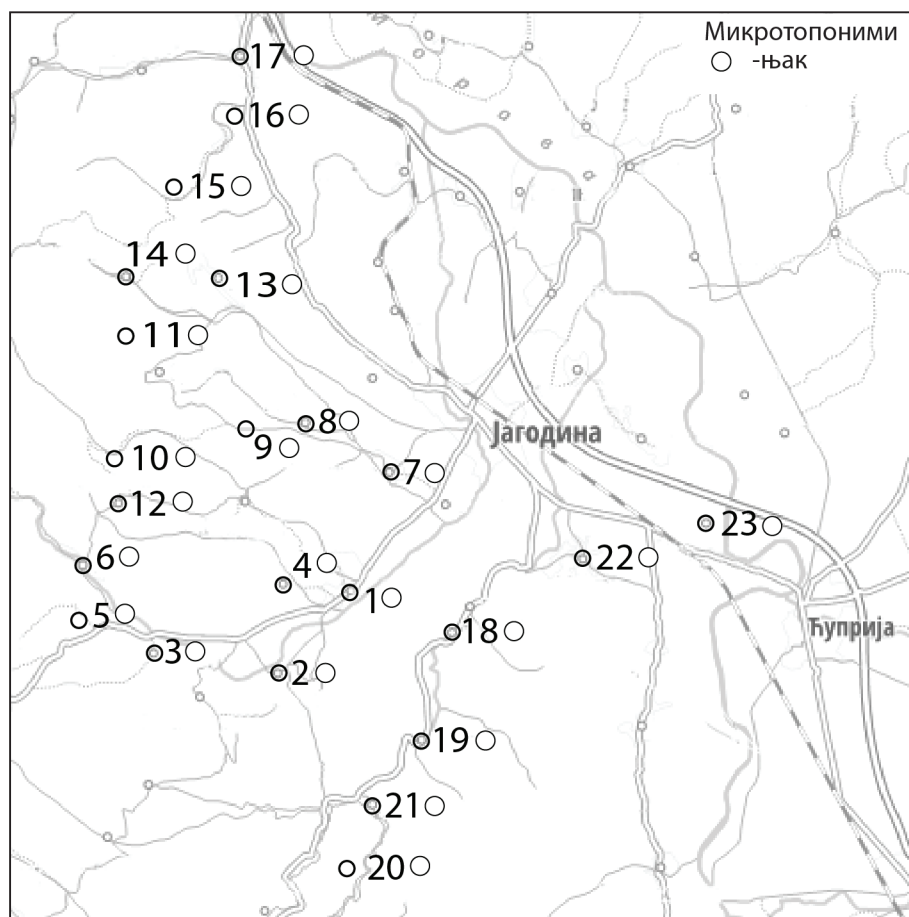
5.7. Суфикс *-њак*

Овај суфикс је ниске продуктивности. Забележено је осам примера. Сви микро-топоними изведени су од именичке творбене основе. Класификација је следећа:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Воће: *Јагодњак* (*јагод-* + *-њак*) (1–23), *Воћњак*⁴⁴³ (*воћ-* + *-њак*) (2, 6).
- Поврће: *Повртњак*⁴⁴⁴ (*поврт-* + *-њак*) (2–3, 6).
- Остале биљке: *Папратњак* (*папрат-* + *-њак*) (8, 10–12), *Павитњак* (*павит-* + *-њак*) (5), *Копривњак* (*коприв-* + *-њак*) (8–12), *Травњак* (*трав-* + *-њак*) (1–23), *Врбњак*⁴⁴⁵ (*врб-* + *-њак*) (13).

Ове резултате приказаћемо и лингвогеографски.

Слика 38: Распрострањеност суфикса *-њак*

Као што се на Слици бр. 38 може видети, суфикс *-њак* регистрован је на целом терену.

⁴⁴³ Забележено ван *Упитника*. Често се јавља и у множини (*Воћњаџи*). У монографији *Топонимија Белице* забележен је микротопоним *Воћиџа* (уп. Радић 2003а: 153).

⁴⁴⁴ Забележено ван *Упитника*. Често се јавља и у множини (*Повртњаџи*).

⁴⁴⁵ Јавља се искључиво у микротопонимији.

5.8. Суфикс *-овик*

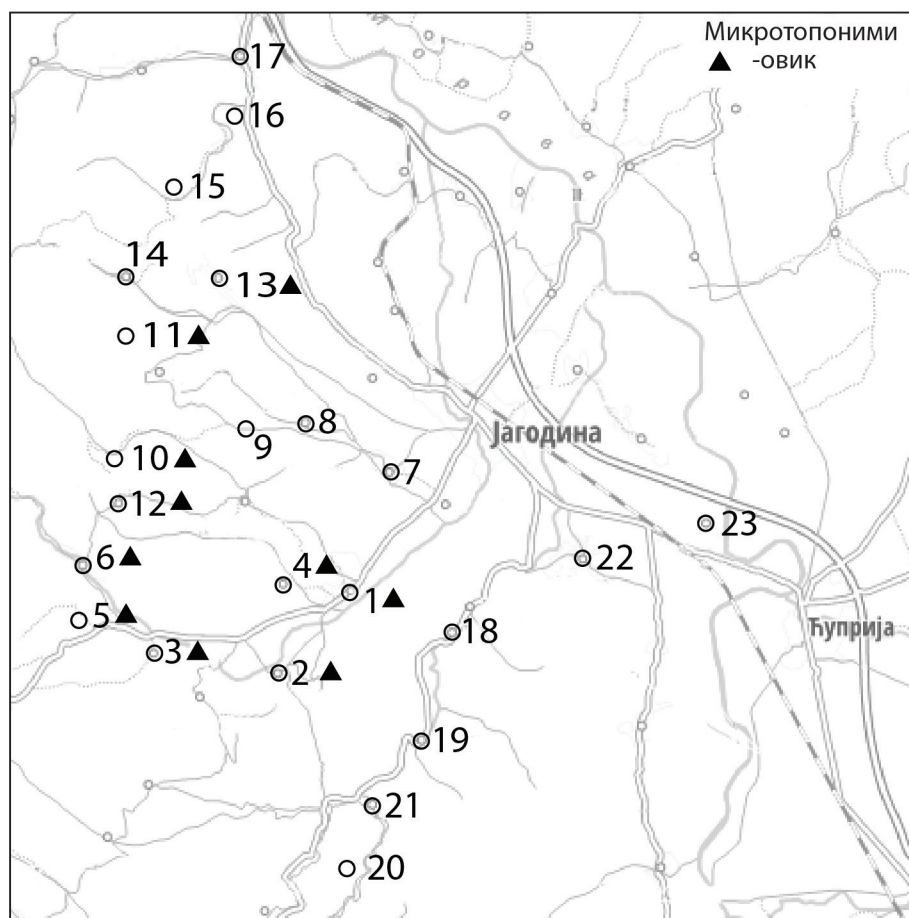
У грађењу микротопонима суфикс *-овик* је нископродуктиван. Додаје се на именичку творбену основу. Анализирани корпус бележи шест микротопонима. Можемо их сврстати у једну лексичко-семантичку подгрупу:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Зимзелено дрво: *Боровик* (*бор-* + *-овик*) (1–4, 6).
- Листопадно дрво: *Брезовик* (*брез-* + *-овик*) (3, 5–6), *Буковик* (*бук-* (*буква*) + *-овик*) (10–12), *Храстовик* (*храст-* + *-овик*) (13), *Церовик* (*цер-* + *-овик*) (3), *Липовик*⁴⁴⁶ (*лип-* + *-овик*) (4–6).

У оквиру подгрупе *Називи мотивисани фитонимима* суфикси *-њак* и *-овик* су конкурентни због ниске продуктивности. Наиме, забележено је осам примера са суфиксом *-њак* и шест примера са суфиксом *-овик*.

Добијене резултате приказаћемо и лингвогеографски.

Слика 39: Распрострањеност суфикса *-овик*

⁴⁴⁶ Јавља се искључиво у микротопонимији.

Као што се на Слици бр. 39 може видети, суфикс *-овик* није регистрован на целом терену. Јавља се у 10 пунктова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13.

5.9. Суфикс *-овац*

У грађењу микропонима суфикс *-овац* је нископродуктиван. Додаје се на именичку творбену основу. Анализирани корпус бележи шест микропонима. Класификација је следећа:

1) Називи мотивисани фитонимима:

- Воће: *Јабуковац* (*јабук-* + *-овац*) (23), *Крушковац*⁴⁴⁷ (*крушк-* + *-овац*) (1–5, 7–8, 10).
- Листопадно дрво: *Брезовац*⁴⁴⁸ (*брез-* + *-овац*) (11–12, 14), *Липовац*⁴⁴⁹ (*лип-* + *-овац*) (13, 17–18, 20).
- Зимзелено дрво: *Јеловац*⁴⁵⁰ (*јел-* + *-овац*) (14–15).

2) Називи мотивисани зоонимима:

- Птица: *Орловац*⁴⁵¹ (*орл-* (*орао*) + *-овац*) (11, 13, 15–16).

Ове резултате приказаћемо и лингвогеографски.

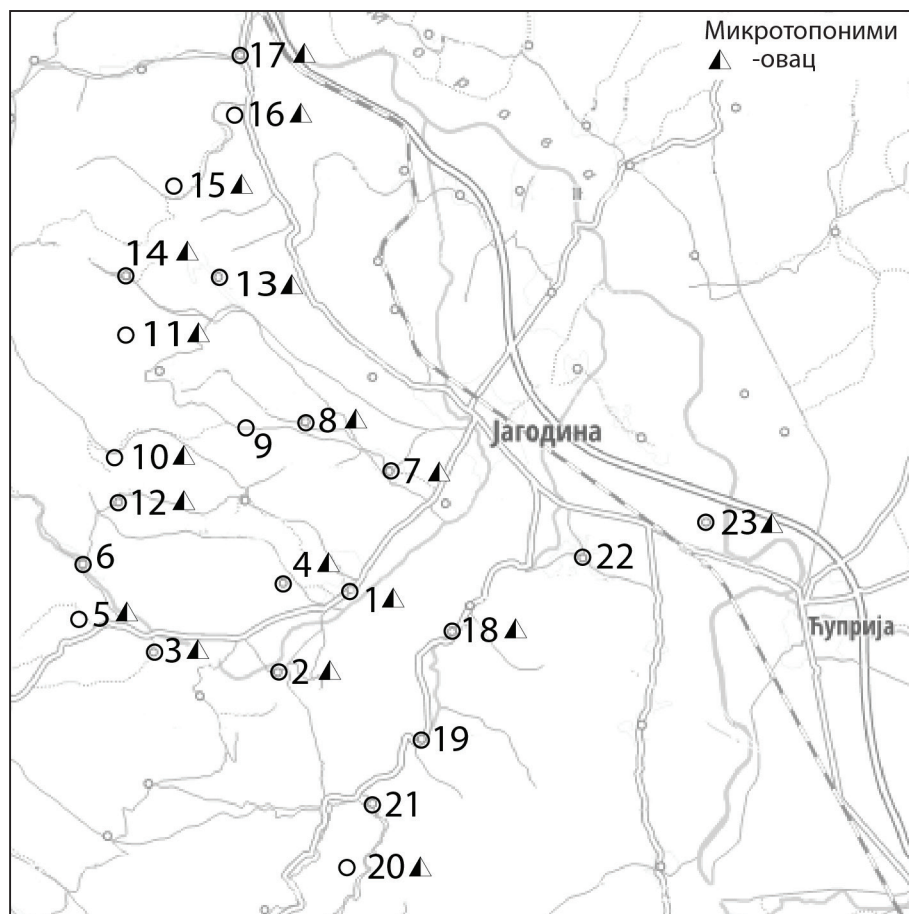
⁴⁴⁷ Јавља се искључиво у микропонимији.

⁴⁴⁸ Јавља се искључиво у микропонимији.

⁴⁴⁹ Јавља се искључиво у микропонимији.

⁴⁵⁰ Јавља се искључиво у микропонимији.

⁴⁵¹ Забележено ван *Упитника*. Ј. Радић бележи микропоним *Орловке* (уп. Радић 1986: 540) и *Орловак* (уп. Радић 2003а: 145).

Слика 40: Распрострањеност суфикса -овац

Као што се на Слици бр. 40 може видети, суфикс -овац је регистрован на ширем терену. Јавља се у пунктовима: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 23. Дакле, јавља се у 18 пунктова.

5.10. Суфикс -ло

Анализирани корпус бележи пет примера са суфиксом -ло. Овај суфикс се додаје на глаголску творбену основу. Све примере можемо сврстати у једну лексичко-семантичку подгрупу:

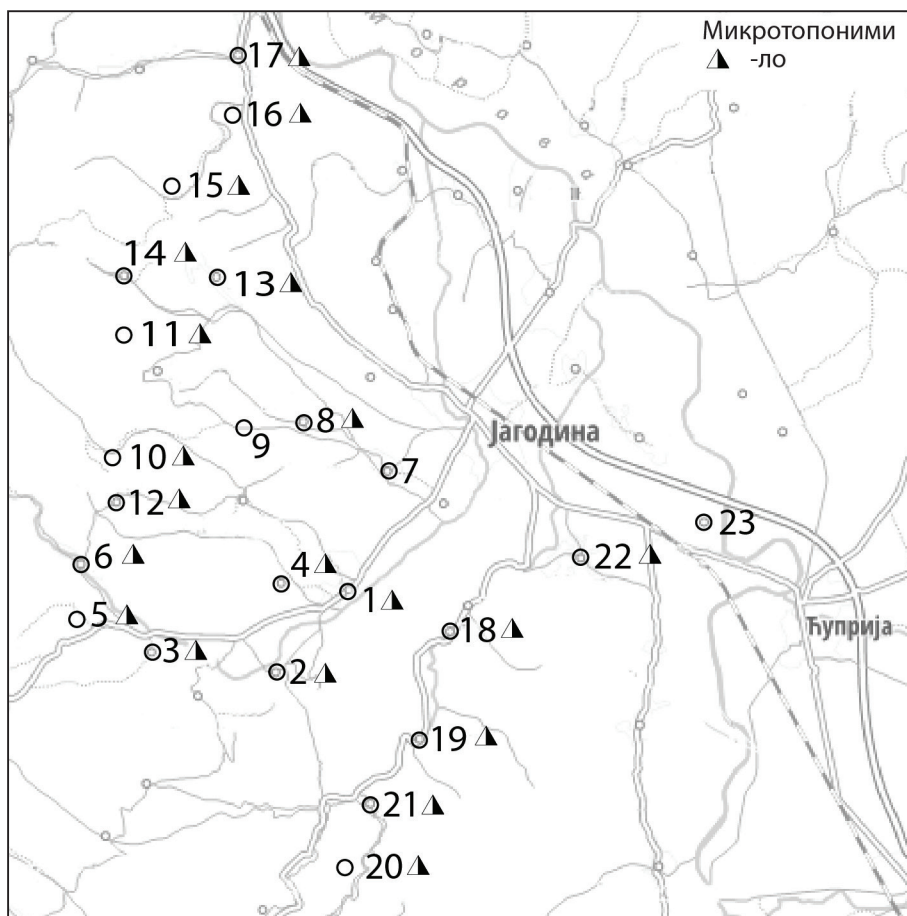
1) Називи мотивисани радњом:

- Радња коју обављају животиње: *Козило* (кози- (козити) + -ло) (1–5, 13–14, 16, 18–20), *Јагњило*⁴⁵² (јагњи- (јагњити) + -ло) (1, 5–6, 8, 10–22), *Појило*⁴⁵³ (поји- (појити) + -ло) (12–13, 15, 18, 20).

⁴⁵² Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 156).

⁴⁵³ Јавља се искључиво у микротопонимији. Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 159).

- Радња коју обављају људи: *Белило*⁴⁵⁴ (*бели-* (*белити*) + *-ло*) (2–3).
- Радња уопште: *Топило* (*топи-* (*топити*) + *-ло*) (3–4, 8).

Слика 41: Распрострањеност суфикса *-ло*

Као што се на Слици бр. 41 може видети, суфикс *-ло* није регистрован само у пунктовима: 7, 9, 23.

5.11. Суфикс *-ица*

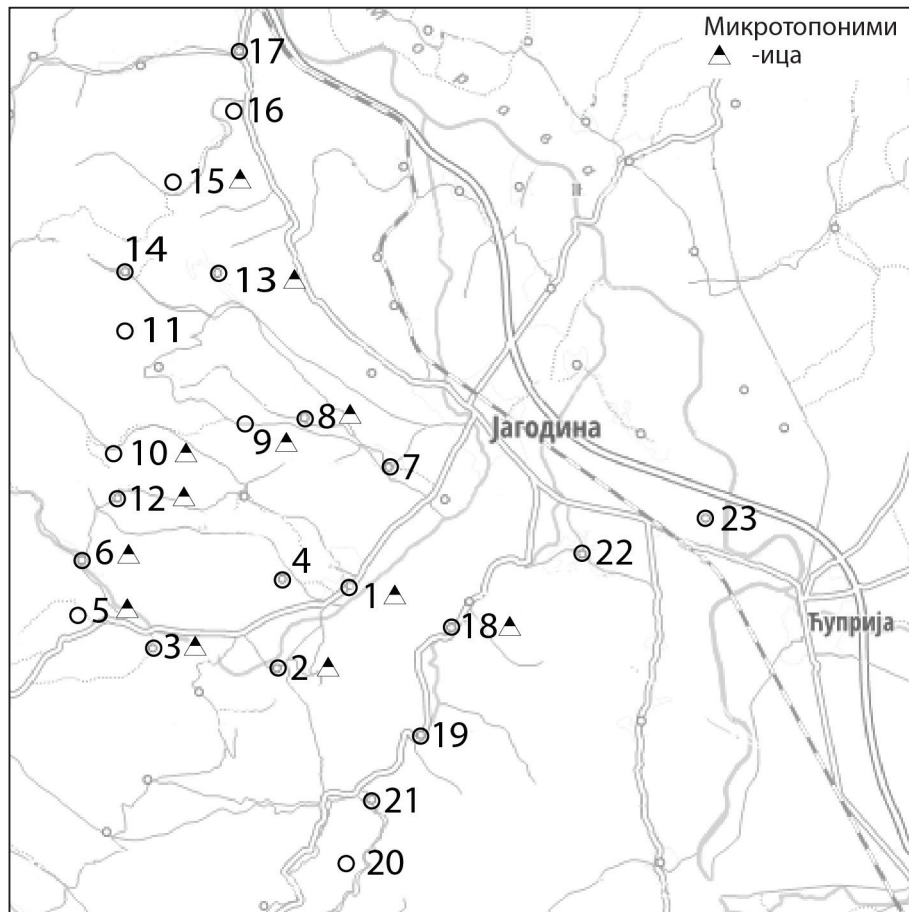
Као и у стандардном српском језику, тако и у говорима јагодинског краја суфикс *-ица* има деминутивну функцију. Овај суфикс се додаје на именичку творбену основу. Анализирани корпус бележи свега пет примера. Примере можемо сврстати у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

⁴⁵⁴ У монографији *Топонимија Белице* забележен је микротопоним *Перило* (уп. Радић 2003а: 178).

1) Деминутиви:

- Водена површина: *Барица*⁴⁵⁵ (*бар-* + *-ица*) (1, 3, 5–6, 8–9, 12–13, 15, 18), *Речица*⁴⁵⁶ (*рек-* + *-ица*) (8, 10).
- Копнена површина: *Ливадица*⁴⁵⁷ (*ливад-* + *-ица*) (3, 6), *Шумица*⁴⁵⁸ (*шум-* + *-ица*) (1–3, 5), *Њивица*⁴⁵⁹ (*њив-* + *-ица*) (5).

Распрострањеност суфикса *-ица* приказаћемо и лингвогеографски.

Слика 42: Распрострањеност суфикса *-ица*

Као што се на Слици бр. 42 може видети, суфикс *-ица* није распрострањен на целом терену. Јавља се у следећим пунктoвима: 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 18.

⁴⁵⁵ Забележено ван Упитника.

⁴⁵⁶ Забележено ван Упитника.

⁴⁵⁷ Забележено ван Упитника.

⁴⁵⁸ Забележено ван Упитника.

⁴⁵⁹ Забележено ван Упитника.

5.12. Суфикс *-овица*

Овај суфикс јавља се само у микротопонимији. Забележено је пет микротопонима. Сви микротопоними настали су додавањем суфикса *-овица* на именичку творбену основу. Можемо их сврстати у две лексичко-семантичке подгрупе:

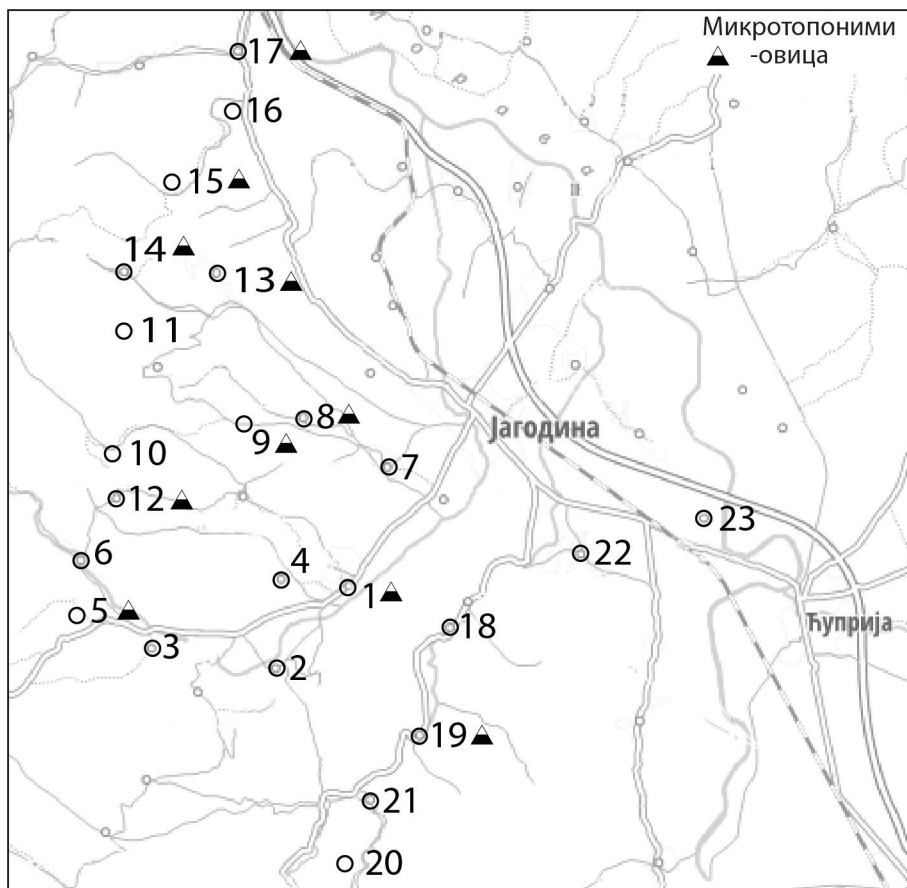
1) Називи мотивисани фитонимима:

- Листопадно дрво: *Брезовица* (*брез-* + *-овица*) (1, 5, 8–9), *Липовица* (*лип-* + *-овица*) (12–15).
- Зимзелено дрво: *Боровица* (*бор-* + *-овица*) (12, 14), *Јеловица* (*јел-* + *-овица*) (17, 19).

2) Називи мотивисани зоонимима:

- Птица: *Орловица*⁴⁶⁰ (*орл-* (*орао*) + *-овица*) (15).

Лингвогеографски приказ резултата изгледа овако.

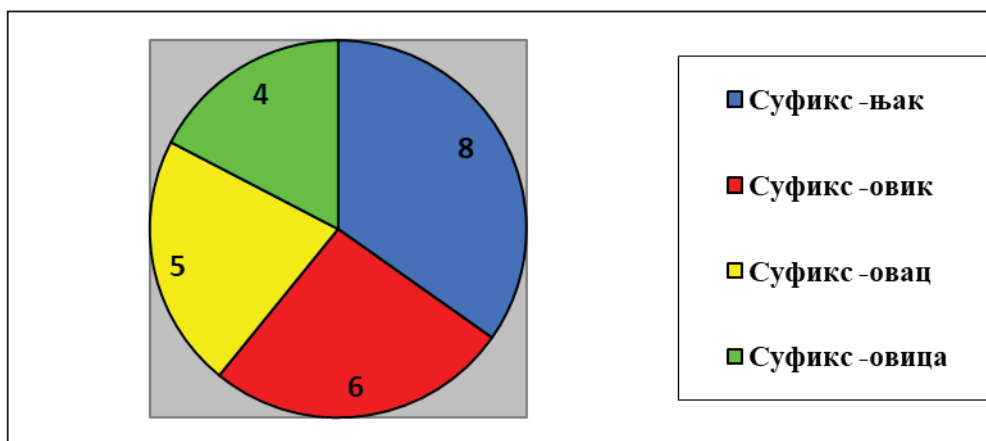

Слика 43: Распрострањеност суфикса *-овица*

Као што се на Слици бр. 43 може видети, суфикс *-овица* се јавља у 10 пунктова: 1, 5, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 17, 19.

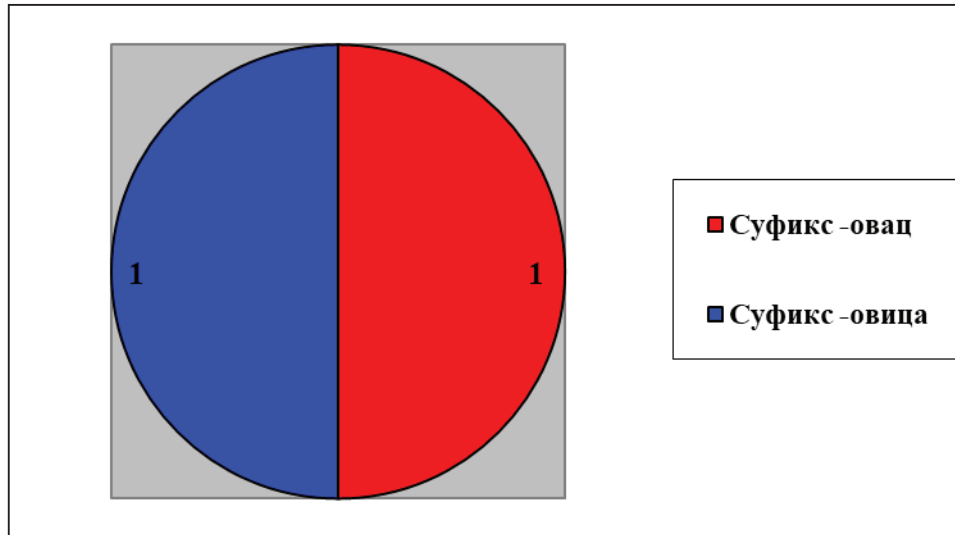
⁴⁶⁰ Забележено ван Упитника.

Приметили смо да су поједини суфикси конкурентни. То ћемо приказати графички.

Графикон 17: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе
Називи мотивисани фитонимима

На Графикону бр. 17 види се да је забележено осам примера са суфиксом -њак (што је означено плавом бојом), шест примера са суфиксом -овик (што је означено црвеном бојом), пет примера са суфиксом -овац (што је означено жутом бојом). Са суфиксом -овица забележена су четири примера (што је означено зеленом бојом).

Графикон 18: Ниска продуктивност суфикса у оквиру лексичко-семантичке подгрупе
Називи мотивисани зоонимима

На Графикону бр. 18 види се да је забележен један пример са суфиксом -овац (што је означено црвеном бојом) и један пример са суфиксом -овица (што је означено плавом бојом).

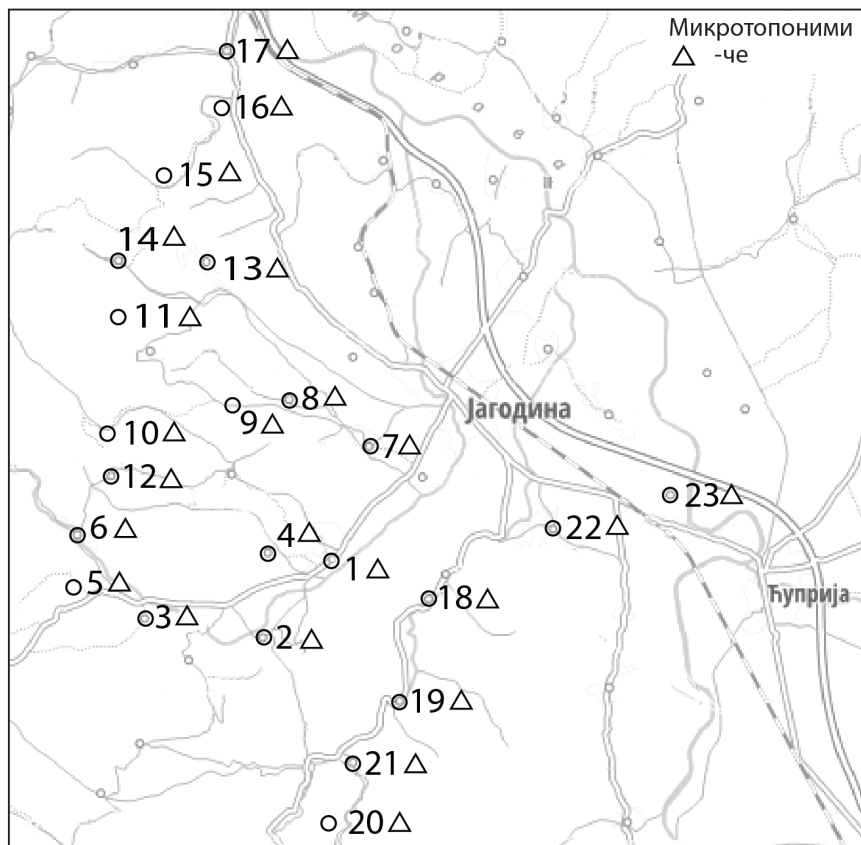
5.13. Суфикс *-че*

Овај суфикс се, такође, јавља само у микротопонимији. Као и суфикс *-ица*, и суфикс *-че* има деминутивну функцију. Додаје се на именичку творбену основу. Анализирани корпус бележи свега три примера. Све примере можемо сврстати у следећу лексичко-семантичку подгрупу:

1) Деминутиви:

- Водена површина: *Језерче*⁴⁶¹ (*језер-* + *-че*) (4, 6).
- Копнена површина: *Њивче*⁴⁶² (*њив-* + *-че*) (1–23), *Ливаче*⁴⁶³ (*лива-* (*лива-* *да*) + *-че*) (7, 9).

Даћемо и лингвогеографски приказ добијених резултата.

Слика 44: Распрострањеност суфикса *-че*

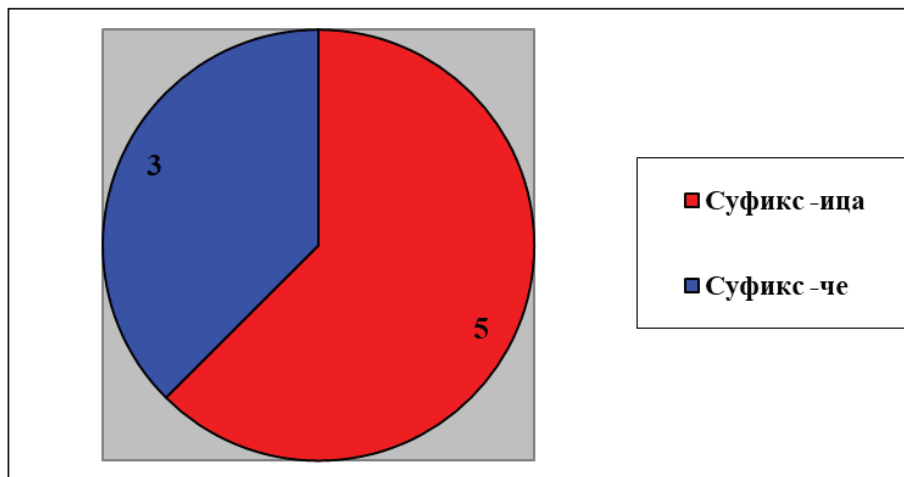
⁴⁶¹ Забележено ван *Упитника*. Пример *језерце* нема статус микротопонима, али се чује у говорима јагодинског краја.

⁴⁶² Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 150).

⁴⁶³ Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним бележи и Ј. Радић (уп. Радић 1986: 539; Радић 2003а: 150). У монографији *Топонимија Белице* забележени су и микротопоними: *Ливада*, *Ливаде*, *Ливадак*, *Ливаци*, *Ливадица*, *Ливадиче*, *Ливадине*, *Ливачине*, *Ливадиште*, *Велика ливада*, *Велике ливаде*, *Стара ливада*, *Горња ливада*, *Горње ливаде*, *Доње ливаде*, *Средње ливаде*, *Пољанска ливада*, *Заријева ливада*, *Гонина ливада*, *Стеванова ливада*, *Пеина ливада*, *Пена ливада*, *Петрова ливада*, *Арнауцке ливаде*, *Вучковске ливаде*, *Крстицке ливаде*, *Газдицке ливаде*, *Попове ливаде*, *Миљкове ливаде*, *Над ливаде*, *Изнад ливаде* (уп. Радић 2003а: 150). Поједини микротопоними чују се и данас у говорима јагодинског краја.

Као што се на Слици бр. 44 може видети, суфикс *-че* је распрострањен на целом терену.

Суфикси *-ица* и *-че* конкурентни су у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Де-минутиви* због ниске продуктивности. То ћемо приказати графички.

Графикон 19: Ниска продуктивност суфикса

На Графикону бр. 19 види се да је забележено пет примера са суфиксом *-ица* (што је означено црвеном бојом). Са суфиксом *-че* забележена су три примера (што је означено плавом бојом).

5.14. Двочлани микропоними

За разлику од једночланих микропонима, двочлани микропоними су малобројни. Примећена су 43 микропонима. Сви микропоними у првом делу имају придев, а у другом именицу.

Дајемо следећу класификацију двочланих микропонима:

- 1) Називи мотивисани површинским својствима:

- Димензија: *Велика њива*⁴⁶⁴ (1–23), *Мала њива*⁴⁶⁵ (13–14), *Мала шума*⁴⁶⁶ (18), *Широк пут*⁴⁶⁷ (1–23), *Узак пут*⁴⁶⁸ (1, 3–4).
- Конфигурација гла: *Ниска шума*⁴⁶⁹ (8, 10), *Високо брдо*⁴⁷⁰ (13, 15–16).

2) Називи мотивисани фитонимима:

- Зимзелено дрво: *Борова шума* (15, 17–18), *Боров шумарак* (15), *Јелина шума* (10, 12), *Смреков гај*⁴⁷¹ (10–11), *Смрекова шума* (10, 12).
- Листопадно дрво: *Кестенова шума* (13–14, 16), *Кестенова шумица* (15), *Липов шумарак* (8–9, 11), *Липова шума* (11), *Храстова шума* (10, 13–14), *Церова шума* (10, 11, 13–14), *Церова шумица* (13–14), *Брезова шума* (11, 13), *Букова шума* (16, 18–19), *Кленова шума* (13), *Кленова шумица* (13, 15–16), *Горунова шума* (11, 13), *Јаворова шума* (10–13, 15), *Јаворов шумарак* (13, 15), *Јасенова шума* (3, 5, 13–16), *Грабова шума* (11, 13–14, 16), *Брестова шума* (10, 12–15).

⁴⁶⁴ Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 135, 150). У монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Дугачке њиве*, *Стара њива*, *Батаљ-њиве*, *Доња њива*, *Турске њиве*, *Циганске њиве*, *Бабина њива*, *Дедина њива*, *Станкова њива*, *Стојнина њива*, *Божидарова њива*, *Ђорђева њива*, *Бизина њива*, *Лазарова њива*, *Лакина њива*, *Лесандринина њива*, *Момирова њива*, *Ранкова њива*, *Петрова њива*, *Стамеиковица њива*, *Костадинкина њива*, *Будине њиве*, *Радина њива*, *Тозина њива*, *Вецина њива*, *Петрово њивче*, *Стевино њивче* (уп. Радић 2003а: 150–151). Са друге стране, у раду *Из ономастике поречја Лугомира* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Илијина њива*, *Ђидина њива*, *Николина њива*, *Маринкова њива*, *Вецина њива*, *Милкина њива* (уп. Радић 1986: 518–519, 540, 542). Поједини микротопоними чују се и данас у говорима јагодинског краја.

⁴⁶⁵ Забележено ван *Упитника*.

⁴⁶⁶ Забележено ван *Упитника*. У монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Велике шуме*, *Горела шума*, *Циганске шуме*, *Анореицке шуме*, *Стевине шуме*, *Чивионске шуме*, *Деспотовске шуме*, *Гигине шуме*, *Петканине шуме*, *Чуљкове шуме*, *Деоничке шуме*, *Јеврина шума*, *Целолепске шуме*, *Ковачевачке шуме*, *Међуречке шуме*, *Манастирска шума*, *Селска шума*, *Павлова шума*, *Цопалино шумче*, *Лекино шумче*, *Више шуме*, *Код шуме*, *Код шумче*, *Код шумчићи* (уп. Радић 2003а: 139). Са друге стране, у раду *Из ономастике поречја Лугомира* налазимо микротопоним *Живанова шума* (Радић 1986: 538). Велики број микротопонима чује се и данас у говорима јагодинског краја.

⁴⁶⁷ Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 136).

⁴⁶⁸ Забележено ван *Упитника*.

⁴⁶⁹ Забележено ван *Упитника*.

⁴⁷⁰ Забележено ван *Упитника*. У монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Велико брдо*, *Голо брдо*, *Горње брдо*, *Долње брдо*, *Лепо брдо*, *Бело брдо*, *Виноградско брдо*, *Шљиво-во брдо*, *Каленовачко брдо*, *Копривачко брдо*, *Масациско брдо*, *Међуречко брдо*, *Црначко брдо*, *Селаково брдо*, *Бугарско брдо*, *Буљчино брдо*, *Колицко брдо*, *Марјаново брдо*, *Саилово брдо*, *Стевино брдо*, *Михајлово брдо*, *Симино брдо*, *Ђурђево брдо*, *Воино брдо*, *Тонино брдо*, *Цреварско брдо*, *Дудино брдо* (уп. Радић 2003а: 114). Са друге стране, у раду *Из ономастике поречја Лугомира* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Под брдо*, *Ђурђево брдо* (Радић 1986: 542, 545). Велики број микротопонима се чује и данас у говорима јагодинског краја.

⁴⁷¹ У монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Равни гај*, *Стари гај*, *Ласин гај*, *Горњи гај*, *Средњи гај*, *Доњи гај* (уп. Радић 2003а: 138). Ове микротопониме нисмо забележили на терену.

- Листопадни жбун или грм: *Зовина шума* (10, 12–14, 16), *Ивов шумарак* (14, 16), *Дренов гај* (13–14), *Дренов шумарак* (13–14).
  - Цвеће: *Ружин врт* (1, 3–6, 8, 10).
- 3) Називи мотивисани зоонимима:
- Ситни сисар: *Зечја рупа* (10).
  - Птица: *Орлово гнездо*⁴⁷² (13).
  - Гмизавац: *Змијино легло*⁴⁷³ (18–19).
- 4) Називи мотивисани хидронимима:
- Мала водена површина: *Мали поток*⁴⁷⁴ (1–23), *Мала бара*⁴⁷⁵ (1–23), *Велика бара*⁴⁷⁶ (1–23).

⁴⁷² Забележено ван *Упитника*.

⁴⁷³ Забележено ван *Упитника*.

⁴⁷⁴ Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним забележен је у раду *Из ономастике поречја Лугомира* (уп. Радић 1986: 519). У монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Бели поток, Блатни поток, Велики поток, Лепи поток, Злиски поток, Каменити поток, Суви поток, Изгорели поток, Дубоки поток, Горњи поток, Доњи поток, Шибовити поток, Липовити поток, Брестовачки поток, Ланарски поток, Бабин поток, Савин поток, Мирчин поток, Ћосин поток, Марин поток, Илијин поток, Ружин поток, Смордибулин поток, Сојаков поток, Станкин поток, Ружин поток, Гегин поток, Лутин поток, Пецин поток, Тришин поток, Мишков поток, Весков поток, Милкин поток, Арнауцки поток, Цигански поток, Арачлијски поток, Јерски поток, Рашићки поток, Јевтовски поток, Пеин поток, Гавриловицки поток, Чокешки поток, Поток у Тањеву јеругу, Преко поток, Преко потока, Вољевачки поток, Мишевачки поток, Лозовички поток, Ковачевачки поток, Селски поток, Лепенички поток, Дубељски поток, Језернички поток, Грацки поток, Кошевски поток, Грабачки поток, Степановачки поток, Слатински поток, Јелечки поток, Липовачки поток, Гробљански поток, Церовички поток, Каравулски поток, Мемички поток, Гајчански поток, Ковадучки поток, Селски поток, Староселски поток, Сланобарски поток, Чесмин поток* (уп. Радић 2003а: 122–123). Са друге стране, у раду *Из ономастике поречја Лугомира* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Гробљански поток, Громочки поток, Калајин поток, Куси поток, Милошев поток, Оциначки поток, Планински поток, Реснички поток, Рикавачки поток, Бабин поток, Лукарски поток, Брестовачки поток, Градски поток, Дубоки поток, Дубељски поток, Јанчин поток, Шуљковачки поток, Бучински поток, Дисков поток, Јагодински поток, Минин поток, Станин поток, Угарски поток, Антин поток, Староселски поток, Средски поток* (Радић 1986: 519, 535, 540, 543, 546). Ови микротопоними се чују у говорима јагодинског краја.

⁴⁷⁵ Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 124, 135). Поред овог микротопонима, у монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Бела бара, Црна бара, Модра бара, Сува бара, Крива бара, Слана бара, Нова бара, Прва бара, Друга бара, Средња бара, Горње баре, Доње баре, Глистина бара, Бивоља бара, Бивољева бара, Ђурђева бара, Ружичина бара, Тасина бара, Петрова бара, Јанкова бара, Калуђерска бара, Циганска бара, Ковачка бара, Ђорђева бара, Љубичева бара, Попадина бара, Трањина бара, Матеино барче, Велика барица, Мала барица, Бара вирче* (уп. Радић 2003а: 124). Поједини микротопоми се и данас чују у говорима јагодинског краја.

⁴⁷⁶ Забележено ван *Упитника*. Овај микротопоним забележен је и у монографији *Топонимија Белице* (уп. Радић 2003а: 124).

- Велика водена површина: *Мало језеро*⁴⁷⁷ (10), *Велика река*⁴⁷⁸ (1, 3), *Шумска река*⁴⁷⁹ (11–12).

***

Наша запажања у вези са микротопонимима су следећа.

Анализирани корпус бележи укупно 253 микротопонима. Једночлани микротопоними су бројнији (210). Поред једночланих, забележена су и 43 двочлана микротопонима.

Једночлани микротопоними добијени су суфиксацијом. Најпродуктивнији суфикс у грађењу микротопонима је *-иште* (*-лиште*, *-овиште*, *-ариште*) (53). Поред суфикса *-иште* (*-лиште*, *-овиште*, *-ариште*), продуктивни су и суфикси: *-ак/-јак* (28), *-ар/-јар* (28), *-арник* (28) и *-ик* (23). Суфикс *-је* је умерене продуктивности (12). Остали суфикси су ниске продуктивности: *-њак* (8), *-овик* (6), *-овац* (6), *-ло* (5), *-ица* (5), *-овица* (5) и *-че* (3).

Поједини суфикси јављају се искључиво у микротопонимији: *-је*, *-овица* и *-че*. Са друге стране, и поједине примере налазимо искључиво у микротопонимији: *Шениште*, *Гумниште*, *Јабукарште*, *Појлиште*, *Јагњилиште*, *Козилиште*, *Топилиште*; *Церјак*; *Дрењар*; *Воћарник*, *Змијарник*; *Бресје*, *Бучје*, *Јаворје*, *Церје*, *Горуње*, *Леије*, *Дрење*, *Крушје*, *Орашје*, *Лозје*, *Лојзе*, *Трње*; *Врбњак*; *Липовик*; *Крушковац*, *Брезовац*, *Липовац*, *Јеловац*; *Појило*; *Брезовица*, *Липовица*, *Боровица*, *Јеловица*.

Доминира именичка творбена основа. Највише је назива мотивисаних фитонимима.

Поједини примери забележени су ван *Упитника*: *Камењак*, *Мећак*; *Камењар*; *Трње*; *Змијарник*; *Воћњак*, *Повртњак*; *Орловац*; *Барица*, *Речица*, *Ливадица*, *Шумица*, *Њивица*; *Орловица*; *Језерче*, *Њивче*, *Ливаче*; *Велика њива*, *Мала њива*, *Мала шума*, *Широк пут*, *Узак пут*, *Ниска шума*, *Високо брдо*; *Орлово гнездо*, *Змијино легло*; *Мали поток*, *Мала бара*, *Велика бара*, *Мало језеро*, *Велика река*, *Шумска река*.

⁴⁷⁷ Забележено ван *Упитника*. У монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Драгоцвечко језеро*, *Ковачевачко језеро*, *Коласто језеро*, *Кратко језеро*, *Дугачко језеро*, *Вучеће језеро*, *Вукоманово језеро*, *Радосављево језеро*, *Гуњино језеро*, *Миладиново језеро*, *Митино језеро*, *Пацино језеро*, *Пецићко језеро* (уп. Радић 2003а: 125). *Драгоцвечко језеро* и *Ковачевачко језеро* се и данас чују у говорима јагодинског краја.

⁴⁷⁸ Забележено ван *Упитника*. У монографији *Топонимија Белице* налазимо следеће двочлане микротопониме: *Беличка река*, *Врпска река*, *Јошаница река*, *Јошаничка река*, *Манастирска река*, *Штипљанка река*, *Река црновршка*, *Црновршка река*, *Штипљанска река*, *Деоничка река*, *Винорачка река*, *Марковицка река*, *Ливадска река*, *Тоборишка река*, *Каленовачка река*, *У реку*, *Поред реке*, *Преко реку*, *До реку*, *Одонуд реке*, *Милићевска река*, *Андреицка река*, *Стара река* (уп. Радић 2003а: 123). Ови микротопоними се чују у говорима јагодинског краја.

⁴⁷⁹ Забележено ван *Упитника*.

Конкурентност суфиксалних морфема није видљива у лексичко-семантичкој подгрупи *Називи мотивисани остацима*, јер су сви микропоними изведени суфиксом *-иште*.⁴⁸⁰ Са друге стране, конкурентност суфиксалних морфема видљива је у лексичко-семантичкој подгрупи *Називи мотивисани фитонимима*. Због високе продуктивности, конкурентни су суфикси: *-иште* (*-овиште*, *-ариште*) (27), *-ак/-јак* (26), *-ар/-јар* (27) и *-ик* (23).⁴⁸¹ Са друге стране, због ниске продуктивности конкурентни су суфикси: *-њак* (8), *-овик* (6), *-овац* (5) и *-овица* (4). Суфикс *-је* је без конкуренције, јер је умерене продуктивности (12). Конкурентност суфиксалних морфема примећена је и у лексичко-семантичкој подгрупи *Називи мотивисани саставом тла*. Због ниске продуктивности, суфикси *-ак/-јак* (1) и *-ар/-јар* (1) су конкурентни. У лексичко-семантичкој подгрупи *Називи мотивисани зоонимима* запажена је конкурентност између суфикса *-овац* (1) и *-овица* (1). Фреквентност ових суфикса је ниска. Са друге стране, фреквентност суфикса *-арник* је умерена (11), па се долази до закључка да овај суфикс није конкурентан поменути суфиксима. Конкурентност суфиксалних морфема примећена је и у лексичко-семантичкој подгрупи *Деминутиви*. Наиме, фреквентност суфикса *-ица* (5) и *-че* (3) је ниска.⁴⁸²

Забележени су и фонетски модификовани примери: *Лојзе*, *Лојзиште*; *Шениште*, *Шеник*; *Гувниште*; *Ранилиште*.

Уочен је и један суфикс који није познат стандардном српском језику. Реч је о суфиксу *-ариште*: *Јабукариште*, *Лукариште*.

⁴⁸⁰ Због своје високе фреквентности, суфикс *-иште* није конкурентан осталим суфиксима у оквиру истих лексичко-семантичких подгрупа. О овоме в. Стевановић 2022а: 141; Стевановић 2024а: 179.

⁴⁸¹ До сличних резултата дошли смо бавећи се и месним именицама. Уп. Стевановић 2022а: 141; Стевановић 2024а: 179.

⁴⁸² О конкурентности суфиксалних морфема в. Стевановић 2022а; Стевановић 2024а.

6. ЗАКЉУЧАК

На крају другог, четвртог и петог поглавља изнели смо своја запажања о одређеним појмовима, суфиксима и сл. Прво поглавље не садржи закључак, јер је уводног карактера. Треће поглавље, такође, не садржи закључак, јер су у њему представљене методолошке поставке спроведеног истраживања.

Овде ћемо још једном сумирати резултате нашег истраживања.

Косовско-ресавски дијалекат се у већој мери разликује од стандардне варијанте српског језика у погледу акцентологије, фонетике, морфологије, творбе речи и синтаксе. Творбене особине су недовољно описане, док су остали језички сегменти детаљно описани у монографијама. Типичне особине косовско-ресавског дијалекта познају и говори јагодинског краја.

Дијалекатска творба је недовољно истражена језичка област. У лингвистичкој литератури се скоро и не спомиње термин *дијалекатска творба*. Делимо мишљење са Н. Богдановићем који каже да је дијалекатска творба само оно стање које је изван стандардног језика (Богдановић 2017: 32). Ту спадају: суфикси и префикси непознати стандардном језику, творбени модели непознати стандардном језику, уже или шире значење појединих суфикса, неједнака фреквентност појединих суфикса, деривати чија се семантика разликује од семантике стандарднојезичких деривата, деривати којих нема у стандарднојезичком идиому, акценатска неподударања, различите творбене основе, пејоративи, хипокористици и опscene речи несвојствене стандардном српском језику. Фонетски модификовани примери нису одлика дијалекатске творбе, већ одлика творбе речи у дијалекту. Стандардни српски језик и дијалекти који нису узети за његову основицу имају и заједничке елементе.

Овај рад заснован је на записима са терена. Теренско истраживање обухватило је 23 пункта. Сви пунктови се налазе у околини Јагодине и припадају косовско-ресавском дијалекту. У истраживању су учествовала 53 информатора. Спроведећи теренско истраживање, дошли смо до следећих резултата.

Упитником су прикупљене 374 именице типа *nomina loci*. Примери су настали од именичке, глаголске и придевске творбене основе. Доминира именичка творбена основа. У анализираном корпусу је чак 370 именица настало процесом суфиксације (98,9%). Три именице настале су сложено-суфиксалном творбом (0,8%), а једна именица настала је

префиксално-суфиксалном творбом (0,3%). Овим је потврђена прва хипотеза нашег истраживања да је велики број именица добијен процесом суфиксације.

По фреквентности (отворен простор) издвајају се суфикси: *-иште*, *-ар/-јар*, *-ак/-јак*, *-ик* и *-арник*. Суфиксом *-иште* изведено је 86 месних именица, док је суфиксом *-ар/-јар* изведено 45 месних именица. Са друге стране, суфиксима *-ак/-јак* и *-ик* изведена је по 31 месна именица, а суфиксом *-арник* изведено је 27 месних именица. Овим је потврђена друга хипотеза нашег истраживања да је суфикс *-иште* најфреквентнији у грађењу именица са значењем отвореног простора.

Суфикс *-ара* карактерише умерена фреквентност (14), док остале суфиксе карактерише ниска фреквентност (*-овик* (8), *-ник* (7), *-њак* (6), *-овина* (3), *-ло* (2), *-љак* (1) и *-овац* (1)).

Приликом одређивања конкурентности суфиксалних морфема руководили смо се следећим критеријумима: 1) иста лексичко-семантичка подгрупа и 2) степен продуктивности.

О конкурентности суфиксалних морфема не можемо говорити када је реч о лексичко-семантичкој подгрупи *Место где се некад нешто налазило*, јер су све именице изведене суфиксом *-иште*. Међутим, о конкурентности суфиксалних морфема можемо говорити када је реч о осталим лексичко-семантичким подгрупама.

Што се тиче подгрупе *Шума*, примећена је умерена продуктивност суфикса *-ар/-јар*, *-ак/-јак* и *-ик*, као и ниска продуктивност суфикса *-иште*, *-арник*, *-овик* и *-овина*. Суфиксима *-ар/-јар* и *-ик* изведено је по 16 месних именица, а суфиксом *-ак/-јак* 18 месних именица. Са друге стране, суфиксом *-овик* изведено је седам именица, суфиксом *-овина* изведене су три именице, а суфиксима *-иште* и *-арник* по једна именица.

Даље, што се тиче *Воћњака*, конкурентни су суфикси: *-ар/-јар*, *-ак/-јак* и *-арник*. Сви суфикси су умерене продуктивности: *-ар/-јар* (17), *-ак/-јак* (10), *-арник* (15). Суфикси *-иште* (*-овиште*), *-ик*, *-ара*, *-њак* и *-овац* су, такође, конкурентни у оквиру исте подгрупе. Ови суфикси су ниске продуктивности: *-иште* (*-овиште*) (7), *-ик* (5), *-ара* (3), *-њак* (1), *-овац* (1).

Када погледамо лексичко-семантичку подгрупу *Земљиште*, *њива*, *поље*, примећујемо умерену продуктивност суфикса: *-ар/-јар* (12) и *-ара* (11). У оквиру исте подгрупе конкурентни су суфикси: *-ак/-јак*, *-ик*, *-арник*, *-овик*, *-ник*, *-њак*, *-љак*. Ови суфикси су ниске продуктивности: *-ак/-јак* (3), *-ик* (8), *-арник* (7), *-овик* (1), *-ник* (7), *-њак* (4), *-љак* (1). Анализирани корпус бележи 44 примера са суфиксом *-иште* (*-овиште*). Због високе

продуктивности, поменути суфикс је без конкуренције у оквиру поменуте лексичко-семантичке подгрупе.

Примећена је ниска продуктивност суфикса *-иште* (*-овиште*, *-ариште*) (2), *-ик* (2), *-арник* (4) и *-њак* (1) у лексичко-семантичкој подгрупи *Баишта*, *врт*, као и ниска продуктивност суфикса *-иште* (5) и *-ло* (2) у лексичко-семантичкој подгрупи *Место где се нешто ради*, *дешава*, *место вршења неке радње*.

Најпродуктивнији суфикс у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора је *-ара* (35). Поред поменутог суфикса, продуктивни су још и суфикси: *-арник* (29) и *-ница* (19). Суфикс *-арница* је умерено продуктиван (14). Остали суфикси су нископродуктивни: *-ана* (7), *-ло* (2), *-иште* (*-лиште*) (2), *-(а)ц* (2), *-ица* (1), *-ник* (1). Овим је потврђена и трећа хипотеза нашег истраживања да је суфикс *-ара* најфреквентнији у грађењу именица са значењем затвореног простора.

Конкурентност суфиксалних морфема није потврђена у подгрупи *Станиште за животиње*, јер су све месне именице изведене суфиксом *-арник*.

Када је реч о лексичко-семантичкој подгрупи *Радња*, *радионица*, *продавница*, запажена је умерена продуктивност суфикса *-ница* (13) и *-арница* (11). Суфикс *-ара* није конкурентан поменутиим суфиксима, јер је високопродуктиван (23).

Што се тиче *Зраде*, *оставе* и *магаџина*, примећена је ниска продуктивност суфикса: *-ара* (5), *-арник* (3), *-ница* (1), *-арница* (3), *-ана* (1), *-ица* (1), *-ник* (1), а што се тиче *Фабрике*, примећена је ниска продуктивност суфикса *-ара* (6) и *-ана* (4).

Ниска продуктивност суфикса *-ница* (5) и *-ана* (2) примећена је у подгрупи *Гостионица*, *крчма*, а ниска продуктивност суфикса *-ло* и *-иште* (*-лиште*) примећена је у погрупи *Место где се нешто ради*, *дешава*, *место вршења неке радње*.

Када је реч о лексичко-семантичкој подгрупи *Именице субјективне оцене*, конкурентна су три суфикса: *-ара*, *-арник* и *-(а)ц*. Сви суфикси су ниске продуктивности: *-ара* (3), *-арник* (4) и *-(а)ц* (2).

Анализирани корпус бележи и 253 микропонима. Једночлани микропоними су бројнији (210 микропонима, 83%). Поред једночланих, забележена су и 43 двочлана микропонима (17%).

Једночлани микропоними добијени су суфиксацијом. Најпродуктивнији суфикс у грађењу микропонима је *-иште* (*-лиште*, *-овиште*, *-ариште*) (53). Поред суфикса *-иште* (*-лиште*, *-овиште*, *-ариште*), продуктивни су и суфикси: *-ак/-јак* (28), *-ар/-јар*

(28), *-арник* (28) и *-ик* (23). Суфикс *-је* је умерене продуктивности (12). Остали суфикси су ниске продуктивности: *-њак* (8), *-овик* (6), *-овац* (6), *-ло* (5), *-ица* (5), *-овица* (5) и *-че* (3).

Поједини суфикси јављају се искључиво у микротопонимији: *-је*, *-овица* и *-че*. Са друге стране, и поједине примере налазимо искључиво у микротопонимији: *Шениште*, *Гумниште*, *Јабукариште*, *Појлиште*, *Јагњилиште*, *Козилиште*, *Топилиште*; *Церјак*; *Дрењар*; *Воћарник*, *Змијарник*; *Бресје*, *Бучје*, *Јаворје*, *Церје*, *Горуње*, *Леије*, *Дрење*, *Крушје*, *Орашје*, *Лозје*, *Лојзе*, *Трње*; *Врбњак*; *Липовик*; *Крушковац*, *Брезовац*, *Липовац*, *Јеловац*; *Појило*; *Брезовица*, *Липовица*, *Боровица*, *Јеловица*.

Доминира именичка творбена основа. Највише је назива мотивисаних фитонимима.

Поједини примери забележени су ван *Упитника*: *Камењак*, *Међак*; *Камењар*; *Трње*; *Змијарник*; *Воћњак*, *Повртњак*; *Орловац*; *Барица*, *Речица*, *Ливадица*, *Шумица*, *Њивица*; *Орловица*; *Језерче*, *Њивче*, *Ливаче*; *Велика њива*, *Мала њива*, *Мала шума*, *Широк пут*, *Узак пут*, *Ниска шума*, *Високо брдо*; *Орлово гнездо*, *Змијино легло*; *Мали поток*, *Мала бара*, *Велика бара*, *Мало језеро*, *Велика река*, *Шумска река*.

И код микротопонима смо приметили конкурентност суфикса. У лексичко-семантичкој подгрупи *Називи мотивисани фитонимима* због високе продуктивности конкурентни су суфикси: *-иште* (*-овиште*, *-ариште*) (27), *-ак/-јак* (26), *-ар/-јар* (27) и *-ик* (23). Са друге стране, због ниске продуктивности конкурентни су суфикси: *-њак* (8), *-овик* (6), *-овац* (5) и *-овица* (4). Суфикс *-је* је без конкуренције, јер је умерене продуктивности (12).

Ниска продуктивност суфикса *-ак/-јак* (1) и *-ар/-јар* (1) уочена је у лексичко-семантичкој подгрупи *Називи мотивисани саставом тла*.

Што се тиче подгрупе *Називи мотивисани зоонимима*, запажена је конкурентност суфикса *-овац* (1) и *-овица* (1) због ниске продуктивности. Са друге стране, суфикс *-арник* је умерено продуктиван (11), па не би био конкурентан поменути суфиксима.

Конкурентност суфикса *-ица* (5) и *-че* (3) примећена је у лексичко-семантичкој подгрупи *Деминитуви*.

Када је реч о лексичко-семантичкој подгрупи *Називи мотивисани остацима*, ту не можемо говорити о конкурентности суфикса. Сви микротопоними изведени су суфиксом *-иште*.

Значења појединих примера се потпуно разликују од значења која смо ми забележили на терену (нпр. *купинара*, *бравара*).

Уочени су и примери који су фонетски модификовани: *компиришите, пченишите, гувнишите, лојзишите; букар; шеник; лебара; пцетарник; лебница, буреқциница, ћевапциница; лебарница; Лојзе, Лојзишите; Шенишите, Шеник; Гувнишите; Ранилишите.*

Између дијалекатске творбе и стандарднојезичке творбе речи постоје разлике. Разлике су следеће:

- 1) Поједини деривати нису регистровани у речницима српског језика: *бресквишите, вишњишите, јагодишите, малинишите, смоквишите, шљивишите, овасишите, пшенишите, хмељишите, врбишите, леђишите, павитишите, рујишите, црепуљишите, кошаришите, лојзишите, трљачишите, грашишите, папричишите, боранишите, јабуковишите, луковишите, лукарите; купинар, бресквар, дуњар, јабукар, кајсијар, багренар, брестар, јасењар, клењар; купинак, малинак, дудак, кукурузак, ракитак, шумак; броћик, кукурузик, пшеник, ражик, репик, рижик; купинарник, малинарник, вишњарник, дуњарник, јабукарник, јагодарник, кајсијарник, крушкарник, орашарник, смокварник, трешњарник, шљиварник, бадемарник, дињарник, јечмарник, кукурузарник, хмељарник, траварник, паприкарник, спанаћарник, цвекларник, кестенарник; репара, репара, бостанара, бостанара; храстовик; ражник, репник, рижник; храстовина; кексара, медара, резара; јаганчарник, овнарник, колибарник, катунарник, ћумезарник, ледарник; резница;*
- 2) Поједини деривати у дијалектском идиому имају једно, а у стандарднојезичком идиому друго значење: *бунаришите; врбар, орашар, дињар, јагодар, репар, рижар, травар, хмељар, лубеничар, кукурузар, бобар, гљивар, малинар, брезар, купусар, дудар, смоквар; орашак, јаворак, борак; кукурузара; купусник; брезовина; топило;*
- 3) Поједини деривати имају уже значење у дијалекатском него у стандарднојезичком идиому: *дудар, смоквар; вишњак; купусара/купусара; боровина; ледара; сапунџиница, сирница; свињац;*
- 4) Поједини деривати имају шире значење у дијалекатском него у стандарднојезичком идиому: *хмељара, ланара;*
- 5) Поједини деривати су регионално маркирани: *катунишите; буквар; дударник, коприварник; купинара, бравара; козило, јагњило;*

- 6) У дијалекатском идиому су поједини суфикси продуктивнији: *-ар/-јар, -ак/-јак, -ик, -арник*;⁴⁸³
- 7) У стандарднојезичком идиому су поједини суфикси продуктивнији: *-ница, -арница, -ана*;⁴⁸⁴
- 8) Један суфикс је непознат стандарднојезичком идиому: *-ариште* (*лукариште, Јабукариште, Лукариште*);
- 9) Суфикс *-ак/-јак* се додаје искључиво на именичке творбене основе у дијалекатском идиому;
- 10) У стандарднојезичком идиому суфикс *-ик* се додаје на именичке, придевске и глаголске творбене основе, док се у дијалекатском идиому додаје на именичке творбене основе и нешто ређе на глаголске;
- 11) Суфикс *-ара* не гради именице типа *nomina loci* са значењем отвореног простора у стандарднојезичком идиому;⁴⁸⁵
- 12) У стандарднојезичком идиому суфикс *-ара* додаје и на именичку и на глаголску творбену основу.

Као што се на основу овог прегледа може видети, потврђене су и остале постављене хипотезе. Четврта и пета постављена хипотеза су у потпуности потврђене. Наиме, велики број деривата није познат стандарднојезичком идиому. Има деривата чија се семантика разликује од семантике стандарднојезичких деривата.

Шеста и седма хипотеза су делимично потврђене анализом прикупљене грађе. Наиме, очекивали смо више творбених модела који су фонетски модификовани и више суфикса непознатих стандарднојезичком идиому.

Сагледавањем прикупљене грађе, уочили смо и нека поклапања са стандарднојезичким идиомом. Та поклапања су следећа:

⁴⁸³ До овог закључка дошли смо и у нашим претходним истраживањима. Уп. Стевановић 2022а; Стевановић 2022б; Стевановић 2023а; Стевановић 2023б; Стевановић 2024а.

⁴⁸⁴ Уп. Стевановић 2024а: 180.

⁴⁸⁵ До овог закључка дошли смо и у раду који се бави месним именицама у говору Игроша. Уп. Стевановић 2024а: 179–180.

Отворен простор

- 1) Висока фреквентност суфикса *-иште*;⁴⁸⁶
- 2) Додавање суфикса *-иште* и *-ник* на исте творбене основе (именичку и глаголску);⁴⁸⁷
- 3) Додавање суфикса *-ар/-јар*, *-арник*, *-овик*, *-њак*, *-овина*, *-љак*, *-овац* на исту творбену основу (именичку);⁴⁸⁸
- 4) Додавање суфикса *-ло* на исту творбену основу (глаголску);⁴⁸⁹
- 5) Ниска фреквентност суфикса: *-овик*, *-ник*, *-њак*, *-овина*, *-ло*, *-љак*, *-овац*;⁴⁹⁰

Затворен простор

- 6) Висока фреквентност суфикса *-ара*;⁴⁹¹
- 7) Додавање суфикса *-ара*, *-ница* на исте творбене основе (именичке и глаголске);⁴⁹²
- 8) Додавање суфикса *-арник*, *-арница* на исту творбену основу (именичку);⁴⁹³
- 9) Ниска фреквентност суфикса: *-ло*, *-иште* (*-лиште*), *-(а)ц*, *-ица*, *-ник*.
- 10) Додавање суфикса *-ло*, *-иште* (*-лиште*) на исту творбену основу (глаголску);
- 11) Додавање суфикса *-(а)ц* на исте творбене основе (именичке и придевске);
- 12) Поједини примери се значењски подударају са стандарднојезичким идиомом и сл.

„На самом крају треба истаћи да овај рад представља мали допринос науци о језику” (Стевановић 2022а: 141), тј. дијалекатској творби. Свесни смо чињенице да је ова област скоро неиспитана „и да јој треба посветити много пажње. Иако је наш допринос проучавању дијалекатске творбе мали, уверени смо да овај прилог (као и претходни прилози) може (могу) бити од користи будућим лингвистима” (Стевановић 2024а: 181).

Нама остаје да испитамо и остале творбено-семантичке категорије, како бисмо добили целовиту слику о творбеним карактеристикама говора јагодинског краја.

⁴⁸⁶ Уп. Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2023а: 29; Стевановић 2024а: 178.

⁴⁸⁷ Уп. Стевановић 2022а: 135; Стевановић 2022б: 31, 34; Стевановић 2023а: 26, 29; Стевановић 2024а: 178.

⁴⁸⁸ Уп. Стевановић 2022а: 136, 139; Стевановић 2022б: 32–33, 35; Стевановић 2023а: 27–29; Стевановић 2024а: 178–179.

⁴⁸⁹ Уп. Стевановић 2022а: 140.

⁴⁹⁰ Уп. Стевановић 2022а: 140; Стевановић 2022б: 37; Стевановић 2023а: 31–32.

⁴⁹¹ Уп. Стевановић 2024а: 179–180; Стевановић 2024б: 29.

⁴⁹² Уп. Стевановић 2024а: 180; Стевановић 2024б: 28.

⁴⁹³ Уп. Стевановић 2023б: 61.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајџановић 2008:** М. Ајџановић. *Функционално оптерећење суфикса за обележавање особа*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Алварез Мела 2023:** Н. Alvarez Mella. Epistemology of language and space: an introduction. *Energeia*, VIII, 1–10.
- Барић и др. 1979:** Е. Barić, М. Lončarić, Д. Malić, С. Pavešić, М. Peti, V. Zečević, М. Znika. *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku.
- Бауер 2006:** L. Bauer. Compounds and Minor Word-formation Types. In В. Aarts, А. McMahon (ed.). *The Handbook of English Linguistics*. USA – UK – Australia: blackwell publishing, 2006, 483–506.
- Белић 1905:** А. Белић. Дијалекти источне и јужне Србије. *Српски дијалектолошки зборник*, I, 1–715.
- Белић 1999:** А. Белић. *Дијалекти источне и јужне Србије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бјелетић 1994:** М. Бјелетић. О неким експресивним глаголским префиксима. У П. Ивић, З. Тополињска, А. Пецо, Д. Ћупић, Н. Богдановић, С. Реметић, Д. Жунић, Н. Живановић (ур.). *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката*. Ниш: Филозофски факултет, Институт за српски језик САНУ, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, 1994, 351–358.
- Блевинс 2006:** J. Blevins. English Inflection and Derivation. In В. Aarts, А. McMahon (ed.). *The Handbook of English Linguistics*. USA – UK – Australia: blackwell publishing, 2006, 507–536.
- Богдановић 1979:** Н. Богдановић. Говори Бучума и Белог Потока. *Српски дијалектолошки зборник*, XXV, 1–178.
- Богдановић 2000:** Н. Богдановић. Инвентар морфолошке проблематике призренско-тимочких говора. *Српски дијалектолошки зборник*, XLVII, 313–335.
- Богдановић 2004:** Н. Богдановић. Суфиксална деривација фитонима и фитонимима мотивисаних речи. *Прилози из фитолингвистике*, IV, 5–11.
- Богдановић 2005:** Н. Богдановић. Микротопонимија Сврљига. *Ономатолошки прилози*, XVIII, 39–180.

- Богдановић 2008а:** Н. Богдановић. Везане лексеме у фитонимији. *Јужнословенски филолог*, LXIV, 15–19.
- Богдановић 2008б:** Н. Богдановић. Земљописна и њој сродна лексика југоисточне Србије. *Српски дијалектолошки зборник*, LV, 433–518.
- Богдановић 2017:** Н. Богдановић. Дијалекатска творба. У Ј. Марковић (ур.). *Александар Белић – 110 година од појаве Српског дијалектолошког зборника*. Ниш: Филозофски факултет, 2017, 31–35.
- Богдановић–Марковић 2000:** Н. Богдановић, Ј. Марковић. *Практикум из дијалектологије*. Ниш: Филозофски факултет.
- Бошњаковић 1991:** Ж. Бошњаковић. Из ратарске терминологије Срема (*nomina instrumenti*). *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVII, 711–740.
- Бошњаковић–Штасни 2023:** Ж. Бошњаковић, Г. Штасни. Турцизми с просторним значењем у контексту балканских језика и њихових дијалеката. *Српски дијалектолошки зборник*, LXX/2, 7–482.
- Браун 2015:** Р. Brown. Space: Linguistic expression of. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Vol. 23, 89–93.
- Бугарски 2006:** Р. Bugarski. *Žargon. Lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Бугарски 2021:** Р. Bugarski. *Gramatika srpskog žargona*. Novi Sad: Akademska knjiga.
- Букумирић 2006:** М. Букумирић. Терминологија куће и покућства у северној Метохији. *Српски дијалектолошки зборник*, LIII, 379–548.
- Вендина 1994:** Т. Вендина. Призренско-тимокские говори в јужнославянском диалектном контексте. У П. Ивић, З. Тополињска, А. Пецо, Д. Ћупић, Н. Богдановић, С. Реметић, Д. Жунић, Н. Живановић (ур.). *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката*. Ниш: Филозофски факултет, Институт за српски језик САНУ, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, 1994, 73–84.
- Весић Павловић 2018:** Т. Vesić Pavlović. The entailments of moving through space in meaning extension of departure and arrival verbs in English and Serbian – A corpus-based investigation. У V. Lopičić, В. Мишић Илић (ур.). *Jezik, književnost, prostor*. Ниш: Filozofski fakultet, 549–559.
- Влахова Ангелова 2018:** М. Влахова Ангелова. Реконструкција на имена за места (*nomina loci*), мотивирани от назвањия на плодове, въз основа на топонимни данни. *Проглас*, XXVII/1, 83–90.

- Вукадиновић 1996:** В. Вукадиновић. *Топоними зоонимског порекла*. Ниш: Филозофски факултет.
- Вукић–Маринов 2018:** М. Вукић, В. Маринов. Сложене реченице са месним значењем у источним српским и западним бугарским периферним говорима. У V. Lopičić, В. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 655–667.
- Вулетић 2012:** Ј. Вулетић. Анализа језика младих – тенденције творбе *nomina loci* и *nomina personae* у немачком и српском језику. *Наслеђе*, 21, 141–149.
- Глођовић 2018:** А. Глођовић. Функција просторних партикула *along, down, off, up* и *out* у енглеским фразним глаголима. У V. Lopičić, В. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 669–682.
- Драгин 1991:** Г. Драгин. Ратарска и повртарска терминологија Шајкашке. *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVII, 623–708.
- Драгин–Глишовић 2020:** Г. Драгин, Р. Глишовић. Из коларске лексике села Ченеја (Румунија). *Исходишта*, 6, 52–59.
- Ђорђевић 2018:** Д. Ђорђевић. Prostor i prostorna metafora u arapskoj sportskoj terminologiji. У V. Lopičić, В. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 561–574.
- Ђорђевић 2018:** Ј. Ђорђевић. Inaccurate use of the spatial prepositions *in, on* and *at* by Serbian efl students. У V. Lopičić, В. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 697–711.
- Жигић–Прибићевић 1985:** Т. Жигић, И. Прибићевић. Из проблематике именица с месним значењем. *Наш језик*, XXVI/4–5, 253–260.
- Жугић 2007:** Р. Жугић. Глаголски деминутиви с префиксом *po-* у призренско-тимочким говорима. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, L, 257–270.
- Жугић 2009:** Р. Жугић. Семантичко-творбена анализа пејоратива за женска лица у јабланичком говору (југозападно од Лесковца). *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LII/2, 81–106.
- Жугић 2010а:** Р. Жугић. Пејоративи за мушка лица у јабланичком говору образовани суфиксима *-ко, -ља, -оња, -ча*. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 97–112.
- Жугић 2010б:** Р. Жугић. Пејоративи за мушка лица у јабланичком говору од нископродуктивних суфикса и њихов семантичко-творбени однос према пејоративима са

продуктивним суфиксима *-ко, -ља, -оња, -ча*. *Зборник Матице српске за славистику*, 78, 219–237.

Жугић 2012а: Р. Жугић. Именичке изведенице суфиксима *-це, -е, -ле* у призренско-тимочким говорима. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LV/2, 193–202.

Жугић 2012б: Р. Жугић. Семантичке реализације суфикса *-че* у именичким изведеницама средњег рода у призренско-тимочким говорима. *Зборник радова Филозофског факултета*, XLII (1)/2012, 223–230.

Жугић 2014: Р. Жугић. *Микротопонимија доњег слива Јабланице (семантичко-творбени аспект)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Жугић 2017: Р. Жугић. *Деминутиви у призренско-тимочким дијалектима српског језика (с освртом на бугарски и македонски књижевни језик)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Иванова 2024: Д. Иванова. *Nomina loci* с наставка *-ниц(а)* в българския език (продуктивна в миналото и днес). *Български език*, 71(1), 56–70.

Ивић 1985: П. Ивић. *Дијалектологија српскохрватског језика: увод и штокавско наречје*. Нови Сад: Матица српска.

Ивић 2009: П. Ивић. *Српски дијалекти и њихова класификација*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Илиева 2018: Т. Илиева. Диахронен поглед към суфиксалната деривација при някои съществителни имена в българския език. *KNOWLEDGE – International Journal*, Vol. 28.7, 2203–2208.

Илић 2012: М. Илић. О једном дијалекатском творбеном моделу. *Годишњак за српски језик*, XXV/12, 53–58.

Илић 2013: М. Илић. Један могући кратки нацрт дијалекатског речника ПТ говорне зоне. *Годишњак за српски језик*, XXVI/13, 233–239.

Илић 2018: М. Илић. Именице на *-ија* у *Антропографском речнику југоисточне Србије* Недељка Богдановића. *Исходишта*, 4, 99–107.

Илић 2019: М. Илић. Називи за женску особу у говорима призренско-тимочке зоне. *Филолог*, 19, 173–190.

Илић 2024: М. Илић. *Nomina attributiva* у ПТ говорима на примеру из *Антропографског речника* Недељка Богдановића. *Исходишта*, 10, 103–113.

- Јармалавичиус и др. 2023:** D. Jarmalavičius–D.Štraičytė–V.Jūratė Pukevičiūtė. Word-formation Patterns of the German and Lithuanian *Nomina Loca* from the Dictionary of Seven Languages (Sieben-Sprachen-Wörterbuch). *Acta Linguistica Lithuanica*, 88, 28–46.
- Јашовић 2007:** Г. Јашовић. Структура и творба микропонима и ојконима у околини Куршумлије. *Зборник радова Филозофског факултета*, XXXVII/2007, 79–88.
- Јашовић 2021:** Г. Јашовић. Из ономастике села Велика Крушевица код Рековца. *Зборник радова Филозофског факултета*, LI/1, 285–307.
- Јовановић 2018:** И. Јовановић. Француске и српске паремиије у лексичко-семантичком пољу *простор*. У V. Лоричић, В. Мишић Илић (ур.). *Језик, књижевност, простор*. Ниш: Филозофски факултет, 2018, 587–600.
- Јовић 1968:** Д. Јовић. Трстенички говор. *Српски дијалектолошки зборник*, XVII, 1–239.
- Јовић 2007:** Н. Јовић. Сточарска терминологија у *Речнику пиротског говора*. *Дијалектолошка истраживања*, II, 27–71.
- Јовић 2019:** Н. Јовић. Називи за човека и жену лаког морала у *Црнотравском речнику Р. Стојановића*. У Ј. Марковић, Н. Јовић (ур.). *Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику/Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик*. Ниш: Филозофски факултет, 2019, 177–197.
- Касасанто 2010:** D. Casasanto. Space for Thinking. In: V. Evans, P. Chilton (ed.). *Cognition, and Space: State of the art and new directions*. London: Equinox Publishing, 2010, 453–478.
- Кепески 1946:** К. Кепески. *Македонска граматика*. Скопје: Државно книгоиздателство на Македонија.
- Киршова 1999:** М. Киршова. *Nomina loca* у савременом српском језику. Подгорица: Универзитет Црне Горе.
- Клајн 2003:** И. Клајн. *Творба речи у савременом српском језику, II део, Суфиксација и конверзија*. Београд: Прилози проучавању српскога језика II.
- Клајн 2005:** I. Klajn. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Ковачевић 2018:** М. Ковачевић. Могућност супституције инструменталног предлога под локативним предлогом у и инструменталним предлогом *с(а)*. У V. Лоричић, В. Мишић Илић (ур.). *Језик, књижевност, простор*. Ниш: Филозофски факултет, 2018, 601–615.

- Конески 1987:** Б. Конески. *Граматика на македонскиот литературен јазик, дел I и II*. Скопје: Култура.
- Крстић 2016:** Д. Крстић. Културни корени српске кафане. *Култура*, 151, 88–118.
- Лајонс 1977:** J. Lyons. *Semantics. Vol. I, II*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Левицка 2016:** М. Lewicka. *Kategoria pojęciowa nomina loci w polszczyźnie XVI wieku*. Rozprawa doktorska. Poznań: Uniwersytet Adam Mickiewicz.
- Леро Максимовић 2018:** С. Леро Максимовић. Семантичка категорија спацијалности у роману *Тиии од воде* Берислава Благојевића. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 617–629.
- Макаријоска–Џубалевска 2019:** Л. Макаријоска, М. Џубалевска. Називите за неморална жена во македонскиот и српскиот јазик. У Ј. Марковић, Н. Јовић (ур.). *Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику/Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик*. Ниш: Филозофски факултет, 2019, 237–252.
- Марковић 2018:** Д. Марковић. Лингвокултуролошки аспект простора и семантика просторних односа у руском језику и његови еквиваленти у српском језику. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 575–585.
- Марковић 2000а:** Ј. Марковић. Називи места према биљном покривачу. *Прилози из фитоллингвистике*, III, 43–50.
- Марковић 2000б:** Ј. Марковић. Говор Заплања. *Српски дијалектолошки зборник*, XLVII, 7–307.
- Марковић 2019:** Ј. Марковић. Опсцена лексика са кореном *гуз-* и *дуп-* у номинацији човека. У Ј. Марковић, Н. Јовић (ур.). *Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику/Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик*. Ниш: Филозофски факултет, 2019, 253–274.
- Матијашевић 2019а:** Ј. Матијашевић. Суфикс *-ка* у руском језику и његови еквиваленти у српскохрватском. У В. Васић, М. Стефановић (ур.). *Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2019, 25–66.
- Матијашевић 2019б:** Ј. Матијашевић. Семантичка деривација у њеном односу према морфолошкој деривацији и семантичка реконструкција. У В. Васић, М. Стефановић

(ур.). *Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2019, 122–144.

Матијашевић 2019в: Ј. Матијашевић. Из проблематике именица типа *nomina agentis*.

У В. Васић, М. Стефановић (ур.). *Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2019, 239–252.

Милорадовић 2003: С. Милорадовић. *Употреба надежних облика у говору Параћинског Поморавља. Балканистички и етномиграциони аспект*. Београд: Етнографски институт САНУ.

Милосављевић 2018: М. Милосављевић. Придеви просторних односа у српском језику.

У V. Lopičić, В. Мишић Илић (ур.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 521–534.

Милосављевић 2019а: М. Милосављевић. Разумевање одабраних придева просторних односа у српском језику. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, 10/2, 85–98.

Милосављевић 2019б: М. Милосављевић. Антонимија придева просторних односа. *Филолог*, 20, 306–323.

Милошевић 2014: Ј. Милошевић. *Говор средњег тока Млаве*. Докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду.

Миљковић 2018: V. Miljković. Kognitivne sheme i prostorno iskustvo: slučaj predloga *na* u savremenom srpskom jeziku. U V. Lopičić, В. Мишић Илић (ур.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 505–519.

Мишић Илић 2018: В. Мишић Илић. Sentence-initial spatial adverbials in English: a discourse approach. U V. Lopičić, В. Мишић Илић (ур.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 683–696.

Новаков 2018: P. Novakov. Od fizičkog do kognitivnog prostora – engleski višечлани глаголи i njihovi srpski ekvivalenti. U V. Lopičić, В. Мишић Илић (ур.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 535–547.

Новокмет 2016: С. Новокмет. *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику*. Докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду.

Павлица 2006: Д. Павлица. Творба именица у говору Срба југоисточне Лике. *Српски дијалектолошки зборник*, LIII, 1–187.

- Павловић 2018:** V. Pavlović. The *into*-causative construction in regional varieties of English. U V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 767–778.
- Павловић 1994:** З. Павловић. *Хидронимски систем слива Јужне Мораве*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Петровић 1994:** А. Петровић. Народни називи за крушке у говорима југоисточне Србије. У П. Ивић, З. Тополињска, А. Пецо, Д. Ћупић, Н. Богдановић, С. Реметић, Д. Жунјић, Н. Живановић (ур.). *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката*. Ниш: Филозофски факултет, Институт за српски језик САНУ, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, 1994, 405–414.
- Пецо–Милановић 1968:** А. Пецо, Б. Милановић. Ресавски говор. *Српски дијалектолошки зборник*, XVII, 241–367.
- Пипер 1997:** Р. Piper. *Jezik i prostor*. Београд: Библиотека XX век.
- Пипер 2014:** П. Пипер. О простору у српској језичкој слици света. *Slavistična revija*, 62/2014, št. 3, 275–294.
- Пипер–Клајн 2013:** П. Пипер, И. Клајн. *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Радић 1986:** Ј. Радић. Из ономастике поречја Лугомира. *Ономатолошки прилози*, VII, 513–547.
- Радић 2003а:** Ј. Радић. Топонимија Белице. *Ономатолошки прилози*, XVI, 19–322.
- Радић 2003б:** Ј. Радић. Топоним Јагодина. *Зборник радова Учитељског факултета у Јагодини*, 7, 189–194.
- Радић 2004:** Ј. Радић. Од топонима и зоонима до теонима база јел-. *Српски језик*, IX/1–2, 357–366.
- Радић 2001:** П. Радић. *Турски суфикси у српском језику (са освртом на стање у македонском и бугарском)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Радић 2010:** П. Радић. *Копачички говор. Етногеографски и културолошки приступ*. Београд: Етнографски институт САНУ.
- Ракић Милојковић 1993:** С. Ракић Милојковић. Пастирска терминологија Кривовирског Тимока. *Српски дијалектолошки зборник*, XXXIX, 11–148.
- Радовић Тешић 2002:** М. Радовић Тешић. *Именице с префиксима у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

- Радовић Тешић 2008:** М. Радовић Тешић. Мали појмовник граматичких и лингвистичких термина. *Иновације у настави*, XXI/3, 40–52.
- Савић Грујић 2013:** А. Савић Грујић. Однос суфикса *-(ч)ић* и *-че* (из перспективе призренско-тимочких говора). *Годишњак за српски језик*, XXVI/13, 471–479.
- Савић Грујић 2017а:** А. Савић Грујић. Антропографска лексика у говорима сврљишког краја – лингвогеографски приступ. *Српски дијалектолошки зборник*, LXIV/2, 11–307.
- Савић Грујић 2017б:** А. Савић Грујић. Моциони суфикси у сврљишким говорима српског језика. *Годишњак за српски језик*, XXVIII/15, 165–174.
- Симић 1972:** Р. Симић. Левачки говор. *Српски дијалектолошки зборник*, XIX, 1–619.
- Симоновић 1959:** Д. Симоновић. *Ботанички речник*. Београд: Српска академија наука, Институт за српскохрватски језик.
- Скок 1971–1974:** Р. Skok. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. I–IV. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Слијепчевић 2018:** С. Слијепчевић. Концепт *простора* у рекламно-пропагандном жанру у српском политичком дискурсу. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 725–736.
- Спасова 2016:** М. Спасова. Производни съществителни със суфикс *-IŠT(E)* в търновската редакция на Стишния пролог. *STUDIA PHILOLOGICA UNIVERSITATIS VELIKOTARNOVENSIS* vol. 35, 81–104.
- Стаменковић 2018:** D. Stamenković. Psiholingvistički pristupi istraživanju poimanja vremena pomoću prostornih elemenata. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 495–504.
- Стаменковић 2018:** I. Stamenković. Mental spaces and impoliteness: Watts' (2008) conceptual blending theory in examples of rudeness from a political debate. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 749–766.
- Станковић 2018:** В. Stanković. Zašto klasifikovati prostorne prideve kao posebnu vrstu. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 631–642.
- Станојчић–Поповић 2005:** Ж. Станојчић, Љ. Поповић. *Грамматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић 2019:** Ј. Стевановић. Именице *nomina loci* у настави српског језика (лингво-методички аспект). У М. Ковачевић, Ј. Петковић (ур.). *Савремена проучавања*

језика и књижевности, X/1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2019, 217–226.

Стевановић 2020а: Ј. Стевановић. *Nomina loci* у македонском и српском језику (контрастиван приступ). *Меѓународен дијалог: исток–запад (филозофија, лингвистика, културологија)*, 7(4), 17–21.

Стевановић 2020б: Ј. Стевановић. *Nomina agentis* у македонском и српском језику (контрастиван приступ). У И. Пановска-Димкова (ур.). *Десетти научен собир на млади македонисти – Конференција во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова*. Скопје: Филолошки факултет *Блаже Конески*, Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2020, 145–156.

Стевановић 2021: Ј. Стевановић. *Nomina loci* у говору Доњег Штипља (поређење са стандардним српским језиком). У N. Kočnik, L. Mandić, R. Mrvič (ur.). *Mejniki in prelomnice v slovanskih jezikih in literaturah*. Ljubljana: Študentska sekcija Zveze društev Slavistično društvo Slovenije, 2021, 237–249.

Стевановић 2022а: Ј. Стевановић. *Nomina loci* у говору Бунара код Јагодине. *Годишњак за српски језик*, XXXIII/20, 133–143.

Стевановић 2022б: Ј. Стевановић. *Nomina loci* у говору Мијатовца код Ћуприје. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, 13/1, 29–41.

Стевановић 2022в: Ј. Стевановић. *Nomina loci* у *Речнику пиротског говора* Драгољуба Златковића. У А. Ratković Novković (ur.). *Slobodna tema u (ne)slobodna vremena*. Sremski Karlovci: Centar za afirmaciju slobodne misli, 2022, 85–107.

Стевановић 2023а: Ј. Стевановић. *Nomina loci* у говору три пункта јагодинског краја. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, 14/2, 21–35.

Стевановић 2023б: Ј. Стевановић. О суфиксу *-арник* у косовско-ресавском дијалекту. У N. Kočnik, L. Mandić, R. Mrvič (ur.). *Zbliževanja in odmiki: medkulturni stiki v slovanskih jezikih in literaturah*. Ljubljana: Študentska sekcija Zveze društev Slavistično društvo Slovenije, 2023, 61–69.

Стевановић 2023в: Ј. Стевановић. Сточарска лексика села Секурич код Рековца. У Љ. Скробић, С. Здравковић (ур.). *Наука и студенти 4 – СТУДКОН 4*. Ниш: Филозофски факултет, 2023, 73–87.

Стевановић 2023г: Ј. Стевановић. *Nomina attributiva* у речничкој збирци *Лексика народне медицине у тимочко-лужничким говорима* Јелене Глишић. У З. Пауновић, Ж. Милановић (ур.). *Контексти б*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2023, 429–444.

- Стевановић 2023д:** Ј. Стевановић. *Nomina attributiva* у говору Лужнице. У В. Филиповић, И. Тодоровић (ур.). *Етно-културолошки зборник*, књига XXVI. Сврљиг: Центар за туризам, културу и спорт, 2023, 183–196.
- Стевановић 2024а:** Ј. Стевановић. *Nomina loci* у говору Игроша код Бруса. *Годишњак за српски језик*, XXXV/22, 173–184.
- Стевановић 2024б:** Ј. Стевановић. О суфиксу *-ara* у косовско-ресавском дијалекту. У N. Kočnik, L. Mandić, R. Mrvič (ур.). *Dialog med središči in obrobji v slovanskih jezikih in literaturah*. Ljubljana: Študentska sekcija, 2024, 27–35.
- Стевановић 1986:** М. Стевановић. *Савремени српскохрватски језик I (Увод, фонетика, морфологија)*. Београд: Научна књига.
- Степанов 2018:** S. Stepanov. Теорија diskursnih prostora (TDP) i proksimizacija: primer govora o migrantima. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ур.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 713–724.
- СТИЈОВИЋ 2013:** Р. Стијовић. Деминутивни придеви с префиксом *су-*. *Годишњак за српски језик*, XXVI/13, 513–520.
- СТОЈИЧИЋ–ФИГАР 2018:** V. Stojčić, V. Figar. Dialogic space in Aldous Huxley's essays. У V. Lopičić, B. Mišić Ilić (ур.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 737–748.
- ТЕНБРИНК 2007:** Т. Tenbrink. *Space, Time, and the Use of Language: An Investigation of Relationships*. Berlin: Walter de Gruyter.
- ТЕРЗИЋ 2003:** С. Терзић. *Nomina agentis* у српском и руском језику (суфикс *-(a)и*). Ужице: Учитељски факултет.
- ТРАЈКОВИЋ 2019:** Т. Трајковић. Опсцено у српској антропонимији и топонимији. У Ј. Марковић, Н. Јовић (ур.). *Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику/Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик*. Ниш: Филозофски факултет, 2019, 419–432.
- ТРАЈКОВИЋ 2020:** Т. Трајковић. Ходоними Ниша топонимске мотивације. *Српски језик*, XXV, 633–645.
- ТРАЈКОВИЋ 2021:** Т. Трајковић. *Ходонимија града Ниша (семантичко-структурални аспект)*. Ниш: Филозофски факултет.
- ЋИРИЋ 1994:** Љ. Ћирић. Семантичко-творбени модели секундарне патронимије белопа-ланачког краја. У П. Ивић, З. Тополињска, А. Пецо, Д. Ћупић, Н. Богдановић, С. Реметић, Д. Жунић, Н. Живановић (ур.). *Говори призренско-тимочке области*

и суседних дијалеката. Ниш: Филозофски факултет, Институт за српски језик САНУ, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, 1994, 253–264.

Ђирић 2006а: Љ. Ђирић. Семантичко-творбени модели секундарне патронимије белопа- ланачког краја. У Љ. Ђирић (ур.). *О говорима и именима Понишавља и суседних области*. Ниш: Просвета, 2006, 118–132.

Ђирић 2006б: Љ. Ђирић. Топоними фитонимског порекла Понишавља и Поморавља – паралела. У Љ. Ђирић (ур.). *О говорима и именима Понишавља и суседних обла- сти*. Ниш: Просвета, 2006, 133–149.

Ђирић 2006в: Љ. Ђирић. Топоними инвентивног постања. У Љ. Ђирић (ур.). *О говорима и именима Понишавља и суседних области*. Ниш: Просвета, 2006, 150–163.

Ђорић 1982: Б. Ђорић. *Моциони суфикси у српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет.

Усачева 2018: М. Usacheva. *Nomina loci in Beserman Udmurt: elicitation, corpus study, and experiments*. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics [online]*, 15/3, 128–141.

Усикова 2000: Р. Усикова. *Македонски јазик Грамматически очерк, тексты для чте- ния с комментариями и словарем*. Скопје: Филолошки факултет Блаже Конески.

Франчић 2003: А. Frančić. Реčka mikrotoponimija. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29/1, 373–389.

Хаузендорф–Цукер 2022: Н. Hausendorf, А. Jucker. Doing space: The pragmatics of language and space. In А. Jucker, Н. Hausendorf (ed.). *Pragmatics of space*. Berlin–Boston: De Gruyter, 2022, 1–20.

Черниш 2010: Т. О. Черниш. Слов'янськи *nomina loci*, умотивовані термічною семанти- кою. *Мовознавство*, 2–3, 136–145.

Џонић 2018: В. Џонић. Изражавање просторног односа *кретање по одређеној траси* у руском језику и његови еквиваленти у српском. У V. Lopičić, В. Mišić Ilić (ur.). *Jezik, književnost, prostor*. Niš: Filozofski fakultet, 2018, 643–654.

Шапич 2021: Ю. Шапич. Нетипичные ситуации локализации по вертикали в сербском языке в зеркале русского. *Русский язык и культура в зеркале перевода: юбиле- йная международная научная конференция*. Москва: Издательство Московского университета, 2021, 398–409.

Шапић 2019: Ј. Шапић. О просторним фрагментизаторима са значењем горњи део – доњи део у руском језику у поређењу са српским. *Славистика*, XXIII/1, 134–141.

Штасни 2007: Г. Штасни. *Notina loci* са називом биљке у творбеној основи. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, L, 927–937.

Штасни 2008: Г. Штасни. *Творба речи у настави српског језика*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Штасни 2019: Г. Штасни. Језичка слика воде. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, XLIV-1, 269–284.

Штасни 2022: Г. Штасни. О транскатегоризацији и псеудотранскатегоризацији у домену простора. *Јужнословенски филолог*, LXXVIII/1, 121–145.

Извор

Упитник за прикупљање notina loci

Контролни извори

РМС 1967–1969: *Речник српскохрватског књижевног језика*. I–III. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска.

РМС 1971–1976: *Речник српскохрватског књижевног језика*. IV–VI. Нови Сад: Матица српска.

РСАНУ 1959–: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. I–. Београд: Српска академија наука и уметности.

РСЈ 2011: *Речник српског језика*. Допуњено и поправљено издање. Нови Сад: Матица српска.

ПРИЛОЗИ

1. УПИТНИК ЗА ПРИКУПЉАЊЕ *NOMINA LOCI*

Место у којем су забележени подаци:

Општина:

Удаљеност:

Национална структура становништва:

Информатор:

Датум рођења:

Занимање:

Националност и вероисповест:

Школска спрема:

Подаци забележени дана:

Испитивач:

Отворен простор

Воћњак

1. Место где расту купине:
2. Место обрасло боровницом:
3. Бресков воћњак:
4. Место где расту, где се гаје малине:
5. Вишњев воћњак:
6. Воћњак засађен дудовима:
7. Воћњак од младих дуња:
8. Воћњак засађен јабукама:
9. Место где расту јагоде:
10. Воћњак засађен кајсијама:
11. Крушков воћњак:
12. Орахов воћњак:
13. Место обрасло смоквама:
14. Трешњев воћњак:
15. Шљивов воћњак:
16. Воћњак засађен бадемом:

Земљиште, њива, поље

17. Земљиште које је било засађено бобом:
18. Земљиште на коме се гаји бостан:
19. Земљиште подешено за гајење гљива:
20. Њива на којој се гаји грсница:
21. Земљиште засејано детелином:
22. Земљиште на коме се гаје или су се гајиле диње:
23. Земљиште на коме се гаји или на коме се гајио дуван:
24. Њива засејана житом:
25. Њива на којој је била засејана зоб:
26. Поље на којем је посејан или је био посејан јечам:
27. Место где је била посејана или где је сада посејана конопља:
28. Земљиште намењено гајењу кромпира:
29. Њива са које је обран кукуруз:
30. Њива за гајење купуса:
31. Њива на којој је био лан:
32. Земљиште на коме се гаје или су гајене лубенице:
33. Земљиште на коме се гаји луцерка:
34. Земљиште на коме је био овас (или се још налази):
35. Земљиште с много пањева:
36. Земља на којој је био или се налази посејан пасуљ:
37. Земљиште на коме је била посејана пшеница:
38. Њива на којој је засејана раж:
39. Земљиште где се гаји расад:
40. Њива засејана репом:
41. Поље засејано рижом:
42. Земљиште под ритом:
43. Земљиште где је била посађена ротква, место за гајење роткве:
44. Земљиште на коме се услед труљења биљака временом образује тресет:
45. Земљиште зарасло у трње:
46. Земљиште припремљено за гајење хмеља:
47. Земљиште обрасло врбом:

48. Место на које се баца ђубре и смеће:
49. Место где расте папрат:
50. Место где има бадеља, где је растао бадељ:
51. Место где расте коприва:
52. Место на коме се сеје лећа:
53. Место где расте павит:
54. Место где расте руј:
55. Место где расте трава:
56. Место где се копа земља за израду црепуља:

Башта, врт

57. Врт у коме се гаји броћ:
58. Башта засађена грашком:
59. Башта засађена луком:
60. Башта засађена паприком:
61. Башта засађена боранијом:
62. Башта засађена краставцима:
63. Башта засађена цвеклом:
64. Врт, башта засађена ружама:
65. Врт у коме се гаји спанаћ:
66. Врт, башта са цвећем:

Шума

67. Багремова шума:
68. Борова шума:
69. Брезова шума:
70. Брестова шума:
71. Букова шума:
72. Шума храста горуна:
73. Грабова шума:
74. Дренов шумарак:
75. Шумски забран у приватном поседу:
76. Честар зове:

77. Ивова шума:
78. Јаворова шума:
79. Јасенова шума:
80. Јасикова шума:
81. Јелова шума:
82. Шума кестенова:
83. Кленова шума:
84. Лескова шума:
85. Липова шума:
86. Шума раките:
87. Смреков шумарак:
88. Шума или гај топола:
89. Храстова шума:
90. Церова шума:
91. Млада ниска шума:

Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње

92. Место где се бели платно:
93. Место где се нешто гаји:
94. Место где стока пасе:
95. Место (на реци и сл.) где се стока поји:
96. Место поред реке које служи за топљење конопље:
97. Место где нешто трули:
98. Место у хладу где се стока одмара у врелим подневним сатима:

Место где се некад нешто налазило

99. Место где су били амбари:
100. Место где је некад био бунар:
101. Место где је некад била бачија:
102. Место где је некад био вигањ:
103. Место где је некад била воденица:
104. Место где је било гумно:
105. Место где је некад било гробље:

106. Место где се налазио катун:
107. Место где је некад била качара:
108. Место где су некад биле колибе:
109. Место на коме су се налазиле кошаре:
110. Место где је некада била лоза:
111. Место где је некада био манастир:
112. Место где је некада био млин:
113. Место на коме је некад био пазар:
114. Место где је некад била пивница:
115. Место на коме је некад била плевња:
116. Место где су некад биле појате:
117. Место где је некад био тор:
118. Место где је некад био трљак:
119. Место где је некад била црква:

Затворен простор

Радња, радионица, продавница

120. Абацијина радионица или радња:
121. Радња где се прави и продаје барут:
122. Продавница лековитог биља:
123. Браварска радионица:
124. Продавница брашна:
125. Бурегцијска радња:
126. Ковачка радионица:
127. Продавница вина:
128. Радионица у којој се вуна машински влаци:
129. Радионица за прераду воска и израду свећа:
130. Продавница воћа:
131. Продавница гвоздене робе:
132. Радионица где се праве лонци, радионица у којој се израђује грнчарија:
133. Радионица у којој се израђују ствари изрезане у дрвету:
134. Казанцијска радионица:

135. Продавница дувана:
136. Продавница меса:
137. Радионица за прераду млека и производњу млечних производа:
138. Каменорезачка радионица:
139. Радионица у којој се израђује качкаваљ:
140. Радња у којој се продаје кестење:
141. Кожарска радионица:
142. Продавница рибе:
143. Самарцијска радња:
144. Радионица сапуна:
145. Седларска радионица:
146. Радионица соде-воде:
147. Ужарска радионица:
148. Радња у којој се продају боје, фарбе:
149. Продавница хлеба:
150. Продавница цвећа:
151. Радионица где се пече цреп:

Фабрика

152. Фабрика барута:
153. Фабрика у којој се израђује конац:
154. Фабрика кекса:
155. Фабрика за прераду лана:
156. Фабрика пива:
157. Фабрика стакла:
158. Фабрика уља:
159. Фабрика шећера:
160. Фабрика за израду цигала:

Гостионица, крчма

161. Локал где се за новац може пити, а обично и јести, гостионица; ресторан:
162. Гостионица где се точи пиво:
163. Крчма у којој се продаје и пије ракија:

164. Гостионица у којој се пеку и продају ћевапи:

165. Гостионица где се точи и пије чај:

Зграда, остава, магацин

166. Зграда у којој се држе бачве:

167. Зграда у којој се млеко држи и разлива ради скупљања кајмака или се од њега прави сир, односно други млечни производи:

168. Зграда где стоје каце и где се пече ракија:

169. Зграда, просторија у којој се кува, производи пекмез за продају:

170. Остава, магацин за хмељ:

171. Дрвена зграда за чување жита:

172. Зграда за чување кукуруза:

173. Зграда у оквиру појате где бораве пастири:

174. Зграда у којој се држи и продаје мед:

175. Место у кући где се држе дрва:

176. Просторија у којој се налази казан:

177. Просторија за чување воћа преко зиме:

178. Просторија где се праве кобасице:

179. Просторија где се прави сир:

180. Остава за храну:

Станиште за животиње

181. Стаја за биволе:

182. Стаја за волове:

183. Тор за јагањце:

184. Стаја за краве:

185. Стаја где се држе говеда:

186. Кућица подешена за голубове:

187. Просторија за чување живине:

188. Живинарник за гуске:

189. Живинарник за кокоши:

190. Стаја за зечеве:

191. Стаја за кобиле:

192. Стаја за козе:
193. Стаја за коње:
194. Стаја за куниће:
195. Стаја за овнове:
196. Стаја за овце:
197. Стаја за перад, живину:
198. Живинарник за пилад:
199. Стаја за свиње:
200. Стаја за младе овнове:
201. Кућица за псе:
202. Кућица за птице:
203. Стаја за чување стада:
204. Тор за овце исплетен од прућа:

Место где се нешто ради, дешава, место вршења неке радње

205. Место где се коначи:
206. Место где се јагње овце:
207. Место где се младе козе:
208. Место где се храни стока:

Именице субјективне оцене

209. Уредна кућа:
210. Примитивна и запуштена кућа:
211. Неуредна кућа:
212. Мала, прљава кућа или соба:
213. Хладна просторија:

2. ПОДАЦИ У ВЕЗИ СА ИНФОРМАТОРИМА

Табела 4: Подаци у вези са информаторима

Редни број	Иницијали	Пол	Националност и вероисповест	Година рођења	Место рођења	Место боравка	Занимање
1.	М.И.	М	српска православна	1938.	Драгоцвет	Драгоцвет	сточар пољопривредник
2.	Ж.А.	М	српска православна	1933.	Шуљковац	Шуљковац	сточар пољопривредник
3.	С.И.	М	српска православна	1951.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
4.	Н.И.	Ж	српска православна	1953.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
5.	П.И.	М	српска православна	1930.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
6.	И.Н.	Ж	српска православна	1933.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
7.	Д.Н.	М	српска православна	1931.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
8.	Д.Н.	Ж	српска православна	1935.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
9.	С.П.	М	српска православна	1942.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
10.	Ж.П.	Ж	српска православна	1947.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
11.	Р.Р.	М	српска православна	1935.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
12.	С.Р.	Ж	српска православна	1935.	Бунар	Бунар	сточар пољопривредник
13.	Б.П.	М	српска православна	1955.	Ковачевац	Ковачевац	сточар пољопривредник
14.	В.В.	М	српска православна	1933.	Врба	Врба	сточар пољопривредник
15.	С.Ј.	М	српска православна	1939.	Белица	Белица	сточар пољопривредник
16.	С.М.	М	српска православна	1952.	Белица	Белица	сточар пољопривредник
17.	Д.Л.	М	српска православна	1933.	Винорача	Винорача	сточар пољопривредник
18.	П.П.	М	српска православна	1950.	Деоница	Деоница	сточар пољопривредник
19.	С.С.	М	српска православна	1938.	Сиоковац	Сиоковац	сточар пољопривредник
20.	Г.Т.	М	српска православна	1954.	Јошанички Прњавор	Јошанички Прњавор	сточар пољопривредник
21.	В.П.	М	српска православна	1943.	Каленовац	Каленовац	сточар пољопривредник

22.	М.И.	М	српска православна	1948.	Лозовик	Лозовик	сточар пољопривредник
23.	М.Ђ.	М	српска православна	1940.	Доње Штипље	Доње Штипље	сточар пољопривредник
24.	Б.Ђ.	М	српска православна	1957.	Доње Штипље	Доње Штипље	сточар пољопривредник
25.	Д. Ђ.	М	српска православна	1956.	Доње Штипље	Доње Штипље	сточар пољопривредник
26.	З.Ђ.	М	српска православна	1954.	Доње Штипље	Доње Штипље	сточар пољопривредник
27.	Н.Р.	М	српска православна	1956.	Доње Штипље	Доње Штипље	сточар пољопривредник
28.	Р.М.	М	српска православна	1951.	Горње Штипље	Горње Штипље	сточар пољопривредник
29.	С.М.	М	српска православна	1948.	Горњи Рачник	Горњи Рачник	сточар пољопривредник
30.	П.П.	М	српска православна	1956.	Доњи Рачник	Доњи Рачник	сточар пољопривредник
31.	Ж.С.	М	српска православна	1937.	Багрдан	Багрдан	сточар пољопривредник
32.	М.Ј.	М	српска православна	1950.	Главинци	Главинци	сточар пољопривредник
33.	Ј.Р.	М	српска православна	1957.	Коларе	Коларе	сточар пољопривредник
34.	С.М.	М	српска православна	1936.	Драгошевац	Драгошевац	сточар пољопривредник
35.	Н.Л.	М	српска православна	1951.	Ивковачки Прњавор	Ивковачки Прњавор	сточар пољопривредник
36.	Д.М.	М	српска православна	1954.	Мајур	Мајур	сточар пољопривредник
37.	В.М.	Ж	српска православна	1945.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
38.	М.М.	Ж	српска православна	1945.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
39.	С.М.	Ж	српска православна	1956.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
40.	В.А.	Ж	српска православна	1935.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
41.	Д.А.	Ж	српска православна	1957.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
42.	С.В.	Ж	српска православна	1948.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
43.	Д.В.	Ж	српска православна	1950.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
44.	Ј.В.	Ж	српска православна	1957.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
45.	А.Р.	Ж	српска православна	1939.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник

46.	Л.Р.	Ж	српска православна	1928.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
47.	С.Ђ.	Ж	српска православна	1957.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
48.	Е.Ђ.	Ж	српска православна	1939.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
49.	М.С.	Ж	српска православна	1950.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
50.	Ј.М.	Ж	српска православна	1927.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
51.	В.А.	Ж	српска православна	1949.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
52.	С.С.	Ж	српска православна	1956.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник
53.	Г.Б.	Ж	српска православна	1927.	Мијатовац	Мијатовац	пољопривредник

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Јована (Слађан) Стевановић рођена је 24. октобра 1990. у Јагодини. Основну школу „Милан Мијалковић” завршила је у родном граду са одличним успехом. Гимназију „Светозар Марковић” у Јагодини завршила је, такође, са одличним успехом. Године 2009. уписала је студије на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, на Студијској групи за Србистику, где је дипломирала 2014. године.

Школске 2014/2015. уписала је Мастер академске студије филологије (Модул Српски језик) на истом факултету. Положила је све испите са просечном оценом 10. Мастер рад под насловом *Именице nomina agentis на примерима новинарског стила* одбранила је 30. септембра 2016. године са оценом 10.

Школске 2016/2017. уписала је Докторске академске студије филологије на Филозофском факултету у Нишу и положила све испите са просечном оценом 9,53.

Радила је у многим основним и средњим школама као наставник српског језика и књижевности. Тренутно је запослена у Основној школи „13. октобар” у Ћуприји и Сењу.

Активно се бави науком. Учествовала је на више конференција и научних скупова у Србији (Ниш, Нови Сад, Сремски Карловци, Београд, Крагујевац) и иностранству (Словенија, Пољска, Северна Македонија). Објавила је око 40 научних и стручних радова у тематским зборницима, зборницима саопштења, домаћим и међународним часописима. Области интересовања: творба речи, дијалектологија, историја језика и методика српског језика као матерњег.

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је докторска дисертација, под насловом

NOMINA LOCI У ГОВОРИМА ЈАГОДИНСКОГ КРАЈА

која је одбрањена на Филозофском факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да ову дисертацију, ни у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци, који су у вези са ауторством и добијањем академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада, и то у каталогу Библиотеке, Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Нишу, као и у публикацијама Универзитета у Нишу.

У Нишу, 2025. године

Потпис аутора дисертације:

Јована С. Стевановић

Јована С. Стевановић

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ЕЛЕКТРОНСКОГ И ШТАМПАНОГ ОБЛИКА
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

Наслов дисертације:

***NOMINA LOCI* У ГОВОРИМА ЈАГОДИНСКОГ КРАЈА**

Изјављујем да је електронски облик моје докторске дисертације, коју сам предао/ла за уношење у **Дигитални репозиторијум Универзитета у Нишу**, истоветан штампаном облику.

У Нишу, 2025. године

Потпис аутора дисертације:

Јована С. Стевановић
Јована С. Стевановић

ИЗЈАВА О КОРИШЋЕЊУ

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Никола Тесла“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Нишу унесе моју докторску дисертацију, под насловом:

NOMINA LOCI У ГОВОРИМА ЈАГОДИНСКОГ КРАЈА

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском облику, погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију, унету у Дигитални репозиторијум Универзитета у Нишу, могу користити сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons), за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прераде (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

У Нишу, 2025. године

Потпис аутора дисертације:

Јована С. Стевановић

Јована С. Стевановић